

ALİ SERİATİ

ÖZ BÜTÜN ESERLERİ

Biz ve İktisat

///idefix/

Ali Şeriatî - Biz ve İkbâl

Muhammed İkbâl, İslâm kültürünün insanlığı kazandırdığı bir fikir adamıdır. İslâm, insan ruhunu çeşitli yönlerde geliştirmiş ve büyük bir insan tipi oluşturmuştur.

İnsanlık birçok büyük şahsiyetlerini İslâm'a borçludur. İkbâl onlardan birisidir. Ama İkbâl'i bu büyük insanlardan ayıran özellik şudur:

İslâm kültürünün büyük bir felâkete uğradığı, hüznü bir sonbahar suskunluğuna girdiği ve Batı'nın fikrî sömürsü altında kalarak ölüme mahkûm olduğu bir anda ve bu felâkete uğramış bahçenin bahçıvanının bile uykuya daldığı bir zamanda, İkbâl bir şahlanış yapmış ve insan ruhunun çeşitli yönlerinde yükselmiştir. İşte böyle bir anda, bozguna uğramış ve kurumuş bir çölden ansızın selvi ağacı gibi özgürce yükselerek dostun ve düşmanın gözlerini kamaştırmıştır.

ANKA YAYINLARI: 82 DÜŞÜNCE: 13

Kitabın adı:

Biz ve İkbâl

© Anka Yayınları, 2006

Yazan:

Ali Şeriatî

Çeviren:

Ergin Kılıçtutan

Yayın Editörü:

Erhan Güngör

ISBN: 975-9044-164 3. Basım: Ocak 2006

Kapak Tasarım:

Yalçın Yoncalık

Ofset Hazırlık:

Anka

Baskı-Cilt:

İstanbul Matbaacılık

(0212.637 93 00)

'ir**-

flfSKfl

ANKA YAYINLARI

Çatalçeşme Sk. Yücer Han No: 46/8 Cağaloğlu/İSTANBUL

Tel: (0212) 514 53 54 Faks: (0212) 514 53 55

www. ankakitabe vi. com anka@ankakitabevi.com

BİZ VE İKBAL

ALİ ŞERİATI

riğ;

Iffiö)

ANKA YAYINLARI

ALİ ŞERİATI, 23 Kasım 1933'te Horasan eyaletine bağlı Sebzivar'm Mezinan

köyünde dünyaya gelir. 1950'de Meşhed'deki Öğretmen Koleji'ne girer. 1952'de

Meşhed'in yakınlarındaki Ahmedabad köyünde öğretmenliğe başlar. 1955 yılında

Mekteb-i Vâsıta'yı yazar. Ebû Zer-i Gıfarfyi tercüme eder. 1956'da Meşhed

Üniversitesi'ne girer. Ulusal Direniş Hareketi'ne üye olduğundan, babası ve diğer

üyelerle birlikte tutuklanır, altı ay tutuklu kalır. 1959'da Alexis Carrel'den Dua'yı

tercüme eder. Üniversiteden başarıyla mezun olur. 1960'da Fransa'ya gönderilir,

orada Sosyoloji ve dinler tarihi üzerine çalışır. Cezayir Kurtuluş Hareketi'ne aktif

olarak katılır. Bu faaliyetlerinden dolayı Paris'te tutuklanır; bu arada bir çok makale, konuşma ve çevirisi değişik dergilerde yayınlanır. Sosyoloji ve dinler tarihi üzerinde doktorasını tamamlayarak 1962 de İran'a döner ve sınırda tutuklanır; aylarca hapiste kalır. Öğretmenlik ve Meşhed Üniversitesi'nde asistanlık yapar. Meşhed, Hüseyiniye-i İrşad, Tahran Üniversiteleri ile diğer merkezlerde konferanslar vermeye başlar. Hüseyiniye-i İrşad 1973 Eylül'ünde kapatılır. SAVAK, Şeriatî'yi aramaya başlar. Kendisini bulamayınca babasını tutuklar. Babası bir yıl kadar hapsedilir. Şeriatı teslim olur ve on sekiz ay hücrede kalır. 1975-77 arası SAVAK'm takibinden sürekli kaçarak, başkalarının evlerinde kalarak çalışmalarına devam eder. Sabahlara kadar süren konuşmalar yapar. 16 Mayıs 1977'de Avrupa'ya hicret eder. Otuz gün sonra İngiliz İstihbaratı'nın da yardımıyla SAVAK tarafından şehid edilir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER 5

ÖNSÖZ 7

BİRİNCİ BÖLÜM

ASRIMIZDAKİ MÜSLÜMAN'IN DERTLERİ VE

SORUNLARI 13

Benim yirminci asırdaki dertlerim 14

Bölünmüş İslâm 16

Binada Yenilik 1#

İKİNCİ BÖLÜM

İDEOLOJİLER VE İSLÂM'IN KONUMU 75

Allah ölümsüzdür #7

Dine karşı din: 144

Müslümanlara büyük bir öğretici ve yol gösterici olmuştur.

O, İslâm'ın cehalet, durgunluk ve dış askerî güçlerin egemenliği altında iken bile yeniden büyük şahsiyetler yetiştirebileceğini göstermiştir. Özlü, oldukça yüce, güzel ve güçlü ruhları, İslâm kültürünün kendisine inanan kişileri yeniden Batı'nın egemen kültüründen ve uygarlığından kopararak, kendi kucağında besleyebileceğini göstermiştir. Avrupa sömürüsü altında yaşayan ve onun sömürüsüne boyun eğen bir ülkeden İslâm kültürü İkbâl'i yetiştirmiş ve insanlık dünyasına armağan etmiştir. İkbâl, birkaç boyutta yetişmiş bir ruhtur ve bu bir rastlantı değildir. İslâm'ın ruhu böyledir.

İslâm'ın Allah'ı, İslâm'ın kitabı, İslâm'ın peygamberi, İslâm'ın özel olarak eğittikleri, İslâm'ın Medîne'si ve hatta camisi böyledir. Allah, Yahova'nın yani Yahudi tanrısının gücüne, İsa'nın Rabbi'nin rahmetine sahiptir. Kur'ân, Tevrat'ın topluma dönük niteliğine ve İncil'in ruhâniyetine sahiptir. Ve Hz. Muhammed (s.a.v), Mûsâ gibi mücâhid ve özgürlükçü, İsâ gibi ince ruhlu ve seven; Medîne silahlı Roma gibi güçlü, Atina gibi düşünceli ve hikmetli; cami, kilise gibi ibâdet ve bilimsel akademiler gibi şûra yeri ve Ali de bir işçi olduğu kadar siyâsî bir önder, askerî bir kahraman, arif ve çok güzel bir konuşmacı, düşünceli bir hekim, sabır, suskunluk ve sevgi abidesidir.

İkbâl, bu ailenin çocuğu ve bu kültürün ürünüdür. Filozof, siyasetçi, mücâhid, İslâm'ı bilen, şâir ve Doğu ile Batı'nın kültürüne sahip bir kişidir.

Batılı filozofların gözünde İkbâl, Henri Bergson'la eşit düzeyde bir kişidir. Ama hiçbir zaman felsefe O'nu, aç ve sefil bırakılmış halkının kaderini düşünmekten alıkoymamıştır.

Köşesine çekilip çok derin felsefî düşüncelere dalmayı, fikrî, bilimsel ve kuramsal

tartışmalarda bulunmayı kendine iş edinmedi; tersine, İngiltere sömürüsüne karşı mücâhid-lerle birlikte ön saflarda savaştı. İslâmî ilimlere ve tarihedalarak, bugünkü kültür, uygarlık ve bilimden uzaklaşmadı, yabancılaşmadı ve eski çevreler içinde kalarak çürümedi; uygarlık, bilim ve yeni düşünce ile doğrudan temasa geçerek, 20. yüzyılın insanı oldu. Batı'da tahsil ve araştırma yapmasına rağmen, Avrupa kültürü onu kendi hâinden, kültüründen ve imanından yani İslâm'dan koparamadı.

Avrupa'nın taklitçisi bir profesör olmadı ki; Batı'ya yönelsin de, kendi halkına, halkının yaşamı, dertleri ve psikolojisine yabancı kalsın ve bununla da iftihar etsin. Aklî ve felsefî görüş, O'nu şiirin güzellik ve özelliklerinden yoksun bırakmadı ve şairliğin yüzeyselliği onu felsefî derin düşüncelerden alıkoymadı. Dinsel inanç onu tutuculuğa götürmedi ve "açık dünya görüşü", imânı gönülden silmedi. Siyâset onu güncelliğin çerçevesine hapsetmedi ve irfan ruhunu ve duygularını yeryüzünden koparıp göklere yükselttiğinde, toplumun kötü alinyazısı toplumun siyâsetine yön verme işini gözünden bir an için olsun uzaklaştırmada Kısaca Bergson gibi düşünüyor, Mevlânâ gibi seviyor, Nasır Hüsrev gibi imânın şiirini söylüyor, Seyyid Cemâl gibi Müslüman halkların sömürüden kurtulması için savaşıyor, Tagor gibi uygarlığın mutlak akla yönelme faciasından kurtulması için çalışıyor, Kari gibi kurumuş insan hayatına ve cesedine dostluğun ve ruhun girmesini arzuluyordu.

İkbâl, bir din ve dünya insanı, imân ve ilmin, akıl ve duygunun, felsefe ve edebiyatın, İslâm ve siyâsetin, Allah ve halkın, ibâdet ve cihâdın, inanç ve kültürün, dünün ve bugünün kişisi, gecelerin âbidi, gündüzlerin arslanı idi; tek bir kelime ile "Müslüman" di.

Kendisini kaybetmiş ve özünden soyutlanmış aydınlarımızın, uyutulmuş halkımızın, yeni ve eski ilimlerde yetişmiş kişilerin O'nu tanımasının ne kadar önemli

ve gerekli olduğu ortadadır. Halkın bilgisizliğinden güç alanların, ışıktan korkanların,

Müslüman halkı uykuda tutmak için görevlendirilenlerle her zaman halk yığınlarını

"koyun sürüsü" gibi

ONSOZ

BİZ VE İKBÂL

görmek isteyenlerin, İkbâl gibi bir Müslüman'ın adı anıldığı zaman korkmaları bizi şaşırtmasa gerek.

Hüseyiniye-i İrşâd kurumu, 1957 yılında İkbâl'i bütün yönleriyle tanıtmak için tüm İranlı ve yabancı düşünürleri, uzmanları bir araya gelmeye çağırdı. Amaç, asrımızda

Müslümanlara gurur verici düşünce ve uyanış sağlayan İkbâl'in yüce ruhunun

tanınmasıydı. Yabancı kişileri tanımaya mahkûm olmuş İran halkı, bu kez

kendisinden olan bir çehreyi tanısin ve O'nun berrak aynasında kendi ruhunu ve

kendi bütünlüğünü, kişiliğini, imânını görsün ve "İkbâl" olmayı bilsin ve onu

görmekle, kaybolmuş imânına dönsün, kendine olan inancı yenilensin.

Hayatını başarıyla tamamlamış bir büyük insanı tanıyoruz; O'nun ruhunu kendi

cesedimize üfürerek, O'nunla yaşıyoruz ve bize yeniden hayat veriyor.

Hüseyiniye-i İrşâd kurumunun bu değerli ve faydalı hizmeti, belki şu dönemde ilk

kez dünya üzerinde "İslâmî fikir" "insanî görüş" ve uluslararası İslâmî bilimsel

araştırma mantığına dayanılarak yapılmıştır. Böyle bir akımın öncüsünün aramızda

Muhammed İkbâl olduğu görülmektedir. Müslümanlar şu durgunluk ve suskunluk

döneminde, daracık kavmiyetçilik ve ulusçuluk çevresine sıkışarak, İslâm'ın

öngördüğü evrenselliği öz İslâmî görüşü yitirip unutmuş bulunuyorlar.

İslâm'ın öngördüğü evrensel birlik, hiçbir özel kavme ve toprak parçasına özgü

değildir. Şimdi ise bu birlik bölünmüş durumdadır. Ne yazık ki Müslümanlar,

inziyaya çekilip kendi içlerine kapanmışlardır; daracık tarihî geleneksel çerçeveler içerisinde, çeşitli hurafeler ve câhilî inançlara, İslâm dışı düşüncelere kapılarak veya İslâmî düşünceleri ters anlayarak kapalı bir alanda ölüme mahkûm olmuşlardır âdeta. Ama bugün sorumlu İslâmî aydınlar tarafından düzenlenen böyle programlar, İran başta olmak üzere zamanın ve insanlığın bütün penceresi üzerine çekilmiş, dar fikrî çerçeveleri kırmakta ve zamanın zâlimleri tarafından bu bölünmüş vücûdun bütünleşmesi için yararlı olmaktadır. Tüm bu çabalar, o "tam birliğin", o "İslâmî birliğin" sağlanması ve bu birlik sağlanmadan İslâm'ın canlılığını sürdüremeyeceği için bu binada yenilenme olması yönündedir.

Bu "yenilenme" deyiimi, Muhammed İkbal'in İslâmî Düşüncede Yenilenme adlı eserinin tam karşılığıdır.

Çalışmamızın, İslâmî araştırmalar konusunda manevî, fikrî, ilmî sahalarda İslâm'ın tanınmasına iyi bir başlangıç olmasını ümit ediyorum. İnşaallah, gelecekte daha dikkatli, değerli, faydalı araştırmalara tanık oluruz.

Özellikle yan ölmüş İslâmî toplumların cesedine rûh üfleyen Seyyid Cemâl Afgânî üzerinde de araştırmaların yapılmasını arzu ediyorum. Uyumuş Doğu'nun uyanması için ilk kez bağırان O'dur; ama hâlâ kuşkulu fikirlere bulanmış eller, onun gölgesinden bile korkmaktadır. Şimdi bile hâtırasını lekelemektedirler. O, yalnız İslâm toplumlarını ve İran toplumunu değil; esaret zincirine vurulmuş tüm ulusları, Frantz Fanon'un deyiimiyle "Yeryüzünün Lanetlileri"ni etkilemiştir. O'nun hakkında da tartışalım ve O'nu tanıyalım. Yalnız O'ndan söz edelim demiyorum. Belki Seyyid Cemâl ve İkbâl gibi kişileri tanımak, yalnız bir tek kişiyi tanımak değil; bir "dîn"i ve bir "ideoloji"yi tanımaktır ve kendi durumumuzu bilmektir. İkbâl, bir dönemin başlangıcıdır. Biz İkbal'i ve Seyyid Cemâl'i tanımakla, bu kişileri yetiştiren ideolojiyi

düşünüyoruz; bunun içindedir ki Seyyid Cemâl ve İkbâl'i tanımak, İslâm'ın özünü

tanımak, Müslümanları tanımak, şimdiyi ve gelecek zamanı tanımaktır.

Birinci Bölüm

ASRIMIZDAKİ MÜSLÜMAN'IN DERTLERİ VE SORUNLARI

Bu yurdun herhangi bir köşesinde yaşayıp, kendi geleceğini, almyazısını ve dünyada olup bitenleri düşünen ve bir kurtuluş yolu arama zorunluğu duyan binlerce Müslüman'ın dilinden konuşuyorum...Ben onlardanım; benim gibi dertli olanlara sesleniyorum: İkbâl bir "işaret" tir.

Bu kurak topraklarda, zamanımızın coşkun ve fırtınaya kapılmış "çöl"ünde araştırmaya susamış düşünür, her düşünceye veya dîne yöneliyor, tüm kurtuluş yollarını gösteren fikirlere bakıyor; ama doymuyor. Doğru yolu bulduğu ve iyi bir sonuca vardığı zaman ise, yine de tüm dertlerine çâre bulmuş olmuyor. Çünkü benim gibiler asrımızdaki akıma bağlı olarak yalnız kendi ülkelerinin coğrafi sınırlarında, kendi toplumlarında, kendi tarihlerinde yaşamaktadırlar.

Böylelikle gelişmiş teknolojinin ve yeni bilimlerin, zorbaların, fitneciliğin ve Batı'nın yanlış anlaşılmış uygarlığının karşısında durmuş olduğumu; bu zıt cephelerin önünde,

13

ASRIMIZDAKİ MÜSLÜMANIN DERTLERİ VE SORUNLARI

BİZ VE İKBÂL

varlığımı yok etmeye kararlı olan fırtınanın karşısında olduğumu bilmeliyim. Öte yandan ben bir insanım; bu tabiatta ve bu dünyada, "insanî yaratık olarak" ne olduğumu bilmeliyim, nasıl yaşayacağımı anlamalıyım. Kaderim nedir? Nasıl yaratıldım? Niçin geldim? Niçin yaşamalıyım? Yaratılışın anlamı, yaratılışa egemen

olan rûh ve tedbir nedir? Ben neye inanmalıyım? Benim görüşüm, hayatım, içinde yaşadığım toplum, zamanın karşısında ve kendi karşımda ne olmalıdır? Bir başkayandan ise "Doğu" denilen dünyaya bağlıyım. Düşündürücü ve üzücü geçmişle, şimdiki zaman ve geleceğiyle. Aynı zamanda İslâm ümmeti denilen bir ümmet ve topluma bağlıyım; hamurum, kaderim, eğitimim bu ümmetle sınırlıdır ve bu ümmet içine düştüğü durumdan çok acı çekmektedir, ben bunun karşısında sorumsuz kalamam. Bilmiyorum ki, duygularımı hangi temellere oturtayım? Hangi felsefe gözüyle dünyaya bakayım? Neye gerçekten inanayım?

Bu soruların hepsi de cevapsız kalmıştır.

Dinlerin özel bir konumu vardır ve eğer din şimdiki görüşlerle, acılarla ve perişanlıklarla ilgilenmezse, yukarıda anılan sorulara doğru cevap vermezse, kuşkusuz günümüz insan toplumundan uzağa düşecekür; gerçekte de böyle olmuştur.

Bu sorulara cevap verme iddiasında bulunan bilim, özellikle teknoloji, burjuvazi sanatı ve ticâret kültürü öyle bir noktaya varmıştır ki; bütün bunlar karşısında günümüz gençliğinin ve hatta âlimlerimizin imanı sarsıntı geçirmektedir. Evrende bir insan olarak neye inanıp neye inanmayacağımı bilemiyorum. Çözüm yolu hangisidir?

Evrene egemen mutlak gerçek midir? Tabiatta amaç var mıdır, yok mudur?

Benim yirminci asırdaki dertlerim

XX. asrın yakalandığı dertleri, bugünkü uygar insanlık çekmektedir, ben de çekiyorum. Gerçi Doğulu olan ben, yeni

uygarlıktan yararlanmıyorum, nimetlerinden yoksunum; fakat tüm ahlâk dışı

fesatlarından, hastalıklarından ve kötü bahtından, uygar Avrupalının kendisinden

daha fazla etkileniyorum. Henüz "teknokrasi"ye ulaşmamışız! Bürokrasi dönemine

girmemişiz! Teknoloji ve kapitalizm aşamasına geçmemişiz. Fakat, yine de Batı'da

var olan perişanlıkları, dertleri, acıları ve özel hastalıkları tüm vücûdumuzla, tüm duygularımızla tatmaktayız. "Doğulu olan ben"im bunların dışında; Doğulu olduğum için daha başka dertlerim vardır! Çünkü azgelişmişliğin, daha doğru bir deyimle "geri bıra-kılmışlığm", açlığın, bilgisizliğin ve kötü bahtlı oluşun acılarını çekmekteyim. Sorun şudur; "uygar Batı" tüm mikroplarını bana hediye etmiştir ve beni medeniyetin nimetlerinden yoksun bırakmıştır; "Doğulu olan ben"im yüklendiğim dertleri Batılı yüklenmemiştir; en azından orada açlık ve azgelişmişlik gibi sancılar çekilmemektedir. "Ben" iki çelişkili dönemin arasında hem Doğu ve hem de Bah'nın açığa çıkardığı dertleri yüklenmekteyim! Şöyle ki, hem geri kalmış insan olarak geri kalmışlıktan, maddî zayıflıktan, kültür yoksunluğundan, okuma yazma bilmemekten ve "ekmek-sizlik"ten acı duyuyorum; hem de teknolojiye, tekniğe ve bunların getirdiği ilme ulaşmadan, bunların sonucu olan fikrî perişanlık, ruhsal hastalıklar, felsefî ümitsizlik, yalnızlık, yirminci asrın ve uygarlığın getirdiği tüm sapmalar ve fesatlardan acılar çekmekteyim.

Ben ne yapmalıyım? Bu sorulara kim cevap vermelidir?

Uyanık, dertli, sorumlu ve aynı zamanda "DOĞULU VE MÜSLÜMAN."

Kuşkusuz Seyyid Cemâl'i, "İslâm düşüncesinin yeniden oluşturulmasının öncüsü"nü bekliyorum; fakat Seyyid Cemâl'in bu yolda gelişmiş çehresi olarak İkbâl'i görüyorum. İkbâl yalnız fikirleriyle değil, yaşamıyla da benim sorunlarıma cevap vermektedir. En son demek istediğim sözümü, başlangıçta söylüyorum: Ben İkbâl'i düşündüğümde, O'nun da Ali gibi gelişmiş pek çok yönleri oldu

ASRİMİZDAKİ
MÜSLÜMANIN DERTLERİ VE SORUNLARI

BİZ VE İKBÂL

ğunu görüyorum. Ali gibi olmak isteyen ve O'na varmak isteğiyle çabalayıp ilerleyen

bir insan ve doğal olarak XX. asrın yeteneklerini de buna ekleyen bir insan. Neden?

Çünkü Ali, yalnız konuşma ve düşüncesiyle değil, belki tüm vücut ve yaşamıyla da insanlığın "çok yönlü" ihtiyaçlarına, tüm zamanlar ve dönemlerde cevap vermektedir.

Bölünmüş İlm

Ne yazık ki İslâm, tarihsel süreci içinde bazı etkenler sonucu bölünmelere uğradı.

(Şu anda bölünme etkenlerini anlatmam için zaman dardır.) Ama İslâm ölmedi. Ali ölmedi. İslâm dini içeriğıyle mevcuttur. Fakat İslâm dinini devrimci niteliğinden soyutlayan ve hayatî duygusundan arındıran "İslâmî bütünlük" parçalanmıştır. Ama bu onun ölmesi demek değildir.

İslâm, insanlık tarihi boyunca ilk kez diğer dinlerin aksine, her zaman dinin mucize yaratan gücünü içe dönüklükle ve nefsi çeşitli günahlardan arındıran kendi içine kapanma yöntemiyle korumuş ve ideal bir insan meydana getirme amacıyla "dini gökten yere indirmiştir". Bireysellik ve içgüdülerin büyük manevî gücünün yaratmış olduğu hareketi dışa dönük olarak sosyal ilerlemede kullanmış ve insan toplumunun yapısında ve bu dünyada (yalnız âhiret için değil), insanlığın düzlüğe kavuşması için büyük hayat önderleri oluşturmuştur.

Önderlik: Ahlâkî önderliği İsa'ya, siyâsî önderliği de Kayser'e verelim.

Hayat; âhiret yaşamının temelini dîne ve dünya yaşamının temelini akla dayandırmak değildir.

Ve insan... Ne yalnızca içte aşk, iman ve irfandan, ne de yalnızca dışta madde ve ilimden ibaret bir varlıktır. Bireyci ve toplumcu bir din olarak İslâm, dünyayı ve dünya görüşünü, maddîyi ve manevîyi birleştiren tevhîd temeline oturtur ve defalarca belirttiğim üzere; tevhîd, tarihte ve düşünürlerle ruhanîlerin zihinlerinde algılandığı gibi, yalnızca felsefe ve kelâmın kalıpları

içine sıkıştırılamaz. Allah'ın Zâtının birliği anlamında tevhîd, yapısında maddî ve insanî olanın yanı sıra, dünyevî mantığın yansımalarını ve gerekliliklerini barındırır. Tevhîd insanlık içinde birlik, insan sınıflarının temel yapısında birlik ve yaratılıştta tam bir birliktir. Bu inanç içinde insan, doğal çizgisinde evrime uğrar. Bu, İslâm tevhîdinin anlamıdır; bu yalnız felsefenin ve mezhebin temeli değil, belki tarih felsefesinin ve sosyoloji ilminin, insanın tanımının ve yaşamın tanımının da temeli sayılmaktadır. Bu tevhîd dîninde, Peygamber'in elinde Ali ve benzeri pek çok şahsiyetler yetişmiştir. Bunlar iki yönlü şahsiyetlerdir; irfan âlemine ve iç dünyaya girildiğinde bedenlerinden sıyrılmış bir ruhu andırır bunlar. Manevî göklerin yolunu yeryüzü yollarından daha iyi tanırırlar. Böyle ruhlar, geceleri sabaha kadar uyumazlar. Neden? İslâm toplumunun en uzak bir köşesinde bir aç kişi uyumaktadır.

Toplumdaki açlık sorunu karşısında bu kadar duyarlı bir ruh. Bir aç kişiye karşı gösterilen bu tür duyarlılık, tümüyle maddî ve halkçı bir önderin işidir. Öyle ki, bu önder halkın maddî hayatını temel olarak kabullenmiştir.

Bu söz ve bilinç, düşünce ve sevgi adamı, kılıcından ölüm saçan ve dilinden vahiy dökülen adam; bu kişi ideal insan düşüncesinin var olmuş bir gerçeğidir. Bu büyük sahabeler, insanlık idealinin örnek şahsiyetleridir. Onları Peygamber kendi dininin verdiği terbiyenin bir ürünü olarak tarihe, insanlığa ve İslâm ümmetine gösteriyor ki, başkaları da onlar gibi olsun. Tam insan, ideal insan; sosyoloji ilminde "Le Homme Total" diye tanımlanan insan, yani tüm boyutlarda gelişmiş ve ideal bir insan sıfatını kazanmış "İnsan", herkesin kendisine örnek edinebileceği yüce bir insandır.

Ali'nin kişiliği ve İslâm dininin içeriği aynı şekilde kalmıştır. Yalnız o şekilde bölünmüştür ki, ben varım; fakat bir yandan kolumu kesmişler, bir yandan ayağımı, bir başka

ASRIMIZDAKİ MÜSLÜMANIN DERTLERİ VE SORUNLARI

yandan başımı ve gözümü, bir başka taraftan ise kalbimi ve beynimi almışlar.

Ben varım, hiçbir zaman yok olmamışım; hatta var oluşum nedeni ile yüceltiliyor ve kutsallaştırılıyorum. Ama yaşamdan ve hareketten yoksun bırakılmışım. Öyle ki, gerçekte hayatta değilim. Ali'nin irfan boyutu çok saf; yüce ve derin bir tasavvuf, latif ve olgun bir irfandır. Bu insanî irfan İslâm tarihinde gelişmiştir.

Ali'nin kahramanlık boyutu yiğitlik, mertlik ve iyi kalplilik sembolü olarak, üst düzeyde topluma ve onun irfânî boyutuna yansımıştır.

Hikmet ve Kur'ânî ilim boyutunda, tefsir ve İslâm'ı tanıma ilminde, hadîs ve İslâmi bilgilerde coşkun bir kaynak görünümündedir.

Düşünce boyutu, tefekkür, söz ve ilim çizgisinde ilerlemiştir.

Siyâsî boyutu adaletin ve "Hakk"ın sembolü olarak o kadar gelişmiştir ki, O'nu tarihin ezilmiş halkları gözünde üstün bir dereceye kadar yükseltmiştir.

Görüyoruz ki Ali kaldı; fakat parça parça. İslâm kaldı; ama çözülmüş bir şekilde.

Kur'ân elimizde, İslâm'ın yetiştirdiği büyük şahsiyetler ve bu kültürde ve bu dinde yoğrulan kişiler yine var; fakat her yöne tek bir açıdan bakılıyor. Her şey parça parça olmuş ve her şey ve her bir parça ayrı bir soyluluk derecesiyle yüceltiliyor.

Binada Yenilik

"Binada yenilik" yapmak; dönüş yapmak ve aramak demektir: Kendi kültürümüzü, kendi bilgilerimizi, kendi tarihimizde ve kendi tarihî senetlerimizin arasında aramak, bu düşünceyi ve bu kişileri yetiştirmiş olan malzemeyi bulmak, bu terbiyenin temel yapısını araştırmak ve tüm boyutlarda yetişmiş ve terbiye görmüş örnek şahsiyetleri (Zihnî ve felsefî olarak ya da efsânelerdeki semboller olarak değil)

BİZ VE İKBÂL

gerçekte var oldukları biçimde tanımak, bu şahsiyetlere ve bu büyük dine yeniden "dönüş yapmak" demektir. İslâm'ın yapısında yeniliğe gitmek, yeniden örnek gösterilecek bir insan meydana getirmek ve bu birbirine karışmış olan, her sayfası, her bölümü bir başkasının elinde bulunan Kitâb'ı ilk dönemlerinde olduğu gibi tam bir ruh olarak bütünleştirmek demektir.

Bir düşünce ve bir ruh bir cisimde bütünleştiği zaman gerçek bir vücut ortaya çıkmıştır diyebiliriz; eğer onu parçalarsak etkisini yok etmiş oluruz ve parçalanmış kısımları ne kadar yüceltirsek yüceltelim ve bu birbirinden ayrı düşmüş kısımları ne kadar geliştirirsek geliştirelim, bir kez temeli oluşturan ruh yok olduğu için şahsiyet ölmüştür. Bu bakımdan İslâm binasının yenileştirilmesi çalışmamızda gerekli olan ruh tüm boyutları ile hazır bulunmalıdır.

İslâm, günümüzde var olduğu biçimi ile bizi harekete yöneltmiyor; tam tersine bizi sessizliğe, oturmaya ve sabretmeye itiyor. Yalnız, buradaki "sabır" sözcüğünden, bizim anladığımız sabrı kasdetmek istemiyorum. İslâm'daki anlam dolu sabrı değil, (Çünkü, bu konuda bizim anlayışımızla İslâm'ın anlayışı birbirine ters düşmektedir.) her şeye karamsar gözlerle bakmayı, hayatı, tabiatı, toplumu, İslâm'ın yaşamını ümitsiz gözlerle görmeyi ve tüm ümitleri dindarlık adına ölüm sonrasına bırakmayı kasdetmek istiyorum. İyi ama, bu ruh ne zaman ilk günlerindeki hâline dönecektir? O ilk günler ki, yirmi beş yıl içerisinde vahşî insanlardan bu dünyaya uygarlık yaratan, tarih yapan ve tarihin akış yönünü değiştiren bir nesli yetiştiren ruh. Bu ruh artık bir kez daha bir Ebû Zer yetiştirecek midir? Yani, yarı vahşi, oku-ma-yazması olmayan; yalnız dünyadan değil, kendi ülkesinden bile haberi olmayan bir adamdan, bir Ebû Zer-i Gıfârî yetiştirecek midir? İnsanı, tüm insanlığı mutluluğa götüren yolda ilham kaynağı ve mazlum ulusların ümidi olan bu ruh, ne zaman böyle bir değişim

yapacaktır?

ASRIMIZDAKIMUSLUMANIN DERTLERİ VE SORUNLARI

BİZ VE İKBÂL

Ortaçağ tarihinin karanlıklarında bölünmüş olan bu bedeni yeniden bütünleştirelim. Bütünleştirelim ki, bu ruh asıl bedenine dönsün ve uykuya yatmış olan bu cisim, kendisine kutsal ruh İsrail'in sûru üfürülmüş gibi yirminci asrın ölmüş toplumlarına hayat versin, onları harekete geçirsin ve eskiden olduğu gibi gücü ve manayı yeniden oluşturuver-sin. Müslüman ve örnek bir insan olarak Muhammed İkbâl, yirminci asırda böyle bir dönüşüm yapmış ve o ruh, onun bedeninde tecellî etmiştir.

Muhammed İkbâl, İmam Gazzâlî veya Muhyiddîn Arabî ve hatta Mevlânâ gibi yalnız ve yalnız irfan âlemine dalarak madde ötesini düşünen ve nefis terbiyesiyle kendisini ve kendisi gibi birkaç kişiyi yetiştiren, dış âlemden ve Moğol-lar'm ümmet üzerindeki baskı ve zulmünden habersiz bir arif değildir. Ebâ Müslim ve Selâhaddîni Eyyûbî gibi İslâm tarihinin yalnız savaş, mücâdele ve kılıç adamlarından da değildir. Yalnızca düzeltme ve değiştirme ile uğraşan, düşüncede devrim yapan ve sosyal ilişkilerde insanî terbiyeyi düşmana güç ve zor kullanarak kazandırmayı yeterli bulanlar gibi de değildir. Hindli Seyyid Ahmed Han gibi, İslâm toplumu ne durumda olursa olsun, hatta İngiltere saltanatı egemenliği altında bile olsa; onun birleşimci bir etkiyle veya ilmî ve yirminci asrın mantıkî yorumları ve Kur'ân'da derin ve filozofça araştırmalar yapmakla diriltilebileceğine de inanmıyor.

İkbâl, Batı gibi, yalnızca ilmi insanlığın kurtuluşunun gelişmesi ve dertlerinin giderilmesinin çaresi olarak görmediği gibi, filozoflar gibi de ekonomiyi ve maddî ihtiyaçları temel ilke saymıyordu. Öte yandan kendi vatandaşları gibi (yani Büyük Hint düşünürleri ve Budistler), içe dönüklüğü ve ruhun "samsaraî" hayatından

kurtulup, "karmaî" dolambaçlarından geçerek "nirvana"ya erişmesini beşeriyetin risâleti olarak düşünmüyordu. Öyle ki, toplumda açlık vardır; kölelik, zayıflık, sömürü ve zillet vardır; bu durumda arındırılmış ve yüceklere ulaşmış yüce insanlık ruhundan ve temiz ahlâktan söz etmek mümkün değildir. Hayır, İkbâl kendi dini ile, aslında kendi oluşu ile bağlı olduğu düşünceyi gösterdi. Yani, İslâm dünya ve maddî ihtiyaçlara çok şiddetli bir şekilde yöneldiği halde, insana öyle bir kalıp armağan etmektedir ki; kendi deyişi ile, insan hayatın en güzel anlarını güneşin çıkıp da yeryüzünü aydınlattığı an şevkle görüyor.

Sanki büyük bir ariftir ve ruhu her türlü maddecilikten arındırılmıştır. Öte yandan bir başka kişiliği daha vardır ki; ilme, teknolojinin gelişmesine ve insan aklının ilerlemesine bu zamanda yüce bir göz ile bakmaktadır. Onun Doğululuğu ve duyguları "tasavvuf", "Hıristiyanlık" ve "Lao Tzu" "Buda ve .." gibi ilmi küçümseyip aklı, ilmî gelişmeyi küçümsemek biçiminde değildir. Francis Bacon ve E. Bernard gibi salt ilim gözüyle maddelerarası ilişkilere bakarak, doğanın güçlerini akılla yenip insanın maddî refaha ulaşmasını da amaçlamıyordu. Yine felsefe, doğruluk, ilim, din, akıl ve vahyi birbirine monte ederek ortaya biçimsiz bir nesne de çıkarmadı. Belki kendi dünya görüşü içinde düşünce ve ilmi, bugün dünyada olduğu gibi kendisine araç edinerek bunları aşk, duygu, ilham, irfan ve ihlâsla yoğurup insan ruhunun geliştirilmesi için kullandı.

İkbal'in insanlığa en büyük mesajı şudur: İsbâ gibi kalbiniz, Sokrat gibi düşünceniz ve Kayser gibi de kolunuz olsun. Yalnız bir insanda, beşer olan bir yaratıkta yüce bir ruh temeli bulunsun. İkbal'in kendisi siyâsî uyanışın en yüksek mertebesindeydi.

(Öyle ki bazıları O'nu siyâsî lider biliyorlar.) Felsefe ve ilmî düşünce açısından ise

Batı'da büyük bir düşünür ve asrın filozofu olarak görülüyordu; Bergson gibi, İslâm tarihindeki Gazzâlî gibi. Ve aynı anda biz onu İslâm toplumunun büyük ıslahatçısı olarak tanıyor ve adlandırıyoruz. İçinde yaşadığı insan toplumunu ve İslâm toplumunu düşünüp, onun uyanışı, kurtuluşu ve özgürlüğü için

ASRIMIZDAKİ MÜSLUMANIN DERTLERİ VE SORUNLARI

BİZ VE İKBÂL

mücâdele verdi. J. P. Sartre'in dediği gibi, entelektüellik pozunda bir politikacı değildi. Solcu geçinenler gibi değil, fakat sorumlu bir insandı. Üzerine düşeni yaptı, çalıştı, uğraş verdi. Aynı zamanda Mevlânâ gibi âşıktı ve ruhî miraçlarda onunla yolculuk yaptı. Aşk ateşiyle ruhun ızdırab-larından kalbine kor düşmüş gibi yanıyordu. Fakat hiçbir zaman tek yönlü olmadı, bölünmedi, herhangi bir yönü ağır basmadı. Yani tam bir Müslüman'dı. Mevlânâ'ya âşık olduğu zaman bile, kendisini asla onda yok etmedi ve bir tarafa eğilmedi.

İkbâl, bir filozof olarak Avrupa'ya gitti ve orada kendisini gösterdi. Avrupa'nın felsefî ekollerini öğrendi ve tanıdı. Herkes bilir ki o, XX. asırda Batı medeniyetinde yaşamıştır. Mevlânâ'nın karşısındadır, ama ona vurgundur. İslâm ruhunun tüm boyutlarında olgunluğa erişmek için ona mürîd olmuştur. Tasavvuf, "Ezelde kismetimizi ve kaderimizi bize sormadan tesbit ettikleri için, eğer hayat senin gönlünün rızası doğrultusunda değilse, onu fazla eleştirme" veya "Eğer zamanın akışı seninle iyi değilse, sen onunla iyi ol" der. İkbâl ise, "Eğer zamanın akışı senin yönünde değilse, onunla mücâdele et" der. Burada zaman yani insanın geçmişi ve geleceği, insanın kendisi sahilde durgun bir dalga gibi değildir. Onun oluşu ve varlığı yalnız harekettedir. İkbâl'in irfanında insan, Hint tasavvufuna ve mezhebî tutuculuğa bağlı değildir; belki Kur'ân irfanına bağlıdır ve zamanı Kur'ân'a göre değiştirir.

İslâm'ın Kur'ân'ı, insanın hiçbir katkısı ve rolü olmaksızın ilâhî irâdeyle, düşünce ve esas olarak insanı kabul eden "insanî kaderi" aslî temeline oturtmuştur.

Ve bu çok büyük evrimci bir temeldir; İslâm'ın dünya görüşü, hayat felsefesi ve dini, insanın tanımından kaynaklanan ilerici bir görüştür. Çünkü, hümanizmin ve özgür düşünen yeni asrın aydınlarının "dîn"e en büyük eleştirisi şudur: "Dinî inanç gökyüzünün mutlak irâdesine, yani ilâhî meş'iyete dayanmakta ve insan irâdesi mutlak bir hiçe, yokluğa ve yenilgiye mahkûm edilmektedir. Mantıksal açıdan da, insan görülmeyen güçlerin karşısında iradesiz bir oyuncak olarak görülmekte; bu zillet, kölelik ve insanın özgürlüğüyle gücünün elinden alınması ve sonuç olarak da sorumluluğun hiç sayılması ve mevcut duruma rıza göstermek ve başına gelen her şeyin ilâhî bir irâde sonucu geldiğine inanmak durumu ortaya çıkmaktadır. Bu hiçlik ve anlamsızlık karşısında birşeyler yaparak, mevcut durumu değiştirmeye çalışmak boştur. İnsanın istediği değil, belki, önceden kendisi için ne yazılmışsa o olacaktır ve her ne varsa ve her ne olacaksa, bu gökte yazılmış bir kaderin sonucudur; insanın tedbîri onu değiştiremez ve düzeltemez de. Hem, böyle bir şeye kalkışmak akıl dışıdır ve meşru değildir."

Ama, İslâm'ın felsefesi tek bir Allah'ın mutlak irâdesine dayanır. "Yaratmak", hem de evrene hükmetmek O'nun elindedir. O yaratır ve O emir verir. Aynı zamanda insanlık, bu büyük hükümdarlığın ve sultanlığın bir üyesi olarak, evrende geçerli olan kanunlardan dışarı çıkamaz. Ama buna rağmen özgürce yaşam hakkı verilmiştir kendisine. Allah insanlara şöyle diyor: "Biz sizi onurlu ve üstün kıldık; karaları ve denizleri, yeryüzünü ve gökleri sizin emrinize verdik ve kendi ruhumdan irâde, seçme, önderlik, tedbir, uyanış, düşünce, doğaüstü yeteneklilik ve buluculuk simgesi olarak sizlere üfledim; bakalım hanginiz daha güzel emellerde bulunacaksınız!"

İslâm'ın insanı irâde, isyan gücü veya itaat etme yeteneğine sahiptir; bunun içindir ki kendisini yetiştirme sorumluluğunu taşımaktır. "Her nefse kendi kazandığından sorulacaktır." Yani, her insan kendi yaptığından sorumludur ve "insan için çalışma ve çabalama sonucu elde ettiğinden başka bir şey yoktur" (Kur'ân). İkbâl, Kur'ân ile birlikte kendi âleminde irfânî seyre çıkarken; bu temele, yani "soylu sâlih amel"e ve "insan sorumluluğu"na varmıştır; yani hümanistler ya da egzistansiyalistler ve radikalistlerin dini ve Allah'ı inkâr ederek insanlığı ulaştırmak istedikleri düzeye ulaşmıştır. Bunlar haklı olarak, düşüncelerde yerleşmiş olan dini ve Tann'yı; özgürlük, izzet, sorumluluk ve insanî sorumluluğun karşısında görüyorlardı. Fakat İslâm, pek öyle felsefî yorumlar da getirmeden, insan kaderinin sonucunun insanın kendi elleriyle yapıp gönderdiği ameller karşısında belirleneceğini ortaya koydu. İkbâl, tüm felsefî menzilleri ve asrımızın ruhunu İslâmî iman ve irfan çizelgesinde seyretmiştir. "O, bir Müslüman muhacirdir" diyebiliriz. Okyanusun derinliklerinde, Hind esrarı içerisinden Avrupa'nın en yüksek güçlü dallarının tepesine yükseldi. Ama orada kalmadı; bizim aramıza döndü ve getirdiği ilginç hediyeleri kendi halkına, yani bizlere armağan etti. Ben onun kişiliğinin, İslâmî uyanıklığın yirminci asrın dertli, yalnız ve perişan neslimiz için bir örnek daha yarattığını görüyorum.

Alevlenen bir ruh; Doğu kültürünün ruhundan ilham alarak doğup taşmış, Batı'nın büyük düşüncesinden esinlenerek uygarlık ülkesinin, akim, ilmin, yaratma gücü ve ilerlemenin tadını almış ve böyle bir kişilikle XX. asrı tanımıştır.

Gericiler ve geriye tapanlar gibi, seçme ve ayırma gücüne sahip olmadan her yeniliğe, yani uygarlık ve Batı'dan gelen her şeye körü körüne düşman kesilenlerden olmadığı gibi, eleştirme ve seçme cesaretini göstermeden körü körüne Batı taklitçiliğini yapanlardan da değildir. İlmi kullanmıştır kullanmasına ama, ilmin

insanın tüm manevî ihtiyaçlarını gideremeyeceğine, onu manevî yüksekliklere çıkaramıyacağına ve insanın duygularına her yönüyle cevap veremeyeceğine de inanmıştır. Herhalde İkbâl öyle bir dünya görüşüne sahiptir ki, bu dünya görüşünün temeli olarak, rûhânî âlemden felsefî yorumlar getiriyor ve insandan da kendi sosyal sistemini kendi kültür ve tarihinin temellerine dayandırarak kurmasını istiyor. Öyle ki, XX. asır insanının elindeki araçları alıyor ve "Ali ayarında" bir kişi olarak karşımıza çıkıyor.

BİFC VE İKBÂL

Ne demektir Ali ayarında olmak? Şu demektir ki, Do-ğu'nun kalbi Batı'nın aklı vardır Cnda. Çok derin, doğru ve güzel düşünen, bir taraftan da seven, çok seven bir insan. Ruhun dertleri ve hayatın acılarını bilen bir insan. Hem Allah'ı tanıyor, hem halkı. Bilginin nurlu ışığında aşkın ateşiyle kavrularak ortaya çıkmış bir temizlik sembolü, ulusların kaderinin üzerine siyah perdeler çekip gözlerden uzaklaştıran ve zincire vuran gaflet ve cehalet O'nun keskin bakan gözlerinin önünde barınamıyor; ıslâh etme, yeniden diriltme ve devrimci düşüncesinde değişiklik yapamıyor.

Francis Bacon'ın dediği gibi, salt ilim gözüyle âlemin gerçeğine ermemizin mümkün olmadığını anlamış ve çılgıncasına âşık bir kalple, yemeden içmeden kesilme, nefsi terbiye ve içgüdüleri geliştirme ile de bir yerlere varılmayacağını sezmiştir. Çünkü insan, toplumuna bağlıdır, hayata ve maddeye bağlıdır, onlardan kendisini soyutlayamaz. Kişi, içinde yaşadığı toplumun kervanı ile birlikte yol alır ve kendi yolunu tek başına seçemez.

Taşıdığımız düşünce ve görüşler felsefî gereksinmemize cevap vermeli (dünyamızdaki görüşler ve felsefeler insanlığın bugünkü düşüncesine cevap vermiyor) ve bugünkü dünyayı, uygarlığı ve yeni kültürü tanıyan ve kendisiyle,

kendi kültürünün zenginliklerine yabancı kalmayan düşünürler yetiştirmelidir. Bu düşünürler kendi kültürümüzü, manevî servetlerimizi ve dinimizi çok yakından tanımalı, ama zamanın dışında yani dördüncü veya beşinci asırda yaşamamalıdır. Bu düşünürler, dikkatli düşünce ve ilmî görüşleriyle ümmetin içine düştüğü esaretten, acılardan ve yaşadığı hayattan habersiz olmayıp, eğer açık ve maddî dertlerle ilgileniyorlarsa; şimdiki perişanlıklarını ve talihsizliklerini, kendi toplumlarının ve insanlık âleminin kaderini düşünüyorlarsa; o halde ideal bir insanın, tarihte her zaman için yaşamış olan üstün insanın risâletinden uzak kalmamalıdır. İnsanı ve tüm insanlık ideallerini maddî tüketim seviyesine indirmemelidirler.

ASRIMIZDAKİ MÜSLÜMANIN DERTLERİ VE SORUNLARI

Bu aradıklarımızın hepsini İkbâl'de bulabilmekteyiz; çünkü, İkbâl'in bir Müslüman olarak yirminci asrın İslâm toplumundaki başarısı şudur: Kendi kültürünün zenginliklerini ve yeni kültürün zenginliklerini tanıyarak, kendi inandığı görüşün doğrultusunda yani İslâm'ın çizgisinde kendisini yetiştirmiştir. Bu, İkbâl'in büyük başarısıdır ve bizim yirminci asır toplumumuzda bir yüceliştir.

Hiçbir zaman mutlak bir kişilikten bahsetmiyorum; sembol bir kişilikten söz etmiyorum. Parçalanmış olan İslâm kişiliği, Müslüman kişiliği onda yirminci asırda yeniden bütünleşerek yenilenmiştir. Ve bu yenilenme, sorumlu Müslüman aydınlar için bir başlangıçtır. Bu başlangıcı sürdürmeli ve en büyük sorumluluğumuz olan toplumumuzun yapısını ve kendi yapımızı yeniden kurma bilinci içine girmeliyiz. İlk kez Seyyid Cemâl, asırların uyuttuğu bu büyük toplumu uyandırdı; "Ne durumdaydın, ne durumdasın, ne idin, ne oldun?" diye sorarak. İşte bu hareketin verdiği ilk meyvedir. Seyyid Cemâl'in, ümmetin kurumuş çölünde serptiği tohumun ilk sonucudur İkbâl. Bu ilk meyve, olgunlaşıp büyük bir önder ve bizim için yol

gösterici oldu.

Biz Doğulu ve yeryüzünün Doğu noktasına bağlı insanlardan olarak kendi tarihimize inanıp, İkbâl'i örnek edinmeli ve Batı insanının karşısında öylece durmalıyız. İkbâl, ıslâh edicidir. Ne anlaşılıyor acaba bundan. Islâh, toplumu gerçekten perişanlıklardan, acılarından, talihsizliğinden kurtarabilir mi? Yoksa düşünce ve sosyal ilişkilerde aniden ve temelden bir devrim yapılması mı gerekiyor?

Biz İkbâl'i ıslâh edici unvanı ile andığımız zaman; okumuşlar yani bugünün deyimi ile uğraşanlar bu kelimeyi bugünkü sosyoloji ve siyâset bilimlerinde moda olan "reform" anlamına almakta ve onun karşılığının devrim olduğunu sanmaktadırlar.

Biz ıslâh dediğimiz zaman, genellikle üstyapıda aşamalı bir değişimi anlıyoruz; devrim dediğimiz zaman ise, ani bir değişimi ve üstyapının yıkılışıyla yeni bir altyapıya

BİZ VE İKBÂL

dayanılarak, yeni bir sistemin oluşmasını kastediyoruz. Fakat biz, İkbâl ıslah edicidir derken; bunu, toplumun yavaş yavaş değişmesine ilgi gösterdiğimiz için demiyoruz; aşamalı bir değişimi ve üstyapının düzeltilmesini de kastetmiyoruz. Bu deyimi, devrim sözcüğünü de içerecek bir biçimde geniş bir anlamda kullanıyoruz.

İkbâl'in ıslah ediciliği veya Seyyid Cemâl'den sonra asrımızın en büyük düşünürü olması, onun, toplumun üstyapılarında aşamalı bir gelişme taraftarı olmasından değildir. Hayır! Belki bu derin ve köktenci bir devrimin destekleyicisi olması, düşüncede devrimci, duyguda devrimci, görünüşte devrimci, ideolojide devrimci ve kültürde de devrimci olması demektir.

İkbâl, Seyyid Cemâl, Kevâkibî, Muhammed Abduh ve "Batı Bilginleri Encümeni" üyeleri ve yüzyılımızda Doğu'yu titreten kişilerin hepsi "ıslâh" ve "devrim" derken,

kişinin ıslâhının bu görüşte olamayacağını itiraf etmişlerdir. Birkaç kişi ıslâh olunabilir belki, hepsi o kadar. "Ben kendi istediğim gibi düşünüp yaşayabilirim, zaman ve toplumdan etkilenmeden ve eskimiş bir toplumda kokuşmadan 'doğru ve yüce bir insan' olabilirim". Eğer durum gerçekten böyle olsaydı, kişinin toplumsal sorumluluğu anlamsız olurdu. Ben böyle bir ıslâhı kuşkuyla karşılıyorum. İnsan nasıl olur da hem bir çevrede yaşar hem de o çevreden etkilenmez?

Çevre (yani tarih, doğa, toplum, kişisel ilişkiler, ailevî özellikler, kalıtım, bireyi dıştan ve içten sarıp onu yetiştiren özellikler) kişiyi oluşturur, bunun yanı sıra kişi de çevreyi etkiler. Gerçi kişinin çevreyi etkilemesinin derecesi, onun irâde gücü, uyanıklığı, ilmî araç ve gereçlerle donanması, ileriliği ve teknik gücü ile doğrudan bağlantılıdır.

Benim, 19. asırda yaygın bulunan ve sosyoloji ilminde konusu edilen bireysel soyluluğun topluma yeğ tutulmasına veya toplumsal sorumluluğun bireyin önüne geçmesi sorununa kendimce diyeceklerim vardır.

Ondokuzuncu asırda bireyciler, radikaller, hümanistler bireyin irâde ve düşüncesinin toplumu yönlendirdiğine ve tarihi harekete geçirdiğine inanıyorlardı.

Buna karşılık sosyalistler; naturalistler, materyalistler sonra da Darwinizm'in etkisinde kalarak (Darwinizm'in sosyal bilimlerde ve hatta edebiyatta ve güzel sanatlar dalında temel kabul edildiği sıralar) insanı doğadan ayrı bir varlık olarak görmüyorlar; ağaç gibi, hayvan gibi zorunlu çevre koşullarının terbiye ettiği bir varlık, sosyal çevrenin zorunlu kanunlarının yetiştirdiği tarihsel ve sosyal kavramların oluşturduğu bir yaratık olarak tanıyorlardı.

Bugün sosyoloji ilminde "birey" ya da "toplum" tartışması, yerini "sosyoloji" mi yoksa "psikoloji" mi tartışmasına bırakmıştır. Psikoloji ile sosyolojinin çatışması,

bizim yarı aydınlarımız arasında - fikrî ve ilmî akımları bir asır geriden izledikleri

için - hâlâ şiddetli bir biçimde sürmektedir.

Ben, bu konuda hocam Gurvitch'in görüşlerini benimsiyorum. O şöyle diyordu:

İnsanî problemler öylesine karmaşıktır ki, bir etkilem-etkilenen ilişkisi içine

sığdırılmaz ve çözümlenemezler de; belki bu ilişki bazı durumlarda söz konusu

olabilir. Bir "sosyal fenomen" veya herhangi bir sosyal sorun, birtakım tarihî,

kültürel, ekonomik ve doğal etkenler sonucu ortaya çıkabilir. Ne var ki etkenlerin

hiçbirisi, doğal bilimlerde insanî ve sosyolojik sorunların çözümünde

kullanılabilecek derecede basit değildir. Bunlardan rastgele yararlanmaya kalkarsak,

saptırıcı sonuçlar doğabilir. Bu iş aydınlar için her ne kadar çekici, şevk verici ve

doyurucu ise de, sosyolojide hiç de böyle değildir; ama bir fikrin tebliği ve yayılması

için pek de kötü sayılmaz. Yalnız, araştırma ve ilmî çözümleme için zararlıdır. Öte

yandan birey ve psikoloji arasında tek taraflı bir etkilem-etkilenen ilişkisi yoktur. Bu

ilişki iki taraflı karşılıklıdır. Bireyin vicdanı ile toplumun vicdanı karşı karşıyadır ve

karşılıklı olarak birbirlerinden etkilenirler.

Etkilem ile etkilenen arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Yani etkilenen aynı anda

etkilemdir ve etkilem de aynı anda etkilenen olabilmektedir. O halde tartışma konusu

olan, birey mi toplumu, toplum mu bireyi yapar sorunu şu açıdan ele alınmalıdır.

Birey ve toplum sürekli olarak birbirlerini yapmak ve yetiştirmek uğraşı içindedirler.

Burada benim özel bir düşüncem var: Bu tartışmada üçüncü bir neden

unutulmamaktadır, o da bireye her zaman gelişme ve yücelme gücü veren etkilemdir.

Gurvitch olsun, bireyciler olsun, hepsi de insanı "değişmez bir gerçek" olarak ele

almışlardır. Bireyden kastımız kişi değildir. Belki kişiliktir ve kişilik ya da birey

burada insanın bireysel iradesidir. Toplumun, tabiatın, tarihin, verasetin karşısında

insan gücünün iç yeteneklerine dayanarak çevrede yaptığı değişiklik ve çevreyi kendi istediği gibi değiştirme gücüne sahip olmasıdır. Ve böyle bir irâdenin tarih boyunca değişik toplumlarda ve değişik sosyal gelişmelerde, kültürlerde ve medeniyetlerde başka başka olduğu görülmüştür. Kabile sisteminin ilkel gelişme çağlarında birey yoktu, toplumculuk ruhu egemendi, ve birey tümüyle bu egemenliğin etkisi altında doğuyor ve eğitiliyordu. Tarihin zaman sürecinde ilerlemesi, uygarlığın ve kültürün yücelmesi ve ilimle tekniğin gelişmesine paralel olarak birey "kendi tanımı"na vardı ve kendisini tanıyabildi, düşündü, çözümledi, sonra değerlendirme yaptı ve kendisinde eleştiri ruhu gelişti; ilim ve teknikle donatıldığı için değiştirdi, ıslâh etti, yıktı ve yeniden yaptı. Nitekim bu gerçeği tabiat ve insan ilişkisinde açıkça görüyoruz. Onun için bu soruya cevap vermeden önce "birey mi toplumu yapıyor, yoksa toplum mu bireyi yapıyor" sorusunda psikoloji mi temeldir, yoksa sosyoloji mi sorusuna cevap ararken; bizim de şu soruları sormamız gerekir. Hangi kültürel gelişimin aşamasında? Hangi toplumda? Hangi birey için?

Birey bugün eleştiri ruhuna sahiptir ve hükümetini, dinini, yaşam biçimini, sosyal geleneklerini değiştirebilmekte ve

bunların yerine yenilerini getirebilmektedir. Kabile bireyini yapan yukarıda saydığımız nedenlerin dolaylı etkisidir, ve bundan dolayıdır ki kutsallaştırılmış, yüceltilmiş ve sonsuz-laştırılmıştır. Bu bakımdan Durkheim'in görüşüne dayanarak diyebiliriz ki, medeniyetler tarihin zaman sürecinde gelişme göstermişlerdir.

Sosyalizm (toplumculuğun temel düşünce sayılması) de, bireycilik de (bireyin toplumdan ayrı bağımsızlığı) bu süreç içinde ortaya çıkmıştır. Uygar Avrupa toplumlarını eski yerli ve kabile sistemleriyle (Araplar câhiliye döneminde kabile kabile İslâm'ı kabul ediyorlardı; bireyler olarak değil.) karşılaştırarak da aynı sonuca

varabiliriz.

Evet, birey kültürel ilerlemesiyle bağlantılı olarak kendi tanım gücünü geliştirmekte, yaşadığı çevrede değişiklik yapmakta, ıslâh ve sosyal devrim gücünü artırmakta ve öyle ki artık kendi kaderini ve toplumun kaderini yönlendirme gücüne sahip olabilmektedir. En azından toplumun kurulmasında ortaktır ve işte esas olan "sorumluluk" da buradan doğmaktadır. Sonuç olarak, "İlk önce bireyi mi iyi ve güzel yetiştirelim, yoksa toplumu mu iyi ve güzel yapalım?" sorusu anlamsızdır. Bu ikisi birbirinden ayrı değildir. Yalnız ve yalnız sosyal bir mücâdele vermekle, insan doğal ve doğru yönde geliştirmektedir. İnzivada filozof, şâir, âbid yetiştirebiliriz; ama "Müslüman" yetiştiremeyiz. Tam ve iyi bir Müslüman yalnız ve yalnız "inanç ve cihâd doğrultusunda" oluşabilir. İslâm Peygamberi'nin çalışması iki döneme ayrılmıştır: Bireyi yetiştirme dönemi (13 yıl Mekke'de), toplumu yetiştirme dönemi (10 yıl Medine'de). Mekke'de bireyi yetiştirme döneminde, O'nun bireyleri nasıl yetiştirdiğini görüyoruz. Birey toplumun kervanında yürüyor ve bu kervanın tarihi çizgisinde hareket ediyordu. Eğer bir köşede oturup başkalarından koparak içe dönmekle ve kervanın öncüsüne dikkat etmeksizin yol göstericilere ve kervanı yönlendirenlere bakmaksızın, birey kendisini yetiştireceğini sanıyorsa bu bir aldatmacadır. Eğer yetişmişse, sanmasın ki kervanın yolundan ve kaderinden ayrı yolda ve ayrı kaderde yetişmiştir. Aksine kervanın yürüdüğü istikamette yürüyüp, kervanın vardığı hedefe birlikte varmıştır. Ama görüyoruz ki zaman kokuşmuş, ruh ve sosyal ilişkiler kokuşmuş, kültür, eğitim, hareket çizgisi, ruhî, siyâsî ve ekonomik ilişkiler kokuşmuştur. Bu ortamda bireyin tek başına başarılı olması imkânsızdır. Eğer böyle bir ortamda iyi insanlar olacağımıza inanıyorsak, aldanıyoruz demektir ve ümitlerimiz boşunadır. Eğer her

şeye rağmen birey kendini kurtarabilir, toplumun düşüşünden sıyrılarak kurtulmayı başarır ve gerçekten kurtulmuş olur ve kendisini yitirmezse, yine de en büyük ihaneti yapmış demektir; çünkü onun en büyük görevi başkalarını ve toplumu ıslâh etmektir, ama bu durumda etmemiştir. İnsan başkalarına ihanet etmekle kendisine hizmet edemez. Eğer birey çabalaması ve akıllılığı sonunda kardeşleri, fikirdaşları, derttaşları ve özgürlük savaşçılarıyla birlikte tutsak olarak kaldığı zindandan arkadaşlarını bırakarak kaçarsa, kendi özgürlüğüne kavuşabilir; fakat ona biz yine de özgür insan diyemeyiz. Değersiz, bencil, aşağılık kendi rahatına düşkün bir yaratıktır o; kavuştuğu özgürlüğüyle iftihar etmeye hakkı yoktur ve hiçbir zaman bu kurtuluş, sözü edilecek bir kurtuluş değildir, belki bir zilletir. Benim düşünceme göre; İslâm'ın en büyük ve insanî değere lâayık devrimci niteliğı ve uygarlığı ve insanlık tarihine ettiğı hizmet şudur: Ruhunun devrime uğraması ve kendini aşması için insanın her zaman benliğinde taşıdığı dinsel güç ve mucize yaratan madde dışı irfânî duygu; onu, ölümü ve şehitliği kolayca kabul edebilecek derecede eğiten, kendisini ve çocuklarını tapındığı ilâh uğruna mabedde kurban edebilmeğe yönelten ve toplumun kurulup, adaletle ayakta kalması ve maddî-manevî gelişmesi yönünde uğraşmaya çeken başlıca etkendir. Nitekim dinler tarihinde görüyoruz ki, bilinçsizce dinsel tutuculuklar sonucu; Tanrı'nın hoşnutluğu, tapmakların, putların, dinsel süs ve özelliklerin korunması uğruna insan topluluklarını - ister Çinli veya Hintli, isterse Hristiyan veya Yahudi olsun- grup grup ateşlerde yakmışlar ve bir hiç uğruna ölüme mahkûm etmişlerdir. Ama Hz. Muhammed (s.a.v) dosttan ve düşmandan yalnızca iki bin kadar ölü ile tarihin yönünü değiştirmekle kalmamış, devrimci bir atılımla, ilkel bir bedevî ve kabilevî sistemde yaşayan bir toplumu, dünya üzerinde gelişmiş ideolojik bir topluma, özel bir kültürle yeni temellere dayanan ilerici bir topluma

dönüştürmüştür.

Bu ölçüde yapıcı ve tarihte eşine ender rastlanan devrimci bir güç, aniden nereden kaynaklanıverdi böyle?

Benim görüşüme göre, dinin manevî ve yaratıcı ruhî gücü, sosyal yaşama kaydırılarak; kuytu köşelerden, ruhların içerisinden ve karanlık tapmaktalardan, manastırlardan, kiliselerden çıkarılarak sokaklara adım attı; salt âhiret hayatını güzelleştirmek için harcanan güç, sosyal ve uygarlığa ulaşma yönünde de harcandı. Dinciler, nefislerini günahlardan arındırmak, şeytanı kovmak, kötü ruhları defetmek ve ruhanî (insan ruhunu güzelliklere iten güç) güçleri kazanmak için çocuklarını putların ayağı altında kurban ediyorlardı. Ama Müslümanlar bu fedâkârlıklara toplum için katlanıp, düşünce gücü ve imanla, sosyal hayatta zulüm, despotluk, dinî, siyâsî ve ırksal hurafelerle mücâdele ederek câhilî gelenekleri yok ettiler. Eski değerleri, hükümleri, hatta egemen olan aile geleneklerini, kayserlerin ve İran kisralarının saraylarını yıkarak; halkı aldatmak için yaptıkları tapmakları ortadan kaldırarak; sınıfsal ayırım ve çelişkiyi yok edip ulusal değerleri değiştirerek halkları kölelikten kurtarıp özgürlüğe kavuşturdular. Düşüncelerini yükselterek onlara hürriyet, birlik ve izzet armağan ettiler. Rûhânî sınıfı, saray soylularını ve imparatorları ortadan kaldırarak, halkı firavun hükümetinden kurtardılar. Tüm bunların yerine, yeni insanî değerleri getirdiler. En sonunda da sosyal hayatta ve insan yaşamının düzeltilmesinde yalnızca maddî yaşama yönelmekle kalmayıp, topluma ekonomik güç, siyâsî kudret, ahlâkî, kültürel ve manevî değerler armağan ettiler. Bununla da yetinmeyip, tek tek bireylere ideoloji kavgalarını ve toplumsal görevlerini başarırlarken; sosyal hayat çizgisinde ahlâkî yüceliş, takva, nefsî arınma, ruhî ıslâh, temiz duygular, fazîlet ve sabır bahşettiler.

İslâm'ın belki en büyük devrimci niteliği, sosyal hayattaki değişimi din gücüyle yapması, yani manastırlarda, puthanelerde boşuna akıtılan kanların ve boşuna harcanan zamanların, toplumun gelişmesi yönünde kullanılması ve despotluğu, sömürüyü, ulusların cehaletini yok edip, adalet ve eşitlik ruhunu, kültürel, bilimsel gelişmeleri teşvik ederek yeni bir çağır açmış olmasıdır.

İşte budur bireyleri ıslâh eden tek yol; nefsî arınma, ahlâkî gelişim ve takvayı kazanma. Sonuç; "ıslâh olmuş-ıslâh eden insan".

Takvayı kazanmak; nefsi arındırmak ve kendini ıslâh etmek, köşelere çekilip, toplumdan koparak toplumun kaderinden gafil kalmakla ve sosyal sorumluluğu unutmakla olmaz; İslâm da zaten bunu istemiyor, kesinlikle istemiyor. İnancımız, düşünce yapımız ve bu inançla yetişen insanlar bunu onaylamıyorlar. İslâm'ın yetiştirdiği ve terbiye ettiği büyük insanlar da böyle değildir.

Peygamber'in çevresini alanlar bir âbid veya köşelerine çekilmiş sahâbîler değillerdi; hattâ, ariflerin ve zâhidlerin benzemek ve bağlanmak istedikleri "Suffe Ashabı" da böyle değildi; elde kılıç cihâda hazır durumda beklerlerdi. Yirminci asırdaki Müslüman ıslâh ediciler de aynı fikrî özellikleri ve bu temel inancı taşımaktadırlar. Çünkü bu İslâm'a özgü bir sorundur ve İslâm inancının ayrılmaz bir parçası ve temel taşlarından biridir. Genel olarak, "yön", "cephe", "yol" ve İslâm ruhunun apaçık karakteridir. Hattâ öyle ki, İslâm'ın düşmanları bizim Peygamberimizi "silahlı peygamber" diye adlandırmışlardır; İslâm'ı kılıç dini olarak tanımlamışlardır. İslâm'ın sosyal bir din olduğunu itiraf etmişlerdir. Böyle olmasaydı irfânî duygu, nefsî arınma, bireysel ıslâh ve sözde takva varken, klasik anlamda kılıç çekmeye ihtiyaç duyulmazdı. Çünkü, kılıç çekme işini her rejimde ve her türlü koşullar altında yapmak imkânı vardır. Despotluk, sömürü, zulüm, gasp ve cinayetin

başlıca işleri kılıç çekmek olduğu halde, senin kılıç çekmene engel olması için uygun ortamı hazırladılar. Hazırladılar ki, sen bir yana çekilip halkının kaderiyle ilgilenmeyesin, yalnız kendi nefsinle savaşınsın. Evet nefsinle mücâdele işinde seni her zaman destekler bunlar.

İslâm'da birey toplumun ıslâhı için çalıştığında, kendisini de ahlâkî yönden ıslâh etmiş olur. Mücâdelesinde başarılı olmasa bile, bizim inancımız şudur ki, fâsid bir toplumda sâlih bir kişi olabilir. Birey, halkı tanıyıp, onu saptıran etkenlerle mücâdele ettiği zaman, sorumluluğun bilincinde demektir.

Müslüman kişi halkın kaderinden ve düşünce biçiminden Allah katında sorumludur. Fikrî, sosyal ve gündelik bir sorumluluktur bu; iyiliği emredip, kötülükten sakındırma sorumluluğudur. Ne yazık ki, böyle ilerici bir ilkeyi de gülünç hâle sokmuşlardır. Bugün Batılı aydınlar arasında "insan ve aydının sorumluluğu, bilgin ve sanatçının sorumluluğu sorunu" söz konusudur. İyiliği emredip, kötülüklerden sakındırmak, bir babamın çocuklarına yaptığı öğütlerden ibaret değildir; yalnızca temizlenme hükümlerini öğretmekle ve anlamım bilmeden doğru tecvid ile Kur'ân okumak veya edebli davranmakla yerine getirilen bir sorumluluk da değildir.

"Emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker"; kişinin kendi toplumunda oynaması gereken rol ve bu çizgide, yani inandığı ideoloji dorultusunda üstüne düşen görev demektir; sorumlu bir aydının, ideolojisine bağlı bir bireyin, geri bırakılmış tutsak bir toplumda yaşayan insanın, sömürülen, yoksun ve mustaz'af sınıfa bağlı kişinin, bir filozofun, düşünürün, yazarın, bilginin, sanatçının insanlık karşısındaki görevidir.

XX. yüzyılın ıslâh edicilerinden ne yazık ki söz

BİZ VE İKBÂL

edemeyeceğim, onları teker teker anlatmak için vaktim yok; anlatmaya kaklıksam bile, yalnızca eserlerine ve yaşadıkları zamana değinmem gerekecek, bunun da yararı olmayacak. Bu bakımdan, Müslüman aydınların ve tüm Müslümanların ana çizgilerini görebilmeleri için "uyanış" hareketinden veya "İslâm'ın yeniden doğuşu" ve siyâsî hayata yansıyışından söz edeceğim biraz.

"Yeniden doğuş" (Rönesans) deyimi, gerçekten çok anlamlı bir deyimdir. "Yeniden doğuş" hareketine, önderlerine ve ileri sürdükleri fikirlere birazcık dikkat ettiğimizde; bunun Ortaçağ'ın bilgisizliğine karşı Avrupa'nın başlattığı Rönesans hareketinden çok daha önemli olduğunu görüyoruz. Bu yeni bir "düşünce oluşumu"dur. İnancımız ve tarihsel gerçekler açıkça ortaya koymaktadır ki, bizim toplumumuz yeni bir "düşünce oluşumu"na başlarsa, bu "ölü Müslüman toplumu" ilk parlak günlerindeki güce yeniden erişecek ve yeniden dünyanın her yanına dal budak salacaktır.

İslâm'ın doğuşunu tarihler nasıl anlatıyor? İslâm'ın Peygamberi doğduğu zaman kitaplıklar çoğaldı, bilgi ve irfan ateşleri yandı. "Aşk tanrıçası" sarsıldı, "ilim tanrısı" heyecana geldi, "barış tanrısı" titredi. Herkül'ün elinden ok ve yay düştü. Işıklar parüdadı, yeryüzü depremlerle sarsıldı. Farslı-lann yalana ateşleri söndü. Neden "yalancı ateşler?" Çünkü bu ateşler gerçekte "Ahuramazda"nın ateşi değildi. Ahuramazda'nın ateşi bir iken, bu ateşler üçtü. Keştasep'in ateşi Azerbaycan'da şahlar, şehzadeler ve soylular için yanıyordu. Zerdüşt'ün ateşi mabetlere aittir. Bu sınıf sömürücü egemen sınıfa bağlı olarak halkın kanını emen sınıftı. Bunların ateşi yalancı ve aldatıcıydı. Öbür ateşlerden daha kötü bir ateşti. Onlar zorbalık ve para ateşiyken, bu düşünceleri saptıran yalana ve aldatıcı bir ateştir. Din adına

aldatıyordu. Onlar "sömürü ve despotluk ateşi" iken, bu yakma, kavurma ve kızartma (istihmâr) ateşiydi. Bu ateşin daha çok yakıcı ve kavurucu olduğunu bilmeyen mi var?

İslâm gelince bu

ASRIMIZDAKİ MÜSLÜMANIN DERTLERİ VE SORUNLARI

ateş söndü, halkı her zaman Ahuramazda adına, ama Ehrimen'in yararına yakan ateşler söndü. Sasanîlerin sarayları yerle bir oldu.

Anlamlı bir doğuştu bu; yeni bir irfanın, yeni bir duygunun, Doğu'nun doğuşu, bir dinin doğuşuydu; ama diğer dinlerin tam tersine zulme, sömürüye ve göklere yükselen saraylara savaş açan ve onlara son vermeye azmetmiş bir dinin doğuşuydu. Bu dinin peygamberi Zerdüş, Mani, Mazdek, Konfüçyüs v.s. gibi saraylarda oturmak ve şâirlerle, nedimelerle, gözdelemlerle eğlenmek için gelmedi; aksine bunların hepsini yok etmek için geldi.

İslâm'ın Peygamberi'nin dünyaya gözlerini açar açmaz "Fars tapınaklarında yanan ateşlerin" sönmesi ve Medâin Sarayı'nın burçlarının yıkılması, İslâm'ın dünyaya bakış açısını ve dünya üzerindeki görevini simgelemektedir. Ama, ne yazık ki bugünün bazı Müslüman aydınları, İslâm'ı günümüzün anlayışına uygun olarak günümüzün diliyle anlatmaya çalışırlarken, moda olmuş birtakım ideolojilere ve fikirlere kapılıyorlar. Dünyada barış, tüm ulusların özgürlüğü ve her türlü fikre saygı gibi moda düşüncelere kaptırıyorlar kendilerini. Hatta bir edebiyatçı günün birinde bana, "Sen kendi görüşünü tebliğ ederken, başkalarının görüşlerine karşı çıkıyor ve düşmanlık aşıyorsun." demişti. Demek istiyorum ki, günümüzün birtakım

Müslüman aydınları liberallerin, demokratların, hümanistlerin hoşuna gidecek işler yapıyorlar. Neymiş? "İslâm", "seleme" kökünden geliyormuş, "seleme" barış demekmiş. Yani, fikir, düşünce ve inanç ayrılığına bakmaksızın, tüm insanların

yeryüzünde kardeşçe bir arada yaşamasını öngörüymüş...

Ne tuhaf? İslâm "barış" değil, "savaş"tır. Sömürücülerin, papaların ve Hristiyan din adamlarının iftiralarından çekinerek, meydanı boş bırakmamalıyız. İslâm'ı, bugünün boyalarıyla boyamakla hiçbir olumlu sonuca varamayız. Gerçeği

36

BİZ VE İKBÂL

olduğu gibi kabul etmeliyiz, başkalarının beğendiği biçimiyle değil. Cihâda "savunma savaşı" dememeliyiz. Savunmanın nitelikleri başkadır, cihâdın nitelikleri daha başka. Bu aslında Hz. Adem'den bu yana süregelen bir Hak-bâtıl sorunudur.

Müslüman ıslah edicilerin başlattığı "yeniden doğuş hareketi", Çin'den Basra Körfezi'ne, oradan da Kuzey Afrika'ya kadar, İslâmî çerçevede olmak koşuluyla 19. yüzyılın ikinci yarısından bu yana süregelen bir harekettir. Bu hareket, Hz. İbrahim'in getirdiği dinin devamı niteliğindedir. Bu hareket yalnız kelâm, felsefe veya metafizik alanlara özgü değildir. Bu hareketin en açık ve en net karakteri, halkın et ve kemiği üzerinde kurulan yönetimlere karşı olmasıdır.

Karşınıza bir Asya ve Afrika haritası açınız. Afrika'yı çok iyi tanıyoruz. Çünkü, daha yakın zamanlarda sömürüye ve Batı sömürgeciliğine karşı yürütülen hareketlere Afrika'da tanık olduk. Afrika'da Müslüman ülkeler olduğu kadar, Müslüman olmayan ülkeler de var. Afrika asıllı bir Fransız yazarı olan Chandel'in deyiimiyle, "Afrika haritasının tümü, yerküre üzerinde bir damla gözyaşını, sıcak bir gözyaşı damlasını andırmaktadır". Evet, Afrika yerkürenin gözyaşı-dır, kavrulmuş bağırdır. Kalp de gözyaşı damlası gibi değil midir? Her ikisi de dert arkadaşıdır, aynı tür yaşantı içindedirler. Afrika bu yerkürenin yaralı kalbi, yanık gözyaşları-dır. Neden mi? Tarih boyunca kölelik ateşlerinde yanan ve yeni tip sömürünün de hedef seçtiği

kurbanlıktır Afrika da ondan. Tarih boyunca, yalnızca İslâm'ın yönetiminde kalan bazı Afrika ülkeleri köle olmamışlardır. Fas, Tunus, Cezayir ve Mısır, İslâm'ın yönetimi altındayken köle olmamışlardır. Ama şu son bir-iki yüzyılda, zorla veya hile ile Afrika kökleşmiştir. Orta Afrika, Batı Afrika ve Doğu Afrika yeni yeni anlamaktadırlar sömürünün nasıl gelip, nasıl yerleştiğini.

Sömürü Afrika'ya ya Hristiyan misyonerlerce, ya da yatırım yapma ve iş alanları açma gibi bahanelerle gelen Avrupalı göçmenler ve tüccarlar tarafından sokuldu. Gerçi zaman zaman bunlara karşı tepkiler olmuyor değildi; ama kısa zamanda bu zorbalar her şeye sahip çıkmakta gecikmediler.

XIX. yüzyılda renkli camların, elmasın ve değerli taşların bulunmasıyla birlikte, Batılılar Afrika'ya ayak bastılar. Bu "yedi renkli yalan'la kabile şeflerini serseme çevirdiler. Önce bu renkli camlardan birkaç avuç alarak Afrika'ya götürüp kabile şeflerine, şeyhlere ve halkın ileri gelenlerine verdiler. Düğünlerde, derneklerde bir avuç sahte elmasın karşılığında sürü sürü koyunlar aldılar.

Süse yönelme ilkel bedevî toplumların ruhlarında ve düşüncelerinde yer eden bir tutkudur. Modern bedevinin süsü ile- modern olmayan bedevinin süsü arasında temelde bir fark yoktur.

Süsleme düşkünlüğü, ruhî güzelliklerle manevî değerlerden; insanı yücelten devrimci düşünce ve fikirlerden; ilimden, felsefeden, irfandan ve edebiyattan yoksun yüzeysel, yoksul insanların özentisidir. Sosyal, kültürel ve fikrî bakımdan değişik insanlara baktığımızda, bu gerçeği çeşitli yönleriyle görebiliriz. Uluslar da böyledir.

Hemen ilk anda akla gelenin tersine, geri kalmış toplumlar ileri toplumlardan (Afrika, Asya'dan; Asya, Avrupa'dan; Avrupa, Amerika'dan) daha çok lükse

tapıyorlar. Bizim toplumumuzda da eski gelenekçi kadınlar modern kadınlardan, okumamış kadınlar da okumuş veya aydın kadınlardan daha çok süs eşyası takmaktadırlar. Kendisini medenî sanan birtakım kadınlar makyajlarıyla binbir renkte "yağlı boya" sürünerek göz yaşartıcı bomba atılmışçasma, yüz metre karelik alanda insanların gözünden yaş getirmekte ve burun mukozalarını tahriş etmektedirler. Süslenip püslenince bedenleri pek değerli oluyormuş gibi, kollarına ve boyunlarına takükları süs eşyalarıyla, boydan boya takındıkları altınlar, şu "makine asrı"nda Tahran gibi kalabalık bir kentte yürürlerken insanı kulaklık takmaya zorlamaktan başka işe yaramıyor. Neden böyle yapıyorlar? Pek değersiz ve hiçbir yüceliği olmayan ruhları var, kişilikleri bir hiç düzeyinde; böyle olunca da var olduklarını kanıtlamak için süsten başka bir şeylerinin, bedenlerini yokluktan kurtaracak hiçbir nesnenin olmadığını görüyorlar. Kişiliklerini ortaya koymak için, ne yapsınlar başka? Sermâyenin gücüyle, süsün etkisiyle, Tahran'm güzellerine (!) özenerek, cici cici taşlar ve pahalı eşyalarla, gönül aldaücü keskin kokularla varlıklarını kanıtlamaya çalışıyorlar. Bir hiç olan bedenlerinin anlamsız ve yine bir hiç olan kişiliklerinin böylelikle varlık dünyasına ayak bastığını sanıyorlar; bu yapay varlıkları sayesinde yoksulluklarını ve hiçliklerini gideriyorlar. Eh, böylece bu zavallı, yok olmuş hiçler var olmuş oluyor; varlıkları belli olsun da nasıl olursa olsun!..

Bu kadınlar sayılan, sevilen insanlara benzemek için düşünce ve duygularda değil de, süs eşyalarında, yüzeysel bakışlarda ve dış görünümde kişilik kazanmaya çalışmaktadırlar. İnsan ruhu, tanınmama zavallılığından çok acı çeker, bir düğüm olur ruhlarda "hiçlik". Bu düğüm çözülmedikçe, cinayete kadar varan kötülüklere bulaşır insan. Bu düğümü çözüp, hiçliğini gidermek için çeşitli yollara başvuracaktır.

Yeter ki düğümü çözdüğüne, hiçliğini giderdiğine kendisini inandırсын; başkalarını, hatta kendisini bile aldatsın. Bir topluluk içinde unutilan ve varlığının bile farkında olunmayan bir çocuk nasıl ağlar, kızar ve başka çocuklara duyulan ilgiden dolayı perişan olursa; bir toplum içinde de, bir toplantıda da farkına varılmayan bir beyefendi de huysuzlanmaya başlar. Bu türden davranışlar da fayda sağlamazsa -ki çoğunlukla sağlamaz - kötülük yapmaya başlar, olay çıkarır, topluluğu dağıtır; övülmeye değer bir şey yapamıyorsa, hiç olmazsa başkalarını şaşırtacak işler yapar; bu da bir yarar sağlamazsa şöhret olmak, tanınmak pahasına kötü işlere girişir, başkalarına saldırır, kendi üzerlerine başkalarını saldırtır; yeter ki varlığı söz konusu olsun, herkes onun varlığının farkına varsın. Kötü bir sıfatla da olsa kötülüklerle de

olsa, Descartes'm "varlık varlıktır" yöntemiyle, kendi varlığını kanıtlamak ve varlığını inkâr eden, görmeyen topluluğa, "Bakın ben kötülük yapıyorum, öyleyse ben varım" diyebilmek için ve,

"İtaat elden gelmiyor, öyleyse kötülük yapmalı Her hîle ile dostun gönlünde yer açmalı"

diyen Hafız gibi, sevgilisini kendisine çekmek ve onun gönlünde, gözünde ve duygularında canlanmak için her türlü hileye ve kötülüğe başvurur; yeter ki herkes varlığının farkında olsun.

İşte lüksle geri kalmışlık arasındaki ilişki burada belirginleşiyor, psikolojik kökenleri ortaya çıkıyor ve sosyal, sınıfsal derinlikleri kendini göstermeye başlıyor.

"Kırk sütunlu, kırk pencereli" ve kırmızı boyalı kadın tipi, kokteyllerde göz kamaştırıcı elmas, yakut, zümrüt gerdanlık ve altınlar içinde iyi bir tiyatro oyunu sergilemekte ve kuyumcu vitrinini andıran göğsü ve birkaç güzel koku sürülmüş

bedeniyle seyirciler karşısında sanki bir serginin açılışını yapmaktadır. Bu gösteri sayesinde herhalde hanımefendi kişiliğine, aslî temizliğine ve aile onuruna eriyor ve Allah'ın kendisine armağan ettiklerinin farkına varıyor; yoksun olduğu tüm insanî erdemleri böylelikle kazanıyor! Kişilikleri ceplerindeki parayla ölçülen babası veya kocası önünde, göz kamaştırıcı ve güzel süs eşyalarıyla içindeki düğümü çözmüş oluyor.

Bilgiden, soyluluktan, manevî kişilikten, yüce duygulardan, amaçtan ve sosyal sorumluluktan uzak olan bu kadın, siyah çarşaf altındayken modern kadın çehresi karşısında duyduğu aşağılık duygularım süslenmekle gidermiş oluyor. İnanç, sanat, insanlık, fikrî, sosyal ve hatta kadınlık güzelliklerini sergileyemediği veya bu güzelliklerden yoksun olduğu için, çareyi aşırı biçimde süslenmekte buluyor.

Süslenmekle ve yalana bir kişiliğe bürünmekle bağırmak istiyor:

BİZ VE İKBÂL

"Ey insanlar, bakın ben de varım!"

Modern kadını gören geleneksel kadın, kendisi eski inanç ve düşüncelere sahip olup, modern kadın gibi bin bir türlü süslenme araçlarıyla süslenmediğinden, modern kadının daha ilerici düzeyde olduğunu sanarak aşağılık duygusuna kapılmaktadır.

Aslında gerçek hiç de sanıldığı gibi değildir. Modern kadının süsü, onun ahlâkî değerlerinin yüce olduğuna veya gösteriş için olmadığına bir delil değildir. Belki buradaki ayrılık, zevklerin ve güzellik ölçülerinin kadından kadına değişmesinden ileri geliyor olabilir. Ben 1970'lerde maksi eteğin moda oluşunu, kadınların eski örf, âdet ve geleneklerine dönmesi ve eski değerlerine yönelmesi veya Amerika ve İngiltere gibi ülkelerde erkeklerin sakal bırakmalarını dine dönüş kabul edecek kadar saf değilim. Batı'da çıplaklığın yayılması ise, gözlemlerin sonucunda diyebilirim ki,

savaşın kötü sonuçlarının getirdiği yıkıntıların topluma dolaylı olarak yansısıdır. Evet sanat -özellikle, film, tiyatro, bale ve opera - toplumun ve toplumdaki yaygın gerçeklerin, halkın hayatına işlenmiş değerlerin aynasıdır. Çıplaklığın yayılması, erkek ve kadın yıldızların doğuşu toplum açısından bir "mesajdır. Sanat da realizm, felsefenin bir göstergesidir. Realizm, günümüz Amerika ve Avrupa toplumsal gerçeklerinin yansıtıcısıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerika ve Avrupa toplumsal gerçeklerinin yansıtıcısıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika ve Avrupa halkı, özellikle filmlerde kendi yoksulluğunu, savaşın çeşitli dertlerini ve yıkıntılarını görmekteydi. Halk yoksuldu, giyim giderlerini karşılayamıyor veya tenini gösteren ince gömlekler giyiyordu. Çoğunlukla dar, kısa ve arkadan yırtmaçlı etekler giyiliyor, namuslu kadınlar bile kendilerini istedikleri biçimde örtemiyorlardı. Çıplaklık kuşkusuz açlığın yoldaşıdır. Aç insanların yüzleri soluk, bedenleri incedir. Yüzlerindeki renk uçmuş, vücutlarındaki yağ erimiştir. Savaştan sonra açlık yaygındı. Yemek yememek, 24 saatta bir kez olsun karın doyurmamak ve çeşitli nimetlerden yoksun kalmak yaygın bir durum olmuştu. Bu toplum sinemada ideal kadın vücudu arıyordu, modada ise "Twiggy"leri. Bir sosyolog ve Ba-tı'yı tanıyan bir aydın olarak, siyâsî, sınıfsal, sosyal ve sanatsal değerlendirmelerim bu noktadadır.

Batılaşmaya karşı, aslî İran geleneklerine taraftar, kültür ve âdetlerimizin, kök salmış manevî ve sosyal değerlerimizin koruyucusu ve Doğu'ya dayalı sanatımıza ve halkın kültürüne bağlı bir aydın olarak; halkı uyandırmayı, bilimsel eleştirilerle gerçeklere eğilmeyi ve kendi sanatımıza, kendi edebiyatımıza, irfanımıza ve kendi ruh, kültür ve değerlerimize dönüşü gerekli görüyorum. Bu "öze dönüş"tür. Bu öze dönüşün ulusalcılıkla hiçbir ilişkisi yoktur. Kadın yönünden ise sorun şudur: Modern

kadın da eski kadın gibidir ve aralarında temelde hiçbir fark yoktur. İkisi de bir boşluk içinde olup, erdemli ve olgun kadın tipi karşısında aşağılık duygusuna kapılırlar. Bu nedenle de, delicesine kendilerini gösterme çabası içine girerler. Yoksun oldukları insanî değerlerin yerini doldurmak için ilgi çekici moda yöntemlerine başvururlar. Bir insanda yüce değerler, sanat, çeşitli güzellikler, insanî çekicilikler, düşünce ve ruhî değerler yer etmemişse; o insan, boşluğunu duyduğu, tüm bu erdemlerin yerini doldurmaya çalışır.

Gerek eski gerekse yeni tip kadın, manevî değerlerden yoksun oluşun acısını çekmektedir. Ve bu acıdan; iki varlık veya kişiliği bir bedende barındırma çelişkisinden doğan acıdan kurtulmak için de, aşırı ve mide bulandırıcı yollara başvurmaktadır.

Kişisel varlığı ve sosyal onuru arasındaki çelişkiden söz ediyorum. Kişisel varlığı tam bir boşluk, soysuzluk, fikrî ve duygusal, bilimsel veya sanatsal, ya da sosyal ve ahlâkî değerlerden yoksunluk içindedir. Sosyal onuru babasına veya kocasına ya da her ikisine bağlıdır. Bunların kişiliği ise cep-lerindeki parayla ölçülür; kafalarındaki düşünce veya sahip oldukları değerlerle değil. Bu tür insanların makam ve mevkileri yüksek olabilir; ama kendi değerlerini parayla veya sınıfsal konumlarıyla elde etiklerinden, toplum içindeki mevkileri yapay ve temelsizdir.

Başkalarından, insanî değerler açısından hiçbir üstünlükleri yoktur; sınıfları ve ekonomik refah içinde olmaları dolayısıyla da zâlimce bir hayat sürerler. Huyları çarpık, karakterleri düşük, yaşam sorunlarından habersiz, ailevî değerlerden yoksun, daha da önemlisi düşünmek ve çalışmak nedir bilmeyen insanlardır bunlar.

Düşünmezler hiç; bizim geleneksel kadın tipimiz eğitim-öğretim görmez, hiçbir dinî düşünceye bile sahip değildir. Çalışmaz da; çünkü evinin dışında çalışmak için

yetiştirilmemiştir, dahası dışarda çalışmayı kötü bilir ve üretime katılma

sorumluluğunu taşımaz.

Modern kadın tipine gelince: Bu kadın tipinin nitelik ve karakter açısından geleneksel kadın tipinden farklı olduğu sanılmaktadır çok kez. (Hatta aydınlar ve sanatçılar, özellikle sinemacılar, tiyatrocular ve roman yazarları bu farklılığın üzerinde durmaktadırlar.) Bu yanlışlık oldukça yaygındır. Halbuki bizim modern kadınıımız eski geleneksel kadınıımızdan yalnızca görünüşü yönüyle değişiklik göstermektedir. Değişen; giyim, süslenme, tüketim, eğlenme ve davranış biçimiyle zevklerdir. Ama düşünüş biçimi, bakış açısı, duygu derinliği, uyanıklık düzeyi, manevî gelişme derecesi, sosyal sorumluluk ve inanç anlayışı, dünyagörüşü ve ahlâkî değerlerin varlığı veya yokluğu iki kadın tipinde de aynıdır. Modern kadın eski zincirlerden kurtulduğunu sanmaktadır. Oysaki, "özgürlük"le "kurtuluş" birbirine çok karıştırılan iki deyim olarak çıkmaktadır karşımıza. "Kaçış" ya da "kurtuluş" olumsuz bir nitelik taşımaktadır. "Özgürlük" ise bir gelişme düzeyim gösterir; insanın çalışması, uyanıklığı ve bilinci ile elde ettiği bir değerdir. Bir kişinin zindandan çıkması onun için bir kurtuluştur; ama - ister bir köle, ister bir hırsız veya isterse bir özgürlük düşmanı olsun- belli bir gelişme ve bilinç düzeyine varan her insan, tutsak da olsa, zindanda da olsa özgürdür.

Bir tutsaklıktan veya insanlık dışı bir sapıklıktan kurtulan bir insan için "özgür" sözcüğünü kullanacak olursak, hem o insanı kandırmış, hem de özgürlük sözcüğüne ihanet etmiş oluruz. Kendisini sarmış olan eski gelenek zincirlerinden kurtulan modern kadının yönü nedir, ne durumdadır? Bu zincirlerinden kurtulan modern kadının yönü nedir, ne durumdadır? Bu zincirlerin yerine neyi koymuştur? Eski kötü

geleneklerin yerine hangi yeni değerleri yerleştirmiştir? Önce bu sorulara cevap vermek gerekiyor.

Belki aklınıza şöyle bir soru gelebilir: "Bileklerimize kelepçe gibi vurulan engelleri kırmak bir erdem değil mi?". Cevabım net ve kesin olacaktır. Hayır! Önce şunu sorayım: Bu kelepçeleri kim çözdü, neden çözdü? Bu kelepçeleri çözenler, senin ellerini günahsız insanların kanma bulamak için çözdülerse sen onları övecek misin? Chombe, zindandan kaçan Katanga'yı arkadan vurması için Lumumba'yı zindandan salıvermişti ve o da gidip Katanga'yı vurmuştu. Görüyorsunuz ki, kim kimi, ne için kurtarıyor. O halde, özgürlüğü tanımak ve iyi seçmek gerekiyor. Özgürlük, bir gelişme, bir değer ve bir aşamadır.

şimdi, modern kadının eski zincirlerden kurtuluşunu bir başarı olarak değerlendirsek bile, düştüğü ahlâkî çukurları görmezlikten gelemeyiz. Eski zincirleri kırmak gerçekten aydın kadın için bir başarı ve gelişme sayılabilir. Hatta, övgüye değer bulunabilir. Aydın kadın bu zincirleri kırmakla özgürlüğünü elde etmiş de olabilir. Ama modern kadının eski zincirlerden kurtulduktan sonra düştüğü fitne ve sapıklık, daha kötü ve daha korkunç bir zincirdir.

Aydın kadın fikrî zincirleri kırmakla özgürlüğe, modern kadın ise kayıtsızlığa varmıştır ve bu ikisinin farkı, özgürlükle lâubalilik arasındaki fark kadardır. Aydın kadın zincirleri koparıp özgürlüğe kavuştuktan sonra sorumluluğa ererken; modern kadın lâubaliliğe, kaygusuzluğa ve sorumsuzluğa ermektedir. Aydın kadın ilericidir; özgür, sorumlu, bilinçli, amaç ve değer sahibidir. Ahım şahım süslenmeye ve süse tapmaya ihtiyacı yoktur, aydın kadının.

Fransa'da 19. yüzyılda bir sihirbaz kuru süttten bir mezhep türetti. Aslında 19.

yüzyıl özel bir yüzyıldı. Aynı yüzyılda 3-4 veya 12'şer yıl aralıklarla 11 yalancı

imam ortaya çıkmıştı. Bu yüzyılda ortaya çıkan mezheplerden biri de işte bu kuru süt mezhebiydi. Avrupa'da kuru süt yeni yeni yapılıyordu o dönemlerde. Bir sihirbaz yanma birkaç kilo kuru süt alıp Afrika'ya gitti ve halka şöyle seslendi: "Ey ahali! Allah sizin açlığınıza görüp yoksulluğunuza acıdı ve beni kurtarıcı olarak size gönderdi. Benim başka peygamberle-rinkine benzemeyen mucizelerim vardır. Benim mucizelerim karın doyurur, onlarınki gibi metafizik değildir. Suyunuz var, Allah bana öyle bir güç vermiştir ki Afrika'nın şu aç insanları için suyu süt yaparım, hem de şu bildiğiniz süttten. İnanmayan varsa, gitsin su getirsin."

Sihirbaz gelen sulara okuyup üfledikten sonra, gizlice kuru süttten karıştırıyordu.

Bu süttten içenler de, bu sihirbaza iman ediyorlardı.

Bu sihirbazın dini kısa zamanda yayıldı. Adına şiirler yazıldı, dualar okundu. "Ben mehdiyim, peygamberim" diyor ve ardından ekliyordu: "Allah benden sonra insan kılığında gelecektir, ben onun müjdecisiyim."

Bu papazdan sonra General Geyyum geldi Afrika'ya. Bu generali, sihirbazın müjdelediği Allah yerine koydu Afrikalılar. Öyle ki, benim Afrikalı arkadaşlarımdan bir Moritanyalı, doktorasını bu din üzerine yapmıştı.

Bu, sömürünün kimsenin farkına varmadan sessizce gi-riverdiği dünkü Afrika idi. Afrikalı sömürüyü sezdiği zaman, dördüncü kuşağını yetiştiriyordu emperyalizm. Afrikalı henüz, "Ben de Afrika'nın yönetiminde söz ve oy sahibi olabilir miyim?" diyordu.

Afrika bugün Jomo Kenyatta, Lumumba, Nyrere, Ema Sezar gibi büyük önderlere ve düşünörlere sahiptir. Bunlar, Batılılar diye bilinen yeşil gözlü cinlerin nasıl geldiklerini ve Afrika'ya nasıl girdiklerini biliyorlar artık. Kenyalı önder ne diyor bakın: "Avrupalılar geldiği zaman onların İncil'i vardı bizim toprağımız; şimdi ise

onların toprağı var, bizim ise İncilimiz."

Müslüman olmayan ülkelerin dışında kalan Afrika'ya şöyle bir bakacak olsak, sözgeleş Kuzey Afrika'da 1812 ile 1961 yılları arasında geçen birbuçuk asrı aşkın bir zaman içinde, silahın elden bırakıldığı bir dönemi görebilir miyiz? Uzak köylerde ve çöllerde oturan kabileler bile sürekli savaş halindeydiler; kimlere karşı? Eski kültürlerine, dinlerine, dillerine, bağımsızlıklarına ve uygarlıklarına uzanan Fransız askerine, Fransız kültürüne ve Fransız uygarlığına karşı.

Bu görüş açısını ve dinsel düşünceyi, bu düşüncenin sosyal ve devrimci niteliğini eski medreselere egemen olan düşünce biçimini bilenler anlar. Sömürünün XIX. yüzyılda uyguladığı kültürel hileleri, fikrî ve kültürel devrimin sosyal uyanıştaki rolünü, sözgelimi Rönesans'ı, Ortaçağ Avrupası'nı ve Protestanlığı tanıyanlar anlar. Seyyid Ce-mâl'in bir çağrısıdır bu.

Kuzey Afrika'da düşünce ve dinsel inançların değişmesinden sonra ilk kez "Kuzey Afrika'nın Yıldızı" adlı siyâsî bir örgüt, Kuzey Afrika Müslümanlarını ekonomik, kültürel, askerî ve siyâsî sömürüden kurtarmak için kuruldu. Bu örgüt, Kuzey Afrika Müslümanlarının kurtuluşuna kadar silahlı mücâdeleyi sürdüren daha başka örgütlerin ve kuruluşların çekirdeğini oluşturdu. Afrika'da Müslüman toplumların kurtuluşundan sonradır ki, diğer Kara Afrikalılar da kurtuluş savaşlarını başlatmışlardır.

Şimdi şu soruyu sormanın tam zamanıdır: "Neden Müslüman uluslar, Müslüman olmayan uluslardan önce sömürüye karşı bağımsızlık savaşını başlatmışlar ve Fransa ile İngiltere sömürüsü karşısında durmuşlardır?" Batı'nın kültürel ve uygarlık salvolarının karşısında durabilen Müslümanların en büyük dayanakları ve uyanışlarının etkeni, zengin bir manevî ve kültürel mirasa sahip olmalarında

yatmaktadır. Bu İslâm kültürünün temel yapısıdır; bu kültür uyarıcı, ayaklandırıcı; ruhu, düşünceyi ve duyguları geliştiricidir. Bu kültüre sahip olan bir Müslümanm sosyal sorumluluktan yoksun olması düşünülemez. İslâm kültürü yalnızca manevî bir kültür; Buda, Veda, Hristiyanlık ve Zerdüş-tlük gibi sırf ahlâkî ve fizik ötesi bir kültür değil, sosyal ve siyâsî sorumluluğu gerektiren bir kültürdür. Kur'ân, günlük ibâdet ve fikhî hükümlerden çok, cihâd'dan söz etmektedir. İslâm'ın Peygamberi, ömrü boyunca düşmanla siyâsî ve askerî savaşlar yapmış ve Medîne döneminde ortalama her 50 günde bir savaşa çıkmıştır. İslâm tarihi cihâd, kahramanlık ve güç tarihidir. Böyle bir tarihin bilincinde olan bir Müslümanı uyuşukluk, kölelik ve siyâsî zillet içinde nasıl tutabilirsiniz? İslâm, öbür dinlerin aksine "kılıç dini" olarak tanınmıştır. XIX. asırda tüm Müslüman toplumlar, İslâm bilginlerinin önderliğinde Batı işgalciliğine ve sömürgeciliğine karşı isyan halindeydiler. İran'daki tütün hareketine bakınız; ne yazık ki bu hareketin boyutları henüz kavranabilmiş değildir. Bu hareket Hasan Şirâzî'nin sade bir fetvacı-lığı ile başlayıvermiştir; O'na bu fetvayı verdiren de Seyid Cemâl olmuştur. Şöyle diyordu Şirâzî'ye yazdığı mektubunda: "Bu bir tütün sorunu değildir; onlar bizim tütünümüzü değil, bizim varlığımızı ve soyluluğumuzu yok etmek amacmdadırlar. Tahran'daki şirket binasının yapısına bakınız: Neden bu kadar büyük ve 10 metre kalınlığında duvarlarla çevrili? Bir tütün için böyle bir yapıya ne gerek var? Bu yapı, siyâsî ve askerî bir yapıdır". Bu mektup karşısında sorumluluğunu hisseden Mirza Hasan Şirâzî ünlü fetvasını verdi.

Görüyoruz ki, din ile dünya İslâm'da nasıl birbirinden kopmaz iki parçadır. Ama emperyalizm, dinin dünya hayatından ayrı olduğu safsatasını attı ortaya.

Aydınlarımız da bilinçsizce gevelediler bu safsatayı. Güya, kendilerince Avrupalı

aydınların Kilise'ye karşı takındıkları tavrı takmıyorlardı. Özden, temelden, esastan ne kadar da uzaktılar!..

Mirza Hasan Şirâzî şöyle diyordu fetvasında: "Şu anda ne durumda ve hangi nitelikte olursa olsun, tütün içmek haramdır ve On İkinci İmam'la savaş anlamına gelmektedir."

Devrin Savunma Bakanı, uşağına, "Bana tütün getir" dediğinde o getirmiyordu ve hanımı bile tütünü kendisinden esirgiyordu.

Büyük insan Gandi'nin "Olumsuz Dayanışma Felsefesi" "Tütün İçme Yasağı Felsefesi"nin tümüyle etkisinde kalmamış mıdır? Mirza Şirâzî'nin tütün rejisi altında biçimlenen ekonomik sömürüye karşı verdiği savaş, Hindistan'da yabancı şirketlere karşı verilen savaşın aynısıdır. Hintliler de Şirâzî'nin savaş biçimini taklit etmekten öte bir şey yapmamışlardır.

Kimse çalışmadı, kimse silaha sarılmadı, kimse tüketimde bulunmadı. Tüm halk toplu halde olumsuz bir dayanışmaya giriştiler o kadar; ve böylece sömürünün yeşermeye yüz tutan ilk ağacını kökünden kesip attılar. Milyonlar harcayarak üretim merkezlerine, tarlalara, insanlara ve madenlere el atan sömürü gördü ki; tek bir fetva ile isyan eden Müslüman bir toplumun bu derece siyâsî uyanıklığı karşısında hiçbir şey yapılamaz. Tütünün haram edilmesiyle Reji Şirketi aleyhine başlatılan bu olumsuz dayanışmanın aynısını, Gandi İngilizlere karşı uyguladı. Tüm Hindistan'da İngilizlerin üretim araçları işlemez hâle geldi ve koca kıtayı elleri boş terk edip gittiler.

Sömürü, yerel halkı kendi üretiminin işçisi ve tüketicisi

BİZ VE İKBÂL

yapabilirse yaşamını sürdürebilir. Eğer halk direnir ve mo-demize olmazsa ve de

kendi ürettiğini tüketirse, sömürü ölür. Ama, böyle olmadığı zaman sömürü boy atar.

Bu bakımdan, bizi sömürebilmek için önce bizi modernleştirdiler. Meşrûtiyet hareketinin uyanış belgelerini, XIX. yüzyılın sonlarında aramak gerekir. Eşitlik istemi, kanun egemenliği savunusu ve bireysel despotizm aynı yıllara rastlar.

Meşrûtiyet hareketi de fikrî ve kültürel temelleri bulunan devrimci bir harekettir.

Müslüman Afrika'nın tamamı da (Tunus, Cezayir, Fas, Mısır, Sudan) XIX. yüzyılın ikinci yarısında bir bütün olarak silahlı ayaklanmaları başlatmışlar ve Avrupa'nın silahlı ordularına karşı silahlı direnişlere geçmişlerdir. Hindistan Yarımadası'nda birbiri peşi sıra başlayan siyâsî ve askerî ayaklanmaların temelinde yine kültürel ve fikrî yönde bir İslâmî uyanış yatmaktadır. Hindistan'ın sömürüye karşı verdiği savaşın manevî desteğini ve temelini İslâm kültürü oluşturmuştur. Tüm bu isyanlar, devrimler ve uyanışlar, İslâm kültürü sayesinde olmuş ve geniş bir bölgede cereyan eden devrim hareketleri tüm zorluklara karşın başarılarını, İkbal'in deyiimiyle, İslâm'da yeniden doğuş hareketini başlatanlara borçludur. Bunlar, İslâm'ın birbirinden ayrı düşmüş parçalarını ilk dönemlerde olduğu gibi yeniden bir araya getirmeyi başarmışlar ve İslâm düşüncesinin tek bir vücut olduğunu ortaya koymuşlardır. Uyanık İslâm âlimleriydi bunlar, bilinçliydi.

Seyyid Cemâl, İslâm'daki bu yeniden doğuş veya İkbal'in deyiimiyle "İslâm Düşüncesinin Yeniden Oluşumu" hareketinin öncüsüdür. O bu hareketi yürütmek için, Selefîyye hareketini başlatı. Yani, İslâm'ın ilk dönemlerindeki hayata dönme veya daha güzel bir deyişle, ölmüş cesede eski ruhu üfürme tezini ortaya attı.

Yeniden bir doğuştu bu; kokuşmuşluğa, uyuşukluğa, ölüme ve durgunluğa karşı çıkan devrimci ve ilerici bir hareket. Ve bu hareket, yeni, ilerici ve güçlü bir toplum oluşturdu. Rönesans düşüncesi, Ortaçağ Avrupası'nda Kilise'ye ve skolastik

düşünceye karşı eski Yunan çağma dönüş olarak ortaya atıldığında gerici bir hareket miydi?

Dış görünüşe ve isimlere bakarak kesin hükümler verip, yanılgılara düşmemek gerekir. Her dönüş hareketi eski ve gerici değil.

Avrupa'nın sömürücü ve hastalıklı kültür ve uygarlığına karşı savaşılan ilk uluslar ve toplumlar Müslümanlardı. Batılılaşmanın sömürü kokuları geldiği andan beri, Avrupa dışındaki sömürülmüş ülkeler öze dönüş ve Batı'nın tüm kültürel değerlerinden soyutlanış hareketini başlattılar.

Bu hareket, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Afrika ve Latin Amerika'da Eme Sezar, Eliyum Dip, Sengur, Frantz Fanon, Radha Krişna ve Sinyat Sin gibi büyük düşünürlerin önderliğinde başladı. Batı kültürüne karşı saldırıya geçerek, "Bizim daha derin, daha insancıl kültürümüz, daha değerli sanatımız ve dinimiz var!" diye haykırdılar. O zamana kadar, tüm yerel halklar ve hatta bir uygarlık tarihine sahip olanlar bile Batı'nın insanî değerlerinin ve uygarlığının tartışma götürmeyecek biçimde üstün olduğunu kabul ediyorlardı. Müslüman düşünürler, ilerici bilginler ve sömürüye karşı çıkan fikir adamları, eleştirici bir ruhla Batı'ya karşı iyimserlik ruhunu geliştirerek tehlikenin karşısında durdular. Ve "öze dönüş" hareketi, siyahların toplantılarında veya Eme Sezar, Sengur ve Julius Nyerere gibi kişiler tarafından tüm dünyaya duyuruldu. Halbuki, aym hareket İslâmî düşünürler tarafından Batı'nın ezici kültürünün, askerî ve ekonomik emperyalizminin karşısında yüz yıl önce başlatılıp, tüm dünyada duyulmuştu bile.

Batı sömürüsünün en tehlikeli -dolayısıyla gizli ve tanınmamış- olan yönü, fikrî ve kültürel sömürü yönüdür. Batı, önce düşüncemizi ve dine bakış açımızı değiştirerek, içimize giriş yollarını kontrol altına alır ve sonra da çeşitli korunma yöntemleriyle

fikirlerimizde ve dünyamızda pekişir.

Ardından askerî ve ekonomik saldırılar başlar. Emperyalizmin kendine özgü kültürü olmasaydı, hiçbir zaman içimizde yol bulamazdı. Ama, aydın Müslümanlar emperyalizmin çirkin yüzünü örten perdeyi kaldırmakta gecikmediler çok şükür.

Amacı, bizi kültürümüzden koparmak, dinimizi, maneviyâtımızı, ruhumuzu ve soyluluğumuzu, ahlâkî erdemlerimizi yok etmek olan bu çirkin yüz karşısında durma gereği duydu Müslüman aydınlar. Cezayirli İslâm bilginleri uyanık bir biçimde, "İslâm dinimiz, Arapça dilimiz, Cezayir de vatanımızdır" sloganını benimsediler.

Fransa'nın yalnızca yeni bir uygarlık, yeni bir tüketim modeli getirmediğini veya yalnızca yeraltı ve yerüstü kaynaklarını sömürmeye gelmediğini çok iyi

biliyorlardı. Fransa'nın, tarihi değiştirmek ve insanî değerleri yok etmek için geldiğinin bilincindeydiler. Fransızlar onlara, "Sizin diliniz Fransızca, dininiz Hristiyanlık, vatanımız da Fransa'dır" diyordu. Onlar da "Hayır!" dediler;

"Dinimiz İslâm, dilimiz Arapça, vatanımız Cezayir" diye karşı durdular.

Aydın olmanın, uyanık olmanın, sosyal ve siyâsî açıdan ilerici olmanın ve sömürüye karşı durmanın anlamı budur işte.

Gün, maymun gibi Batı'dan gelen her türlü değerleri taklit etme günü değildi. O

gün, tüm genç aydınların II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyadaki ve özellikle

Afrika'daki sömürüyü sezdikleri gündü. İlerici Afrika ve Lâtin Amerika aydınları, önlerindeki tehlikeyi görüşmüşlerdi bir kez.

Nyerere, Doğu Afrika'nın önderlerindendir. Ülkesindeki aydınlar Londra'da eğitim görmüşler ve kendi ülke dillerinin yerine İngilizce konuşmaktadırlar. Bunun üzerine

Nyerere, tüm okullarda ve üniversitelerde, devlet dairelerinde, siyâsî ve bilimsel araştırma merkezlerinde İngilizce yerine kendi halkının dilinin kullanılacağını ilân

etti; bu diller ne kadar gelişmemiş, yarı ilkel bir dil olsa bile.

Böyle bir düşünce, devrimci bir kişiliği sahip ilerici bir aydının düşüncesidir.

Mazlum ulusların XX. yüzyıldaki önderleri olarak tanınan kişiler, şu gerçeği temelden benimsemişlerdir: "Batı'nın kültürel değerlerini bir yana itip, öz kültürel değerlere dönüş yapmak." Biz de son yüzyılda gelip geçen tüm bilgin ve aydınlarımızdan, İslâm toplumlarında görülen ilerici, kurtarıcı ve uyandırıcı hareketleri incelemelerini, araştırmalarını ve Batı'nın saldırılarına karşı uygulanan korunma yöntemlerini öğrenmelerini beklerdik. Beklerdik ki, kendilerini aydın yerine koyan yerli modern kişiler eliyle hazırlanmış olup, sömürü için güzel bir tüketim toplumu oluşturan modernleşme oyunu karşısında kimlerin direndiğini görsünler.

Batı sömürgeciliğinin kültürel ve hatta siyâsî ve ekonomik saldırılarına karşı koyan yüzler arasında, ilerici, korkusuz ve uyanık İslâm bilginlerini en ön saflarda göreceksiniz. Bu tarihsel bir gerçektir, yaşanmış bir gerçektir; ben bunu salt bir Müslüman olarak söylemiyorum, gerçek olduğu için söylüyorum.

İslâm dini ve İslâm bilginleri hakkında Ortaçağ Avrupası ve Katolik Kilisesi'ne bakarak değerlendirmeler yapmaya kalkan Batı taklitçisi "yarım aydımlar"a benim herhangi bir diyeceğim yok. Nesnel araştırmalarına ve doğrudan kendi düşüncelerine dayanan aydınlar, geçtiğimiz yüzyılda bilginlerin, dinin ve caminin siyâsî uyanış hareketleri ve devrim-lerdeki rollerini açıkça görmektedirler.

Bilinmelidir ki, İslâm'da Hristiyanlık'ta olduğu gibi ruhanî bir örgüt yoktur.

İslâm'da bilginler, toplumun doğal ürünleridir ve her birinin ayrı ayrı bağımsız kişilikleri vardır. Böyleyken, İslâm'da ayrı bir ruhanîler sınıfı görmeye çalışmak, bilinçsizce bir çabadan başka bir şey değildir.

Ortaçağ'ın Hıristiyan ruhanîler sınıfıyla, İslâm'daki bilginler topluluğu kesinlikle birbirine karıştırılamaz. Ben, emperyalizme karşı mücâdele ruhunu canlandırıp, sömürgeciliğe karşı savaş açan liderler ve önderlerin İslâm bilginleri ve düşünürleri olduğunu söylüyorum. Afrika ve Asya'daki

Müslüman ülkelerin, emperyalizm ve sömürgecilikle yaptıkları anlaşmaların hiçbirinin altında tek bir İslâm bilgininin imzasını bulamazsınız. Ne kadar utanç vericidir ki, bu imzaların hepsi "modern", "aydın", "çağdaş", "tutucu olmayan", "açık dünya görüşüne sahip", "hümanist", "ilerici ve dinî inanç taşımayan kişiler"e aittir! Bu bilginlerden biri böyle bir imzayı atmak istediğinde, geleneksel giysisini çıkarıp kravat takıyor, sakalını kesiyor ve Times Nehri'nde boy abdesti alıp modern, ilerici ve Batılı olduktan sonra ancak atabiliyordu.*

Bu İslâm düşünürleri ve önderleri şöyle haykırıyorlardı. "Batı yalnızca bizim petrolümüzü, tüm yeraltı-yerüstü zenginliklerimizi yağmalamak için gelmedi; Batı tüm kültürel sermayemizi, ahlâkî erdemlerimizi, inançlarımızı, kişiliğimizi, tarihimizi ve ulusal varlığımızı yağmalamak için geldi." Batı sömürgeciliği tehlikesinin bilincinde olan bu bilginler, aydın geçinenlerin tersine halktan kopmuş değillerdi; halkın dinî ve manevî değerleriyle iç içe bulunan kişilerdi.

Bunlar ilk defa olarak emperyalizme karşı çıktıklarında, ulusal liderler gibi mücâdelelerini yalnızca ekonomik ve siyâsî alanda vermediler; sağlam ideolojik temellerine, düşünüş biçimleri ve meanevî güçlerine dayanarak her alanda sömürgeciliğe karşı savaş açtılar; özellikle fikrî ve kültürel alanlarda. Batı'nın fikir ve kültürüne karşı kendi fikir ve kültürleriyle çıktılar.

İkbâl, Batı sömürgeciliğiyle savaşırken, Asya ve Afrikalı ulusal savaşçılar gibi yalnızca Batı'nın siyâsî ve ekonomik egemenliğinden kurtulmak için savaşmıyor,

insanî bir lider olarak Batı'nın uygarlığına kültürüne ve fikirlerine de karşı çıkıyordu.

"İnsanlığın düşmanlarına" saldırıyordu; başka kültür ve uygarlıkları yok etmek

isteyen uygarlığa, insanlığa

* İran'da Takizâde'yi kastediyor. (Ç.)

karşı olan yaşam ve düşünce biçimine saldırıyordu; salt siyâsî tutsaklıktan kurtulmak için değildi kavgası.

Sömürgeciliğe karşı verilen savaşta, İslâm'ın ilerici dünya görüşü ve insancıl

niteliği Müslüman ıslah ediciler tarafından Batı'nın değerlerine karşı ortaya

konmuştur. Bu, ulusalcı ve sınırlı bir siyâsî görüş değildir. Oghan, Eme Sezar, Kâtib

Yasin, Eliyu Dib, Nyerere ve Sengur gibi büyük düşünürlerin birleştikleri ortak nokta

ve düşünüş biçimleri bizim toplumumuzda da yankılar uyandırmıştır. Aslında,

Seyyid Cemâl, Kevâkibî ve İkbâl gibi bizim kendi düşünürlerimiz çok daha önceden

söylemişlerdi yukardakilerin söylediklerini, kavgayı çok daha önceden

başlatmışlardı; ama bunlar bizden oldukları halde, biz yarı mü'minler bu değerli

insanlarımızı hiçbir zaman tanıyamadık; tanımamakla kalmadık, onlara habire çamur

attık. Yüz yıldır ne yapıyoruz? Seyyid Cemâl için, düşmanların iftiraları karşısında

susmaktan başka yaptığımız bir şey mi var? Zaten modernleşmiş, dinî düşünceden

soyutlanmış ve Baü'dan gelen fikir ve tercüme eserler sağanağıyla bağımsız düşünme

gücümüzü yitirmişiz!

İslâm ve İslâm kültürü diğer dinlerden ve ideolojilerden, daha çok sömürgecilikten

darbe yemiş, böyleyken de her ideoloji ve düşünce sisteminden daha çok

sömürgecilikle savaşmıştır. Bu konuda çok açık bir örnek vermek istiyorum:

Ben Cezayir Bağımsızlık Savaşı'nın doruk noktasında olduğu 1958 yılında

Fransa'daydım ve F.L.N. mücâhidleriyle doğrudan ilişkiler içindeydim; sorunlarını

yakından biliyordum. Hareketin tüm liderlerini, düşünce yapılarını, sosyal ve siyâsî düşünceye sahip Cezayirli önderleri çok yakından tanıyordum. Bunların hemen hemen hepsi Müslümandı ve amaçları da İslâmî bir yönetimdi. Ama, 1961'de Cezayir bağımsızlığına kavuştuğu zaman, çoğunlukla dinsizler parlamentoda ve hükümette önemli yerleri ele geçirdiler. Çoğunluğu dine karşı olan solcular oluşturuyordu. İlk işleri, devlete isim ve unvan vermek oldu. Tüm aydınlar ve ilerici gruplar (!) dünya üzerinde ortak bir özelliğe sahiptirler; o da demokratik ve liberal devletlerin özgürlük gerekçesi olarak 'laik' olmaları gerektiği iddiasıdır. Eğer, devlet kendisine bir din seçecek olursa, irticaî bir iş yapmış olur aydınlara göre. Çünkü, dinî hükümetler kamuoyu önünde mahkûmdurlar. Devletin tüm grupları ve her dinden insanı temsil etmesi gerekirmiş. Devlet kendisine bir din seçtiği zaman bu gericilik ve anti demokratiklik olurmuş. Bu nedenle, solcu milletvekilleri yeni siyâsî rejimin adını "Halkçı ve Sosyalist İslâm Cumhuriyeti" olarak koydular. Oysa, Cezayir'in kurtuluşu için mücâdele veren Özgürlükçü Cephe'nin en önde gelen düşünce ve fikir adamları, Avrupa'da öğrenim görmüş olan öğrencilerdi. Bunlar Müslümandılar ve halktan, toplumdandır; kafeteryalarda oturup bira içerek devrimcilik satan solculardan değildiler. Yerleri dağlardaki siperlerdi. 1954 yılında Cephe'nin çağrısı üzerine hepsi okullarını, Paris'te, Londra'da ve Brüksel'de sürdürdükleri öğrenimlerini bırakarak dağlara koşmuşlar ve elde silah savaşmışlardı. Bunların örgütünün adı "Cezayirli Müslüman Öğrenciler Birliği" idi. Her ne kadar solcu ve dinsiz de olsalar, ilk meclis üyelerinin şu kanunu kabul etmek zorunda kaldıklarını da görüyoruz ki, bu da Cezayir hareketinde İslâm'ın ve Müslümanların gücünü ve etkisini göstermektedir: "Cezayir ulusu Müslüman bir ulustur; bu bakımdan, bazı yabancı oteller ve özel birtakım yerler dışında tüm Cezayir'de içki içilmesi yasaktır."

Avrupa sömürgeciliğinin silahlarından veya yaptıklarından biri de, her sömürdükleri ülkede tek bir ürünün üretilmesine önem vermeleridir. Örneğin, ülkede hem buğday, hem arpa, hem pamuk, hem meyve ve hem de tütün yetişiyor ve halk kendi gereksinimlerini kendi toprağından gide-rebiliyorsa, sömürgecilik hemen harekete geçer ve bu ülke topraklarında tek bir ürünün yetişmesi için elinden geleni yapar. Asya, Afrika ve Lâtin Amerika ülkeleri özgür ülkeler değildir, bu ülkelerin her birinde ayrı birer ürün yetişmeli-dir. Küba yalnız pancar yetiştirmeli, Mısır pamuk ekmeli, Vietnam ise kauçukla uğraşmalıdır. Bu durum, sömürgecilerin ne kadar yararına oluyorsa; sosyal, ekonomik ve siyâsî bağımlılığa neden olduğundan, sömürülen ülkenin o kadar zararına olmaktadır.

Cezayir'de tüm ekili alanlar üzüm için ayrılmıştı. Çünkü, Cezayir bol güneş alıyordu ve tatlı şaraplar üretme imkânı fazlasıyla vardı. Böylece Cezayir, Fransa için şarap üreten bir ülkeye dönmüştü. Şarap içmeyen ve şarap nedir bilmeyen Müslüman Cezayirlilerin tek geçim kaynakları şarapçılık olmuştu.

Cezayirliler Fransızları topraklarından atıp da, kendi kaderlerini ellerine aldıkları zaman şaraptan başka bir gelir kaynakları yoktu; onu da Fransızlar almayacak olurlarsa, toprakları çöle dönecekti, içeride başka ürün üretilenmiyordu, tüm topraklar üzüme ayrılmıştı. Devletin üzüm bağlarını söküp de yeni bir ürün yetiştirinceye kadar birkaç yılın geçmesi gerekti. Öyleyken, yeni Cezayir yönetimi önce şarabı yasakladı ve siyâsî rejimlerinin adına İslâm kelimesini de koydu, neden? Onlar o zamanlar işin bilincindeydiler, sözcükler anlam ifâde ediyordu kendileri için, İslâm'la şarap bir arada barınamazdı; ama bizim yarı aydınlarımız bundan ne anlar?

Bizim toplumumuzda aydınlar, orada burada Avrupalı aydınların dine karşı oldukları duyuldu mu, hemen kendileri de hiç düşünmeden, şu din bu din demeden

dine karşı oluverirler. Böyle olmakla Avrupalı aydınların düzeyine ulaştıklarını sanırlar. Benim görüşlerimi okumadan, bilmeden, incelemeyen; gerçek aydınlığın yansıtıcısı oldukları halde, ben dindar olduğum için onlara hemen karşı çıkarlar. Ama, öte yandan bazı yobazlar da giysime ve sakalımın olmayışına bakarak, sözlerimi ve düşüncelerimi anlamadan, dinlemeden reddetmeye kalkarlar. Bu grupların ikisi de aynı yolun yolcularıdır.

Aydın geçinenlerden biri bir vakit bana şöyle demişti: "İslâm kültürüne döndüğümüz zaman kişiliğimizi ve bağımsızlığımızı kazanacağımız, İslâm'a hurafelerin sokulduğu, ama gerçek İslâm'ın ilerici ve uyarıcı bir hayat dini olduğu ve bu dinin ruhu yeniden diriltildiğinde Batı'nın saldırıları karşısında durabileceğimiz doğru. Halk dinine bağlı olduğu için, gerçek İslâm'la onları da harekete geçirebiliriz. Tüm bunlar kabul... Ama, gerçek İslâm'ı diriltmek yıllarca sürecektir. En iyisi İslâm'ın üzerine kırmızı bir çizgi çekelim ve sonra da halka açıkça şunu diyelim: İşte yol, işte kuyu!"

Şöyle cevap verdim ona: "Eğer sen dediklerine gerçekten inanıyorsan, bir doğrunun getirilmesinin zor olduğu ve çok zaman alacağı onun getirilmesi için bir engel değildir. Eğer, İslâm'ın yüce, doğru ve ilerici bir düşünce yapısına sahip olduğuna inanıyor ve kurtuluşu ister istemez ona bağlanmakta buluyorsan, sana ne onu hayata döndürmenin zorluğundan ve çok zaman alacağından?"

Efendiler! Bu din gerçek ve hak bir dindir. Öyleyken, onu şu anda toplumsal yaşantımızda yeniden diriltip uygulamak zordur ve zaman alacaktır diye daha kolay uygulanabilecek bir sistem peşinde gidemem.

Bana diyorlar ki: "Yirminci yüzyıl dinsizlik yüzyılıdır; bu durumda din yoluyla

topluma hizmet etmek, sosyal yapıda değişiklik yapmak ve ölmüş zihinleri diriltmek imkânı var mıdır?"

Ne tuhaf bir soru? Zamanın XX. yüzyıl olması beni ne ilgilendirir? Aydınlarımız takvimin gösterdiği zaman ile sosyolojik zamanı aynı sanıyorlar. Takvimsel zaman açısından aynı anda nefes alıp veren insanlar çağdaş kabul edilirler; ama aydınların yapacakları ilk iş, bu zamana bakmak değil, kendi toplumlarının sosyal zamanını belirlemektir. Yani, içinde yaşadıkları toplum hangi tarihî süreçten geçiyor, bunu anlamaları gerek. XX. yüzyılda öyle toplumlar vardır ki, henüz tarihin akışına bile girmemişlerdir, tarihten önceki yüzyıllarda yaşamaktadırlar daha. Daha feodalite dönemini yaşayan, okur yazar oranının düşük olduğu ve anayasasının demokratik yapıyı öngörmediği bir toplumun XX. yüzyılda yaşadığını iler sürmek, kendi kendimizi aldatmaktan öte bir anlam taşımaz. Böyleyken, bürokrasiden, demokrasiden; makinacılık, kapitalizm, proleterya, liberalizm, burjuvazi, hümanizm ve enternasyonalizm, hiçlik felsefesi ve evrensel sınıftan söz etmek boştur. İranlı aydın XX. yüzyılda, Avrupa'nın XIX. yüzyılda yaşamış aydınlarını; Hegel'i, Nietzsche'yi, Prodhoun'u, Saint Simon'u, Marx'ı ve Engels'i ancak tanıyor daha. XVIII. yüzyılda Büyük Fransız Devrimi ve İngiltere Sanayi Devrimi gerçekleştiği zaman Voltaire vardı, Rousseau vardı. XVII. yüzyıldaki aydınlanma hareketleri ve XV. ile XVI. yüzyıllarda Rönesans hareketleri olurken Galile ve Kopernik vardı. Bu yüzyılların ötesi karanlığın, bağnazlığın, kilise diktatörlüğünün, aklî ve bilimsel özgürlüğün yasaklanışının egemen olduğu yüzyıllardı.

Ama, bizim 100 yıl önceki toplumumuz hangi durumdaydı? Avrupa'da Hegel, Nietzsche, Proudhon ve Marx varken, kapitalizm felsefesi, tarih felsefesi, sosyal

hizmet ve güvenceler konuşulur ve işçi hareketleri olurken; bizde Şeyhiye, Mirza Ali Muhammed Bab, Mirza Hüseyin vardı; Bahâî ve Babîlik ayaklanmaları oluyordu. Herkes bid'atları tartışıyor ve Asrın İmamı'mn zuhurunun işaretlerinden söz ediyor ve peygamberlerin ve İmam'm cinsiyeti üzerinde duruluyordu.

XVII. yüzyıl dinsel ve Safevîlerin ulusal felsefî düşüncelerinden geriye gittiğimizde, aydınlığa, diri bir kültüre ve insanî değerlere rastlarız. O zamanlar Avrupa Ortaçağ'm karanlıkları içinde yaşıyordu; ama bizim aydın bir kültürümüz, evrensel bir uygarlığımız, özgür bir düşüncemiz, bilimsel buluşlarımız ve aklî değerlerimiz vardı. Benim toplumumun tarihi ve Avrupa toplumunun tarihi birbirinin tam tersidir; onlar Ortaçağ'dan altın çağa, uygarlığa, akla ve bilime geçerlerken; biz altın çağıdan karanlıklara, ölüme ve Ortaçağ'm dipsiz derinliklerine daldık. XX. yüzyıl toplumu mu? Yoo, ben kendi toplumumun yüzyılı ile ilgileniyorum. Almanya'nın XIX., Fransa'nın XX., ve İtalya'nın XV. ile XVI. yüzyılında yaşamıyorum. Benim yaşadığım yerler Tahran'dır, Meşhed'dir, İsfahan'dır, Tebriz, Kum ve Huzistan'dır. Gerçekçi olmak gerek. Sosyal yargılarımızı, başka dünyanın aydınlarının eserlerinden değil, kendi toplumumuzdan; kitaplara bakarak değil, halkın içine girerek vermeliyiz. XX. yüzyıl dinin kabul edilmediği bir yüzyılmış, bana ne bundan? Benim toplumum dindar bir toplumdur; ben dindar da olsam, dinsiz de olsam toplumdaki bu gerçeği itiraf etmeliyim. Çoğunlukla aydınlar -hele hele bizim aydınlarımız- kişisel inançları ile sosyal gerçekleri birbirine karıştırırlar. Kendileri dine karşı oldukları için, toplumdaki siyâsî ve sosyal hareketleri de dine karşı imiş gibi yorumlamaya- özen gösterirler. Ama, gerçeğe inanan aydın idealist olamaz, yani açık toplumsal gerçekleri kendi inançları ile karıştırmaz. Ben görüyorum ki toplumuma egemen olan ruh dindir. Ve yine görüyorum ki,

sömürgecilik bile bazen dinle şiddetli biçimde çatışırken, bazen de dinden

yararlanma yoluna gider.

İngiltere sömürgeciliğinin babalarından biri, Kur'ân'ı yere çalarak, "Bu kitap var oldukça biz Müslümanların içine giremeyiz." diye bağırmıştı. Benim bildiğim bir şey varsa, o da; ilerici bir aydının kendi öz kültürüne, ruhuna, kişiliğine, halkına ve toplumuna dayanarak bir hareket yapabileceğidir. Bir bildiğim daha var ki, o da; ulusal kültürümüzün İslâmî bir kültür olduğudur.

İslâm (ister inanayım, ister inanmayayım) sosyal ve siyâsî sınıflaşmaya karşıdır ve açık bir dünya görüşüne, derin bir mücâdele ve kahramanlık kültürüne sahiptir. Bu nedenle, İslâm benim toplumumda bir imandır, harekete yöneltici

58

59

ASRIMIZDAKİ MÜSLÜMANIN DERTLERİ VE SORUNLARI

BİZ VE İKBAL

güçlü bir etkidir. Hem bir tarihtir, hem ulusal kültürümüzün hamurudur.

Despotluğa ve eşitsizliğe karşıdır, uyarıcı ve yapıcıdır; insanlığın izzet ve onuruna, sosyal ve maddî ilerlemesine büyük değer vermektedir.

Bu gerçeği anlamamak hiçbir şeyi anlamamak demektir. Aydın, "Ben bu zengin ve derin kültürü değerlendirip, İslâm'a inanan halkı İslâmî uyanıklıkla silahlandırır, gözlerini de tarihlerinin kalbi olan kahramanlık, canlılık, bilinç ve yüce duygulara çevirebilirsem, bir aydın olarak görevimi yerine getirmiş olurum." inancında olmalıdır. Zaten aydının yapacağı başka bir görev yoktur. Manevî kişilik ve ulusal kültür üzerinde ulusal mücâdeleyi başlatacaktır o kadar. Siyâsî önderlik halkın kendi işidir.

Şu aydınların haline bakın! Ben sosyal sınıflaşmanın ve kapitalizmin karşısında devrimci ve dindar bir kişi olarak Ebû Zer'i örnek gösterdiğim veya özgürlük meş'alesi, eşitsizlik ve zorbalığa karşı bir mücâhid ve tam bir kahraman olarak Ali'den söz ettiğim zaman, başlarını sallayıp; "Aah! Sen taa eski dinlerden söz ediyorsun" diye karşı çıkıyorlar. Ama kendileri Voltaire'i taklit ederek bilmem hangi Hıristiyan din adamının, İsa'nın eşeğinin pisliğinin temiz olduğunu söylediğini anlatıyorlar. İran topraklarının genişlemesi için ok atan Areş'ten, Rüstem'den, Eşkapus'tan ve Keyka-vus'tan söz ediyorlar, beyaz devi konuşuyorlar. Böylece ilerici olduklarını, halkı uyandırdıklarını, kahramanlık duygularını galeyana ggetirdiklerini sanıyorlar. Yahu, bizim halkımız Ebû Zer'in veya Ali'nin eşitlik için verdiği kavgaya mı inanır ve bu kavgadan mı etkilenir, yoksa Rüstem'in, Areş'in serüvenleriyle mi harekete geçer? Onlara Zeyneb mi özgürlük ve zulüm karşısında ayaklanış dersi verir, yoksa Gord Aferid mi?

Ben efsâneleri inkâr etmem; ancak şu apaçık tarihsel gerçekler ve herkesin ruhuna işlemiş inançlar varken, aydınların ulusal uyanışı gerçekleştirmek ve sosyal ve kültürel değerleri canlandırmak için nasıl olup da çoğunlukla unutulmuş bulunan efsânelerden yararlanmaya kalktıklarına şaşırıyorum. Bizim dinî kültürümüz aşağılatıcı ve sorumluluk duygularını öldürücü bir kültür değildir. Yapıcı ve güç verici bir kültürdür. Eğer bizim dinimiz, "kılıç dini" diye tanınan dinimiz, sosyal mücâdele ve sömürüye karşı savaş denilince hemen kabuğuna çekilmeyi öngören Hıristiyanlık'la bir tutulursa; bu ancak büyük bir gaflet, dehşetli bir saflık ve korkunç bir cehalet olur, o kadar.

Eğer toplumumuzun almyazısını ağartmak istiyorsak, bu ümmeti uyandırmak ve

ölmüş cesedine yeniden ruh vermek kararlığında isek, dinî ruhu canlandırmaktan başka çaremiz yoktur. İslâm'ı içine sokulan hurafelerden, yanlış inançlardan ve gerici öğelerden arındırarak, sömürgeciliğin girdiği yolun tam tersi bir yöne koyulduğumuzda görevimizi başarmamak için hiçbir neden kalmayacaktır. Ali'nin dediği gibi, dîne kürkü ters giymişler, İslâm'ın düşmanlarla cihâd ilkesini Budist-lerin ve Hıristiyanların nefisle cihâd etme biçimine dönüştürmüşler. Hatta İmam Hüseyin'in coşkun devrimci kanını uyuşturucu bir maddeye çevirmişler. Eğer aydınlar, sömürgeciliğin, despotluğun ve gericiliğin, dinden halkın aleyhine olarak yararlandıklarına inanıyorlarsa, o zaman bu silahı halkın yararına olarak sömürgeciliğin elinden alsınlar.

Düşmanı nasıl silahsız hâle getirebiliriz? Silahı elinden alarak mı, yoksa halkı bu silahın değersiz ve yararsızlığına inandırarak mı? Aydınların İslâm topraklarında din aleyhine giriştikleri mücâdeleler, halkın düşmanlarına en büyük hizmet olmuştur. Bizim toplumumuzun aydını şu iki esası çok iyi bilmek zorundadır: Her şeyden önce bizim toplumumuz Müslümandır. İkinci olarak da, İslâm kitleleri harekete geçiren bir dindir. Eğer bir düşünür, sosyal gelişme ve kültürel ilerlemeyi, halkı İslâm çerçevesinde uyandırarak ve kendi özüne dönmeye çağırarak gerçekleştirmeye girişecek olursa başarısı çabuk, kesin ve kaçınılmaz olacaktır.

60

61

ASRIMIZDAKİMÜSLÜMANIN DERTLERİ VE SORUNLARI

BİZ VE İKBÂL

Seyyid Cemâl'e bakın: Hiçbir sınıfa, ayrıcalıklı bir aileye veya gruba bağlı olmayan bir köylü; Esedâbâd'dan Hemedan'a geliyor. Batı sömürgeciliğinin doruk noktasında

olduğu, Doğu'nun ise kış uykusuna daldığı ve Müslümanların başında her yerde Nâsıreddîn Şah gibi aptalların hüküm sürdüğü bir zamanda tek başına, mezarlığa dönüşmüş İslâm topraklarında İsrâfil'in Sûru gibi ses veriyor. Bu kadar güçlü bir başarının ve sesinin ülkeden ülkeye yayılıp gönüllerde yankılanışmm sırrı nedir acaba? Bu sesin, Müslümanların tanıdıkları ve bildikleri bir ses olmasından başka bir şey midir bunun sırrı? Müslümanlar biliyorlar ki, ses kendi ruhlarının ve gurur dolu tarihlerinin derinliklerinden gelmektedir. Batı'dan, Batı'nın düşünsel akımlarından gelen yabancı bir ses değildir bu. Mekke'de, Medine'de, Uhud'da, Kadisiye'de, Kudüs'te ve Haçlı savaşlarında yankılanan sestir bu. Cihâda, izzete, güce ve yüceliğe çağıran İslâm kahramanlığı dolu bir sestir.

Müslümanlar bu sesi duygularının ve düşüncelerinin derinliklerinden tanıyorlar. Bu ses güven veriyor onlara. Anılar canlanıyor hafızalarda, herkes kendi ruhunun sesini dinliyor. Bu aydının dili, halkının kültürü ile tanışıktır. Ve bu tanışıklık, sömürgeci güçlerin egemenliklerine son verecek bir mücâdelenin temel noktasıdır. Bizim aydınımız, eğer İslâm kültürünün yaşamdan ve maddeden kopmuş ve kendi kabuğuna çekilmiş içe dönük bir kültür olmadığını anlayacak olursa, bu büyük dinî güç İslâm toplumlarında kolayca bir uyanış hareketine dönüşebilir.

Bu kültür cihâd kültürüdür, siyâsî bir kültürdür, sosyal bir kültürdür, önderlik ve sorumluluk yaratan bir kültürdür. Bu kültür dünyaya yöneliktir. Tüm diğer dinlerin ideali olan âhiret, İslâm'da bu dünyanın ve bu dünyadaki yaşamın yalnızca bir uzantısı ve yansıtıcısıdır. Dünyanın her şeyi âhiretin öncüsüdür. Âhiret de dünya hayatından başka bir şey değildir.

Ekonomi vazgeçilmez temellerden biridir. "Yiyecek ekmeği olmayan aç insan, yalın kılıç herkese saldırmalıdır; çünkü herkes onun açlığından sorumludur." (Ebû Zer).

İslâm ayrıcalıklı bir sınıf kabul etmez. Din tüm insanların dinidir. Bu din egemen sınıflarla amansız bir mücâdeleyi emreder. Mütreflerle, mele* ve hatta ruhbanlık ve ahbârla mücâdele etmeyi emreder. İslâm'ın son hedefi tüm dünyada adaleti ve eşitliği sağlamaktır.

İslâm'ın tarih felsefesine baktığımızda, zayıflara ve kölelere yönetim ve insanlara önderlik hakkı verildiğini görürüz. "Biz ise diliyoruz ki, zayıf bırakılmışları yeryüzünde vârisler ve imamlar kılalım" (Kasas: 5) Savaş alanlarında canlarını veren dinî önderler ve şahsiyetlerle kendi kabuklarına çekilerek ölüp giden dinî önderler arasında çok büyük farklar vardır. Ama bizim birtakım aydınlarımız ve düşünürlerimiz, ne yazık ki bu farkı görebilecek kapasitede değildir. İslâm'ın Peygamberi, "Maddî hayatı (dünyası) olmayanın âhireti de yoktur; yoksullukla imansızlık birbirinin kapı komşusudur." derken; Ebû Zer de, "Yoksulluk kapıdan girdi mi iman da pencereden çıkar." diyor. Bu din Sadî'nin dediği gibi, "Mideni yemekten boş tut ki, içinde irfan nuru görünsün" demez. Boş olan karında görülen, açlıktan gurul-dayan bağırsaklardan başka bir şey değildir.

İşte böyle bir İslâmî görüşle sosyal, siyâsî ve kültürel açıdan bakıldığı zaman, İktbal'in ve yaptıklarının büyüklüğü daha iyi anlaşılıyor. O, Batı'yı yakından tanıyordu; ama kendi toplumunu, kültürünü, uygarlığını, tarihini de çok iyi bildiği için Batı'ya köle olmadı. Batı'ya ve Batılılaşmaya

* Kur'ân'da "mustaz'afîn" kelimesinin zıddı olarak üç terim sürekli tekrarlanır.

"Müstekbirîn": Kibirlenenler, büyüklenenler, yeni deyimle "ezenler, zorbalar";

"Mütrefîn": Yaşamayı ve dünya hayatını hedef edinmiş servet sahipleri (Burjuva kapitalistler).

"Mele": Bir yerin zenginlikten şımarmış ileri gelenleri, hilekârlar,

hâkim sınıf.

ASRIMIZDAKİ MÜSLÜMANIN DERTLERİ VE SORUNLARI

karşı mücâdele vermek için Batı'yı iyi bilmek gerekir. Batı'yı süsüne püsüne dış görünüşüne bakarak değerlendirenler, Batı'yı hiç ama hiç tanımayanlardır.

Böylelerinin Batı'yı Batı uygarlık ve kültürüne körü körüne karşı çıkan eskiye tapıcılarla hiçbir farkları yoktu.

İkbâl, Batı düşüncesinin doruk noktasına vardı. Modern Avrupa'nın bilimsel ve teknolojik değerlerini tanıdı, öte yandan İran'ı ve İran'ın kültürünü de biliyordu.

Müslüman İran'ın ruhî ve manevî güzelliklerini, irfanın ve bu irfanı yansıtan edebiyatını tanıdı. Dolayısıyla, İkbâl kafasını düşünce, kalbini de manevî duygular, ruhsal zevkler ve ilham dolu bir halkın kültürüyle yoğurdu.

İkbâl Hindistan'da gözlerini büyük ve derin manevî bir ruh içinde açtı ve yeteneğini öylesine geliştirdi ki, İslâm düşüncesinin kopmuş ve dağılmış öğelerini bir araya getirerek bu düşünceyi yeniden oluşturmayı başardı.

Muhammed İkbâl tüm ruhsal boyutlarda gelişmiş bir Müslümandır. O'nun en büyük eseri, İslâm düşüncesinin dağınık öğelerini bir araya getirerek yüzyıllar boyu siyâsî aldatmacalar ve yanlış felsefî ve sosyal yorumlamalarla parça parça edilmiş İslâm'ı diriltmek ve yeniden bütünleştirmekten çok kendisini tüm boyutlarda yetiştirmesi olmuştur.

İslâm'ı Muhammed İkbâl gibi bir düşünürden manevî, ilmî, tarihî, sosyal ve siyâsî yönleriyle tanımak, gerçekten onu en özgün bir biçimde tanımaktır. Biz İslâm'ın dışında başka herhangi bir düşünce veya ideolojiye bağlansak bile, İslâm'la bağlarımızı yine koparamayız, çünkü bu topraklarda doğmuş ve bu topraklarda

büyümüştüz. Bu toprakların çocuğuyuz biz.

İkbâl, Müslüman bir ıslâh edici ve devrimci bir düşünürdür. Luther ve Calvin gibi Batılı ıslahatçıların yaptıklarını bir düşünün: Çürümüş Hıristiyanlığı durgunluktan, sıkışıp kaldığı kalıplardan ve Katolisizm sapıklığından kurtarma hareketi olan Protestanizm'i ve bugünkü Avrupa uygarlığının ve

64

BİZ VE İKBÂL

maddî gelişim hareketinin doğusundaki etkisini şöyle bir tartın; göreceksiniz ki, günümüzün uyuyan ve yosun tutan Müslüman toplumlarında devrimci ve uyandırıcı Müslüman ıslahatçılara olan gereksinimiz ne kadar büyüktür.

İslâm'ın günümüzdeki durumuyla, olması gereken durumunu tartıp değerlendirebilen devrimci Müslüman ıslahatçıların hareketlerinin dayanak noktasını ve nereden işe başlayacaklarını çok iyi bilmeleri gerekir. İşte, İkbâl gibi İslâm'ı iyi bilen büyük bir düşünürü, sömürgeciliğe karşı savaşmış, sorumlu, sosyal uyanıklığa ve ilerici bir ruha sahip devrimci bir insanı tanımak; içinde yaşadıkları Müslüman toplumlarda üzerlerine düşen sosyal sorumluluklarının bilincinde olan ve bu toplumlarda kültürel, sosyal ve siyâsî bir devrim gerçekleştirme amacı güden aydınlar için vazgeçilemeyecek bir ihtiyaçtır.

İkbâl, sömürgeciliğe karşı savaş vermiş Müslüman bir önderdir. O'nun kişiliği, fikirleri ve düşünce yapısı farklı tarihsel dönemler ve değişik toplumsal koşullardaki davranış biçimimizi belirleme açısından bize iyi bir örnektir. Sömürüye uğramış ve geri bırakılmış bir toplumda sömürgeciliğe karşı yalnızca siyâsî alanda savaş vermek yetersizdir. Bu savaşa koşan fertlerin insanî kişilikleri, uyanıklık dereceleri, bilinçsiz düzeyleri, ahlâk ve erdemleri, takva ve amellerinde-ki titizlikleri de aynı derecede

önemlidir. Bugün bir Avrupalı, "Ben bir filozofum, yazarım, sanatçıyım, doktorum, mühendisim, mimarım veya iktisatçıyım, ama politikacı değilim; ben siyâsî olayları siyâset adamlarına bırakmış biriyim." diyebilir. Ama, sömürüye uğramış bir Asyalı, Arikalı ve Lâtin Amerikalı aynı şeyi söyleyemez. Çünkü ilerici ve sağlam temeller üzerine kurulmuş bir toplumda politika uzmanlık isteyen sosyal bir bilim dalıdır. Herkesin bu alanda sorumluluk duyması gerekmez. Bir Avrupalı, iktisatçı olabilir, filozof olabilir, yazar veya sanatçı olabilir ve politikayı da bu alanda uzmanlaşmış kişilere bırakabilir. Ama, geri kalmış ve sömü-

65

ASRIMIZDAKI MUSLUMANIN DERTLERİ VE SORUNLARI

rüye uğramış bir ülkede siyâsetle ilgilenmek kesinlikle şarttır. Burada sözünü ettiğimiz siyâset, hükümet işleriyle, partilerle, birtakım özel sorunlar veya dış ilişkilerle ilgilenmek demek değildir. Siyâset burada hayatî ve mutlaka gerekli olan bir uğraş biçimidir; denizde boğulmakta olan birisini kurtarmak veya bir yangını söndürmek, ya da ölüme terk edilmiş bir yaralının yarasını sarmak gibi. Avrupa'da politika uzmanlık konusu olmuştur; fakat geri kalmış toplumlarda bir akıllının kalkıp da, "Efendim; ben filozofum, ressamım, din adamıyım, ahlâk öğretmeniym, şâirim, tarihçiyim veya inşaat mühendisiyim; politika benim neyime?" demesinden daha saçma bir şey olamaz.

"Yetkin bir Müslüman"ın kendi kişiliğini yeniden oluş-turmasıydı bu. O, "büyük öz"ün değerli yapıcısı İkbâl, İslâ-mî bir program çerçevesinde yetiştirdi kendisini. Hindistan'da geleneksel bir toplum içinde dünyaya gelmiş, İngiltere'de Batı eğitimi görmüş, Londra'da felsefe doktarası yapmış ve Farsça şiirler yazmış genç bir aydın. Sömürge bir ülkede sömürgeciliğe karşı çıkan, XX. yüzyılın Ali boyutlarında bir

Müslümanı. "Ali boyutları" da ne demek?

İkbâl, yalnızca sömürüye karşı savaşıyan bir Müslüman önder değildi. Batı'nın felsefî akımlarını, aklını ve mantığını, kültürünü, kısaca her şeyini tanıyan Doğu ruhlu bir düşünür. Müslüman İran'ın derin irfanına dalmış, Arap edebiyat ve kültürünü çok iyi bilen, İslâm felsefesine, tarihine ve düşünce yapısına hakkıyla vakıf, Mevlâna'ya âşık, Kur'ân'la her bakımdan ülfet kurmuş, Kur'ân'ın ruhunu, dilini ve derin dünya görüşünü içine iyice sindirmiş ve varoluş felsefesi, insan ve dünyadaki yaşamı konusunda özlü yorumlar getirmiş mü'min bir devrimci. İçinde yaşadığımız dünyanın felsefî ve düşünce çıkmazlarını bilen İkbâl, özellikle sosyal ve maddî perişanlıklar içinde yüzen biz Üçüncü Dünya toplumlarının dünyaya egemen olan düşünce ekollerinin etkisindeki aydınları için, kaynağını Kur'ân'ın oluşturduğu bir

BİZ VE İKBÂL

kurtarıcı olarak doğuyor. Yani, tüm insanî boyutlarda gelişmiş bir Müslüman; Ali gibi.

Özgün dünya görüşü, felsefî yorumları, düşünce yapısı, derin irfanı ve engin tasavvufî yönüyle, Ebû Ali Sina, İbn Rüşd, Gazzâlî ve Molla Sadra gibi filozof ve bilginlerin düşünce kalıpları içine sıkışıp kalmış bizler için, değerli ve mutlaka tanınması gereken yepyeni bir sestir İkbâl.

İkbâl, aynı zamanda İslâm'ı çok iyi bilen biridir de. Bir kısım insanlar vicdanî bir doygunluk içinde İslâm'ı, kafalarında biçimlenmiş bulunan İslâm'ı gerçek İslâm sanarak "Artık İslâm'ı öğrenmemize gerek yok" tavrı içindedirler. Aslında, İslâm'ı bilmeden bildiklerini sanan böyleleriyle, veya İslâm'ı bilmeden İslâm'a inanan kişilerle ona hiç inanmayanlar veya onu hiç tanımayanlar arasında temelde bir fark yoktur. Ama, bir ideolojiyi veya düşünce ekolünü tanımadan hakkında yargıda

bulunmaktan çekinen özgür düşünceli insanlar; inançları giyim-kuşam modası gibi Avrupa'nın günü birlik düşünce ve inanç modasından kaynaklanmayan haysiyetli kişiler; modern olmak gibi aşağılık bir kaygı beslemeyen, sahte aydın olmaktan nefret eden, hurafelere bulanmış geleneksel bir dine inanmaktan çekinen ve bunun yanı sıra, ona buna uyarak dini inkâra da yeltenme-yen gerçek ve soylu aydınlardır ki; içinde yaşadıkları toplumu, bu toplumun kültürünü, kalbini ve duygularını tanımaya çalışırlar. İnsanlık tarihini ve bu tarih boyunca gelmiş geçmiş uygarlıkları ve içindeki yaşadıkları yüzyılı öğrenme ve bilme çabasıındadırlar. İşte bu aydınların, halkımızın dinî, fikrî, ahlâkî ve düşünsel duygu ve özelliklerini, sosyal ve siyâsî yaşamını tanımaları için en başta İslâm'ı tanımaları gerekmektedir.

Bu bakımdan Asyalı, Afrikalı ve Lâtin Amerikalı bir aydının ilerici bir düşünür, erdemli bir insan, sorumlu bir filozof ve kesinlikle sömürgeciliğe karşı bir politikacı olması gereklidir. Yalnızca filozof veya sanatçı olmak, sosyolog

66

67

ASRIMIZDAKİ MÜSLÜMANIN DERTLERİ VE SORUNLARI

veya şâir olmak ya da salt maneviyatçı veya dinsiz olmak onun için söz konusu değildir. Özellikle Müslüman bir ıslahatçı düşünürün yukarıda sözünü ettiğimiz tüm nitelikleri üzerinde taşıması zorunludur.

Tüm hak dinlerin ve özellikle İslâm'ın amacı, yeryüzünde adaletin ve eşitliğin sağlanması, ezilmiş, zayıf bırakılmış ve köleleştirilmiş insanların yeryüzünün önderleri ve varisleri olmasıdır. İslâm'ın Peygamberi'nin sahabelerine şöyle bir göz atın da bu noktayı derin derin düşünün. Mücâhid olmayan, savaşa katılmayan ve kavgadan kaçan bir kişi var mıydı onların içinde? Müslüman başka bir nedenle değil,

yalnızca Müslüman olduğu için hayatı boyunca silahlı bir mücâhid olmak

zorundadır.

İslâm, konuşmak ve öğüt vermekle yetinen bir din değildir. Yerine göre kılıç çekmesini de bilen bir dindir İslâm. Peygamber bir elinde kitap taşıırken, diğer elinde de kılıç taşıyordu. Gerçek bir Müslüman, kılıcı elinden bırakıp da köşesinde 'irşâd'da bulunan insan değildir, olamaz da.

Ahmed Gulam Kadıyânî, Hindistan'da yeni bir İslâmî ekol oluşturmaya çalıştı.

İngiltere İmparatorluğu'nun Hindistan'daki egemenliği sorunu ile ilgilenmiyor ve hatta İngilizlerin huzuru için Hinduların Müslümanlara karşı besledikleri düşmanlığı kırmaya çalışıyordu. İslâm'dan cihâd da kaldınverdi. Müslümanların gözünde ıslâh edici bir önder değil, bid'at getirici sapık bir hâindi o.

Ama İkbâl öyle mi? Uyanıktı, sömürgeciliğe karşı savaş veren bir önderdi. O'nun Hindistan'ın özgürlüğe kavuşmasında ve berrak bir İslâmî toplumun oluşması yolunda harcadığı çabalar unutulmamıştır. Öte yandan yalnızca sömürgeciliğe karşı savaş veren siyâsî bir önder de değildi. Müslümanları İngiltere'nin köleliğinden kurtarmak kadar, gerici ve hurâfeci inançlardan da kurtarmaya çalışan bir mürşid, her türlü sömürgeciliğe karşı bir mücahid şâir, yaratıcı, ağır başlı, ciddi bir sanatçıydı.

BİZ VE İKBÂL

Celâleddîn Muhammed Belhî, tarihimizi kahramanlıklarla, göğsümüzü yıldızlarla donatan kişilik sahibi bir şâirdir. Nedir şâir olmak?

Bir tür konuşma sanatına sahip olmak demek. Bu bakımdan her şâirin değeri, konuştuğu söze bağlıdır. İkbâl yetenekli, uyanık ve sorumlu bir sanatçı için en büyük örnektir. Bugün yaşadığımız dünyada, adı edilen sanatçılar sorumluluk taşıyan sanatçılardır artık. Günümüzün sorunlarına, dertlerine, halklarının sosyal ve siyâsî

dertlerine çözüm arama çabasında olan sanatçılardır.

"Sorumlu edebiyat". Yani ister istemez halkın hizmetine girip, onu sömürücü sınıfların, kapitalizmin ve burjuvazinin egemenliğinden kurtarma savaşımı veren edebiyat. Sorumlu edebiyat, Avrupa'da işçilerin kurtuluşu için kapitalizme ve sınıflaşmaya karşı savaş verdi veya veriyor. Ama üçüncü, özellikle sömürüye uğramış dünyada sorumlu edebiyat sömürgeciliğin her türlüünü karşısına almak zorundadır.

Yeri gelmişken şu noktayı da belirtmek isterim. Tutucu Marksistler, sömürüye uğramış toplumlarda altyapının sömürünün kendisi olduğunu kavrayamıyorlar. Edebiyatın, siyâsetin, tüm sosyal yapının ve hatta bireylerin dinsel anlayış biçimlerinin bile sömürüye maruz kaldığı bir toplumda ekonomiyi, üretim ilişkilerini ve mülkiyet sorununu altyapı kabul etmenin ne anlamı vardır ki? Bu bakımdan sömürüye uğramış toplumlarda altyapı yalnızca sömürüdür, başka bir şey değil. İkbâl bir sanatçıdır. İçinde yaşadığı zamanı iyi bilen sorumlu bir sanatçı. Bu demek değildir ki, O'nun düşünceleri, duyguları ve sanatının ürünleri birkaç günübirlik düzeysel, siyâsî slogandan ibarettir. Hayır, hayır! O'nun sanatındaki sorumluluk yalnızca günlük olaylardan kaynaklanan bir sorumluluktan öte geniş, derin, bilinçli ve tüm dünyada sömürüye karşı çıkan insanî ve evrensel bir sorumluluktur. İkbâl, Batı'ya karşı olan; ama iki aşırı uç arasında bocala-

68

69

ASRIMIZDAKİ MÜSLÜMANIN DERTLERİ VE SORUNLARI

BİZ VE İKBÂL

yıp duran Asya ve Afrika toplumlarının bulamadığı orta yolu bulmuştur. Bazıları,

bizim Takizâde ve Mirza Mülküm Han gibi Batı karşısında hiçbir seçim gücüne sahip olmayıp, "Batı'nın uygarlığı, kültürü, ahlâkî düşüncesi, sanat ve değerleri parçalanamaz bir bütündür; dolayısıyla bunların hepsini birden almalıyız." inancında olup, tırnaklarından saçlarına kadar Batılılaşma iddiasındadırlar. Bir kısım insanlar da var ki, körü körüne Batı düşmanlığı yaparlar; otobüse binmeyi ve Batılı yöntemlerle öğrenim yapmış bir doktora gitmeyi doğru bulmazlar. Bu fikir; kültürü, uygarlığı, tekniği ve her şeyiyle Batı'yı tümden reddetme biçiminde, özellikle Hindistan ve Japonya halkı ile Yahudi hahamları arasında mevcuttur.

Ya İkbâl ne yapıyor? Batı'nın ve Doğu'nun kültürüne, uygarlık ve hayat tarzlarına eleştirici bir kafayla yaklaşıp, "Doğu Hakk'ı gördü, dünyayı görmedi; Batı ise dünyayı gördü, ama Hakk'tan kaçtı" diyor. Batı kültürüne topyekûn teslim olmayı Doğu'nun köleleşmesi olarak görüyor ve insanlığın ihtiyacı olan Doğu değerlerinin kaybolup gitmesine göz yumamıyor. Hakk'a tapma, fizik ötesi aşkı, gaybı arama, erdem peşinde koşma ve yaratılış karşısında sürekli kuşku içinde olma... İşte, mutlaklığın, mutlak gerçek ve yaratılış sırrının karşısında didinip duran bu "Doğulu rûh"u bırakmıyor İkbâl. Ama Batı uygarlığını ve tekniğini bilmeden bilinçsizce reddetmeyi de, Batı'nın köleliğini ve egemenliğini kabullenme olarak görüyor. Çünkü sanayileşmemiş ülkeler her zaman için sanayileşmiş emperyalizmin köleleri olmaya mahkûmdurlar.

Düşünceleri gidip gelen düşünürlerin aksine; Batı'nın ilmini ve sanatını alıp, kültür, ahlâk, sosyal ilişkiler ve yaşam biçimimizi kendi değerlerimize göre kurmalıyız diyor İkbâl. Yücelere uzanan aşklar, Doğulu gönüller, derin bir irfan, manevî ve ahlâkî değerler ve tertemiz lezzetlerle, ilkel tarımsal araçları traktöre çeviremeyiz diye bir kural yoktur.

Eşçe bineceğimize uçağa binelim, gaz lambasını kaldırıp elektrik yakalım. Bu madde ile mananın birleşmesidir; ideal bir insan toplumunun gerçekleştirmesini gereken hedeftir. İnsanlık bu hedef gerçekleştirdiği zaman gerçek bütünlüğe varmış olacaktır; gönüller bir yandan aşkla, irfanla ve ruhî güzelliklerle dolup mi'râca ererken, öte yandan yıldızlara füzeler gönderilip uzay fetholunacaktır. Bunu yapabilen insan; işte o gerçekten mutlu olan, maddeyi ve manayı egemenliğine almış tam bir insandır.

İkbal'in mesajı şudur: "Öz ateşimizi gönüllerimizde yakalım; iman ateşini, insanı yücelten o büyük aşkı ve insanı yeniden gönüllerimizde parlatalım. Bunu yaparken, tabiatın sırrına varmayı da elden bırakmayalım. Maddî başarının, maddî gücün ve sosyal refahın doruğuna ulaşalım. Avrupa gibi sanayileşelim; ama salt sanayileşmenin insanı manevî bir boşluğa, karamsarlığa, inanç perişanlığına ve düşünce sapıklığına götürdüğünü aklımızdan çıkarmayalım. Bu bakımdan dinimize sarılalım, manevî zirvelere ulaşalım, aşağılık ve şeytanî duygulardan, ruhu ve ahlâkı zayıflatıcı işlerden kurtulalım. Kısaca tam bir özgürlüğe kavuşalım. Bunun yanısıra Batı'dan bilimi, teknolojiyi, yaşamsal aklı da alarak dünyaya egemen olalım; tabiatı kendi emrimize alalım ve böylece yoksulluktan, zayıflıktan ve kölelikten kurtulalım. Yani bilimin ve teknolojinin sağladığı imkânlarla maddî gereksinimlerimizi giderebilir, dinî-manevî değerlerimizle ruhumuzu doyurabiliriz. Böylece ortaya tam ve gerçekten mutlu bir insan çıkacaktır."

Japonya deneyimi her ne kadar İkbal'in ideali için örnek olmasa da, ilerlemenin tek çaresinin kültürümüzü ve ahlâkî-manevî değerlerimizi bile korumaya gerek görmeden yalnızca Avrupa'nın ilmini ve sanatını taklitte gören aydıncıkların burnunu sürtmeye yetmektedir. Yirmi beş yıl gibi kısa bir zaman içinde, Avrupa ülkelerinden

daha ileri bir sanayiye sahip olan bir ülkedir Japonya. Şu Japon kadınına bakınız.

70

71

ASRIMIZDAKİ MÜSLÜMANIN DERTLERİ VE SORUNLARI

Çağırın en lüks ve en modern arabası önünde, eski ulusal ve geleneksel giysileri ile duruyor. Japon, giysi modasını ve geleneksel Japon süslenme biçimini korumasını da biliyor.

Bir de şu İranlı ve Afrikalı zenci kadınlara bakın. Burda dergisinin reklamını yaptığı ve İsviçreli kadınların giydiği giysilerin daha lüks ve daha açık-saçık olanını giyiyor da, insanın İsviçre kadınının geri kalmışlığına acıyası geliyor. Ya bizim modern erkeklerimiz? Amerikalı uzaya uydular gönderirken, bizimkiler burada neyin cakasını satıyorlar bilmem.

İkbâl, Pakistan'ın yirminci yüzyılda İslâm adına büyük bir deneyim olacağı inanandaydı. Batı sanayisini kendi geleneklerini koruyarak getiren bir Hindistan veya yüce ruhunu Batı uygarlığına katan bir Hindistan'dı görmek istediği. Böyle bir toplum, istenilen İslâmî toplum olacaktı.

İkbal'in kendisi de böyleydi. Yeni baştan oluşturduğu irfanını Batı aklıyla karıştırabilmiş insandı. Yalnızca Müslümanların değil, tüm insanlığın kurtuluş yolu bu yücelikteki insanların yetişmesine bağlıdır. İnsanlık yarısı Doğu'da, yarısı Batı'da birbirinden kopuk kaldığı sürece, bu kopukluk da sürecektir. İki kanadı birbirinden ayrı bir kuşu andırıyor bugünkü durum. Bu iki kanat tek başlarına ne kadar gelişirlerse gelişsinler, bir araya gelmedikçe kuşun yerden kalkması imkânsızdır.

İslâm'ın istediği, toprağa düşmüş olan bu bedeni, iki kanadı bir araya getirerek yükseltmektir. Ama, heyhat! İslâm'ın kendi alınyazısı da işte bu kanatları kopmuş

kuş gibidir. İkbâl'in didinmesi, İslâm düşüncesini yeniden oluşturma çabaları, bu iki kanadı aynı bedende birleştirmeyi amaçlıyordu. Bu bakımdan İkbâl'in çalışmaları olsun, tüm diğer Müslüman aydınların çahşmaları olsun, tek bir ulus ve tek bir din çerçevesine sığdımlamaz. Çünkü bu çalışmaların temel ve son amacı, tüm insanlığa gerçek uygarlık ve kültürü kazandırmak veya daha doğru bir deyişle, yeni bir nesil meydana getirip, tüm yeryüzünde yeni baştan bir insanlık

72

BİZ VE İKBÂL

oluşturma yoluna gitmektir. Gerek Fanon'un arzuladığı, gerekse Seyyid Cemâl'in başlattığı "öze dönüş" hareketi, Basra Körfezi'nden Kuzey Afrika'ya, oradan da Çin'e kadar dağılmış olan İslâm ümmetinin birleşmesini gerçekleştirmektir. Ama bu "öze dönüş" hareketi, ne Batı'yı maymun gibi *aklit etmeyi, ne de Doğu câhiliyetinin mide bulandırıcı geleneklerine ve ulusal-hurâfeci inançlara dönmeyi amaçlamaktadır. "Öze dönmek", asıl kültürümüzü diriltmek ve kendi, diri, canlı, yapıcı, yüceltici, uyancı ve hareket verici öz kaynaklarımıza dönmek demektir. Öze dönüş, Batılılaşmaya ve Batılılaşma sevdalılarının moda olarak benimsedikleri şeylere karşı çıkmak olduğu kadar, Batı'ya küfretmek ve eski gerici geleneklere dönmek de değildir.

"Öze dönüş" derin bir harekettir, öz yapıyı kurmak olan çetin bir harekettir. Bu hareketi yürütmek için Batı kültürünü, içinde yaşadığımız dünyanın tüm güzelliklerini ve çirkinliklerini, bugünkü uygarlığın tarihini, kültürünü ve edebiyatını, dini, insanı, sapıklığın nedenlerini, kendi toplumumuzu, halkımızın psikolojisini, sömürgeciliğin bizden alıp götürdüğü değerleri bilmek, yıllar hatta yüzyıllar boyu pas tutmuş değerlerimizi temizlemek gereklidir. Bu iş bir çeviri veya röportajla, ya da Eme Sezar'dan, Fanon veya bir iki İranlı yazardan kitap ve

makaleler yayınlamakla olmaz. Öyleyse, "öze dönüş hareketi" nasıl gerçekleştirilebilir? İşte önümüzde canlı bir örnek; İkbâl! Ne yaptı İkbâl? Avrupa'ya gitti, çağdaş bir filozof ve düşünür oldu. Yaptığı inceleme ve araştırmalarla Batı toplumunun kültür ve uygarlığını tanıdı. Ardından aşılması güç engelleri aşarak, çetin bir mücâdelenin sonunda İslâm'ı tamdı ve tanıttı. Kur'ân'ı öğrendi. Halkının kültürünü, irfanını, yazgısını, memleketini, İslâmî yönetim biçimini, Hindistan toplumunu ve dünya çapında egemen olan sömürgeciliği bilen ve tanıyan biri olarak, bu sömürgeciliğe karşı özgürlük ve bağımsızlık savaşını siyâsî, edebî, sanatsal ve felsefî alanda başlattı. Kendi özünü gördü

73

ASRIMIZDAKÎ MÜSLÜMANIN DERTLERİ VE SORUNLARI

ve bu öze döndü. Dünya ufuklarında yaptığı gezintiden sonra Doğulu bir düşünür, Müslüman bir mücâhid, filozof, sanatçı, yazar, şâir, siyâset adamı, edib ve İslâm bilgini oldu. "Öze dönmek" diye işte buna derler.

Budur yirminci yüzyılda yaşamak. Budur geri kalmış, sömürüye uğramış İslâm ve Doğu topraklarında aydın olmak. Budur şu felsefî çıkmazlar, boşluklar ve düşünce perişanlıkları içerisinde bir dünya görüşüne sahip olmak. İşte Ali gibi yaşamak da budur... Kısaca diyeceğim şu ki; Muhammed İkbâl, içinde yaşadığımız şu yüzyılda tam bir Müslüman olarak İslâm düşüncesini yemden oluşturmayı başarmıştır.

Ben ırkçı, ulusçu biri değilim, olamam da; ama şu gerçeği de görmezlikten gelemem. İranlının düşüncesi, İslâm tarihinin zor dönemlerinde ve çetin koşullar altında kendisine İslâm diye sunulmaya çalışılan dinin gerçek İslâm değil de, üstü örtülü İslâm olduğunu sezmiştir. İranlılar Ümeyye ve Abbasoğulları'nın geniş propagandalarına rağmen, İslâm'da bir hakkın ayaklar altına alındığının farkına

varmışlardır. İranlının düşüncesi, hicretin ikinci, üçüncü ve dördüncü yüzyılında İslâm uygarlık ve kültürüne altın bir çağ yaşatmıştır. Mısırlı Abdurrahman el Bedevî, "İslâm kültürünün, ruhunun, uygarlık ve maneviyâtının tek önderi İran oldu." derken, pek de haksız değildir.

Ve bugün de İslâm'da öze dönüş hareketinin, İslâm ruhunun diriltilmesi, İslâmî düşünce ve uyanış, İslâm toplumlarını uyandırma hareketinin öncüsü Seyyid Cemâl Esedâbâdî bizim içimizden çıkmıştır. Onun yolunu devam ettiren Allâme İkbâl de, biz İranlılara şöyle seslenmektedir:

"Ey Acem gençleri! Caddelerinizde bir mum gibi yanın! Ey sudan ve topraktan yaratılmış vücutlar, çevreme toplanın! Gönlümde sizin atalarınızdan kalma sönmeyen bir ateş var."

Bu söylediklerimi, ulusumla övmek veya ulusçuluk duygularını harekete geçirmek için söylemiş değilim. Amacım, uyanık aydınlarımıza toplumumuza karşı olan sorumluluklarını hatırlatmak ve dertlerimizi anlatmaktır.

İkinci Bölüm

İDEOLOJİLER VE İSLÂM'IN KONUMU

Bazı ideolojiler, eserler veya insanlar vardır ki, onlardan söz etmemek imkânsızdır. Dünya onlardan söz ederken, halkın çoğunluğu onlar hakkında bir-iki kelime de olsa bir şeyler bilirken ve zaman zaman isimleri gündeme gelip dururken, bizim onlar hakkında konuşmadan durmamız zordur. Bir şeyler demeliyiz onlar için; şimdiye kadar söylenmemiş ve gizli kalmış bir şeyler.

Ama gerçeklerin ters yüz edildiği bir yüzyılda, eşi az bulunur insanlar hakkında konuşmak ne dereceye kadar mümkün olabilir?

Yazarlık bir sanattır; saatler yıllar geçer, konuşan hep sayfalar ve kitaplardır, sanki

insan hiç bir şey dememiştir.

Çeşitli konuşma ve yazma biçimleri vardır. Örneğin Peygamber, İmam, Kur'ân, İslâm, İlim, İctihâd, Velayet, İmamet, Adalet, Hak, Eşitlik, Emr-i bi'l-Ma'ruf, Münker'lerden Korunma, Şehâdet, Ali, Hüseyin... hakkında, bunların iyilikleri, erdemleri ve kerametleri, yüce ve değerli nitelikleri hakkında mısralar dizen şâirlerin, hayal güçleri çok yüksek ozanla-

74

75

İDEOLOJİLER VE İSLÂM'IN KONUMU

BİZ VE İKBÂL

nn ve söz ustalarının yazdıkları milyonlarca cildi bulsa ve bu ciltleri okumaya insan ömrü yetmese bile, yine de bunların gerçek niteliklerini ortaya koyucu birtakım sözcüklerin kaleminden düşmüş olduğunu; hatta akla bile gelmediğini görüyoruz.

Yıllardır şehâdetten, velayetten, bekleyişten, İslâm kültüründen, imandan ve bilimsel sorumluluktan söz edilip duruluyor. Ama ne yazık ki, bugün gerçeklerin çarpıtıldığı bir dönemde Peygamber'i anlatmak, O'nu gerçek yüzüyle Müslümanlara tanıtmak bile gerçekten zor bir iştir.

Toplumumuzda herkes ilmin faziletlerinden söz ediyor, ama onun gerçek anlamını bilen birkaç kişiyi geçmez.

Sözgelimi, Hegel'in, Descartes'in, Jean Paul Sartre veya Russel'in küçük birer kitaplarını okuduğumuz zaman, görüşlerini ve ne demek istediklerini aşağı yukarı anlamış oluruz. Ama bir ömür boyu söyler ve dururuz. Biz Müslümanız, inancımız İslâm'dır. İslâm'ın dünyadaki mertebesi çok yüksektir. İmam Ca'fer es-Sâdık dört bin öğrenci yetiştirmiştir. Bu öğrencilerin her biri ilmin çeşitli dallarında, hatta dinî

ilimlerin dışındaki ilimlerde bile söz sahibi kişilerdi. Kimya ilminin babası Câbir İbn Hayyân bile İmam'ın öğrencisi idi. İmam, ona ilmin derinliklerini vermişti. Ve... ama ne yazık ki, Ca'ferî mezhebine bağlı olan bizler, İmam'ı ve hayret verici ilmini öğrenmek için bir yabancı dil bilip, Strausbourg'a gitmek zorunda kalıyoruz. İşte budur sürekli konuşup durmak, ama hiç konuşmamak.

İkinci tanıtma yolu; bu kişilerin düşüncelerini incelemek, yazdıkları kitapları okumak ve eserlerine dalmakla olur. Ama bu konuda da yetersiziz. Bizim yaptığımız, bir kitabın sayfa başlangıç ve bitişlerini okumaya benziyor. Bu tür kişiler hakkında suskunluğa giremeyiz. Gerçi böyleleri sansür edilmişse de, yine de biz elimizden geldiğince konuşmalıyız onları. Onlardan biri de, Farsça şiirler yazan, ebedî çehrelî ve evrensel siyâsî önder Muhammed İkbâl'dir. İkbâl, bizde her yıl Pakistan Büyükelçiliği'nde çok yüzeysel biçimde anılmaktadır.

İkbâl'i yalnızca Farsça şiirler yazan bir şâir olarak tanıtmak, devrimci ve ilerici düşünür Luther'i "güzel yazıyı ve güzel endamı olan bir erkek olarak" Hristiyanlık dünyasına tanıtmak gibidir.

Gerçekten nasıl tanıtalım İkbâl'i? O'nu tanımadan önce kendimizi tanımalıyız, bu çok daha önemlidir. Şeyhin biri bir toplantıda, "Ben Allah'ın varlığını kanıtlamak için on dört delil buldum." der. Şems-i Tebrizî buna şöyle karşılık verir: "Ben Allah adına sana teşekkür ediyorum. Be adam, sen git de kendini kanıtla! Allah'ın kanıtlamana ihtiyacı mı var?"

Allah, din, uygarlık, kültür, ideoloji, tanımlar, sorumluluklar, yollar, arzular, gerçekler, düşünce akımları ve tarihimizin incelenmesi; anlamsız araştırmalar, yararsız emekler boş bilgiler, amaçsız çalışmalar, ictihâdlar ve eleştirilerden, ruhsuz zevkler, dertsiz, acısız uğraşılardan kaçmıldığı ve insan yaşamına, hayat gerçeğine,

çağımızın dertlerine ve günlük uygulamalara yabancı kalınmadığı sürece bir değer kazanabilir.

Her şeyden önce, "kendimizi kanıtlamak" zorundayız. Kimiz biz, neyiz, istediğimiz nedir? Yetenekli ve eski ilimlerle, Arap edebiyatı ve eski felsefeleri bilen biri, bu kadar kültür ve ilmine rağmen Tahran'da Nüfus İşleri'nde çalışıyordu. Arap dili ve edebiyatını bildiği gibi şiir yazma yeteneği de vardı. Ne ki, bu yeteneğini kullanabileceği fırsat ve imkânlarla sahip değildi. Ama, bu yeteneğini kullanmak ve o kadar ilim ve kültürünü boş yere harcamamak için şiir yazmaya karar verdi. Bu kez de, nasıl bir şiir yazacağını kesti-remiyordu. Sonunda, noterlikte bulunan 1932-1942 yıllarına ait dosyaların tüm içeriğini şiir hâline getirdi.

Biz edebiyat araştırmacısı değiliz; incelemelerde bulunmuyor, bilgin ve erdemli kişiler hakkında makaleler de yazmıyoruz. Ana dilimizde yazdığı halde İkbâl'i bile benimsemiyoruz; hattâ, ilme ve dîne olan ihtiyacımız da bizi İkbâl'i tanımaya sevk etmiyor ve aslında İkbâl'in kim olduğunu ve

76

77

İDEOLOJİLER VE İSLÂM'IN KONUMU

BİZ VE İKBÂL

neler yaptığını öğrenmek de istemiyoruz. Yani, ilim için bile olsa ilim yapmak peşinde değiliz.

Ana sorun, yaşadığımız çağda kendi gereksinimlerimizi karşılayabilmek için, bizim İkbâl'den neler alabileceğimiz-dir. Yani, "doğru yolu bulmak", "ilerlemek" ve "kurtuluşa ermek" için burada, bu bölgede yaşamış, içinde yaşadığımız koşulların acısını çekmiş ve tarihimizden esinlenerek, kendimize özgü dertlerimizi, imanımızı

ve almyazımızı dile getirip, üzerine düşen sorumluluğun bilincine varmış olan bir kişiden biz nasıl yararlanabiliriz?

Sartre, "insanî situation" (oluş, durum)dan söz eder. Yani insanın vücudu egzistansiyalist anlamda belli bir situati-on'un sınırları içinde belirgin hâle gelir. İnsanın inanma niteliği var oluşundan sonradır ve bu insanın sınırlarını belirleyecek olan onun "situation"udur.

Ben bu görüşün doğru veya yanlış olduğunu söylemiyorum. Demek istediğim şu ki, biz bir ümmet olarak kendi tarihimizin, kültürümüzün ve imanımızın getirdiği ortak dertler ve sorunlar içindeyiz. Bizim kendimize özgü bir alınyazımız var ve bu "öze dönüş" diye adlandırdığımız uyanış hareketinde, her birimizin üzerine ayrı ayrı sorumluluklar düşmektedir.

Her birimizin yani bizim; daha açık söyleyişle, "biz Müslümanlar" m...

Jean Paul Sartre'in bizim için ileri sürdüğü görüş ve bağımsızlık biçimi açık olmayabilir, geçerli de sayılmayabilir. Ama, gerçek olan bir şey var; "uyanış, özümüze uyanış ve özümüzü tanımlama." Şu soruya bir cevap bulalım önce: "Şimdi biz tarihin hangi noktasındayız ve şu sınırlarla yönler arasında bizim takınmamız gereken tavır ne olacaktır?"

"Tarihteki yerimiz"i ve "takınmamız gereken tavır"ı ortaya koyabildiğimiz an kendimizi "tanımlamış" olacağız.

Evet, "uyanış, öze dönüş" duyguları sağlam ve doğru olan duygulardır; bunun dışındaki duygularımız yanlış ve

çürük olabilir. Çünkü, telkin, taklit ve propoganda sonucu bedenimize değişik unsurlar girmiş ve fitratımızı bulandırmıştır. İçimize, "kendimiz" yerine bir "yabancı" gelip oturmuştur.

Aline olmuşuz; kendimizden uzaklaşmış ve yalancı duyguların etkisine kapılmışız.

Bu bakımdan, duyduğumuz acılar, kederler ve gereksinimlerin, taşıdığımız sorumlulukların ve seçtiğimiz çıkış yollarının hepsi boş, hepsi aldatıcı ve hiç biri bize ait değil. Çünkü içimizde "biz" yerine bir "yabancı" var.

Ve Şems'in belirttiği gibi, Allah'ı kanıtlamaya girişmekten ve bir dinin veya yolun doğruluğunu-yanlışlığını ortaya koymaya çalışmaktan önce "kendi özümüzü kanıtlayalım", "insanlık konumumuzu belirleyelim" ve bu belirlemenin sonucunda "onurumuzu ve kişisel varlığımızı" bulalım. Onur, yerimiz ve tutumumuz demektir, en derin anlamıyla kişiliğimiz demektir.

Bizim tarihî yerimizi ve dünya üzerindeki konumumuzu çevreleyen sınırlar şunlardır:

Doğu: Biz Doğuluyuz; bu sözcük coğrafi anlamının yanı sıra kişiliğimizi, dünya görüşümüzü, hayat tarzımızı, dinimizi, kültür ve uygarlığımızı da yansıtan bir sözcüktür. Doğulu olmak bizi Batılı olmaktan tam anlamıyla ayırıyor, tavrımızı belirliyor; daha açık bir deyişle Bah'yla aramızdaki kesin sınırı oluşturuyor.

İslâm: Biz Müslümanız, İslâm bizim için her şeyden önce bir inanç sistemi ve bir ideolojidir. Şu kadarı var ki, yeni ortaya çıkmış bir ideoloji ile veya bir ulusun yeni benimsediği bir düşünce sistemi ile, bir ulusun yüzyıllardır önce seçtiği ve etkisi alünda kaldığı ideolojinin o ulus üzerinde bıraktığı iz çok farklıdır. Bu açıdan bakıldığında, İslâm bizim için aynı zamanda bir tarihtir, bir dildir; bir kültür, görüş biçimi, ahlâk ve sosyal ilişkiler sistemi, duygu ve dünya görüşü ve hayatımızı biçimlendiren bir düzendir. Böyle

İDEOLOJİLER VE İSLÂM'IN KONUMU

BİZ VE İKBÂL

olduğu için de İslâm saptırılarak kültürümüzün, fitratımızın, toplumsal vicdanımızın ve sosyal ilişkilerimizin dışında bir din olarak tanıtılmaya çalışılmıştır. İşte İslâm'ı gerçek niteliğinden uzaklaştırıp, İslâm diye sunduklarını gerçek İslâm diye yutturmaya kalkanlar, aydın geçinenlerimizin gözlerini perdelemeyi başarmışlardır. Eğer biz hiç gecikmeden İslâm'ın gerçek gücünü toplumumuzda, kültürümüzde ve tarihimizde kanıtlayamazsak; İslâm tarihsel, toplumsal ve kültürel bir gerçek olmaktan çıkarak, salt bir metafiziksel düşünce ve bir üstyapı kurumu olarak kalacaktır. İslâm bizim için bir ideoloji olmasının yanı sıra, tarihte biçimlenmiş bir ruh, kültür, hayat tarzı, sosyal hareket, toplumsal sorumluluk; kısaca özel dünya görüşümüz, yaratılış ile ilşkımız, fitratımızda oluşmuş bir insanî değerler manzumesidir. O eskidiği zaman çıkarılıp atılan, yerine moda olmuş biçimleri giyilen bir giysi değildir.

Dar ve siyâsî bir çerçeve içerisinde kilitlenip kalan mekanik bir değişime inanan ve üretim ilişkileri, dağıtım türü veya aldığı Batı kültürü sonucu tüketime öncelik tanıyan aydıncıklar İslâm'ı kuşkusuz anlayamazlar. Çünkü bu önceliklerin ve tarihin derinliklerinden gelen ve düşüncenin yüksekliklerinden akan bir devrimdir İslâm. Gönülleri değiştiren, insanı başka bir insan yapan ve peygamberce bir risâlete erdiren bir devrim. Büyük İslâm toplumlarının İslâm'dan koparılması büyük bir faciadır; öyle bir facia ki, kök salmış kültürleriyle ün yapmış uluslardan köksüz, anlamsız ve kültürsüz bir ulus çıkarıyor ortaya. Başkalarını taklit etme aşağılığına kapılmış, zengin ve köklü bir tarihe ve anlamlı bir kültüre sahip bir ulustan zavallı, perişan ve yoksul bir toplum doğuyor. İnsanca bir yaşamdan alıkonulmuş, ruhsal

zenginliklerinden yoksun bırakılmış ve atalarıyla olan bağları koparılmış kitlelerin içine yuvarlandıkları boşluğu doldurabilecek hiçbir düşünce, ideoloji veya dünya görüşü yoktur.

Sorumluluk duymayan bir düşünür, imanını hiçe sayan bir düşünürdür. Eğer üzerinde Müslümanlık sıfatını taşıyorsa, o bu tür Müslümanlığı bir yana itebilir. Halkının karşısında sorumluluk duyan ve onu uyanışa ve örgütlenmeye götürecek bir aydın, halkının sosyal ve psikolojik yapısını, tarihsel ve kültürel bağlarını, dilini, fitratını, duygularını, sahip olduğu değerleri, dünya görüşünü ve hayat tarzını bilmek zorundadır. Bundan sonra ihlâs, doğruluk ve içtenlikle işe koyulduğu zaman, kendisinin de halktan biri olduğunu ve köklü bir ağacın dalları ve yaprakları gibi halkıyla aynı nefesi alıp verdiğini görecektir.

Müslüman olmak, bizim diğer ideolojiler karşısındaki tutumumuzu, tarihimizi ve kültürümüzü belirlemekte ve tarih boyunca süregelen almyazımızdaki sosyal ve insancıl geçmişimizi tayin etmektedir.

Üçüncü Dünya: ne olursa olsun, biz Üçüncü Dünya'nın kopmaz bir parçasıyız.

Bu durumu yaratan biz değiliz ve bunu inkâr etmekle elimize geçecek hiçbir şey yoktur. Ama, şu noktayı da belirtmeliyim ki, "Üçüncü Dünya" dan kastım, Batı kapitalizmi ve Doğu Marksizmi'nin sınırlarını çizdiği bölgeler değildir. Üçüncü Dünya, Fanon'un kurulması için çalıştığı, arzuladığı ve ileri sürdüğü "üçüncü yol" dur.

İki süper gücün karşısında, umutsuzluğa kapılmış dünyanın sahip çıkması gereken düşünsel ve ideolojik bir kavramdır "Üçüncü Dünya". Yoksa coğrafi veya jeopolitik bir kavram değildir; iki süper gücün karşısında "üçüncü bir yol" dur.

Tüm geri kalmış ülkeler, süper güçlerin sahip olduğu servet, silah ve sanayiden yoksundurlar. Ama, bunun karşılığında süper güçlerin elinde bulunmayan iki değerli hazineye sahiptirler. Bunlardan birisi, tarihlerinden gelen coşkun ve derin bir insanî kültür; diğeri ise, Batı'nın tattığı Karun Hazi-nesi'nin neden olduğu özgürlük (!) yenilgisi ile, Doğu'nun

80

81

İDEOLOJİLER VE İSLAM'IN KONUMU

BİZ VE İKBÂL

tattığı "Firavun despotluğunun" neden olduğu eşitlik (!) ye-nilgisidir. Gerek kapitalizm, gerekse komünizm insanları âcizleştirerek tüketim putunun köleleri yapmışlardır.

Yirminci Yüzyıl: Biz aydınlar olsun, halk olsun hepimiz XX. } oizyıl da yaşıyoruz.

XX. yüzyıldan kastım, ideolojik ilişkiler, düşünsel özellikler, kültürel ve ahlâkî değerler ve tüm zorluklar, çıkmazlar, yenilgiler, başarılar, çirkinlikler veya güzellikleriyle yaşadığımız şu dönemde bizi etkileyen koşullar ve etkenlerin toplamıdır.

Nedir XX. yüzyıl veya bu yüzyılı oluşturan etkenler ve koşullar?

Kilisenin yenilgiye uğramasıyla dinin kabuğuna çekilmesi, burjuvazinin gelişmesi, orta sınıfın güç kazanmasıyla soylular sınıfının ve bu sınıfa ait değerlerin egemenliğinin zayıflaması ve halkın güçlenmeye başlaması, Büyük Fransız Devrimi, ingiltere'de Sanayi Devrimi, gelişen özgürlükçü düşüncelere paralel olarak halkçı yönetim özentileri; ruhanîlerin, diktatörlerin, sultanların ve feodallerin yavaş yavaş ortadan kalkmasıyla, sanayi ve teknolojinin gelişmesi sonucu ortaya çıkan üretim

ilişkileri nedeniyle sömürünün yüz değıştirerek kapitalizme dönüşmesi,
emperyalizmin dünyayı iki ayrı bloka ayırması sonucunda tüm insanlığa sunulan
dertler ve facialar...

Felsefî veya ahlâkî metaryalizmin, ya da her ikisinin ekonominin altyapısını
oluşturması; insanî değerlerin kaybolmaya yüz tutması, maneviyâtın, gerçeklerin ve
sevgi duygularının zayıflaması; maddî değerlerin egemenliğı, maddeye yönelme ve
çıkar peşinde koşma, bilimi bu amaçlara alet etme, teknolojinin gelişmesiyle yoksul
sınıfları sömürme, emperyalizmin yoksul ülkelere karşı giriştiğı askerî, siyâsî ve
kültürel saldırılar, sınıf kavgaları, ulusal ayaklanma hareketleri ve kapitalizmin
egemenliğı ile yeni emperyalizmin sultasına karşı gelişen ırkçı ve sosyalist
düşüncelerin güç kazanması.

Öte yandan, demokrasinin, bireysel özgürlüklerin, liberalizmin, insan haklarının ve
Fransız Devrimi'nin getirdiğı hukuksal değerlerin hiçe sayılması; kapitalizmin güç
kazanarak maddeciliğın egemen olması; dünyevî değerlerin ruhî ve manevî
güzelliğe tercih edilmesi, sevginin ve bilimin parayla alınıp satılması ve bu alımsatım
ilişkileriyle insanın değerinin ve kişiliğının sıfıra indirilip üretim ve tüketim
kölesi hâline getirilmesi!

Kapitalist değerlere tepki olarak, doğanın tüm servetlerinden ve nimetlerinden
herkesi eşit bir biçimde yararlandırmak; sosyal adalet ve eşitlik ilkelerini
gerçekleştirip sınıf egemenliğine son vermek; ekonominin ve teknolojinin
köleliğinden kurtulmak; siyâsî alinasyon ve ekonomi hastalıklarını iyileştirmek;
bürokrasiye ve insan birliğini bölen ulusçuluk ve sınıf ayırımına son vermek; paranın
yığılması, ahlâk dışı rekabete, yağma, yalan-dolan ve hırsızlıklara set çekmek; kadını
süsten-püsten ve freudizmin ileri sürdüğü çirkin cinsel ilişkiler anlayışından

uzaklaştırıp fuhşun önüne geçmek ve emeğin gerçek değerini vermek iddiasıyla

yapılan çalışmalar...

Ama ardından gelen Ekim Devrimi, Stalinist, Maoist komünizm uygulamasıyla

dünya boğuk ve korkunç bir bürokratik sistemin nasıl kurulduğuna tanık oldu.

Ekonomi ve devlete tapma ile tek önderlik diktası altında siyâset, ekonomi, inanç,

felsefe, bilim, edebiyat ve hatta güzel sanatlar bile devletin ezici egemenliğinin

kontrolü altında alındı. Kim, doğru kabul edilenin dışında bir şey yazacak veya

söyleyecek olsa ya hâin ilan ediliyordu, ya da deli. Her yeni düşünce ve her değişik

yorum haramdı. Her türlü yenileştirme (revizyon) ise küfürle karşılanıyordu.

Devrimin, diyalektizmin önderlerinin yazdıklarına veya söylediklerine, ya da

diyalektik esaslarına ve Stalin'in verdiği buyruklara kim karşı çıkarsa, sonunu kendi

elleriyle hazırlamış oluyordu.

Bu sistemde ideoloji halkı uyutma aracı olarak kullanıl-

82

83

BİZ VE İKBÂL

İDEOLOJİLER VE İSLÂM'IN KONUMU

maktadır. Stalin'in komünist çizmelerinin altında ezilen, insan ruhundan başka bir şey

değildi. Firavun'un sihirbazları, Rum kayserleri, Safevî şahlan ve Arap halifelerinden

daha beterdi bu yeni diktatörler.

Sonuç olarak; çağdaş insan iki devrimi de yaşadığı son beş yüz yıl boyunca, Allah'a

tapınmayı bir tarafa bırakıp, maddeye tapar oldu. Böyle yapmakla Allah inancının

getirdiği düşünce tutsaklığını atıp özgürlüğe kavuşmak istiyordu kendince. Ne tuhaf!

Bu özgürlük yüzyıllar boyu en temiz kanlarla sulandı, meyvesini de kapitalizm aldı

götürdü. Kadın ise örtüsünün doğurduğu saygıyı bırakıp, özgürlüğüne ve insanî kişiliğine kavuşmak istedi; istedi ama, sonuç ne oldu? Onu, bu kez de câhiliye döneminkinden daha kötü bir cinsel zevk ve ahm-sahm aracı hâline getirdiler. Tüm kadmsal değerlerini felç ederek, varlığını salt vücut güzelliğiyle sınırlı hâle getirdiler ve olanca güçleriyle bu güzelliği sömürme yoluna gittiler.

İnsanı bilimin kollarına terk ettiler. Bilimi de dinin hizmetinden çıkarıp, sonunda insanlığı kuşkuya, karamsarlığa ve boşluğa ittiler. Ve tüm ümitlerini, değerlerini ve imanını alarak, yolun yarısında bitkin ve perişan bir halde kendi başına terk ettiler. İnsan paranın hizmetine girdi (amaç yine bilim) ve yansızlığını ilân ederek amaçsız, halkın dertlerinden habersiz ve sorumsuz bir yaratık oldu, çıktı.

Sömürgeciliğin gücü, kapitalizmin kötülükleri, burjuvazinin çirkinlikleri, aydınların dayanılmayacak noktalara varan çelişkileri, yoksulluk, tüketim sistemi, paranın egemenliği, emeğin karşılıksız kalması, teknolojinin ve lüksün insanî değerlerin yerini alması ve kuvvetin gerçeğe, maddî çıkarların güzelliğe ve cinsel duyguların aşk ve sevgiye tercih edilmesi; uyanık, özgür iradeli, insanî duygularını henüz yitirmemiş ve düşünen vicdanları isyana sürükledi. Sınıfların temsilcileri aydınlardan, bencil düşüncelerden ve maddecilikten nefret eden bu insanlar birlik, kardeşlik, insanlık

ve sevgi gibi en derin ve en temel ahlâkî değerlerin insanî duyguların kavgasını vermeye başladılar zaten.

Tüm XIX. ve XX. yüzyılın ilk yarısı, teknolojinin, sömürü ve kapitalizmin tüm dünyada zirveye ulaşmasına ve burjuvazinin va'd ettiği cennetin -Allah'a ve dine gereksinim duymadan, akim ve bilmin önderliğinde teknolojinin yardımıyla kurulan cennet - kurulma çalışmalarına tanık oldu.

Sonra, yoksul halk kitlelerinin çektiği derterin ve acıların, sorumlu aydınların gönüllerinde tutuşturduğu uyanış ve özgürlük ateşi düştüğü yeri kor gibi yakıp, gerçeğe varma aşkıyla sömürgeciliğin temellerini sarsan bir lâv seli hâline gelmeye başladı.

Yeni bir düzen kurma ve şâirin dediği gibi "feleğin çarkının dönüş yönünü tersine çevirme" kavgalarına girişildi. Bu yeni düzende emeğin karşılığı verilecek, insan kapitalizmin köleliğinden kurtulacak; özgürlük, kapitalizmin elinde olduğu gibi sorumsuz ve hiçbir engel tanımayan bir saldırgan olmaktan çıkacak, bilim paranın hizmetine girmeyecek ve işçiler talancı egemen sınıfların eğlence aracı olmayacaktı. Bir dünya oluşacaktı bu yeni düzende. Herkes tabiatın tüm nimetlerinden adaletli bir biçimde yararlanacak, herkese ekmek, bilim, kültür, sanat, özgürlük insanî değerler ve eğitim hakkında eşit derecede payını alma fırsatı tanınacak ve herkes çalıştığının karşılığını hakkıyla alacaktı.

Russel'in dediği gibi, "Kant beyefendi, bu kadar servet ve onuru elde etmek için doğum derdinden başka hangi zahmete katlanmıştı ki!" İşte onun bunun sırtından sermaye sahibi olarak yaşama biçimine son vermek ve paranın parayı kazandığı bir sistemi yıkmak için, adalet ve eşitlik sloganlarıyla harekete geçti ilerici aydınlar ve adalet özlemcisi insanlar. İnsanların hiç yorulmadan, yeteneklerini ve güçlerini kullanmadan ve yarattıkları değerlere bakmadan, salt insan olmaları nedeniyle eşitlik içinde yaşayabilecekleri bir sistem arzuluyorlardı.

84

85

BİZ VE İKBÂL

İDEOLOJİLER VE İSLAM'IN KONUMU

Devletsiz bir sistemde 'eşitlik'! Aman ne kadar güzel! Ne altının egemenliği olacak, ne de gücün... İnsanlık, özgürlükten fazla eşitlik için kan döktü. Döktü de sonuç ne oldu?

Karun düzeninin elinde bir oyuncak hâline geldi yalnızca; aldatıldı ve Firavun'un ehramlarının yapısında her adalet isteyen mücâhid bir taş olarak kullanıldı.

Uç yüzlü, üç köşeli ehramın milyonlarca güzel taşında üç ölü yatmaktadır şimdi.

Ruh, özgürlük ve komünizm, içinde yaşadığımız çağın acı ve hüznü dolu feryatlarını, ümitsiz insanın yeryüzü cehenneminde çektiği işkence ve ızdırabları; bir de tüm ömrünü iki cennet, yani özgürlük ve sosyalizm uğrunda yanıp tutuşmakla geçiren bir yazarın ağzından dinleyelim. Sanırsınız ki, gökyüzündeki tüm bulutlar onun hâline ağlamaktadır.

"...Hepsi geri kalmış, tırnaklarıyla pençeleri kanlı ve tozlu topraklı, mezarlıktan geliyorlar. Hiçbirini tanıma olanağı yok. Birbirlerinden ayırt da edilemiyorlar.

Hepsinin yüzünde maskeler var, yani hayvanların maskesi. Öyle ki, en yırtıcı ve vahşî hayvanları bile korkutuyorlar. Aman ne korkunç ve kötü bir dünya! Ne su var, ne ayna var, ne de bir yıldızın göz kırpsı. Onlar yalnızlığımızı, ümidimizi, hatta geçmişteki güzel anılarımızı bile bizden aldılar."

"Seninle benim ekmeğimizi eşitçe bölecek yarınları arzu-luyorduk ve rahat nefes alıp, Allah'ı sevmeyi, mutlak gerçek ve güzellik olan ve bu dünyadaki hayata anlamını veren Allah'ı sevmeyi... Hayır yalnızca sevmeyi değil, tapmayı ve birbirimizi sevmeyi arzuluyorduk."

"Ama onlar toza dumana bulaşmış kanlı pençeleriyle mezarlarından çıkıp geri geldiler."

"Artık bundan böyle aşk, özgürlük, eşitlik, uyanış, barış, güzellik, hayır, halk,

gerçek, olgunluk, iman ve değer terimlerine Allah ve insan için ağıt yakmamız

gerekiyor." (Chandel)

Allah ölümsüzdür

Ama hayır, hayır!.. Allah ölümsüzdür ve O'nun ruhunu taşıyan, O'nun risâletine sahip olan ve O'nunla sözleşme yapan insan, bu anlamlı ve kutsal doğada O'nun vârisidir.

Tabiat kutsaldır; çünkü Allah'ın gücünü ve güzelliğini kendi aynasında yansıtmaktadır. Allah'ın kanunları çerçevesinde yeşeren, eğiten uyanık bir varlıktır ve bu toprağın her zerresinde bir güneş ışığı vardır. Ve her bir taşın, bir damla suyun, bir toprak zerreciğinin ve gülün kendilerine özgü dilleri vardır. Sevgiden söz eder bunlar, Allah'ın kudretiyle şiirler yazarlar; ruhsuz, bilinçsiz, anlamsız, amaçsız, soğuk, kararsız, karanlık, kara, bâtıl, hareketsiz ve loş değildirler. Sonsuz okyanusların derinliklerinden kopup gelen her dalganın taşıdığı sonsuza ulaşan bir gerçek vardır. Ve, insan bir ruhun, bir bilincin ve bir vücûdun coşkun çeşmesindendir. Hayat, hareket, güzellik, değer ve uyanış ve tüm varlığa ruh veren; yaşama anlam, insan hayatına değer, sorumluluk, hareket ve yön veren... Allah'ın önünde tanrısal sıfatlara sahip, özgür uyanık ve yaratıcı bir varlık.

Öyle ki, melekler önünde secde ediyor; yer, gök ve bu ikisi arasındaki tüm varlıklar gücünün etkisi altında. Gerçeğe, güzelliğe ve hayra bilim, sanat ve ahlâkın gücüyle erişiyor; değerlere bağlanıp özgürlük peşinde koşuyor ve dünyayı tanıyıp öz uyanışa erişerek Allah tanımına varıyor ve o zaman günlük, yorucu ve ölüme itici yaşamdan sonsuzluğa; puta tapıcılıktan 'tevhîd'e; yokluktan varlığa; dünyaya tapmaktan düşünce, seçim, bakış açısı genişliği, hareket, varoluş ve yaşamsal yüksekliklere ulaşıyor. Ahirete, maddeden meâd'a şirkten tevhide geçiyor...

Öylesine yükseliyor ki; İsrâ'da Mescidü'l-Aksâ'ya ve Mi'râc'da Sidretü'l- Münte-hâ'ya çıkıyor... Aman Allahım! İnsanla aradaki yakınlık nedir böyle! Allah'ın ruhuyla nefes alıp veriyor. Bu insan ma'rûf, münker, aşk ve kinle doludur; isyankârdır, bu dünyada yabancısıdır ve kendi gerçek özü peşindedir. Burada

86

87

İDEOLOJİLER VE İSLÂM'IN KONUMU

BİZ VE İKBÂL

yaşadığı bir sürgün hayatıdır sanki; bu nedenle gaybî düşüncelerle doludur, aslına ve kopup geldiği gerçeğe bir kez daha dönmek için çabalamaktadır.

Hareketsizlikten ve kokuşmaktan nefret eder. Özlem onu bir yerlere sürüklüyor, ama nereye? O yerin burası olmadığı kesin. Kendi varlığından bıkmış ve varlık gömleği artık bedenine dar gelmeye başlamıştır. Bu dünya değerlerinin dışına çıkmak istiyor; ayağındaki papuçları dar ve kendisi de yorgun düşmüş... Artık varlık, böyle bir varlık ve bu noktada kalış, yaşayış, bu tür bir yaşayış çekilmez olmuştur.

Bilimin ve akim sınırlarını aşmak öyle bir yaratıcılık gücüne erişiyor ki, yokluktan varlığa, olumsuzluktan ispata geçiyor; hayatında ve ölümünde şehâdete, kölelikten özgürlüğe ve itaattan isyana ulaşıyor; ve ömrü boyunca her gün beş kez Hakk'm sesini kendi maddî varlığında duyuyor. Her tekbir getirişinde tüm yalancı putları ve tanrıları, kralları, insanları afyonlaştıran içi şer ve vesvese dolu 'hannâs'ı, kulağının ve kafasının ardına atarak tüm zayıflıklar ve sahte büyüklen-meleri küçümsüyor; yalnız ve yalnız bir tek gerçeğe tapıyor. O, kâfirler ve bir ömür boyu yağcılık ve yaltakçılıkla geçinip, onun bunun karşısında alnını secdeye koyan müşrikler gibi değildir. İkbâl'in deyimiyle, "Köpeğin köpeğe baş eğerek kulluk ettiği

görülmemiştir." Böyleyken, zora ve altına tapıp, zillet içinde yaşayanlar, ne pahasına olursa olsun onur ve haysiyetini satarak tağutların, yalancı efendisinin önünde kendilerine bir parça kemik atmaları için baş eğip duranlar pek çoktur. O gerçek insan, asla bunlardan değildir.

Bir ömür, sabah güneşin doğuşundan akşam güneşin batışına kadar ve karanlık gecelerin kalbinde zaman zaman şunu tekrarlar durur o: "Hamd ve sena yalnızca âlemlerin rabbi olan Allah'a mahsustur. Rahman ve Rahîm'dir O. Din gününün sahibidir O, mülk ve saltanat da O'nundur. Biz yalnızca O'nun önünde eğilir, O'na kul oluruz ve yalnızca O'ndan yardım bekleriz (Küçük ve günlük gereksinimlerini giderecek yardımlar değildir yalnızca istediğimiz). Kendilerini nimetlendirdiklerinin yoluna, doğru yola ilet bizi; bu yola girmemiz için bize yardım et; kötülerin, karamsar düşünenlerin, bitkinliğine ve boşluğa düşenlerin ve gazaba uğrayanların yoluna iletme."

Böylece insan Allah'a biat ediyor, takva elbisesini giyip tevhîd kalesine giriyor; irfanla görüyor, duâ ediyor ve ibâdetle rablîğm cevherine varıyor; aşk ateşinde yanıp hicret ve cihâd kazanında pişerek tam insan oluyor.

İngiltere'nin büyük şâiri Fitzgerald, Hayyâm'm rubailerini İngilizce'ye çevirirken, Hayyâm'ın duygularına ve ifâdelerine kendi zevkini de katarak, anlamlı bir sanat eseri ortaya çıkarmış. "Eğer elim Allah gibi feleğe erişebilseydi, onu yeryüzünden

alır ve herkesin gönlünün arzuladığı bir felek yapardım" beytini şu şekilde çevirmiş:

"Ah aşk! Ne olurdu; sen, ben ve Allah; üçümüz el ele vererek başka bir dünya kursaydık!"

Radha Krişna'nın dediği gibi, biz böyle bir dünyayı kurmak için gelmişiz aslında.

Allah, insan ve aşk el ele verdikleri zaman, yenilgi yüzü görmeyecekler ve zorun, altının ve hilenin büyüsünü yok edeceklerdir.

Ve, Kur'ân'ın güzel deyişiyle, "Suyun yüzündeki köpükler kaybolmaya mahkûmdur." İnsanlık Allah'a ulaşma kavgasında kendisini kanıtlayacak, 'hannâs'ın vesveselerine, gecenin karanlığında bağları koparan sihirbazların büyülerine ve hâin hasetçinin arkadan hançerlemesine rağmen; insanda bulunan Allah'ın ruhu onu kurtuluşa ve faziletlere giden yolda olgunluğa eristirecek ve başarılı kılacaktır. Ve, zaman eninde sonunda gösterecektir ki, yeryüzü bu kadar haksızlıklar, adaletsizlikler, eşitsizlikler ve cinayetlerden sonra, adalete ve Hakk'a teslim olacak ve Allah'ın va'di olan mustaz'afların ve yeryüzünün ezilmişlerinin hükümeti yeryüzünde gerçekleşecektir.

Biz Doğuluyoruz; kültürümüzü, uygarlığımızı, yaşantımızı

88

89

İDEOLOJİLER VE İSLAM'IN KONUMU

BİZ VE İKBAL

ve insanlığımızı değiştirecek; bize kendi isteği doğrultusunda değerler aşlamak ve sahte değer yargıları ile bizi kendisinin ruhsuz, anlamsız ve dayanıksız taklitçisi yapmak isteyen Batı'nın karşısında durmalıyız. Ve çeşitli büyüleyici yollarla dünyayı yutmaya girişen bu devin etkisinden kurtularak, canımızı ve dünyamızı, insanlığın

ömrünü baştan uca aydınlatan ve sevgiye, aydınlığa götüren güneşe ısmarlamalıyız.

Bazı bulutlar yalnız havayı karartırlar, ama hiçbir zaman yağmur yağdırmazlar.

Biz Üçüncü Dünya'nın üyesiyiz. Gerçi, bu 'üç' rakamının bir anlamı da yoktur.

Dolayısıyla 'İkinci Dünya' dememiz gerekiyor. Çünkü, dünyada insanlar her zaman iki kısma bölünmüşlerdir; bu durum şimdi de aynıdır. Bu bakımdan, biz tüm Hak yolunda çalışan ve yalancı sistemleri değiştirerek, büyük bir düzeltme hareketine girişen doğru insanların; dünyanın mustaz'aflarının, Fanon'un deyimiyle

"Yeryüzünün Lânetlileri"nin ortak bir yazgısı vardır. Mademki millet ortak amacı ve dertleri olan insanlar topluluğudur; o halde biz de tek bir millet sayılırız. Bu nedenle de günde beş kez, bu bizim milletimizden olan insanlara selâm göndermekteyiz.

Biz yirminci yüzyıldayız; ama her ne kadar yirminci yüzyılı yaşıyorsak da, içinde bulunduğumuz çevrenin değer yargıları görüş açımızı daraltmamak ve geleneksel kavmî inançlar, boş ve uydurma hurafeler ve çeşitli bağılıklar bizi oyala-mamalıdır.

Yaşadığımız çağda, dünyanın içinde bulunduğu koşullardan ve bize egemen olanların oyunlarından gafil olmamalıyız. Bakış açımız çevremizi kuşatan sınırların ötelere uzanmalı ve tüm yönle, hayırlara ve serlere nüfuz ederek; dünyayı, insanlığı, tüm çirkinlik ve güzellikleri, hastalıkları ve tüm düşünüş biçimlerini önümüze sermelidir.

Kendi kabuğumuza çekilip, donup, gerici, durgun ve gözlerimiz kapalı olarak zâlimlerin boğazından kolayca geçiverecek lokmalar olmayalım. Milletin, olayların, gerçeklerin ve hayat mücâdelesinin ortasında ve kalbinde buluna-

Ixin. Çağımızda ve çağımızın gerçeklerinden soyutlanarak kavga verilemeyeceğini bilelim. Bir köşeye çekilmiş, varlığı ile yokluğu belirsiz insanlar olmayalım.

İnsanlığın yaşayışını değiştirmek ve tarihi yeniden yapmak için yeryüzüne gönderiliş görev ve sorumluluğumuzu üstlenelim.

Yoksa biz "vasat ümmet" değil miyiz? Biz Müslümanız ve İslâm bizim dünya nizamımızdır. İslâm; Hıristiyanlık, Yahudilik, Budizm ve daha başka dinler gibi salt fizik ötesi inançlara, geleneklere, duygulara, örf-âdet ve kutsal sloganlara, eski bilgilere ve uyutma kurallara dayanan afyonlaştırıcı bir din değildir. İslâm, insantabiat ilişkilerini, tabiatın yaratılış nedenini, tarih felsefesini, yaşamın gerçeğini, bireyin yaşayış biçimini ve geçimsel temellerini, sosyoekonomik ilişkileri, kısaca yeryüzündeki her oluşu içeren ve çepeçevre kuşatan tam bir ideolojidir. Bizim için bir değerler sistemi, sosyal bir düzen ve bir dünya görüşüdür. Toplumsal oluşumumuza, sosyo-kültürel ilişkilerimize, tarihimize ve almyazımıza yeniden yön verecek olan da İslâm'dır.

Batı'yı doğru düzgün tanıyacak ve karşısında tüm gücümüzle mevzileneceğiz. Doğu'ya yönelecek, mustaz'af-larm, yeryüzünün lânetlilerinin ve yoksulların alinyazısını paylaşacak ve dinî düşüncemizi yeniden oluşturarak; İslâm'ın ilk temelleri yani Kitâb, hikmet, emekçiye emeğini vermek, mîsâk, sâlih amel, feragat, ruh, takva, iyilikleri emretme, kötülüklerden sakındırma, teklif, sorumluluk, mizan, demir, Allah'ın yeryüzüne varislik verdiği mustaz'afların imameti üzerinde tevhidi bir dünya oluşturacağız.

Bizim konumuz İkbâl'di değil mi? Ama hiç söz etmiyoruz ondan. Evet, ondan hiç söz etmiyoruz; fakat bizi böyle konuşmaya iten de İkbâl değil midir? Bulutların görevi okyanuslardan su çekip yine okyanuslara yıgmaktır. Biz bu derslerin hepsini onun derslerinden, düşüncesinden öğreniyoruz. Seyyid Cemâl'in devrimci eylemine ideolojik güç katarak, onun diktiği ağaca derin kökler saldıran İkbâl'dir.

İDEOLOJİLER VE İSLÂM'IN KONUMU

BİZ VE İKBAL

Doğu'ya dönüş! Yeni kültürün doruk noktadma varmış kişilerin yani Hegel'e, Nietzsche'ye, Kant'a ve Goethe'ye öğrencilik eden; onların düşünceleriyle beslenen ve çağımız Batı düşüncesinin en yüksek ufuklarında uçan İkbâl, Ba-tı'nın yenilmez felsefi kültürünü Mevlânâ'nın ayakları altına atıyor. Ve, aşk güneşinin şualarıyla bu kültürü köreltiyor; sonra da Paris'i, taştan yapılmış eşitlikten anlamayan bu kör Frengistan'ı terk ederek, tüm yaşamını boğazında bir haykırış olarak özetleyen minarelere dönüş yapıyor.

Her sabah ve her akşam, gece ve gündüz, insanı bataklıktan en yüce değerlere, yani Allah'a götüren mi'râc yoluna adımını atıyor. Ufukların en yüksek noktalarına kanat açıyor ve irfan okyanusunun dalgalarıyla boğuştuktan sonra, İslâm'ın sahillerine çıkarak ve ancak Kur'ân'ın yanında huzur bularak şöyle diyor:

"Batı'da yıllarca boş yere tükettiğim ömrüme yazıklar olsun!" Avrupa'nın felsefi, bilimsel, insanî değerleri, yaşamı ve duyguları, her şeyi, ama her şeyi; teknolojinin yarattığı saygısız, kuru ve ruhsuz zihinsel olgulardır. Ve sevgiden, özden ve erdemlerden uzak olan doğası, hayatı, davranışları ve insanı, fotoğraf makinasının yansıttığı yalancı ve gölge görünümünden başka şeyler değildir. Böyle demekle zâhidce, sofice ve idealistçe bir sevgiyi ve ruhu amaçladığımı sanılmasın. Tabiatın ruhundan, eşyanın özünden ve insandan söz ediyorum. Salt akla dayanarak resim çeken, fotoğraf makinası karşısındaki nesneyi bir varlık olarak sapüyor, o kadar. Karmaşık, yüce, derin, güzel ve anlamlı yapıyı, içteki yaratıcı cevheri, hayat ötesi ışınları ve gizli yönleri yansıtamıyor. Kimyasal formüllerle oluşmuş bir cisim, bir madde veya kalıptır insan bu makinanın karşısında; onun gönlünde yanan ateşleri,

gösterinin anlamını ve rûhî-manevî duygularını ne bilsin! Eşyayı değerlendirmede

salt kuru akıl, bu fotoğraf makinasından daha mı yeteneklidir ki!

Şimdi, bu fotoğraf makinasının bizim güçlü olmamızda,

ihtiyaçlarımızı gidermemizde, yaşamın felsefesini anlamakta ve varlıklar üzerinde

egemenlik kurmamızda ne yararı olacaktır? Öyleyse, akim yanı sıra, Allah'ın insana

verdiği tüm diğer yetenekler de; gerçeği anlamada, öz uyanışı gerçekleştirmede;

evreni, bulunan duygulu ruhla tabiatın nabzında eleştirmede ve ortaya yeni bir yapı

çıkarmada; fitratları keşfetme, bağımlılıkları anlama, tarih, çevre ve genetiğin

getirdiği ve üzerimize yüklediği günlük hayvanı yaşamdan kurtulma, bedence mi'râca

çıkma, değerleri olgunlaştırma ve toplum ve bireyi kurtarma eylemlerinde

kullanılmalıdır.

Batılı görüş açısından bilimin, felsefenin, sanaün hatta ideolojilerin ve adalet

düşüncelerinin teknolojiye dayanması bir rastlantı değildir. Kendilerinin de itiraf

ettikleri gibi, ideoloji teknolojiye köle yapılmıştır Batı'da. Bu da, ideolojilerin

temelde teknolojik gelişiminin zorunlu bir yansıması olmasından ve burjuvazinin

kara göğsünden süt emip, materyalizmin kucağında eğitilmesinden ileri gelmektedir.

Bu kucak tarih boyunca laubali, haklıyı ezen, sorumsuz ve bozguncu düşünce

sistemleriyle, Yezîd gibi ayyaş, arsız, fâsık ve ahlâksız çocuklar yetiştirmiştir. Bu

düşünce sisteminde para biriktirmek, zorbalık, tüm gerçekleri ayakları altına alıp,

tüm değerleri hiçe saymak kendi çıkarlarına uygun geldiği sürece mubahtır ve bu

mubahlık hiçbir sınır taşımaz, gerçeklerle alay ederek şöyle der: "Ne Kitâb vardır, ne

Allah. Ne kıyamet vardır, ne de hesap günü... Varsa da yoksa da her şey bu

dünyadadır."

Doğal olarak Hakk'ın ve gerçeğin olmadığı yerde, lezzetin ve zevklerin egemen

olacağı kesindir. Eh, dünyada hesap kitap da olmadığına göre, öyle demiyor mu

Lenin: "Her ahlâkî değer yalandır; çünkü amaçsız, duygusuz ve bilinçsiz bir dünyada, değerler hayâlden ve telkin edilmiş duygulardan ibarettir; halka yutturulan bilim dışı aldatmalardan başka bir şey değildir."

Ne var ki, bu realist ve materyalist anlayış bile karşısın-

92

93

İDEOLOJİLER VE İSLAM'IN KONUMU

BİZ VE İKBÂL

dakini yenerken idealist dayanaklar arıyor. Öte yandan; tarihin akışı, sosyolojinin verileri, sosyal devrim ve sınıfsal diyalektiğin, materyalist diyalektik ve tüm sosyalist devrimlerle bağdaşmadığını görüyoruz. Tanık olduğumuz sosyalist devrimlerin hepsi, sanayileşmemiş toplumlarda ve proletaryanın, teknolojinin ve kapitalizminin söz konusu olmadığı toplumlarda ortaya çıkmıştır. Tek bir istisna için olsun, kapitalist toplumlarda proletarya sınıfının gerçekleştirdiği bir devrim yoktur. Aksine, bir yerde teknoloji ve kapitalizm ne kadar gelişme göstermişse, o yerdeki toplum sınıfsal patlamadan o kadar uzak kalmıştır. Ve öyle ki, Amerika ve Avrupa proletaryası artık geçmiş yüzyıldaki coşkusunu da yitirmiş durumdadır ve Batı'daki komünist partiler hızla sağa kayarak kapitalizmin siyâsî araçları hâline gelmişlerdir. Gerçek, göklerin kalbinden güneş gibi ışıklarını salıyor. Sosyalizm istemlerini devrim sancılarını Habeşistan ve Yemen gibi feodalizm aşamasına bile gelmemiş toplumların yaşadığı ülkelerde aramak gerekiyor; Amerika'da, Kuzey Avrupa'da, ileri bir teknolojiye sahip olan ve proletarya sınıfının zenginleştirdiği Almanya'da değil. Yaşadığımız çağ, sosyal altyapıyı değiştiren, halkın ahnyazısını etkileyen ve

ulusların irâdesine yön veren etmenlerin, tarihin zorlaması ve üretim araçları değil, uyanık ve mücâhid insanlar olduğunu gözler önüne sermiştir.

Zihinsel realizme, akılsız materyalizme, skolastik düşüncelere ve kelâm safsatalarına kaçmadan; Peygamber'in deyişiyle, Kur'ân'daki âyetleri ve açıklanan gerçekleri kendilerine göre eğip bükmeden olduğu gibi görenler, Allah'ın şu sünnetini hemen anlayacaklardır: "Toplumun yapısını kuran devrimdir; yoksa devrimi yapan toplum yapısı değildir."

Ne var ki, materyalist diyalektiğin zihinsel esasları, tutucu kelâm idealizmi gibi, maddî oluşları materyalist idelerin kalıbına dökerek, onlardan maddî gerçekler üretmeye çalışırlar ve böylelikle hem insan gerçeğini, hem tarihin akışını ve hem de meydana gelen olayları yanlış yorumlayarak, gerçeklerden, soylu insanî isteklerden ve toplumun gereksinimlerinden uzak düşmüş olurlar.

Sonuç olarak, bir ideolojinin başarısı veya başarısızlığı, gerçekleri tanıyıp, insanı doğru yola götürerek dünyadaki risâlet görevini gerçekleştirip gerçekleştirmemesinde yatar.

Öyle bir otomobil düşünün ki, motoru çok güçlü; ama farları doğru düzgün çalışmıyor ve direksiyonu da kilitlenip kalmış. Bu otomobil ne kadar tehlikelidir değil mi? İşte bugünkü Batılı düşüncenin saplanıp kaldığı çıkmaz da bu otomobilin durumu gibidir.

Doğulu düşünce, insanî değerleri, ruhun cilvelerini, güzelliği, olgunluğu, erdemliliği, Batı deyimiyle tabiatı ve tabiattaki olguları ve tüm evreni manevî gözlerle görmektedir. Eflâtun idealizminin, Yunan fizik-ötesi felsefesinin, Yunanlılaşmış öğretilerin, Hıristiyanlık kelâm ve felsefe kültürünün ve dünyayı fizik ve fizik-ötesi diye ikiye bölen; dünyayı aşağılıkların, âhireti ise yüceliklerin yeri sayan;

yeryüzünü küçümseyip, maddeyi boş ve marifete ulaşmada bir perde kabul eden ve Allah'ı meleklerin yanında, doğanın ötesinde bir yerde arayan sözde İslâmî düşüncenin tersine; gerçek ve soylu İslâm düşüncesi, tabiatı ve eşyayı, Mir Fendereski'nin deyimiyle, varlık güneşince türlü renkteki camlar üzerinde yansıyan Allah'ın bir nuru olarak görür.

Öyle ki Batı düşüncesi bunu kavrayamaz ve Batı'nın değerlendirme ölçüleri buna inanmaz; çünkü bu Kur'ân'm, Vahy'in dilidir. Bu düşüncenin içinde Allah'ın delilleri yatar. Aristo düşüncesindeki filozofların, Eflâtun türündeki mutasavvıfların yaptıklarının tam tersine; bu düşünce yalnızca tabiat ötesine, tarihe ve manevî hayat kaynaklarına dayanmakla yetinmez; Allah'ı toprakların kalbinde aradığı gibi, tabiatın görünen cilvelerinde, hareket kanunlarında, yani materyalizmin maddî zorunluluk ve maddî eşya diyerek Allah'ı inkâra yeltendiği, dinsel idealizmin de tam tersi-

94

95

İDEOLOJİLER VE İSLAM'IN KONUMU

BİZ VE İKBAL

ne maddî zorunluluk ve maddî eşyayı inkâr ederek Allah'ı kanıtlamaya giriştiği; ama Kur'ân'm "Allah'ın sünneti" ve "Allah'ın âyeti" diye adlandırdığı maddî oluşlarda da arar. Allah'ı kanıtlamak için onlardan soylu bir vücut, uyanık bir irâde, yaratıcı bir güç, anlamlı bir hareket, bilimin anlamadığı gerçek bir bilim, hesap, kitap, anlam, amaç, hedef, sevgi, yaşam, değer ve sonuçta; tabiatın beyni, ruhu ve kalbi olarak "büyük bir insan" çıkarır. Doğayı kendiliğinden işleyen bir araba, ölü, karanlık, yalancı, perişan, hareketsiz, saçma ve boşluk içerisinde sanatsız bir boşluk değil, bir "şehâdet âlemi" olarak tanımlar. Bilimsel kanunlar için fizikte, fizyolojide ve

biyolojide "vahiy" deyimini kullanır ve Peygamber'in insanları doğru yola götürme sorumluluğuna "risâlet" der.

Ve "nahl (balansı)" adı verir bir sûreye. Bu vahiy kitabı, kutsal sûrelerin adlarını meleklerden, meleklerin niteliklerinden, fizik ötesi deyimlerden, gaybî ve hatta felsefe, psikoloji, tasavvuf ve zihnî idealizm deyimlerinden değil; açıkça görülen, yaşantımız içinde gözlenebilen, tarihsel gerçekler içinde var olan; toplumun hareketinde, uyanışında, hayatında ve sorumluluğu yönlendirmede etkisi olan sözcüklerin arasından seçiyor.

Güneş, şimşek, ışık, duman, zeytin, yıldız, ay, demir, sabah, gece, deprem...

Kur'ân'da adları geçen hayvanlar; inek, dört ayaklılar, balansı, karınca, çekirge, fil, deve...

Kur'ân'da adları geçen insan grupları; kadınlar, mü'min-ler, şâirler, halk, münafıklar, kâfirler, ileri gelen servet sahipleri, mustaz'aflar...

Kur'ân'da adları geçen tarihsel olaylar; İmran Ailesi, İsrâiloğulları, ahzâb (hizipler), Sebe, Kureyş, Roma...

Mesaj getirenlerin ve risâlet sahiplerinin adları; İbrâhîm, Hûd, Yûnus, Yûsuf, Meryem, Nuh, peygamberler...

Ekonomik adlar; sofra, zeytin, incir, ganîmet, zekât...

Sosyal ve insanî sorunlar; mürekkep, kalem, ihlâs, yardım, asır, zaman, fazla istek, değer, mücâhidleri yerden koparan atlar (nâziât), savaş sırasında soluk soluğa koşan atlar (âdiyât), başarı, körü önemsemek, şûra...

Şaşırmaymız; bunlar aşağılık dünyevî ve değersiz şeyler değildir. Kendilerine

Allah'ın yemin ettiği değerlerdir. Vahyin dili nelere dikkat ediyor bakın: " Andolsun insanın sermayesi olan zamana. İman eden ve sâlih amellerde bulunanların

dışındakiler hüsrana uğrayanlardır. Andolsun Güneş'e ve onun aydınlığına. Ardından gelmekte olan Ay'a. Onu açığa çıkaran gündüze. Onu örtüp bürüyen geceye. Göğe ve onu bina edene. Yere ve onu yayana. Nefse ve onu düzenleyene... İncire, zeytine, emin şehre... Şafağın söktüğü âna. On geceye... Bürüyüp örttüğü zaman geceye. Açıldığı zaman gündüze... Göklere, beklenen güne, şâhid olana ve şâhid olunana. Kıyamet gününe, batan yıldıza, mürekkebe ve yazdığı zaman kaleme..."

"Koştukça koşanlara, kıvılcımlar saçanlara, sabah sabah baskın yapanlara, tozu dumana katanlara, haykırarak düşmanın kalbine saldıranlara... Andolsun hızla yerinden kopanlara, her yandan saldırıp tehlikenin kalbinde yüzenlere... Cihâd yarışmasında canlarından geçerek birbirlerini geride bırakanlara..."

Acaba bu sözler insanları uyutan sözler mi? Bu tür kahramanlık masallarını (!) dinlemek insanlarda afyon etkisi mi yapıyor? Gerçek, Feuerbach'm dediği gibi midir yoksa; yani, "Zengin olan Allah, gücünü yoksulların ve zayıfların kendisine tapmasından mı alıyor; ve Allah'a tapmakla içini boşaltan insan kendisine yabancılaşıyor ve irâdesi felce mi uğruyor?" Veya Marx'm dediği gibi; "Din zavallı bir yaratığın âhı, taştan bir dünyanın kalbi, ruhsuz bir vücûdun ruhu ve insanları uyutan bir afyon" mudur?

Bunlar böyle kesin yargılar ileri sürerlerken, yeryüzünün her beş kişisinden birinin inandığı Kitâb'ın en küçük bi

96

97

İDEOLOJİLER VE İSLÂM'IN KONUMU

sûresini olsun okuma zahmetine girmişler miydi acaba? Halkın yaptıklarına ve bazılarının söyledikleri sözlere bakarak eleştiride bulunmaya kalkanların, en azından

Kur'ân'ı okumaları ve dinin tarihini olsun incelemeleri gerekirdi.

Allah ve din hakkında bu tür değerlendirmelerin yapıldığı sıralarda, Roma emperyalizminin saptırdığı İsa'nın dini Hıristiyanlık, Kayser'e, "Bir yüzüne tokat atılırsa öteki yüzünü de çevir." diyordu. Ve iki bin yıldır başındaki dikenli tacıyla, "Bilim imparatorluğu genişledikçe genişlemesine rağmen, sürekli ağzını kapatıp Sezar'a teslim olan bu ölü tanrı" ile, mücâhidlerin cihâd sırasında atlarının ayaklarının altından çıkan kıvılcımlara yemin eden Allah arasındaki farkı göremeyen ve Yunan'ın köhne tanrılarına ve bu tanrıların insanı zayıflığa ve cehalete sürüklemelerine bakarak yargılamalarda bulunan Yeniçağ Avrupa'sının kokuşmuş burjuva aydınlarına binlerce defa yuh!

Biz uyanık aydınlar ve dünyanın bu bölgesinde oturan soylu ve sorumlu kişiler olarak, şu esası kesinlikle bileceğiz. Batılılar bizi anlamıyor ve ne büyük facia ve ne büyük tehlikedir ki, bizim aydınımız da kendisini görmek için onların yaptıkları gözlükleri takıyor; kendi tarihini, imanını, kültürünü ve düşüncesini anlamak ve öğrenmek için Batılıların döktükleri zihinsel kalıplar içinde kalıyor ve Batılıya özgü düşünsel yöntemleri bilerek veya bilmeyerek taklit ediyor.

Acaba İkbâl, Doğu'ya yönelmekle bölgesel bir bağınazlığa mı kapılmıştı? Öze dönüş felsefesindeki istek, kültürel orijinalizm, düşüncelerindeki romantik psikolojik özellikler bir tür gericiliği mi simgeliyordu? Hint ruhuna ve Hindistan halkına dayanarak, Batı'ya o denli karşı çıkışı ve kendi tarihinden, gizli kalmış ulusal değerlerinden yararlanarak Batı kültürünü ve ruhunu aşağılaması, 20. yüzyıl faşist Almanya'sının kapıldığı nasyonalizm hastalığı mı oluyordu?

İkbâl, Kur'ân'a dönüş fikrini kuvvetli imanı ile savunur ve 19. yüzyılın bilimsel ruhuna, Hegel'in ve Nietzsche'nin

?i. {

BÎZ VE İKBÂL

din aleyhindeki düşüncelerine karşı çıkıp Allah'a, İslâm'a, Muhammed'e, Ali'ye, Fâhma'ya, Hasan ve Hüseyin'e olan sevgisiyle dinine bağlanırken; çağımız insanına ve dünyaya yabancılaşmış, egemen güçlerle, sınıfsal ve uluslararası ilişkilere kayıtsız kalmış ve eskiye tapma hastalığına mı tutulmuş oluyordu?

İkbâl, İslâm dünyasının bir tek dünya olması gerektiği inancıyla Müslümanların evrensel güçlerini yeniden dirilterek, İslâm'a inanan tüm ulusları tek bir ümmet hâlinde toplayıp, bu ümmetin tek bir siyâsî merkezden yönetilmesini savunurken, dinsel bir imparatorluk mu öneriyordu?

Yani, Seyyid Cemâl'in içine girip de çıkamadığı yola dalarak, özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından, dağılan İslâm birliğini yeniden oluşturmak için İkbâl, her yerden daha çok Hindistan'da çalışmalara girişti de, bu çalışmaların sonunda Pakistan mı ortaya çıktı?

Acaba İkbâl, dinî bir ülke, yani siyâsî rejimi, hukuk ve ekonomisi, eğitim, basın, kültür, düşünce, kısaca tüm sosyal, siyâsî ve manevî yönleri dine dayanan bir ülke kurma niyetini taşıırken; bir düşünce diktatörlüğü ve dinsel despotizmin kurulup Ortaçağ Avrupa'sına dönüşü, aklın ve bilimin tutsak edilmesini, özgürlüğün yok edilip yüzyıllar boyu verilen kavgalar sonucu elde edilen hukukî değerlerin yok sayılmasını mı düşünüyordu?

İkbal'in amacı; gerek bireysel açıdan, gerekse ahlâkî ve toplumsal açıdan İslâm'a dayanan bir sistem, bir ideoloji sunmaktır. Tüm insanî boyutları kapsayan, sosyal alanda, maddî ve manevî alanda hayat kanunları çıkaran, temel toplumsal kuruluştaki

yapıcı bir rol alan, tarihi yönlendiren, insanın kaderine ve yaşam biçimine yön veren; sosyal, sınıfsal üretim-tüketim ilişkilerini düzenleyen; ahlâkî, eğitsel ve kültürel alanda kurallar koyan ve siyâsî önderliğin yönü ve amacını belirleyen bütün bir ideolojiydi bu. Bu İslâm ideolojisine inanan kimseler gaflete düşmezler, rahatlık ve durgun-

99

İDEOLOJİLER VE İSLÂM'IN KONUMU

BİZ VE İKBÂL

luk içine girmezler, salt teşbih, duâ, namaz ve oruçla yetinmezler ve velîlerin kerâmetiyle uğraşıp durmazlardı.

İslâm'ın bu şekilde yeniden bir dünya görüşü olarak ortaya çıkması ve insanlığın yaşamında davetin, risâletin ve bi'setin amaçlarının belirginleşmesi ve dinin gökten yere inmesiyle, ölümden önce tevhîde ve adalete sarılmak; İngiltere emperyalizmi ve cehalet, uyuşukluk, hurafeler ve uykular üzerinde kurduğu sultası için bütün bir tehlike olduğu kadar, sömürünün Müslüman ülkelere girmesinin karşısında güçlü bir direnme kaynağı ve büyük bir engel değil midir?

İslâm, Louis Gardet'in de dediği gibi, "Hem dindir, hem ümmet; onun peygamberi de hem risâlet, hem de imamet görevinden sorumludur" ve bu İslâm'ın kendine, aslî yapısına döndüğü zaman sömürüyü -gerek maddî, gerekse kültürel açıdan- sınır dışı etmesi, Marksizmin devrimci ve ideolojik yönünün yerini alması oldukça doğaldır.

Şöyle bir soruyla her zaman karşılaşabiliriz: İnsan mantığına ve soyluluğuna gereken değer verildiği, halkın yönetimini eline aldığı, düşünce özgürlüğünün gerçekleştirildiği, siyâsî rejimlerin dine dayanmadığı, sosyal ilişkilerin dinin etkisinden kurtulduğu; sömürüye uğramış ulusların, Üçüncü Dünya ülkelerinin ve her

soydan ve her dinden gelen insanların emperyalizmin karşısında birleştigi ve sanayi mücâdelesine girişerek, burjuvazinin, kapitalizmin ve insanın insanı sömürmesinin önüne geçmeye çalıştığı bir zamanda, dinsel düşünceyi yeniden oluşturarak irfânî duyguları diriltmekle, ahlâkî değerler ve takvaya öncelik vermek, aşın biçimde maneviyâta yönelmek, eski düşünsel ve kültürel ruhu yeniden gündeme getirmek, özbenlik ateşi ve nuru ile yanıp tutuşan bir tohum oluşturmaya çalışmak; tarihin zorunlu akışından, insanın gelişimi yolundan ve bilimsel kanunlardan sapmak değil midir? Ve kendi dar çevremizin eğitiminden geçip, özellikle tasavvufî etkilerin altında kalarak, bir tür felsefî idealist ve mutlak bir amaca yönelmiş devrimci-romantik bir insan ve fizik ötesine gönül bağlamış, geçmişe tapan, dinsel tutuculuk ve sofıyane düşüncelere yönelmiş, ahlâkî ve duygusal bir ütopya yaratmış olmaz mı?

Evet, soruna eğer Batılı düşünce biçimiyle yaklaşacaksak, o zaman her şeye Batılı gözlerle bakmamız ve Batı'nın diliyle konuşmamız gerekecektir. Bu durumda, yukarıdaki soruyu İkbâl hakkında sorarsak, cevabımız "evet" olacaktır. Ama, asıl facianın yattığı nokta şurası: Bizim aydınımız kültürel, düşünsel ve sosyal alanda gittiği yolun doğru olduğunu ve kendi halkım temsil ettiğini sanıyor. Oysaki, bizim kültürümüzün ve düşünce yapımızın temelini atanlar İmam Ali ve İmam Sâdık'tır. Ya şimdiki üniversitelerimiz? Onlar bin bu kadar yıllık kültürel temellerimize değil, Batı'nın cin dili ile tercüme edilmiş kitaplarına dayanmaktadır.

Bizim aydınlarımız ana ve ulusal dillerini konuşmuyorlar; Fransızca ve İngilizce ile karışık bir Farsça konuşuyorlar. Ama tam olarak ne Fransızca bildikleri var, ne de İngilizce. Bildikleri taklitten ileri gitmiyor. Onların, bizim dinimizde, kültürümüzde, ahlâkımızda, düşüncemizde, tarihimizde, toplumumuzda ve fikirlerimizde varolan

güzelliklerin hiçbirini anlayabilecek kapasiteleri yoktur. Aslında, onların kafalarına başka türlü bir anlayış biçimi enjekte etmişler ve ondan kurtulmaları kolay değildir. Kan kanseri gibi can damarlarına ve kalplerindeki tüm hücrelere kadar dağılan bu düşünüş biçimini değiştirmedikçe, hiçbir şey değişmeyecektir.

"Allah kendi içlerinde olanı değiştirmedikleri sürece hiçbir kavmin durumunu değiştirmez."

Burada, "i te olanı değiştirme"nin çok geniş ve derin anlamı vardır.

 kbal'in içinde olanı anlamak için, kendi anlayış biçimimizi değiştirmemiz gerekiyor. Her biri Kadir Gecesi ayarında olan en büyük fırsatları yitirdik. Bu halk en aziz  sm ille-rini kurban etti;  yleyken, t ğ tların üçü de yine ayakta ve Meş'ar gecesinde ihrama bürünmüş insanlar hasret içinde dolaşıp, güneşin doğuşunu bir türlü göremediler.

şeytanı üç kere taşlamadan önce Kurban Bayramı'nı kutladılar; ihramlarını sırtlarından çıkardılar ve fetih sloganları atmakla hacı olduklarını sandılar. Biz hayat sahnesinde, iman, cömertlik, ihlâs, aşk, sevgi ve amaç ülkesinde traş olup kurban kesen hacıların ellerinin i ini okuduğumuzda; gönüllerinde hannâs'm vesveselerinin hal  silinmemiş olduğunu ve şeytanın egemenliğinin sürüp gittiğini gördük.

Nasıl oluyor da,  br h m gibi olması gerekenler, perde arkalarında Nemrud'la dost oluyorlar ve Ash b-ı Kehf'iz diye geçinenler Dakyanus'un alımlarıyla oynuyorlar? Hacd n dönmüş olan bu hacıların gönülleri daha da kararıyor ve hilede, gösterişte, hakkı ezmede daha da acımasız hâle geliyorlar!

Arkalarından edilen duadan, zikirten ve aldatıcı sloganlardan başka hiçbir nasibi olmayan Müslümanlara yazıklar olsun! "Bu topraklarda ve bu unutulmuş ülkede ne bir su var, ne bir yeşillik, ne de bir M sl manm haykırışı!"

Tarihin kazandırdığı tecrübeler bunlar olamaz; bunlar olsa olsa, Üçüncü Dünya'nın zavallı insanların gönüllerinde duydukları acı ve iç yakıcı duygulardır. Hiçbir meyve vermeyen mücâdelenin tecrübeleridirler belki de.

Çağımız insanının yenilgisini ve bozulmuşluğunu anlamayan bir aydın düşünemiyorum. Gün geldikçe acılar ve facialar öylesine çoğalmaktadır ki, putlara tapanlar ve sermaye sevgisine tutulan taklitçilerle, bunların müridleri bile endişelenmeye başlamışlardır. Ama, aydınlar bu dertlerin nedenini anlayamamakta, hastalığa teşhis koyamayan doktorlar gibi onun bunun yakasına yapışmakta ve siyâsî felsefeler yumurtlayanlar gibi, kurtuluşa giden yola giremediklerinden, çeşitli düşüncelere ve yalancı ideolojilere kapılarak kendilerini avutmaktan öteye bir şey yapmamaktadırlar.

Bunların uğraşıp uğraşıp da içinden çıkamadıkları toplumsal sorunlar ve gençliğin içine yuvarlandığı psikolojik

bunalım ve ümitsizlik, insana Ortaçağ dinsel düşüncesinin felsefî tartışmalarını anımsatıyor. O zaman, o kadar kan dökülmüş ve suçsuz insanlar öylesine oradan oraya sürüklenmişlerdi ki, tüm o zamanki nesiller ve tüketilen zamanlar heder olup gitmişti. Sonunda, hiçbir sonuca varmayan bu tartışmalar ve yok yere akıtılan kanlar, insanları dinden soğumaya itmişti.

Şimdi de aynı durum söz konusu. Bir yenilik çıkıyor ortaya, biri burjuvazi diyor, öbürü revizyonizmden söz ediyor. Kimileri kişilere tapma hastalığına tutuluyor, kimileri de Maoist ve Stalinist oluyorlar. Birisi Allah'a iman sorununa temel açıdan yaklaşmaya kalktı mı, hemen ona ve dine karşı cephe almıyor. Devlet başkanları, reis-i cumhurlar hâin ilân ediliyorlar veya gerçekten ülkelerine ihanet ediyorlar.

Komünist parti liderleri kapitalizme yeşil ışık yakıyorlar. Gerçek aydınlar yenilgiye

uğruyorlar. Sömürü gittikçe azmanla-şıyor. Tüm günahlar feleğe yükleniyor ve "kader utansın" diye kadere yükleniyor kimileri de. Neden oluyor tüm bunlar? Her şeyin temeline imlemediğinden; olayların temel nedenleri kavranamayıp, nedenmiş gibi sunulanların üzerinde durulduğundan. Bilimsel tarih felsefesine gönülden inanmış aydınların da gerçeği hiç mi hiç gördükleri yok. İnsanı yapanın kendi öz uyanışı değil de, sosyal ilişkileri olduğunu ileri sürüyorlar. Siyâsî edebiyat deyince akıllarına gelen yalnızca "işçi ve halk"tır. Üretim araçları ve üretim-dağılım ilişkileri tüm insanın hayatını kuşatan ve tarih felsefesini belirleyen faktörlerdir onlar için. İnsan olsun, halk ya da işçi olsun, hepsi de üretim ilişkilerinin bir ürünü! Bu nedenle, insanın almyazısını çizen ekonomik üretim biçiminden başka bir şey değildir! Her insanın veya her toplumun kaderi, dış çevrenin güçlü ve yenilmez ellerindedir. Marx'm deyimiyle, kişilerin vicdanı sosyal durumlarının doğada ortaya çıkan zorunlu sonucudur.

Bu adamlar için, bu gerçeği anlamak ve insanın soyluluğunu reddetmek, özgür bir akıldan başka hiçbir şey gerektirmez.

İslâm, tarihin oluşumunda bilimsel kanunları, sosyal ilişkileri ve sosyal nedenleri inkâr etmez; insanı bunları tanımaya ve ibret almaya çağırır. Ama, insanın alınyazısını ve sosyal sistemini değiştiren; uyanık, özgür, yapıcı ve seçme yeteneğine sahip sorumlu insandır. Bu bakımdan, alınyazısının değişmesi için üretim biçiminin değil, üretim biçiminin de değişmesi için insanın kişiliğinin değişmesi; öz uyanış hareketinin gerçekleştirilip, imana ve sâlih amele dayanılması gerekmektedir.

Toplumlardaki sosyal yapıya biçimini veren insanın kendi düşüncesidir; toplumsal yapıyı değiştirecek insan her şeyden önce kendisini değiştirmeli ve "gerçel iman"la "sâlih amel"i dayanak noktası kabul etmelidir. Aksi halde, kişilerin içlerinde olanlar

değişmedikçe, toplumun yapısı da hiçbir zaman değişmeyecektir.

Burada insanın soyluluğu, sorumluluk bilinci, sosyal ve toplumsal yaşantıda altyapıyı oluşturan değerleri ve tarihin akışının değişmesindeki etkinliği ortaya çıkıyor. Ama tarihin akışına yön verenin sosyal değişimler olduğu kabul edilirse, insan bu durumda etkilenen derecesine düşmektedir.

İslâm, bir toplumun alinyazısını belirlemenin ağır sorumluluğunu aydın ve öz uyanışa erişmiş insanların omuzlarına yükler. Bu insanlar, tarihsel süreç içinde zorunlu olarak değişip duran üretim sistemlerinin yön verdiği oyuncaklar değildir.

Değişimi gerçekleştiren insandır; sosyal yapıyı belirleyen de insanın risâlet sorumluluğudur. İnsanın bağlandığı ve yerine getirmekle yükümlü olduğu bir taahhüdü vardır yeryüzünde. Bu bakımdan toplumdaki perişanlığın, yoksulluğun ve tutsaklığın günahı insanın boynundadır. Dolayısıyla, Mûsâ veya İbrâhîm gibi olduğunda onu ödüllendirmek, Firavun veya Nemrud gibi olduğunda ise cezalandırmak aklın gereğidir. Çünkü toplumun tarihî akışı yönünden sorumlu olan odur.

İnsanın tarih içindeki sorumluluğu, sosyal ve siyâsî değişimlerde biricik söz sahibi olma özelliği, yönümüzü seçmek ve görevimizi yerine getirmek için mücâdele etmemiz gerektiğini ortaya koyuyor.

İşte, bir İslâm bilgini, bir büyük düşünür, akıllı, ilerici ve sorumlu bir mücâhid olarak İkbâl; içinde yaşadığı yüzyılın bir eylem adamı olmak özelliği ile, sömürgeciliğe karşı halkının zihin ve vicdanındaki psikolojik değişime dayanıyor. İkbâl'in bu tutumunu iyi değerlendirenler, sorumlu aydının ilk yapması gerekenin ne olduğunu anlayabilirler.

İkbâl ilk olarak yepyeni ve özel bir dünya görüşü ortaya koyuyor. Batılı anlamda

bir ideoloji ve kültür anlayışı içinde olanlar gibi, Müslüman aydınlar da bu dünya görüşünü kolay kolay kavrayamazlar. Bu dünya görüşü yeni olmasına rağmen, kökleri bizim imanımızda ve kültürümüzde yatmakta ve suyunu bizim maneviyât çeşmelerimizden içmektedir. Bu dünya görüşünün temelinde Doğulun Doğululuk cevheri, irfanı, tevhîdî görüşü, güzelliği, düşünce derinliği ile pozitif bilim anlayışı, aydınca bir sorumluluk duygusu ve gerçek aşk yatmaktadır. Bu içerikte bir dünya görüşü, çağdaş uygarlık düşüncesinin en yükseklerine ulaşan ve Batı felsefesinin en derin noktalarına inen İkbâl'e aittir.

Bu dünya görüşünün doğal ve mantıkî bir soyluluğu vardır. Zihnî ve felsefî bir dünya görüşüdür aynı zamanda. İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerine yorum getirir, tarihin akış yönünü çizer, Müslüman'ın dertleriyle ilgilenir, bu dertler karşısında büyük bir sorumluluk duyar. Bu dinî bir dünya görüşüdür; felsefî ve rûhânî dünya görüşü değildir. Bu dinî dünya görüşü ile felsefî/rûhî dünya görüşü arasındaki fark, peygamberlerle filozoflar arasındaki fark kadardır. İbrâhîm, Mûsâ ve Muhammed ile Sokrat, Eflâtun ve Aristo arasındaki veya Ebû Zer ile Ebû Ali Sina arasındaki fark kadar.

Dünya görüşü: İkbâl'in dünya görüşünü oluşturan temellerden biri, felsefeye karşı girdiği saldırılardır.

Yunan felsefesinin hicrî üçüncü yüzyılda İslâm düşüncesini etkilemeye başlamasıyla, İslâm dünyasında Ibn Sina, Râzî ve Ibn Rüşd gibi birtakım filozoflar yetişti. Bunun sonucunda, dinî düşüncemizde de birtakım felsefî akımlar kendilerini belli etmeye başladılar. Felsefenin körü yönde yaptığı etkiler, bilginlerin bir bölümünün direnciyle karşılaştı.

Yunan felsefesi her ne kadar aklın daha geniş biçimde kullanılmasına yol açıyorsa

da, özellikle Kur'ânî dünya görüşünün yavaş yavaş değişiminde kötü rol oynadı. Ve İslâmî düşünce, eylem biçimi ve itikat alanlarında birtakım sapmaların meydana gelmesinde etkili oldu. En kötü etkisi ise, İslâm'ın sosyal sorumluluk, canlılık, sosyal yapı üzerindeki siyâsî etkisi, adalet ve önderlik ilkelerinden soyutlanıp, salt bir felsefî ekole dönüştürülmesinde görüldü. Sonuç olarak, Medine'yi Atina'dan, Peygamber'in mescidini Eflâtun'un akademisinden ve Suffe Ashâbı'nı Nizamiye bilginlerinden ayıran etken yok oldu. Gerçi o dönemde Müslüman bilginler pek de ilerici bilginler değildi. Hatta birtakım yüzeysel gerici düşünceler ve tutuculuk egemendi bilginlerde. Eş'arîlerin, hadisçilerin ve bazı fakihlerin kafasında İslâm, birtakım günlük ameller ve yerine getirilmesi gereken birkaç emir veya yasaktan öte bir anlam taşımıyordu. Ama her şeye rağmen, İslâm dışı felsefî görüşler Müslüman toplumlarına girdikleri zaman, onların temel İslâmî çizgiden uzaklaşmalarına yol açtı. Sözelimi, zâhidler ve mutasavvıfların çoğunluğu dolaylı olarak Eflâtunculuk, Hıristiyânî ruhbanlık, Hint irfanı ve Çin'in manevî düşüncelerinden etkilenmişlerdir. Öte yandan, İslâmî dünya görüşüne sahip, tutucu ve yüzeysel düşüncelerle Batı dogmatizminden uzak, akıllarını kullanabilen ve körü körüne taklitte bulunmayan ilerici bilginler; sapık felsefî görüşlerle mücadeleye girişerek, İslâm'ı Yunan düşüncesinden kurtarmaya çalışmışlardır. İşte İkbâl'in felsefeye karşı açtığı ve tarih boyunca süregelen soylu savaş bu alandadır. Eskilerin sakız gibi çiğneyip durdukları taklidî fikirleri bırakarak, çağdaş bir akıl ve düşünce yapısıyla Yunanlılaşmanın karşısında İslâmî kültür ve değerlere sarılmış; bizi şu anda Batılılaşma adıyla tehdit eden büyük tehlikeye karşı etkili bir fikrî mücadele girişmiştir. İkbâl, Eflâtun'un görünmeyen berzaha hayran olduğunu ve düşünürleri A'raf'a

yerleştirdiğini belirtip, şöyle diyor: "Kitâb (Kur'ân) senin gönlüne inmediği sürece, ne bir sırrı çözebilir, ne de bir düğümü açabilirsin."

Neden? İkbâl, Yunan veya Avrupa felsefesine neden karşı çıkıyor? Batı felsefesinin doruğunda kabul ettiği Hegel'i, Doğu kültürünün büyük şahsiyeti Mevlânâ'nın karşısına koyuyor ve Mevlânâ'nın yanında Hegel'i güneşin karşısındaki mum gibi görüyor; neden?

İkbal'in sırrını anlamaya yanaşabiliyoruz artık. Bizim dünya görüşümüz Batılı dünya görüşü gibi salt akla dayanan ruhsuz, coşkusuz ve maneviyâtsiz bir dünya görüşü değildir. Gerçekle doğrudan ilişki içindedir. Ateşin yanma formülünü keşfetme değil, ateşin kendisinde yanmaktır bizim dünya görüşümüz. Evrenle birleşen ve varlığın ruhuna eren insanın tabiat içindeki yaşamıdır. Veya tabiatın ve yaşamın, insanın vücut derinliğinde sürmesidir. Kısaca, "sonlu küçüğün" "sonsuz büyüğün" karşısında O'na doğru mıknatıs gibi çekilmesidir. Victor Hugo'nun da dediği gibi, "işte namaz budur."

Bu bir bilim değildir, yani görünen fenomenleri bilmek veya "meşhûd"u (tanık olup durulanları) keşfetmek değildir; varlığın azameti ve tabiatın güzelliği karşısında düşölen bir şaşkınlıktır bu, bir hayret ifadesidir. Sonunda kalbimizi kırıp, kafesten dışarı fırlayarak havalanmak ve gerçek hayata, âlemleri elinde tutan ve ruhun, şu büyük tabiat güzelliğinin irâdesini yansıttığı Allah'a doğru kanat açmaktır.

Teorik bir bilim, zevksiz ve boş akıl okuyanları değildir

bu. Varlığın sırlarını aydınlatan, yakıcı ve yaratıcı bir bilimdir. Bir bilim ki, insanı bu dünyadan başka bir dünyaya ve başka bir yaratılışa bağlar.

Bana Haydar'ın gücü yeter,

Eflâtun'un aklı da, zekâsı da senin olsun.

Benim için Haydar'ın gücünde güzellik de vardır,

Çünkü, güç karşısında felekler secde eder.

Felsefî görüş açısından -ister yeni olsun, ister eski- dünya şunların toplamından ibarettir: "Olaylar, gerçekler, cevherler, gümüş, madde, bileşim, toprak, soyut, somut, dış âlem, iç âlem, özel, aklî, etkilem, etkilenen, enerji, pozitif yük, negatif yük, elektron, proton, hareketler, ilişkiler, çekim, itim, ve ...insan."

Böyle bir dünyada insanın zihni, olup bitenlerle ilgili açıklamaları yansıtan bir ayna gibidir; ister doğru yansıtsın, ister yanlış, ister açık açık yansıtsın, ister kapalı, isterse de renkli, paslı veya tuzlu olarak yansıtsın... İşte bunun adı ilimdir.

insanla tabiatın ilişkisi, zihnin dışarıyla ilişkisidir. Filozofların görüp de bilimsel gerçekler sandıkları şeyler, bu zihnî verilerden başkası değildir. Onlar varlık alemiyle doğrudan, perdesiz ve içten bir ilişkiye girmezler. Filozof kendi zihninin ürünleriyle oynar, bu eğlendirici oyunun adına da felsefe derler.

Felsefe doğanın varlığı, varoluş nedenleri ve insanın nereden gelip nereye gittiği gibi konularda hep kuşkular içinde bocalamış ve dolayısıyla filozoflar da hiçbir doyurucu sonuca ulaşamamışlardır. Filozofların şimdiye değin çözüm-leyebildikleri bir sorun görülmemiştir. Felsefî bilgi kesinlik taşımayan bir haberden ibarettir; ama irfânî bilgi eşyanın kalbine girerek, tabiatın sırlarını çözümler ve evrenin kalbinde oturarak varlığın ruhuna dokunabilir.

İrfânî bilgi renklerle oyalanıp, fenomenleri araştırmada şaşkınlığa kapılmaz ve felsefî bir gurura kapılarak, yararsız bilgiler içinde bocalayıp durmaz. O haberci değil söz, sahibi olan bilgidir. Onun gözleri nura bakar, gerçekleri görür, gerçeğin vurgunu ve âşığı olarak, ona yetişmek için didinir. Her zaman "kavuşmak" arzusuyla yanar. Üzerine yağmur yağan çöl gibi, dostuna kavuşmanın

şevki ve zevki içindedir.

Çağımız karanlık yolların ışığı sanıyor aklı " Oysa bu, susuz çölün buluttan yağmur beklemesi gibidir. ? Delilikte bile bir düşünce vardır, biliyor musun? "

Aklın yaptığı haber vermektir yalnızca, :i İrfandadır senin derdinin çaresi.

İşte bu nedenle, aşkın kanlı yollarının öncüsü olan İkbâl, toprakları nuru ile aydınlatan Mevlânâ'ya soruyor:

Toprağın kalbini aydınlatan bir akıl sahibi gördün mü? ' İlim midir, yoksa irfan mı insanı yücelten? Mevlânâ cevap veriyor: İnsan bir bakıştır, geri kalanı hiçtir, Bir bakıştır, gözlere dostu görme imkânı veren!

Bu ideolojinin özel deyimlerini ve kültürünün ruhunu bilmemiz gerekiyor. Batı felsefesi ve Batı'nın felsefî-mantıkî deyimleriyle şartlanmış olan kafamızı arıtıp temizlemek, İkbâl'i anlamamanın ilk şartıdır.

Evet, bilimsel uyanışın yanında bu irfânî uyanış maneviyâtın armağanıdır.

Gerçekleri gören gözün ışık kaynağı neresidir? Cevabı yine İkbâl versin.

Gören göz bir çeşmedir ki ırmaklar akıtır kandan İlim âciz bir oyuncaktır imanın elinde

İlim nedir? Gören gözün çeşmesinden kaynaklanıp akan "kan ırmağı" neyin nesidir? Bu ideolojide "görmek"le, "kan" birbiriyle yakından ilgilidir. Ne gibi bir ilgi?

"Görmek" veya "tanımak" bilimsel/ felsefî dünya görüşüİDEOLOJİLER

VE İSLÂM'IN KONUMU

şünde bir başka, dinî/irfânî dünya görüşünde bir başkadır. Bilimsel-felsefî görüş veya tanıyış haber vermenin sınırlarını aşamaz; ancak insanla gerçek ve bilenle bilinen arasındaki zihinsel ilişkiyi belirtebilir. Ama, dinî-irfânî dünya görüşünde insanın

görmesi başka türlüdür; her şeyin gerçeğine varır, gerçeği görür. Gerçek gönlünün derinliklerinde yer eder, vicdanında yerleşir. İşte o zaman, güneşin göğün tam ortasından şualarını saçması gibi, varlığının bilincine erer ve dünyanın ölüme terk edilmiş cesedine ruh üfürür. Halkla birlikte nefes alıp verir, zirvelere çıkar ve okunan ezanlarla "gerçek budur, hakk buradadır" der. Karanlığın egemenliğine, zulmün gücüne ve cehaletin koyuluğuna karşı durur; zayıflıktan, vesveselerden, küçük şeylere gönül vermekten ve yalancı mutluluklara saplanıp kalmaktan kurtularak İsa'nın soluğuyla solur ve aç çocuk gibi aşkın sevimli eteğinde şehâdet memesinden süt emer. Bu soluğu, bu ruh üflemeyi ve bu süt içmeyi salt akla dayanan bilginler anlayamazlar.

İkbal'in sırrı işte burada yatıyor. Dinî-irfanî uyanışla bilimsel-felsefî uyanışı karşılaştırıp, aralarındaki farkı görüyor ve bize uyanışın üç temele dayanması gerektiğini bildiriyor: "Dert, aşk ve amel". Bu üç temeli ne Hegel'in karmaşık felsefesi anlayabilir, ne de Francis Bacon'un kuru bilimsel gözü. Medeniyetin günümüzde ruhsuz sert taşlar gibi kuru, soğuk ve zayıf insanlar üretmesinin nedeni işte budur ve Paul Simon'un deyişiyle, "Bu insanlar ancak durakta taksi beklerler, başka bir şey değil."

Uyanış; aşk, dert ve amelle aynı soydan gelmektedir. Refahı arayan insanla manevî olgunluğu arayan insan arasında ve iki akıl, iki uygarlık, iki kültür, iki sanat, iki yaşam biçimi ve iki zıt bilim arasında "dert"in çizdiği bir sınır vardır.

Bacon'ın dediği gibi; bilim gerçeğin peşinde idi, ama şimdi güç sahibi olmak hevesinde. Ekmek kuponu veren bilimle, ruh veren bilim; güç peşinde koşan bilimle, ışık saç-

BİZ VE İKBÂL

mak isteyen bilim; insanı maddî doyuma götüren, fenomenlerin dış yüzünü tanıtan ilişkileri belirlemekten öte gitmeyen bilimle, gerçeğe götüren, değer ve özgürlük yaratan, takva ile nefis terbiyesini marazî duyuların yerine koyarak insanı olgunlaştıran bilim; satılık ve oportünist teknolojinin parayla ilişkisinden bir piç meydana getiren bilimle, karanlıkları aydınlatan, insanlığa manevî ufuklarda uçması için kanat taktıran ve insanı mi'râca, Allah'ın arşına, gerçeğe, hayra güzelliğe, tamlığa, kurtuluşa ve doğruya götürüp, onu Allah'ın ahlakıyla ahlâklanmış bir insanlık yapan bilim arasındaki farkı ve zıtlaşmayı görmemeye imkân var mı?

Felsefeciler, İkbal'in deyimiyle, Ebû Ali gibi tabiatın cesedi üzerinde veya dünya kadar geniş bir mezarlıkta gezinip, haber peşinde koşan muhabirlerden farksızdırlar. Arayan, âşık, susuz, içinde bulunduğu zindandan veya kafesten kurtulmaya çabalayan, her an, her saniye, her saat yalnızlığını ve garipliğini duyup evrendeki gerçek yerini bulmaya çalışan ve özüne dönüş arzusu içinde ve sanki bir şeyini yitirmiş de onu arıyormuşcasma kıvranan bir insan... Sonunda, Mikat'a varıp, Mikat'a ulaşan ve dostun Ha-rem'inde dostu görme imkânı bulan Ali uyanıklığında bir insan. Budur dinî, irfânî dünya görüşünün insanı.

O insan ki, tabiaü bir âyetler toplamı olarak görür, zamanın ve mekânın sırlarını kavrar. Tabiatın cesedi karşısında bir muhabir değil, gönlünü tüm bağılılıklardan ve kokuşmaya çağıran tüm isteklerden arındırıp, hicret eden insandır. Allah'ın değerlerine hicret eden bir muhacirdir. Şimdi ise karanlıklardan ve gurbet korkularından kurtulup, bildiği dostunun ve sevgilisinin yanma varabilme uğraşı içindedir.

Gören gözler, bu kan çeşmeleri, toprak üzerinde akan ırmaklar oluşturuyor. Bu gözler her bakışında, birbirlerine sürtünen yağmur bulutlarının çıkardıkları

yıldırımlar gibi ateş yalımları saçıyorlar çevreye. Bu yıldırımların ışığında gerçeğin güzel yüzü görünüyor. Haydar'ın gücüyle güzellik birleşerek ayrılmaz bir bütün oluşturuyorlar. Büyük kâinat sarayının içinde tabiat, kapısı kapanmış bir Kabe'dir. Sanki Allah'ın evidir; ve bu kapalı kapının eşiğine varan insan artık daha fazla dışarıda kalamaz, rahat edemez içeri girmeden. Bu evden salt haberler vermekle yetinmez, dar çevreyle uğraşmaz, dünya değerlerinde ve maddî doyumda mutluluk aramaz. Peki ne yapar bu insan, ne durumdadır?

Tüm varlığıyla dostunun çağrısına koşmaktadır o. Kapının dışında kalma korkusuyla yanıp tutuşmaktadır. Evin içine girme arzusu, görünmeyi görme arzusu ve kavuşma derdi içini yakmaktadır. Tüm vücudunu ve varlığını kapı halkası yapar. Derdin büyüklüğü ve arzunun gücü saldırgan yapar kendisini. Dosta erişme ve onda yok olma isteğiyle, kapının halkasına vurdukça vurur. İçeriden kendini çağırıp kapıyı yüzüne açsınlar diye vurur...

Bu ideolojide bilim budur, aşk budur, dert budur, amel budur, duâ budur, duada insanın rükûsu ve secdesi budur. Öyle demiyor mu Peygamber? "Rükû ile secde Hakk'a açılan kapının vücut halkasını zorlamaktan başka bir şey değildir."

Artık şimdi, Doğu kültürünün derinliklerine kök salan ve dinin özünden kaynaklanan "düşünüş biçimi"ni anlamaya başlıyoruz. Kuru ve soğuk akılcı felsefenin karşısında yer alan, Suhreverdi'nin deyişiyle "kızıl akıl" dan söz etmenin zamanı geliyor.

"Yaratıcı, yakıcı ve kişiyi eyleme iten akıl", evrenin derinliklerine nüfuz eder, dünyanın ruhuyla temasa geçer; susuzdur, gerçeğin peşindedir. İçinde taşıdığı devrimci bir özle tabiatta değişiklikler; sosyal, sınıfsal ve tarihsel ilişkilerde yenilikler ve güzellikler; özgürlük ve değerler meydana getirerek, hayvânî arzular ve

maddî doyum peşinde koşan maymundan bir insanın yerine Allah'ın nitelikleriyle donanmış bir insan çıkar ortaya.

Ama, Allah'ın niteliklerine sahip olan bu insan, yeryüzündeki kaderi gereğince topraktan yaratılmış bir varlıktır.

İslâm onun topraktan ve çamurdan yaratılmış olduğunu tekrar tekrar vurguluyor. Bu yönüyle, maymunla ve tüm diğer hayvanlarla ortak bir yanı bulunuyor insanın. Öte yandan, Allah'ın ruhu da var yaratılışında. O'nun emânetini yüklenmiş ve O'nunla bir sözleşme yapmış. Görülüyor ki insanın yapısında çelişki var. Bu bakımdan insan öz uyanışı ne kadar gerçekleşirse gerçekleşsin, yine de bu çelişkiden doğan acılar çekiyor, hayatın maddî lezzetlerinden, günlük yaşamdan, yalan mutluluklardan, yemekten-içmekten ve cinsel ilişkilerden çekip koparmıyor toprağa bulaşmış olan vücûdunu. Ama burada gurbette olmanın acıları, inleyen bir neye dönüştürüyor onu. Bir yandan da adımlarını dosta varan kanlı yollara atıyor. Bu uyanışın sonunda felsefe yalnızlığa mahkûm ediyor onu, başıboşluğa itiyor; işte varoluşçuluk felsefesi! Ama, irfan bu noktada ayrılıktan söz ediyor:

Yalnızlık kimsesizlik demektir. Ayrılıksa O'nsuzluk demektir, insan yalnızlık içinde umutsuzluğa kapılır. Ayrılık hâlinde ise aşka ulaşır.

Şimdi artık, İkbâl'in sabah vakitlerinde gönüller yakan ahlarının anlamını kavramaya başlıyoruz, nedenini de anlıyoruz.

Bu noktada bilimle aşk, iki ayrı dünya görüşü olarak ve birbirine ters düşen özellikleriyle karşımıza çıkıyor. İkbâl şöyle diyor:

Evrendeki kavga, aşkın sıcaklığımdadır,

Bilim niteliklerin kölesi, aşk ise, bakıcısıdır kişinin.

Saltanat, yoksulluk ve din mucizevî yaratıklarıdır aşkın;

Aşk'tan yoksun olan, zenaatsız köleye, taşsız sultana benzer

Haramdır dost yolunda yakınmak

Kasırgalar koparmadadır lezzet, haramdır sahilde durmak.

Ne anlamı kalır bu dünya görüşünde Batı'nın yaygın felsefî deyimlerinin;

idealizmin, realizmin, materyalizmin,

objektivizmin, subjektivizmin, egzistansiyalizmin, hümanizmin, ateizmin ve

naturalizminin ne anlamı kalır? Bu dünya görüşünde bunların taşıyabileceği hiçbir

anlam yoktur. Böyle iken Batı kültürünün bizi zorladığı biçimde, bu dünya görüşünü,

kuru ve dar çerçevelerin ve anlamsız zihnî kalıpların içerisine sıkıştırmak gerçeğe

iharet etmek olur. Çünkü bu dünya görüşünü dar çerçevelerin içerisine hapsettiğimiz

zaman, çaresiz onun elini kolunu kesmiş oluruz. Bu dünya görüşünün ana niteliği,

kalıplara sığmaması ve çerçeveler içerisine sıkıştırılamamasıdır. İnsan gerçeği ve

dünyanın görünen gerçeği de bunu gerektirir.

Bu dünya görüşünün dert ve aşktan sonra gelen üçüncü temel ögesi "amel"dir.

Nasıl dert ve aşk durulamaz ve hareketsiz kalamazsa, amel de bu gören kanlı göz

anlayışında derin, zengin ve üstün bir anlam taşıdığı için durgunlaşa-maz ve dar

çerçeveler içinde kalamaz. Batı kültürünün ameli mekaniktir ve faydacılığa dönüktür.

Maddî yaşamın gelişmesi ve maddî uygarlığın güçlendirilmesi yönünde kullanılır.

Ama insanın sorunlarını çözmez, dertlerine çare olamaz ve onu yüce varlık

değişimlerinden geçiremez. Bakın İkbâl nasıl anlıyor ameli:

"Biz yakıcı ve kanlı bir dünya görüşü ile karşı karşıyayız.

Amel zevki"

Yakıcı ve devrimci bir ameldir söz konusu olan. Söz yine İkbâl'in:

Gönlünü Hz. Muhammed'in sözüne bağla, amel neymiş anlarsın Derdin tan atışından

ve aşkın yakışından doğan amel

Burjuva teknolojisi, Marksist ekonomi ve felsefesi ve Amerikan

pragmatizmindekinden çok daha farklı bir amel anlayışı ortaya koydu İkbâl.

"Bu meyhanede amelin sarhoş edici şarabını kim içer?

BİZ VE İKBÂL

Mücâhidi"

"Sûfinin tarikatında yalnız 'hâlin sarhoşluğu' vardır." diyor İkbâl.

"Mollanın şeriatında 'sözün sarhoşluğu'

Ölmüş, solmuş, şevksiz şâirin azığı ise

'Düşünce sarhoşluğu', ne uyanıktır o, ne de uykulu.

Ben damarlarında yalnız ve yalnız 'amel sarhoşluğu' dolaşan bir mücâhid

göremiyorum."

Evet, işte dört tür sarhoşluk, 'hâlin sarhoşluğu', 'sözün sarhoşluğu', 'düşüncenin

sarhoşluğu' ve son olarak da 'amel sarhoşluğu'.

Dört belirgin aydın tipini ve dört değişik dünya görüşünü ortaya koyuyor bu dört

sarhoşluk ayrımı: Sûfî, rûhânî, sanatçı ve mücâhid.

Şu soru akla geliyor bu noktada: "Peki, filozofun yeri neresidir?" İkbâl bu soruya

şöyle cevap veriyor: "Filozof sarhoş değildir ki!".

Bu dünya görüşünde dert, aşk ve amel arasındaki mantıksal ilişkiyi açıkça

görüyoruz. Ve, bundan daha açık bir biçimde kelâm ve felsefenin yersizliği ve

anlamsızlığını görüyoruz.

Bu dünya görüşünü, yani "Haydar'm gücüyle kanlı, yıkıcı ve anlamlı güvenliği

birleştiren dünya görüşü"nü anlamak için İkbâl'in dilini bilmek gerekir.

İkbâl, "dinî dünya görüşü" diyor buna; diyor ama, bizim 'din' sözcüğünden

anladığımız nedir? Eğer biz dini halkın veya dine karşı olan aydınların değerlendirdiği şekilde anlı-yorsak, İkbâl'i yalnızca anlamamış olmakla kalmayız; onun demek istediğini saptırmış ve hatta tam tersine çevirmiş oluruz.

Bugün birbirinin düşmanıymış izlenimini veren, ama temelde aynı, birbirinden hiç de farkı olmayan iki grup var

İDEOLOJİLER VE İSLÂM'IN KONUMU

ortada; dindarlar ve din düşmanı aydınlar. Bunların biri dine karşıdır, diğeri de kendisinden başka dindar tanımaz. Birbirlerine düşmanca bakarlar; ama birinin dine karşı oluşu nedeniyle, öbürünün dinden anladığı şey aynıdır; yani din deyince ikisinin de aklına aynı şeyler gelmektedir.

"Allah kendi elleriyle topraktan bir heykel yapmıştır bunlara göre; sonra da bu heykele ruhundan üfürmüş ve böylece Âdem ortaya çıkmıştır. Âdem yanında bir de kadın isteyince, Allah onun kaburga kemiklerinden Havva'yı çıkarmıştır. Sonra ikisi de şeytana kapılıp buğday yemişler ve cennetten çıkarılmışlardır. Ve, o gün bu gündür insanlar ilk anne-babalarının midelerinin düşkünlüklerinin cezasını çekmektedirler. Bu yüzden ağlayıp sızlayarak, yalvarıp ya-kararak, ondan bundan ve Allah'a yakın kişilerden şefaât dilenerek, Allah'ı merhamete getirip suçlarını bağışlatmaktır, bu günahkâr babanın çocuklarının yapmaları gereken iş. Amaçları da öldükten sonra kovuldukları cennete geri dönmektir." İşte bundan ibarettir dine karşı olanlarla dindar geçinenlerin din anlayışı.

İnsanın yeryüzünde adaleti yeniden sağlaması, dünyayı düzeltmesi ve zâlimlerle mücâdele edip sömürgecilerin ve kara kalplilerin egemenliğine son vermesi için yaptığı çalışmalar daha başından sonuçsuz kalmaya mahkûmdur. Çünkü, ilâhî meş'îyyetin karşısına çıkmakta ve Allah'ın takdir ettiği tarihin akış yönü ile insanlığın

kaderi zıtlasmaktadır. Bu bakımdan, adaleti sağlamak ve hakkı diriltmek için yapılan her çeşit mücadele ve girişilen her türlü ayaklanma boşunadır. İnsanın irâdesinin felce uğratılması ve halkın alm-yazısı, toplumların tarihi, insanlığın geleceği ve fitnenin egemenliği karşısında sosyal sorumlulukların unutulması, zulmün saltanatına teslim olmak ve cebbarların, cellâtların ve gerçeğin düşmanlarının her gün artan gücü karşısında âciz ve çaresiz kalmak demektir. Bu durumda, yapacakları hiçbir şeyin olmadığına inananlar, özgürlüğün insanların

116

BİZ VE İKBAL

elinden alındığı, adaletin hiçe sayıldığı ve Hakk'a tapmanın terk edildiği şu günde âhir zaman imamının mucizevî bir biçimde ortaya çıkarak, fizik ötesi ve insan üstü bir güçle adaleti getirip, yeryüzünü düzeltmesini bekliyorlar.

Her insan, kendi toplumundaki zulüm ve fitneden sorumludur. Adaletin gerçekleşmesi ve yeryüzünün düzeltilmesi sana bağlıdır. Gaybubet döneminde veya zuhur döneminde gelmek senin elinde değildir. Bizim çarşıda pazarda duâ eden Müslümanlarımız, âhir zaman imamını beklemekten, oturup duâ etmeyi anlıyorlar. İlerici, devrimci, bilimsel sosyalist aydınlarımız da bunu anlıyor. İkisi de aynı düşüncede; ama ayrıldıkları konu, imamın geleceğine inanmak veya inanmamak.

Ama asıl önemli olan, sorunu kökten yanlış anlamalarıdır. Yanlış bir anlayışı kanıtlamaya veya inkâr etmeye çalışmak ise zaten boşunadır.

Öğrenciyken, eski ilimlerin okutulduğu okulda okuyan öğrencilerle tartışmalarda bulunurdum. Bir gün benimle tartışan öğrencilerden biri, oda arkadaşı olan bir başka öğrenciyle bir şiirin açıklaması üzerinde şiddetli bir tartışmaya girmiş, sonunda aralarında bir inanç uyuşmazlığı doğmuş. İkisi de kendi görüşlerinde öylesine

diretiyorlarmış ki, bin dereden su getirerek birbirlerini ezmeye çalışıyorlarmış.

Benimle tartışan çocuk şâirin düşüncesini destekliyordu. Şâir şiirinde, ibriğin ruhsal açıdan kalbi eğiteceğini söylüyormuş. "Çünkü, ibrik vücudu temizleme aracıdır," diyormuş delil olarak. Temiz vücutta ise temiz kalp bulunur. Kalbin ışığı ruhun sefasını artırır. Rasûlullah da, "Temizlik imandandır" demiyor mu? O halde, iman da kalbi eğitir.

Çocuk buradan şöyle bir mantıksal kıyas yapıyor;

Büyük önerme: İman kalbi eğitiyor,

Küçük önerme: Temizlik imandan geliyor,

Sonuç: Temizlik kalbi eğitir,

Büyük önerme: Temizlik kalbi eğitir,

Küçük önerme: İbrik temizlik aracıdır,

Sonuç: İbrik kalbi eğitir.

Böyle bir mantıkla ve şer'an geçerli olan bir hadîse dayanarak, bizim arkadaş ibriğin ruhsal açıdan kalbi eğiteceğini ortaya koyuyor. Karşı taraftaki ise, ilerici, aydın ve realist görünme hevesiyle, böyle lafazan ve boş konuşan bir şâir görmedim diyor ve delillerini açıklıyor: "Efendim, ibriğin kalbi eğitmekle ne ilgisi var? Kalbi eğiten kafadır, ibriğin böyle şeylerle işi ne? Yok ruhsal açıdanmış, yok ruh ibriğiymiş... İbriğin manevî eğitimle ilgisi nereden geliyor?..."

Çetin bir ideolojik tartışma çıkıyor ortaya. Biri oldukça tutucu görünen ve şâirin teorisine uzak bir mü'min; karşısındaki ise, kâfir bir aydın olmaya hevesli ve şâirin ekolüne düşman birisi. Ben de bir yaklaşayım dedim konuya. Ne görsem iyi?

Horasanlı bir şâirin oldukça anlamlı bir şiirinin ilk mısraında geçen "âfitâb" sözcüğünü "âfitâbe" biçiminde okumuş. "Âfitâb" sözcüğü Farsça'da "Güneş"

anlamına gelirken, "âfitâbe" sözcüğü "ibrik" anlamına geliyor. Horasan şivesinde "rûh"a, "rûy" derler. "Rûy" ise "bakır" anlamına gelir. Bizim tartışmacılar gönül güneşini "ruh ibriği" anlamına alıp başlamışlar tartışmaya.

Dünyada dinin lehinde ve aleyhinde yapılan tartışmalar da, işte bu türden yapılan tartışmalardır. Ruhsal ibrik insanları manevî yönden geliştirir mi geliştirmez mi? İşte tartışmaların konusu yalnızca budur. Bu arada şâirin öğretici güzel ve anlamlı sözleri kaynayıp gitmektedir.

Mü'minlik iddiasında bulunanla, bilimden yana aydınlık iddiasında bulunan şu kişiyi bir yana bırakalım. Birisinin imanına, diğerinin uygarlığına aldanmayalım. Her ikisi de Allah'ın kitabında yazılı olanların derin anlamını, Allah'ın şiirinin kavramlarını anlamaktan uzaktır. Bir kez her ikisi de yanlış okumaktadır yazılanları. Biz, güneşin kalbi eğiten ve insana derin ve zengin güzellikler bahşeden ve onu yücelten ruhunu tanımalı ve bataklığın içinde kalmış olan tohumu güneşin lâtif ışınlarının karrışma çıkartıp yeşertmeliyiz.

Aslında güzellik, yücelik ve gelişmecilik taşıyan İkbâl'in dünya görüşünün özünü "dert, aşk ve amel" oluşturmaktadır. İkbâl, "dinî dünya görüşü" diyor buna; böylelikle de onu felsefî dünya görüşünden, tasavvufî dünya görüşünden ve sanatçı dünya görüşünden ayırıyor. Onun dünya görüşü felsefî, idealist ve materyalist dünya görüşlerinin hepsini kapsamına alıyor. Dili, Allah'a dayandığı için irfânî bir dildir. O, görüşünün sûfilerce ve tutucularca yanlış anlaşılmasından korkuyordu. Allah kavramı, her Müslüman filozofun veya her dindar kelâmcının düşünce yapısmadakinden çok daha etkilidir onun dünya görüşünde. Sûfilerden daha çok aşkın ateşinde yanmaktadır. Allah-insan-aşk ilişkileri hakkındaki düşünceleri çok daha bambaşkadır.

İkbal'in ve İkbâl gibilerin en büyük derdi yanlış anlaşılmalarıdır. Kendi kafalarından yeni bir ideoloji, felsefe veya fikir üreten filozofların böyle bir sıkıntıları yoktur. Çünkü her şeyden önce konuştukları dil basit ve tek boyutludur. Sözlerinde ve yazdıklarında, değişik anlamlara gelebilecek sözcüklere, çözülemeyen sırlara ve ilham dolu deyimlere rastlayamazsınız. Her sözcük veya deyimın anlamı, söyleyenin veya yazanın vermek istediği anlamdır. Ama dinin gerçeğinden söz eden kişinin karşılaşacağı pek çok zorluklar vardır. Bir kez, dinin yeryüzüne indiği günden bu yana yüzyıllar geçmiş, çeşitli kavimler, kültürler ve uygarlıklar var veya yok olmuşlardır. Ve, bunları yansıtan çeşitli kalemler, duygular, güçler, sınıflar, rejimler ve gruplar türemiştir. Irksal saplantılar, siyâsî hileler, bireysel ve toplumsal ihanetler, felsefî, bilimsel, dinî ve irfânî gerçeklere göz yummalar dini büyük ölçüde kaynağından saptırmış ve tarih boyunca sayısız yanlışlıklar ve uydurmalar dinden birer parça hâline gelmiştir. İçeriğinde iki veya üç bin yıllık bir fikir, kültür, siyâset, sosyal değerler ve hukuk kavramları barındıran din, her zaman yanlış anlaşılma korkusuyla karşı karşıya gelmiştir. Birbirleriyle mücâdele içinde olan çeşitli sınıfsal siyâsî ve sosyal gruplar ayrı ayrı açılardan bakmışlardır dine. Kuşkusuz bu tür anlaşmazlıklar, mücâdeleler ve farklı siyâsî, sosyal ve kültürel bakış açıları İslâm dinine inanan Müslümanlar arasında görülmektedir. Bu tür farklı anlayış ve çelişkiler tarih boyunca Müslümanları, aralarında kanlı çatışmalara ve bölünmelere götürmüştür.

"Mülk Allah'ındır." Bu ilke İslâm'da 'tevhîd'in dayandığı temel noktadır. Öyle ki, mutlak mâlikin Allah olduğu ortaya çıkmaktadır. Ebû Zer gibi mü'minler, sömürüye, kapitalizme karşı çıkıp sınıfsal ayrımların 'tevhîd'le çeliştiğine inanırlar. Tüm amaçlarını ve mücâdedelerini bu temele dayandırarak adalet yolunda savaşırlar.

Mülk Allah'ın ve mutlak mülk sahibi de Allah olduğundan, sömürüye yol açan mülkiyet anlayışının ve bireyci kapitalizmin geçersizliğine inanırlar. Mülkiyet genel anlamda tüm insanlara aittir. Çünkü insanlar Allah'ın birbirlerine eşit olan kullarıdır. Ama, görüyoruz ki herkesten daha çok bu ilkeye dayanan ve bu ilkeyi yönetiminin temeli yapan Muâviye, "Mülk Allah'ındır, ben de Allah'ın halifesiyim; öyleyse ondan istediğimi yararlandırır istediğimi yoksun bırakırım." diyordu. Bunun karşısında Ebû Zer gibi bir mücâhid böyle bir anlayışa dayanan sömürüyle mücâdeleye girişiyor ve bu ilkenin, altım biriktirip yığanların elinde bir araç olarak kullanıldığını görerek şöyle haykırıyordu: "Allah'ın malı deme, Müslümanların malı de!"

İslâm'dan söz etmenin ne kadar zor olduğunu görüyorsunuz. Allah'tan, aşktan, ibâdetten, mead'dan, Kur'ân'dan, namaz, hacc, şehâdet ve Ali'den söz etmek böyle zordur işte. Konuşuyoruz, anlatıyoruz; ama kendimizi birden Şam'm ve Bağdat'ın sapık ve kokuşmuş hilâfet saraylarının egemenliği altında buluyoruz. İlerici deyimleri ağızımızda geveleyip duruyoruz; ama sûfiden daha çok sûfî, gericiden daha çok gericiyiz.

İslâm, Ali ve Hüseyin'in yüzündedir. İslâm, Muâviye ve Yezîd'in de yüzündedir.

Tarihimizdeki sosyal ve siyâsî olayların ve sınıf ayrımlarının temelinde de İslâm vardır. Gasp olunmuş hilâfetle gerçek imamet arasındaki uzaklığı görebiliyor musunuz?

İkbal'in "dinî dünya görüşü"nden söz ederken, önce onun "din" sözcüğü ile neyi kastettiğini görelim ki yanılgıya düşmeyelim.

Tüm Müslüman filozoflar ve kelâmcılar Allah'tan söz etmişlerdir. İşte bu noktada maddeci filozoflardan ayrılmaktadırlar. Müslüman filozoflar Allah'ın varlığını kanıtlamak için, zorunlu olarak O'nu inkâr edenlerin delillerine de değiniyorlar.

Felsefelerin temel konusu Allah'ın varlığıdır. Allah'ın varlığını kanıtladıktan sonra, O'nun sıfatlarına geçiyorlar, bunun ardından da diğer konulara. Öte yandan, bunlar Allah'ı, Newton'un yerçekimi kanununu anlatır gibi anlatıyorlar. Sanki ülkenin başında sultan veya bir yapının mimarı, ya da elektrikte Edison'durlar. Tabii temel öğelerinin yani su, ateş ve atomun peşinde olan Yunan filozofları gibi ilk buluşlarına dayanarak araştırmalarını sürdürüp gidiyorlar.

Ama, İktbal'in dünya görüşünde Allah "mutlak varlık; varlığın anlamı; gerçeğin son bulunduğu varlık; hareketin, gücün, ışığın ve hayatın ana kaynağı; güzelliğin ve aşkın coşan çeşmesi; mutlak celâl, mutlak büyüklük ve mutlak ilâh; değerlerin ana sebebi; insana şehâdet, cömertlik, fedâkârlık, vefa, takva, yön, özgürlük ve hakka tapma duyguları veren; güzelliğin özü, gerçeğe ve hayra doğru gelişmenin son durağı; tabiatın ruhu; uyanık dünyanın irâdesi; evrenin güneşi; yaratıkların tavaf kâbesi, âyetlerin tümünün zâtı; tüm şehâdetlerin gaybı; hareket kanunlarının sebebi; olguların, olayların, bağılılıkların vahdeti; işlerin mantıkî ve bilimsel olmasının asıl sebebi; rastlantıların ve abes işlerin imkân dışılığı; amacın belirgin yönü ve her gerçeğin, sayının ve sıfatın yönü" dır. Kısaca; "yaşamın anlamı, fenomenlerin cevheri, doğanın vicdanı, dünyanın ruhu" ve İktbal'in kendi deyimiyle, "âlemlerin öz vücûdu" Allah'tır.

İşte Allah'ı böyle bulmak gerekir; felsefî meteryalizmin, felsefî idealizmin ve hatta kelâmcıların ve sûfîlerin duydukları, anlattıkları; aslına bakarsan inkâr ettikleri biçimde değil. Allah'ı, İktbal'in tanıdığı gibi tanımak veya onun bulunduğu gibi bulmak, bizi dünya ve yaşam hakkında da İktbal'in yaptığı yorumlara götürüyor. Bu yorumlar fiziğin, kimyanın ve jeolojinin sınırları içerisinde kalmıyor; fenomen ilişkileri konusunda bir şeyler söylemekle yetinmiyor; görünmeyenden bulma ve varlığın

sırrını çözümleme yoluna gidiyor. Sırlara gömülmüş olarak akan bu çeşmenin kaynağını bulmak için çabalıyor; gerçeğin ayak izlerini sonsuzluk çölünün ortalarında boyuna araştırıyor. Tabiatın benliğini ve dünyanın özünü tanıma arzusu ile, topraktan yaratılan doğayı küçümsemeden ve doğadaki oluşları görmezlikten gelmeden incelemelerde bulunuyor ve bilimsel kanunlara saygı gösteriyor. Tabiatı kıymetli, pahalı ve cömert bir okyanus olarak görüyor; ama varlığın özüyle sırrına ve fizik ötesi gerçeğine ancak bu okyanusa dalıp, tehlikelere göğüs germekle ve dalgaları yarıp, bu kasırgalı okyanusun derinliklerine inmekle erişilebileceğini iyi biliyor. Bu derinliklerde eteğini hakikat sedefleriyle dolduracaktır. Bu sedeflerin her birinin göğsünde inci gibi gerçekler dizilidir. Bu gerçeğin deyimleri Levh-i Mahfûz'da Allah tarafından yazılmıştır. "Kaza ve kaderin kalemi, apaçık Kitabı gerçeğin diliyle yazmıştır. Ancak ilimde rûsûh mertebesine erenlerdir ki, işte onlar büyük uyanışa varmışlar ve Kitâb'daki ilmi tanımışlardır. Hidâyete erenler de yalnız bunlardır."

Bunlar tabiatı, gökleri, yeri ve ikisinin arasmdakileri tanıyorlardı. Bunlar bilgin gözüyle bakıyorlardı her şeye. Kuru ve kavurucu çöller için yaratılmış develerde, birbiri ardı sıra gelen gündüz ve gecede, ay ve güneşte, bulutlarda ve yağmurlarda, otlaklarda ve kazıklar gibi yeryüzüne çakılmış olan dağlarda, güneşin doğuşunda, soluk alıp veren sabahlarda, incirde, zeytinde, balansı, örümcek ve karıncada, toprakta, ekmekte, her şeyde Allah'ı ararlar ve Allah'ı görürler.

Onların gözleri sûfîlerin, filozofların, maddecilerin, Allah'a inanmayanların, düşmanlarının gözleri gibi belli bir noktaya çakılıp kalan; yalnızca fizik ötesini veya maddeyi, yalnızca serveti veya serveti aşağılamayı ve gerçeklerin tersini gören gözler değildir. İdealistlerin, subjektivistlerin, nihilistlerin, spiritüalistlerin, sürrealist,

hümanist ve mistiklerin, Eflâtun gibi hayâl üretenlerin, ruhbanlar gibi yalnızca âhirete yönelenlerin, Budistler gibi kendi içlerine kapananların, Hindular gibi göklere bakanların, akıl dışı Tao'ya tapanların, salt ruhâniyete yönelik Hıristiyanların ve dindar geçinip de âhireti hiç görmeyenlerin gözleri gibi de değildir. Evrende varolan oluşları, tarihin ve toplumun akış yönünü ve insanların çalışıp didinmelerini Allah'ın sünneti ve kutsal âyetleri olarak görürler. Balansının, dağların ve çöllerin dönemeçlerinden hiçbir iz ve ışık olmayan karanlık gecelerde gelip peteğini bulmasını da aynı biçimde değerlendirirler. İnsanlara doğru yolu gösteren peygamberliğin gücü, gelenekler, istekler, hevesler, çeşitli düşünüş biçimleri; çekişmeler, öze tapmalar, körlükler, durgunluklar, çökmeler... İnsanın alınyazısı peteği, susuzluğu, karanlık yolların işaret taşları olan imanların şehâdeti hep birer yol göstericidir. Balansına peteğini bulduran güçle, peygamberleri doğru yolun öncüsü yapan gücün aynı olması bir rastlantı değildir; bu güç yalnızca VAHİY'dir.

"Rabbin balansına vahy etti ki, dağlarda evler edin, ağaçlarda ve kovan olarak hazırlanmış yerlerde de; sonra tüm meyvelerden ye ve Allah'ın yoluna gir..." (Nahl-16: 68-9)

"İçlerinden birine, insanları uyarması için vahy etmemiz insanların tuhafına mı gitti?" (Yûnus-10: 2)

Yalnızca hayat kanunlarının ve hayvânî arzuların değil, tabiat kanunları ve fizik kurallarının da adı "vahy"dir.

"Sonra duman hâlindeki göğe yöneldi; göklere ve yere 'isteyerek ve istemeyerek' gelin dedi... Sonra onlan iki gün içinde yedi gök yaptı ve her göğe işini vahy etti." (Fussilet: 2)

Kur'ân'ın öğrettiği en sağlam ve temel derslerdir bunlar. Ne var ki, tarihimiz

boyunca Yunanlılaşma ve Batılılaşma, filozoflar; Doğululaşma, sûfiler; Hristiyanlaşma da zâhidler üretmiştir. Kur'anî dünya görüşünün belirgin yönlerini oluşturan Allah'ı tabiatta arama, insanı tanıma ve insan yapısının gerçeklerine yönelme ilkeleri bakış açımızda, düşüncemizde, mantığımızda, ahlâkî değerlerimizde, sosyal yapımızda ve hayat tarzımızda yer etmedi. Dolayısıyla her Müslüman yaygın ideolojilere veya kendi zamanında geçerli olan düşünce biçimlerine kapılandı; kendi yaşadığı çağa egemen olan felsefe, ahlâk ve dinsel düşüncelere teslim oldu. Sonunda Hz. Muhammed'i ve Kur'an'ı kendi düşünce yapısına göre yorumlamaya kalktı. Rivayetler ve hadisler uydurdu, akıl ve mantık dışı te'villere ve yorumlara kaçtı. Oysa İslâmî risâletten kaynaklanan insanlar, Allah'ı tanımada, tabiatı anlamada; insanı, tarihi, olayları, sistemleri, güçleri, başka ulusların yapılarını ve davranış biçimlerini, bilimsel kanunları ve Allah'ın sünnetini öğrenmede ve değerlendirmede ve ölümden sonraki hayatı her zaman için göz önünde bulundurmada "vasat bir ümmet" oluşturmak zorundaydılar. Rasûlullah; insanlık için, insanın ve toplumun yapısı için "güzel bir üsve (örnek)" idi. Ne var ki, Müslüman bunların hepsini unuttu, kendine ve dinine yabancılaştı. Görüş ve düşüncesini, bilimsel incelemeleri eski dinlerden, felsefelerden ve düşünüş biçimlerinden kaynaklanır oldu. Tüm bunların doğal sonucu olarak, Allah'ı tabiatın ötesinde aramaya ve İslâm'ı ölümden sonrasının dini yapmaya koyuldu. Cahillik, gerilik ve yoksulluk egemen oldu Müslümanların yaşamında ve Müslüman toplumlarda. Bugün dünyayı tanımak, hayatı ve hayatta olup bitenleri anlamak ve güçlü bir topluma sahip olmak isteyen genç ve aydın neslimizin İslâm'a karşı olması yadırganacak bir tutum olmasa gerek.

Gerçekler görülmediğinden, dinin uygarlığa karşı olduğu sanılıyor. Sınıfsal

ayırımların, siyâsî despotluğun, düşünsel

çöküşün, cehaletin, hatta okuma-yazma bilmemenin, durgunluğun, geri

kafalılığın, yeni düşüncelerden korkmanın, içtihad ve düşünce özgürlüğüne karşı

çıkmanın, dünyaya yabancılaştırmanın, olayların gerisinde kalmanın, devrimci ruhtan

soyutlanmanın, tutucu olmanın, yeniliğe karşı çıkmanın, aristokrasiye dayanmanın,

ruh ve cisim ayrılığı yapmanın, toplumu köle/efendi, aşağı/yukarı, alt/üst gibi

sınıflara ayırmanın ve sınıfsal feodolizmi savunmanın dinden kaynaklandığı ileri

sürülüyor.

Kültürümüz, ahlâkî değerlerimiz ve sosyal sistemimiz, aristokrasinin 'şirk'e

bulaşmış milliyetçiliğinden alıyor rengini. Bu sistem soya, boya, ırka, aileye,

kavmiyetçiliğe, soylulara, şeriflere, azizlere, efendilere ve prenslere dayanan eski

sistemin devamıdır. Bu yüksek sınıfın toplum içinde özel kişilikleri, yerleri ve

onurları vardır. Halktan ve ümmetten bir karış yukarıdadırlar. Halktan kopmalarının

doğal sonucu olarak, kendilerine özgü ayrıcalıklar, giysiler, nişanlar, ilişkiler, dil,

teşrifat ve gelenekler ortaya çıkarmışlardır. Saraylıları taklit ederek kendilerine yüce

sıfatlar ve adlar yakıştırmaktadırlar. Tüm bunların İslâm'dan değil de 'şirk'ten

kaynaklandığını bu genç nesle anlatmak zordur.

Evet bu öğrenciden, mühendisten, doktordan, çevirmenden, sosyologtan,

hukukçudan, şâirden, sanatçıdan, özgürlükçü esnaftan, ilerici memurdan, devrimci

işçiden, uyanık yoksul köylüden; sapıklığa, aşağılanışa ve ayrıcalıklara isyan eden

aydından, sömürüye karşı olan milliyetçiden, feodalite ve yeni tür kapitalizme

düşman emekçiden ve kitap okuyan aydından; bilimsel gelişmelerden, kültürden,

uygarlıktan, sosyal özgürlükten, insancıl hukuktan, ilerici hareketlerden, adaleti

sağlayan devrimlerden, sömürüye ve sınıflaşmaya karşı olan ideolojilerden anlayan

kimselerden; akıl ve bilim dışı, insanlığa karşı, toplumsal düşünce, sosyal sistem ve sosyal görüşten yoksun böyle bir dine inanmalarını bekleyemeyiz.

Ve Allah, mead, Kur'ân, Muhammed, imamet, adalet, ümmet, Hakk, kenz (mal yığmak), kist, ribâ, dünya, âhiret, iman, sâlih amel, cihâd, felah, takva, şehâdet, tevhîd, vahdet, kardeşlik, sorumluluk, âyetler, sünnet, büyüklenme (istikbâr), tâğût, vesvâs, hannâs, vâkib, neffâse, mele, mütref, Nemrud, Karun, Bel'am Baura, ekonomik şirk, siyâsî şirk ve dinsel şirk, Rabbü'n-nâs, Melikü'n-nâs, İlâhi'n-nâs, Allah ve Rasûlü'ne açıkça savaş açan faizci sermaye sömürücüsü... Tüm bunları Kur'ân'dan alabilen bir bilgin şu gerçeğe varabilecektir. Dili vahy, cevheri ruh, düşüncesi din ve peygamberi ümmî olan bu Kitâb, her şeyden daha çok tarihe; toplumların, düşünce ekollerinin, davetlerin, hareketlerin, imanın, amelin ve insanların tarihine dayanmakta; ısrarla tabiata yönelerek tüm oluşları, hareket kanunlarını ve hayatın sırlarını çözebilmemiz için bilgiler vermekte, emirler yayınlamakta; "Bakınız, düşününüz, hatırlayınız, akıl ediniz, tedbir alınız, gerçekleri görüp yaratılışın sırrını çözünüz" diyerek bilimden, hikmetten, basiretten, tartışmadan, eleştiriden ve dinlemeden söz etmekte; teoriler yerine ameli koyup, inceleyip araştırdıktan sonra zorla, tekfir, tahrik ve hurafelerle karşıdakileri ezmeğe değil -bilimsel ve fikrî tartışmalardan kaçarak da değil- ama en güzel bir biçimde insanlarla tartışmaya ve onları uyanışa, amaca, gerçeğe, akla, hikmete ve güzel sözlere dayanarak Allah'ın yoluna çağırmaya davet etmekte; hayâllerle, fizik ötesi efsânelerle veya rûhânî iç düşüncelerle, gerçek dışı cezbelere ve duygularla, felsefî saçmalıklarla değil, ama bilimsel araştırma ve incelemelerle ve eşyanın derinliklerine inmekle tabiatı tanımamızı, ölümün ve yaşamın sırlarını çözmemizi ve ilerlemenin temellerini keşfetmemizi emretmektedir.

Yaratılışın ve evrenin gerçeğini, varlığın gizli anlamını ve sonuç olarak da Allah'ı tanıyıp, imanı bu tanım üzerinde gerçekleştirmeye, sonrada tarihi inceleme ve insanın iradesiyle amel anlamındaki görevini anlamaya; güçlülerin, bilginlerin, zenginlerin, ruhanîlerin, ileri gelenlerin (mele), dünya hayatını ve zevk içinde yaşamayı amaç edinenlerin (mütref), halk yığınlarının, uyanık insanların, Hakk'a tapan mü'min ve mücâhidlerin, hakkı ezenlerin, dünyaya tapanların, kâfirlerin, zâlimlerin ve Kitâb'a, hikmete çağıran peygamberlerin tarih, toplum, uygarlık, kültür ve değerler içindeki rollerini ve sorumluluklarını öğrenmeye; sosyolojik bilimsel kanunlara dayanarak tarihin akışına yön veren etkenleri bulmaya; sonuç olarak, insanlığın geleceğini, yönünü ve yolunu, dinin ve uygarlığın almyazısını kavramaya çağırmaktadır..

Bir yanda büyük Fransız Devrimi, İngiltere Sanayi Devrimi, çağdaş Batı uygarlığı, kültür ve bilimi, felsefî düşünceleri, köleliğin kaldırılışı, Amerikan Bağımsızlık Savaşı; öte yandan Bacon, Pascal, Descartes, Kant, Hegel, Spengler, Nietzsche, Feuerbach, Stuart Mili, Smith, Voltaire, Rousseau, Darwin, Freud, Bergson, Schiller, Proudhon, Saint Simon, Marx, Engels, Plehanov, materyalizm, naturalizm, diyalektik liberalizm, demokrasi, sosyalizm, nasyonalizm, hümanizm, sosyal demokrasi, siyantizm, egzistansiyalizm, idealizm gibi ideolojiler ve felsefe türleri... Ve tarih sosyolojisi, tarih felsefesi, çeşitli ekonomik sistemler, insanın felsefî ve bilimsel açıdan tanımı, dinin tanımı, ahlâk, estetik, sanat, edebiyat, kültür, zooloji, evrimleşme ve ekoloji gibi yeni bilim alanlarının ortaya çıkışı; insan davranış, düşünce ve duygularının tarih, doğa, coğrafya, çevre, sosyal altyapı, üretim ilişkileri, soy, psikoloji, kişilik ve biyolojiye göre incelenmesi... Ve, tüm bu bilgi dallarının ve her türlü yeni gelişmelerin dinle sürtüşmesi.

Böyle bir dünyanın içinde; tarihin, toplumun, ekonominin, politikanın, felsefe, bilim, sanat ve ideolojilerin saldırıları karşısında, kendisine eski kitaplarda sunulan hurafelere karışmış İslâm'dan yüz çeviren aydın nereye sığınacaktır?

Günümüz gençliğini kendisine sunulan kültür, hukuk sistemleri, ideolojiler, felsefe ve yabancı siyâsî sistemlerden ve Sartre'dan, Marx'tan kurtarmak için ne yapmamız gerekiyor?

Derim ki; onu önce dini kuşatan dar çerçevelerden kurtarmalıyız.

Bunu yaptıktan sonra ona şöyle seslenmeliyiz:

İnsanlık ve kardeşlik Fransız Devrimi'nin burjuva kültüründe değil, İslâm düşüncesinde vardır. Dünyanın ve yaşamın anlamını materyalizm de değil 'tevhîd'de aramalısın. Kapitalizme karşı olan, Marksizm değil İslâm'dır. Burjuvaziye karşı birleşmek ümmetleşmekle olur. Emekçinin emeğini alması, haksızlığın yok edilmesi, malı yağmanın ve belirli ellerde dolaşmasının önüne geçilmesi; mülkün Allah'a, dolayısıyla insanlara verilmesi, Ebû Zer'in düşüncesinde, Ali'nin ekonomik sisteminde, İslâm'ın devrimci önderliğinde, halkın hükümetinde, yani biat, şûra ve icmâ ile gerçekleşen mustaz'afların hükümetinde, sömürülenlerin, ezilmişlerin ve yoksulların yönetiminde gerçekleşebilir. Adaleti sağlayacak olan İslâm'dır. Akıl, mantık ve bilim yenilmemiş, hayır ve şerrin amelde olduğu bildirilmiş, tabiata uyantik irâdelerin egemen olabileceği ilan edilmiş ve boş, amaçsız yaşamın, hesapsızlığın ve hareketsizliğin hiçliği anlatılmıştır. Kıyamet bir yok oluş değil, dünya hayatının devamından ibarettir. İnsanla Allah ve âhiret ilişkisi kendini aşkta, ibâdetle, takvada, nefsi arındırmada, ihlâsta, amelde, irâdede, özgürlükte, yaratıcılıkta, hidâyette, adalette, bağımsızlıkta, gerçekte, güzellikte, sevgide, yücelikte, insanları sevmeye, zayıfların derdine çare olmakta; insanları ezme peşinde koşanlarla, acımasızlarla,

despotlarla, zâlimlerle, ikiyüzlülerle ve faizcilerle mücâdelede; yetimlerin, zulme uğramış ve mustaz'afların yardımına koşmada gösterir.

Bu dinde bir tek tanrı vardır o da Allah'tır. İnsan O'nu tanımakla, O'nu anlamakla, sürekli O'nu düşünmekle; O'na dayanmak, O'na güvenmek, O'na inanmak ve yalnızca O'ndan yardım isteyip, yalnız O'ndan korkmakla; O'na hamd ve sena etmek, O'na ibâdet etmek, O'na teslim olmak, O'na yönelmek ve O'nun yolunda candan geçmekle öz uyanışa, özgürlüğe, bağımsızlığa ve varlığına kavuşur. Kendisini bağlayan tüm bağlardan, kölelikten; uzaklaşmasına yol açan tüm eksi değerlerden kurtulur; yalnızca O'na ibâdet eder; evrende tek mutlak varlık olan O'nu dinler ve tüm değerlerini O'ndan alır. Bu değerler, dindarların veya dinsizlerin sosyal, siyâsî ilişkilerde sözünü ettikleri değerler değildir. Bu değerler yalnızca O'nun aşkından ve O'nu amaç edinmekten kaynaklanan değerlerdir.

Değerlerini O'ndan alır, O'nun dışındaki tüm sevgilileri bir yana iter. O'ndan başka amaç tanımaz ve O'nun dışındaki tüm güçlere karşı çıkar. Ve sonunda, büyük ve doğru bir âbid Ali'nin dediği gibi, eğer bu ibâdet gerçek dostların ibâdeti ise, âbidi mabud gibi ve O'nun en yakını yapar. Nitekim bugünkü psikoloji bilimi velayeti kanıtlıyor.

Seven ve sevilen iki insan eskiden beri sürdürdükleri aşklarını ihlâsla ve kendilerinden geçerek yaşatacak olurlarsa, zamanla aynı niteliklere bürünerek birbirlerinin aynı olurlar. Bu benim görüşüm değil, Peygamber'in sözü, hatta emridir: "Allah'ın ahlakıyla ahlâklanın".

Allah'ın ahlâkını alın, Allah'ın değerlerini kendi değerleriniz yapın; O'nun niteliklerine bürünün demektir bu. Allah'ın şu buyruğuna bakın bir de: "Kulum! Bana itaat et! Ta ki, seni kendim gibi yapayım"*

Nasıl bir ufuktur bu, bu ne yüceliştir; İslâm'ın imanı ve ideolojisi insanı nerelere

kadar götürmektedir!

Dini böyle anlamak, tevhîdî dünya görüşünü böyle yorumlamak, insanı sosyolojik ve özyapısı itibarıyla böyle tanımlamak; sorumluluktan, siyâsetten, ekonomi ve hayat felsefesinden, Kur'ân, tevhîd, risâlet, şehâdet, kıyamet, veraset, adalet, ibâdet, hacc, duâ, şefaât, takiyye, taklit, ictihâd, cihâd, ümmet ve imametten bu açıdan söz etmek; zayıflık,

* Bu söz, Buhârî gibi sahih hadis kitaplarında geçen şu anlamdaki hadîs-i kudsî'nin bir diğer ifadesidir: "Kulum, ben kendisini sevinceye kadar bana ibâdet eder. Ne zaman ki Ben onu severim, o zaman onun gören gözü, işiten kulağı, tutan eli, yürüyen ayağı olurum..."(y.)

büyüklenme (istikbâr), hannâs, vesvâs, rabb, melik, ilâh, nâs, gâsık, neffâse, hasetçi (hâsîd), mele, mütref, riba, kenz, takva, tezkiye, Âdem, düşüş, cennet, yasak meyve, isyan, iblîs, hikmet, Kitâb, mîzân, demir, âyet, Sünnet, gayb, şehâdet, orta ümmet, üsve, levh-i mahfuz, ecel-i müsemma, kader, ruh, fecr, nâziât, âdiyât, felah, iman, ümmî, risâlet ve vahy deyimlerine gerçek anlamlarını vermek; aşağılık duygusuna kapılmış ve kişilik kırıklığına uğramış bizlere ve aydınlarımıza, Müslümanlar olarak Batı'nın Marxist veya burjuva fikir, kültür ve düzenleri ve liberalizm, siyantizm, hümanizm gibi ideolojileri ve felsefeleri karşısında kişilik kazandıracak, bizi savunmadan saldırıya geçirecek ve her türlü bâtil ideoloji ve sistemler karşısında bizi en sağlam noktaya getirecektir. Bizi ideolojik doyuma ulaştırmış, öz uyanışa varmış, ıslâh edici, mücâhid, devrimci, sorumlu ve güçlü kişiler yapacaktır.

Ve böyle bir insan, vasat ümmetin bir bireyi olarak kendisini zamanın içinde ve inanç savaşının ortasında görecektir. Tüm olayları, çatışmaları, yaratılışı, risâleti,

hayatı, daveti, yolu, amacı, yıkıp yeniden yapmayı, kurtuluşa ve aydınlığa açılan kapıyı, gerçeği, adaleti, özgürlüğü, felahı tanıyacak; insanlığın gömüldüğü mezarlığa, İsrail'in sûrunu üfle-yecek ve öz uyanışa varıp, Allah'ın değerlerini kazanacak ve kendi kendisinin insanı olacaktır. Böyle bir insan, materyalist düşüncenin dar dünyasına sığabilir mi artık?

Bu büyüyen ve Allah'a yönelen insan bir daha maneviyât yoksulluğuna, kültür ve ideoloji yetersizliğine düşmeyecek, kendi kendinden nefret etmeyecek, felsefî safsatalara kanmayacak, kendisini yitirmeyecek ve teknoloji ile ideoloji imparatorlukları karşısında eğilmeyecektir. Çünkü bu insan böyle bir bakış açısıyla dünyaya baktığından ve dinin, İslâm'ın, insanın tam bir tanımına vardığından; uçsuz bucaksız, düşünce, kültür, değerler, güzellikler, duygular, yüce amaçlar, mucizevî yetenekler, hayat verici güçler ve devrimci,

yıkıcı ve yapıcı ateş okyanuslarına sahip olmuştur. Yüzyıllar boyu cihâd, ictihâd, çalışma, cömertlik, şehâdet ve uyanıklıkla birikmiş tarihin en zengin, en derin ve en coşkun kültür mirasına konmuştur.

İmanlı ve aydın gericimiz böyle bir inancın doruğuna çıkarak öz uyanışa varıyor ve önüne dönüp, birkaç yıl içinde bize takvada Suffe Ashâbı'nı, adalet sisteminde Ebû Zer'i, duâ ve ibâdetle İmam Seccâd'ı, şehâdetle İmam Hüseyin'i tüm insanî erdemler ve İslâmî değerlerde Ali, Fâtıma ve Zeyneb'i anımsatıyor. Çağını tanımış, zamanı fethetmiş ve kavganın içinde gerçek yüzünü göstermiştir artık o.

İslâm her zamanki gibi yaşıyor ve insanlık için ideal simalar yetiştiriyor. İslâm kuru, çirkin, geleneksel maskeyi çıkarıp, anlaşılmaz hurafeleri, tuhaf inançları, övünmeleri, keramet ve lâkapları, ruhsuz ve tekrar edilip duran niteliklerini atmış ve damarlarında hayat dolu coşkun bir kanın dolaştığını insanlığa göstermiştir. Bu

ideoloji derin ve mantıksal bir dünya görüşü olarak insanları sosyal sorumluluğa, hidâyete, hayata, özgürlüğe, bilimsel görüşe ve devrimci bir öze çağırıyor.

Sömürüye, burjuvazinin yaşantısına ve sınıfsal ayırımlara karşı çıkıp, mustaz'afların hakkı ve emeği için, kardeşlik, adalet ve refah için mücâdele ediyor. Kur'ân'a göre yaşamaya çalışan, düşünce ve amel sahasında yücelmiş fetih erleri yetiştiriyor.

Yahudilerin bilginleri, Kayzer'in ruhbanları, Kısra'nın mabedleri, Firavun'un sihirbazları ve Kureyş'in şeyhleriyle birleşen ve kendilerini İslâm'ın koruyucuları ve Rasûlul-lah'm vekili sananlara diyoruz ki: "Sizin temsil ettiğiniz ve İslâm diye sunduğunuz din İslâm değildir. İslâm, tevhîdî bir dünya görüşüne sahip devrimci bir imametın önderliğinde hakk ve adalet temelleri üzerinde yükselen, aynı düşünce ve sorumluluğu paylaşan bir ümmetin dinidir. Bu dinin ekonomisinde emek kutsaldır, herkes hakkını alır - ne bir eksik, ne bir fazla-, sosyal adaleti gerçekleştirmek esastır.

Adaleti

yerleştirecek ve kâfirlerden intikam alacak olan imamı bekleyip oturmak değil, tarihin akışını onun geleceği yöne çeviren bir bekleyiştir. Adem'in yaratılış hikâyesi insanın tanımını veren bir hikâyedir. Takva devrimci özyapının adıdır. Takiyye, düşmanı aldatmak ve örgütün sırlarını korumak için başvurulmuş bir taktiktir!"

Ama artık önemli değil, içinde bulunduğu kafesi kıran ve çağımızın geniş çölüne egemen Ad kavminin başında kük-reyen, Kur'ân'ın deyimiyle...* -geç olmuştur artıkİslâm imanda ve amelde, fikrî ve sosyal alanda yaşadığı Ortaçağ'ı ve çağın tüm çıkmazlarını ve bataklıklarını geride bırakmıştır. Saldırıya geçmiştir artık İslâm. Bilim, kültür, teknoloji, toplum, uygarlık, siyâset, halkın tarihini eline alarak; iki kutba ayrılmış olan dünyada emperyalist Batı ve Doğu süper güçlerinin ve onlara bağımlı yaltakçı rejimlerin yıkıntıları üzerinde, Saadet Asrı'nda olduğu gibi

mustaz'afları, sömürüye uğramış açları, özgürlüğe susamış, günlük ekmeğe ve ışığa muhtaç insanları varisler ve önderler kılacaktır.

Ama, düşman hiç durmaz. Hileler kurup durmayı elden bırakmaz. Bu talancı ve insanlık düşmanı güç, kendisine karşı ayaklanan İslâm'ı ezmek için elinden geleni ardına koymaz. Sırtında hırkasıyla cami ve mihrap köşelerinde oturmayı öngören İslâm'ı pek sever o. İslâm'ın pasaportunun yalnızca duâ ve ibâdet için geçerli olmasını ister. Mezarlıklar da onun sevdiği yerlerdir. Ona göre İslâm'ın kuralları ölümler ve ölümden sonrası içindir; kente gelme, meclise, üniversiteye, gazetelere, radyo ve televizyona, partiye, politikaya ve ekonomiye girme hakkı yoktur.

Ama, görülüyor ki İslâm, kendisine yüklenen bu pasaportu çöplüğe atmış ve ortaya çıkmış bulunuyor. Kanseri-leşmiş sistemleri ve saltanatları yıkmak için meydana atılmış

" Burada âyetin aslı anılmamıştır; fakat arkadan gelen cümleler söylenmek isteneni açıklamaktadır, (ç)

İslâm: Hz. Muhammed (s.a.v) gibi ayağını inzivaya daldığı mağaradan dışarıya atmış, kabuğundan çıkmış ve bir elinde Kitâb, öteki elinde demirle herşeyi mîzâna vurmak, halkı ayağa kaldırıp adaleti gerçekleştirmek için Mekke'ye inmiş durumda. Ne var ki, yine üçünün bir araya geldiğini görüyoruz:

-Kâsitûn (Adaletin düşmanları)

-Mârikûn (Dostlukları yolun yarısına kadar olanlar)

-Nâsikûn (Arkadan hançerleyen dostlar)...

Kâsitûn, Mârikûn ve Nâkisûn; bu hayırsız üçgen, insanların gönlüne hannâs ve şirk vesveselerini ekerek, onları boşluğa ve yok olmaya çağırıyor, vicdanları ve akılları uyuşturuyor. İnsanları kendilerine yabancılaştırıyor. Seyyar put gibi insanların rabbi

oluyor, sonra renk değiştirerek insanların meliki oluyor ve bir daha renk değiştirip, insanların ilâhı oluyor.

Kara ve evrensel emperyalizm, sömürgeciliğin gücüyle, vâkıb, ğâsık ve neffâse'leriyle halkın ilerine düğümler atıp, büyülüyor ve Firavun sarayının sihirbazlarını da kullanarak, kılıcın keştiği, altının satın aldığı ve teşbihinin aldatabildiği yere kadar 'tevhîd'in kökünü kazımaya alışıyor. Kitap, terazi ve demiriyle câhiliyetin soylularını, Eb Süfyân'm rejimini, Deccal'ın kültürünü yıkmayı kesin olan ümmeti; adaletsizlik, cehalet ve zayıflığın içine itmek istiyor. İslâm'ın ilerici ve devrimci bir ideoloji olarak yeryüzünde yayılması, tevhîdî bir dünya görüşünün çevresinde oluşmuş bir ümmetin ortaya çıkması, imametın siyâsî bir felsefe ve devrimci bir önderlik biçiminde kendini göstermesi, verasetin temelde Adem'den kıyamete değin uzanması, Mehdi'yi bekleyişin 'sıkıntıdan rahatlığa çıkış' olarak değerlendirilmesi, Âdem'in isyanı ve hubtun (cennetten indirilme) en derin bir hümanizm oluşu, özgürlüğün, irâdenin, yaratıcılık ve sorumluluğun insanda birleşmesi, iman temeline dayanan ve ırksal ayrımları parçalayan bir evrenselliğin kabul edilmesi ve tüm yeryüzünde eşitlik, kardeşlik ve adaletin gerçekleşmesi emperyalizmin içine gelmez.

Sınıfları birleştirip, sınıf ayrımını yok etmek ve ekonomide eşitliği sağlamak için Marksizm'e ve Hegel'in idealizmine başvuranlar; insanı yaratılan varlık olmaktan çıkarıp yaratan varlık yapmak, insanı yeryüzü gurbetinde başıboş bırakmak, özgürlüğüne kavuşturmak ve böylece örnek insan yaratmak için egzistansiyalizme başvuranlar; insanın soyluluğunu, özgürlüğünü, güzelliğini, erdemlilik ve saygınlığını hmanizmde görenler; sosyalizmi, toplumculuğun ve emeğin egemenliğini gerçekleştiren, sermaye ve paraya tapmanın önlendiği, parazit yaşamın,

sömürünün, sınıflaşmanın, mal yığmanın ve üretime tapmanın yok edildiği bir sistem sananlar; siyantizmin tabiatı yansız gözlerle görüp, gerçekleri ortaya çıkardığı inancına kapılanlar; düşünce özgürlüğünün destekleyicisi ve koruyucusu olarak liberalizmi ortaya sürenler; zâlim yönetimlerin saltanatlarının yıkılması ve halka egemen olan despot güçlerin ezilmesi için demokratik yöntemler icat edenler ve demokrasi işlerlik kazandığında yoksul ulusların ve mustaz'af yığınların kurtulacağına inananlar; kısaca sağa-sola kaymayı zâlimlerin dertlerine çare samp, mütreflere ve sermayedarlara savaş açarak halkı ileriye, gerçeğe ve kurtuluşa götüreceklerini iddia eden tüm ideolojiler, sömürü altında inleyen ulusları ve yoksul sınıfları boş sözler ve hiçbir zaman gerçekleştiremeyecekleri hayâlî hedeflerle uyuttular durdular.

Batı'da doğan siyantizm ve liberalizm gibi ideolojiler ve felsefî akımlar, bir bakıma herkesin yönetime katılabileceği özgür bir ortam yarattı Batı'da. En azından herkes kendisini özgür kabul ediyor ve "demokratik bir yönetimde ben de oy sahibiyim" diyebiliyor. Kurulan hükümetlerin çoğunluğun hükümeti olduğunu görüyor. Ama gel gör ki, paranın gücü kendini burada da gösteriyor ve sandıklarda istediği oyların yığılmasını sağlayabiliyor. Kapitalizm sistemi kendi yararına olan her şeyi halkın gönlünde tercih edilir hâle getiriyor. Sandıklardan yine halkın değil de kapitalizmin istediği çıkıyor.

Öte yandan, materyalizm her türlü inancı ve ahlâkî değerleri reddedip, evrendeki her şeyin maddeye dayandığını ileri sürüyor. Oysa, tarih maddeye yönelmenin, her zaman hakkı, değeri ve gerçeği hiçe saymaya vardığını bize göstermektedir. Dünyada Allah ve maneviyât olmadığı zaman her türlü kötülüğün caiz hâle geleceği açıktır. Materyalizmin geçmişte Yezidî bir dünya görüşüne dönüşmesi bir rastlantı değildir.

Çünkü, varlıklar dünyasında hiçbir manevî ölçü, ahlâkî değer ve Kitabî bir mîzân kabul edilmezse; o zaman her gerçek, her sorumluluk, amaç, insan ve yaşam tümüyle anlamsızlaşır. Yaşamın amacının yalnızca tat ve lezzetler içinde yüzdükten sonra ölüp gitmek olması kaçınılmaz hâle gelir. Ve Dostoyevski'nin dediği gibi, Allah'ı varlıklar dünyasından çekip alırsak, her istediğimizi yapmak için hiçbir ciddi engel kalmaz; böyle bir dünyada yaşama iznini de Epikürizm'e inananlar alabilir.

Gerçekten de, eğer varlıklarda bilinç, yaşamda hesap ve insanda hedef olmazsa, lezzetten başka bir şey düşünmeyen anlamsız idealizmle çocuksu bir romantizm ortaya çıkar. İşte bu mantık 1.400 yıl öncesinin bedevîsiyle, günümüzün hümanist Batı uygarlığı ve burjuva kültürünün öncüsü olan aydını aynı düzeye getirir. Bu iki tip arasında var olan her türlü ayrılığa rağmen, hayattan ve dünyadan zevk alma her ikisini de ortak bir noktada birleştirmektedir. Bu noktada materyalist dünya görüşüdür. Yargılar aynıdır:

"Herşey bu dünya ve bu hayat için!" Bilimsel ve bedevî materyalizm, mekaniksel veya diyalektik materyalizm, düşünsel veya felsefî materyalizm... Ne tür olursa olsun, materyalizmin yansıttığı tek gerçek dünya hayatıdır. Bu felsefeye dayanan Marksizm ise, yeni çağın aydınlarıyla Katolik kilisesinin temsilcileri arasında sermaye birikimine ve burjuvaziye, sömürgeciliğe ve sınıfsal ayrımlara karşı çıkıp, adalet ve eşitliği gerçekleştirme amacıyla Avrupa'da yayılmaya başladı. Ne var ki, Marksizm'in bu amacı dinin de temel amacıdır. Ve bu amacın gerçekleşmesi için tevhdî bir dünya görüşü ve bu dünya görüşü içinde ahlâkî, manevî değerlerin, takvanın ve âhiret inancının bulunması kesinlikle zorunludur. Fakat üzülerek tanık olduk ki, mantık ve tarih, kökünden koparılarak materyalizme bağlandı. Yoksul ve mazlum insanların ümidi olan ve uğrunda kanlar dökülen, canlar verilen bu çocuk;

anasının kucağından yani 'tevhîd'den koparılıp, materyalizmin kara canavar göğsünde
süt emmeye verildi. Burjuvazinin, makinanm ve rasyonalizmin kucağında
Descartes'in aşksız ve ruhsuz duygularıyla büyütüldü. İnsana karşı olan aşağılık Batı
ekonomisiyle beslendi ve Mazdek ile Nûşirevân'm huyunu aldı. Faciaya bakın ki,
yüzyıllardır uğrunda şehid verdiğimiz adalet, özgürlük ve uyanış özlemleriyle
savaştığımız çocuk, Ebû Zer'i bırakıp Yezîd'in gönlüne girdi. Büyüdü, bıyık ve sakal
bıraktı. Başarı tahtına oturup da, zafer tacını giydiğinde yüzüne bir de baktık ki,
hayret! Bu tevhîd değil, üçlemeci şirkin birliğiydi. Bu birlikte hem Firavun, hem
Karun, hem de Bel'am vardır!

Komünizm, başını ekonomizmin eteğinin altından çıkarıp, insanlığın elinden çağlar
boyu köleliğin, feodalizmin ve hatta burjuvazinin bile alamadığı değerleri ve hakları
almayı nasıl da becerdi? İnsanın; zorun, altının ve ikiyüzlülüğün* egemenliğinden
kurtulmak için verdiği savaş, başka bir süper gücün doğmasına neden oldu.

İnsanlığın tüm arzuları acımasızca mezara gömüldü.

* Zer u zor u tezvir (altın, baskı ve aldatma).

Evet; Allah'a dönmek ve yeniden Allah'ın iman ipine sarılmak ölüme yönelmek
değil, arzuları mezara gömmek değil; dini ve arzuları mezarlıktan çıkarmak, iman ve
cihâd ruhunu diriltmek, aşkın ateşini yeniden körüklemek, Nem-rud'u çökerten ve
putları kıran İbrâhîm'in tevhîd bayrağını yıkıntılar üzerinde yeniden dalgalandırmak,
uyanışın kesik kollarını yerine takmak, adalet ve özgürlüğü esas köküne çevirmek ve
çocuğu kendi anasının kucağına teslim etmektir. Dine böylesine bir dönüş yapmak ve
'tevhîdî risâlet'e gerçek işlevini yüklemek, İslâm'a çağımızda sahip olduğu gerçek
güzellik, çekicilik ve aydınlığını yaniden kazandıracak ve ilericilik iddiasında
bulunan saldırgan ideolojileri yerlerine oturtacaktır. Ama, bu ideolojilerin

kendiliklerinden yerlerine oturup süslenmiş-püslenmiş davetiyelerini İslâm'a kaphırivereceklerini beklemek aptallık olur. Bu bakımdan yerlerini İslâm'a vermemek için bu ideolojiler fitne üretecekler, sabotajlara girişecekler, arkadan hançerleyecekler ve bu yeni doğan arslanı boğmak için yeni-eski tüm biçimleriyle ittifak edeceklerdir.

Bu devrimci bi'setin ve tevhid risâletinin karşısında çığlık atan ve onu yıkmak için elinden geleni yapan düşman ideolojilerin yanı sıra, dost görünen bağnazlar da onu yok etmek için cephe gerisinde düşmanla işbirliği yapmaktadır. Ve yağmur gibi yağan belâların bataklığa çevirdiği bir ortamda savaşılan mücâhidlerin arkasından inanılmaz biçimde ümitsizlik âyetleri okumaktadırlar. Bununla da yetinmeyerek, düşmanın ezmek için saldırdığı .nü<--"hidler ve şehidler cephesine dolaylı yoldan saldırılarda bulunmaktadırlar. "Bu dinin Allah'ı, bunların 'tevhîd'e verdiği anlamı hiçbir zaman vermedi; tevhîd gökte bir Allah'ın olduğuna inanmaktan başka bir anlam taşımıyor." demektedirler.

'Tevhîd'le 'şirk'in savaşının hiçbir zaman sosyal düzenler, insanın özgürlüğü, sınıfsal kavgalar ve insanlığın yazgı-sıyla ilişkisi olmamıştır bunlara göre. Allah, Adem'i eliyle

yaptığı çamurdan heykele ruh vererek yaratmış ve onu cennetine koyup, buğday, elma, armut, hurma; her ne ise, herhangi bir meyveden yemesini yasak etmiştir.

Fakat Âdem bu yasağı çiğnemiş ve cennetten yeryüzüne indirilmiştir. Bunun insanın niteliği veya insan anlayışıyla hiçbir ilgisi yoktur. Bu olay insanı ilgilendiren bir olay değildir. Adalet Allah'ın sıfatlanndandır. Kıyamet gününde O, kullarına adaletle hükmedecektir. İslâm'daki bu tür kavramların ve hükümlerin dünya ile ilgisi yoktur!

Bu dost görünen düşmanların iddiaları bu kadarla kalmaz. İslâmî anlamda ileri

sürülen siyâsî, sosyal, sınıfal, ekonomik, tarihî ve düşünsel ilişki ve kavramların, ilerici dünya görüşünün, halka yönelişin, insanın soyluluğunun, kapitalizm ve sömürgecilikle savaşıma gereğinin, sosyal tevhîd ve mülkiyeti ümmete verme anlayışının İslâm'la hiç ama hiç ilgileri yoktur! Bu sözleri İslâm'a mal eden bizim gibi câhillerdir, bunların hepsi bid'attır! Bu sözler ve iddialar Marksizm'den, sosyalizmden, hümanizmden, liberalizmden, demokrasiden, devrimcilik ve yeni felsefî ekollerden aktarmadır.

Müslüman'ın yapması gereken, elinden geldiği kadar günahlardan uzak durmak, tevbe ve istiğfâr etmek, yoksulsa sabır ve kanâat etmek, şeytanın vesveselerinden korunmak, zenginlerin malına göz dikmemek, kendisi zenginse zekâtını vermek, Allah'ın evini ömründe bir kez ziyaret etmek, yoksullara yardım etmek ve yetimlerin elinden tutmaktan ibarettir.

İbâdetleri aksatmamak ve nefsi her türlü gûnahtan temizleyerek âhireti kazanmaya bakmak gereklidir. Bir de, ara sıra bilimsel araştırmalarda bulunmaktan da geri kalmazlar. Örneğin, faiz almanın ve bankacılığın Şeriat'le uyumlu hâle getirilmesi veya Şeriat'e uygun hâle getirilmesi gibi!.. Günlük namazlarını kılıp, mübarek Ramazan orucunu da tuttun mu, koyver gitsin artık; senden iyi Müslüman yoktur. Başkalarının işinden sana ne?

Bunlar tevhîdî dünya görüşünün, Kitabî risâlet ve adâletin

İslâm'la ve Müslümanlarla ilgisinin bulunmadığını ileri sürerler. Toplumsal olaylar, sosyal devrimler, çeşitli yapısal değişimler, mülkiyet düzeni, üretim-tüketimdağıtım ilişkileri ve emeğin soyluluğu ve sermaye ile olan ilişkisi... Hayır! Bunları dünyalık insanlara bırakmak gerekir, Müslüman'ın bunlarla oyalanacak vakti yoktur!..

Dünya emperyalizmi, ulusların sömürülmesi, sınıfsal ayrımlar, işgücünü sömürme, siyâsî önderlik düşüncesi, tarihin akış yönü, sosyal kanunlar, hukuk, toplumsal yapı değişimleri ve nedenleri, Müslüman bireyin ümmet karşısındaki sorumluluğu, Müslüman ümmetin insanlık âleminde oynaması gereken rol, yeni çağda ortaya çıkan gelişmeler, sömürgecilik, Siyonizm, siyâsî ve ekonomik bağımlılıklar, İslâm ülkelerinin emperyalizme köle edilişi, makinacılık, kapitalizm, burjuvazi, kültürel sömürü, değerlerin değişimi, siyantizm, teknokrasi, bürokrasi, câhiliye ruhunun yeniden tüm dünyaya egemen olması, nasyonalizm, faşizm, soya tapma, tek boyutlu insanların üremesi, sanayi kapitalizmi, tüketime tapma, refaha yönelme, sanayi işçi sınıfının doğuşu, gelişmesi... Ekonomizm, Freudizm, nihilizm, egzistansiyalizm, dadaizm, makinadan kaynaklanan dünya görüşü, boş edebiyat, sanat, seks, maddeleşmiş insan, lezzete tapma, paranın saltanatı, güce kölelik, duyguların ölmesi, Doğu aydınlığının karanlığa bürünmesi, aşk ateşinin küllenmesi, tarihten kopma, özüne yabancılaşma, insanın tek boyutlu bir varlık hâline gelmesi, makinaya köle oluş, teknolojinin egemenliği, Müslümanlar olarak kişiliğimizin yok olması, insanlar olarak fitrattan uzaklaşmamız... Küfür, nifak, fesâd, şirk, putçuluk, sihirbazlık, faizcilik, günahkârlık, insanların köle edilmesi ve 'hannâs'm çağımız insanların kalplerine her saniye vesvese üfürmesi...

Tüm bu olup bitenlerin ve tüm bu yaşanan gerçeklerin İslâm'la hiç ilgisi yok, bunlar hep bid'at öyle değil mi a saygıdeğer efendiler!? Hem Vahhâbîlik, hem Şîilik, hem Batıcılık, hem cami, hem kilise, hem de komünizm... İslâm'ı tanımak mı istiyorsunuz, eski kitaplara başvurun; kurtulmak mı istiyorsunuz, hiç durmadan gözyaşı dökün; başarı mı istiyorsunuz, mezarlığa gidin!..

Evet!.. Kendilerine "Müslüman" ismini veren bu kişiler, 'tevhîd'in azametini, Hz. Muhammed'in insanî risâletini, İslâm'ın evrensel ideolojisini, kanla, ateşle, aşkla ve bilgiyle yazılan İslâm'ın tarihini, sonsuz kültür hazinelerini, cihâd'ı, şehâdet'i ve kısaca İslâm'ı bilmeyen bu dar kafalılar, kendi kafalarına sığacak bir İslâm arıyorlar. Tevhîdin ümmeti; Kur'ân'ın deyimiyle, Rasûlullah'ı "üsve" kabul ederek tüm dünyaya örnek olmak üzere oluşmuş vasat bir ümmettir. İnsanlık için insanların içinden çıkarılmış, 'ma'ruf'a çağıran, 'münker'den nehyeden ve Allah'a inanan bir ümmettir.

Bunların gözünde İslâm el değmemiş bir köy gibidir. Sessiz, suskun, durgun ve karanlık dar çerçeveler içinde kalmış, ışıkları sönük, kapıları kapalı ve girişinde ahaliyi ezmek için jandarmanın nöbet tuttuğu bir köy. Kimileri Şah'in sopasıyla ezer, kimileri altının sopasıyla, kimileri de Allah'ın sopasıyla. Bunlar için İslâm ümmeti, halkın yapısını koyunlaştırmak için el ele veren din adamlarıyla, servet sahiplerinin oluşturduğu bir toplumdur, bir insan yığındır... Ve bunların gösterdiği yoldan ve dar İslâmî kalıplardan çıkan, Allah'a isyan etmiş ve küfür vadisine girmiş demektir; tekfir okuyla kalbinden vuruverirler hemen onu. İşin ilginç yönü, İslâm'ı böyle yorumlayan ve bizim İslâm anlayışımızı küfür sayıp Firavun'a, Karun'a ve bu ikiliyi İslâm'ın koruyucuları olarak da tanıtanların din adamları olmasıdır.

Öte yandan, İslâm'a cephe alan materyalizm, Marksizm, diyalektikçi, bilimsel felsefeci, akılcı felsefeci, sözde ilerici, sol eğilimli, devrimci, siyantist, demokrasi ve insan özgürlüğü taraftan olanlar; kısaca İslâm'a karşı olan her ideoloji mensubu, yukarıda sözünü ettiğimiz sözde Müslümanların

dinî anlayışlarını esas alarak, reklamını yapıp durmaktadırlar. Aslında bir sistem, bir ideoloji ve bir dünya görüşü olan 'tevhîd'den bunlar da korkmaktadırlar. O 'tevhîd'in

kitabı Kur'ân, kutsal bir duâ ve hikâyeye kitabı değil; uyanış, amel, hidâyet ve sorumluluk kitabıdır. Taklidî sünnetler, dogmatik inançlar, dış görünüşe önem veren teşrifatlar, dualar, efsâneler, müzeler, eski bilimler ve ecdâd anısı inanç ve eserlerden söz eden bir kitap değil; ortaya fitrî bir ideoloji, insanî düşünce, sosyal davet ve sorumluluk, yön, amaç, tarih felsefesi, eylemci bir iman, bağımsızlık, öz uyanış, irâde, özyapı ve vasat bir ümmet koyan devrimci bir ruh oluşturan bir kitaptır...

Sonuç olarak, bu Kitâb'm dini, tapmağın kapısından dünya hayatının ortasına atılıp, risâlette, önderlikte, akim güzellik ve çekiciliğinde, bilim, siyâset ve insaniliğin parlak yüzünde varlığını kanıtlamış ve cehalete, zayıflığa, öze yabancılaşmaya ve eskimeye karşı çıkmıştır. Hayatın dışında yaşayan insanları hayata, izzete, hikmete adalete, nimete, ilme, akla, kurtuluşa ve Hz. Muhammed gibi olmaya çağırmıştır. Hz. Muhammed gibi olmak! O Muhammed ki, Hüsrev'in zâlim saltanatını yerle bir edip servet denizini kurutmuştur. Etten kemikten yaratılmış bir insan, bir elinde Kitâb, öbür elinde demirle meydana atılıp adaleti, hakkı ve ihlâsı yerleştirmiş; cehaleti, durgunluğu, sınıf ayrımını ve malı biriktirip yığmayı yok etmiştir. Açların, zavallıların ve sermayeye kurban edilenlerin dostuydu O. Mustaz'afların kurtarıcı önderi, yeryüzünde yoksulluğa ve yoksunluğa itilmiş olanların devrimci kahramanı. Ve nasıl yaşanılacağı, nasıl davranılacağı, nasıl konuşulup, nasıl susulacağı, nasıl savaşılıp nasıl sabredileceği ve nasıl düşünülüp, nasıl sorumluluk alınacağı konularında insanlık için en güzel bir "üsve".

İşte, böyle bir iman ve böyle bir İslâm'dan bunlar da korkuyor. İslâm'ın devrimci, ilerici, eyleme itici 'tevhîd' ideolojisi, geri kafalı dindar tutucuları korkuttuğu gibi, üç-dört

yüzyıldır kendilerini ilerici dünya görüşünün, eyleme itici ideolojilerin ve devrimci

hareketlerin önderleri ve temsilcileri kabul eden Avrupalı aydınları da korkutuyor.

Korkuyorlar; çünkü İslâm hem papanın silahını alıyor, hem de Marx'm; amacı ise Sezar'ı yerle bir etmek.

Görülüyor ki, İslâmî tevhd inancı kendini bulduğu zaman tarihî rolünü de oynamaya başlıyor... Uyanış, adalet ve kurtuluş yolunda düşünceleri harekete geçirmeye, vicdanları coşturmaya, geçitleri aydınlatmaya, fikrî ittihada, gericilik ve durgunluğa "hayır" demeye yöneliyor, zulüm ve şirke karşı cihâd açıyor ve hile ateşlerini söndürmeye çalışıyor.

Ve evet, hemen birbirlerine karşıymış gibi görünen üç güç kendilerini tehlikede görüp, İslâm'a karşı çıkmaya başlıyorlar. Özleri ayrı ve düşünce ile uygulama alanında da birbirinden farklı oldukları halde, İslâm tehlikesi karşısında hiç olmazsa yeniden canlanıp güç kazanmak ve tarihte, toplumlarda, inanç ve vicdanlarda etkili olabilmek için doğrudan veya dolaylı yollarda ittifak kurmaya girişiyorlar.

Bu üç güç şunlardır:

1- Halkın düşmanları, güçlüler ve sermayedarlar. Bunların bir elleri halkın kafasında, öteki elleri ise halkın cebindedir. İnsanlığı tutsak ederek, yağlı/renkli, talan ve cinayet sofralarında oturlar ve insanların boyunlarına binerler. Bunlar İslâm'ın yeniden gündeme gelmesi ile kopan kasırganın karşısında sarayların temellerinin çatırdadığını görmektedirler.

Bu yeni doğan çocuk, zulüm örgütlerini temellerinden çökertecek ve bu bi'set ve uyanış, soyluluk, ayrıcalık ve ticâret putlarını kıracaktır.

Titriyorlar bu İslâm'ın karşısında; bu saldırgan İslâm, çağa ve yeryüzüne egemen tüm güçlerin yüreklerine korku salmıştır. Altm, zor ve hile üçlüsü yıkıma doğru

gidiyor.

2- Kendilerini İslâm'ın ve Peygamber'in varisleri ve Al

lah'ın âyetlerinin yorumcuları sanan; gerçekte ise, eski gele

nekleri, ilkel dinî efsâneleri, atalardan kalma boş öğretileri,

sosyal durgunluğu, fikrî cehaleti ve tarihsel gericiliği temsil eden; büyük bilgin ve

fakih Nâilî'nin deyimiyle, dinsel des-' potluğun kurucuları ve güçlerin, ileri gelen

azgınların, beylerin, paşaların ve irticanm destekleyicileri olan adamlar. Bunlar diğer

iki güçten daha çok, bu tevhîdî bi'setin yıkıcılık gücünü kavırıyorlar! Asıl düşmandan

daha çarpıcı bir şekilde tevhîdî uyanışın tehlikesini seziyorlar.

Takvimler yeni bir mevsimi, yeni bir dönemi ve yeni bir oluşumu gösteriyor.

İlkbahar yağmurları yeni bir dönemi ve yeni bir ruh yeşertiyor. Bulutlardan boşalan

yağmurlar çölün yüzeyinde coşkun ırmaklar meydana getiriyor. Ve bu ırmaklar,

ikinci tür düşmanın evine dolup taşıyor. Bu bakımdan her şeylerini yitirmek

korkusuna düşen düzenbazlar, bu coşkun ırmağa olanca güçleriyle karşı koymaya

çalışıyorlar; Mûsâ'nın "yed-i beyzâ"sı (beyaz eli) karşısında şaşırان sihirbazlar gibi,

hileyle dokudukları iplikleri ortaya atıyorlar.

İsa'nın gelişinde, İsrâiloğullan dininin ve kavminin kurtarıcısının çıkışında; Yahudi

hahamları, Roma ileri gelenlerinin, Kayser'in, ve Filistin kâfirlerinin yaptıklarından

daha daha çok tekfîr ve tefrîk (fâsık yapma) bayraklarını yüceltiyorlar.

Yukarıdakilerin hışmını, aşağıdakilerin ise karamsarlığını, bu yeni tevhidi uyanışın

üzerine çekme çabasındalar. Hz. Peygamber'in geleceğim bildikleri halde, geldikten

sonra zamansız düşmanları kesilen ve Kur'ân'm sürekli olarak hakkı yalanlamak ve

gerçeği gizlemekle suçladığı Arap ve Yahudi din adamlarıyla ileri gelenleri gibi, bu

yeni uyanıştan önce Allah'tan, Peygamber'den ve İslâm'dan söz edip dinsizliğe,

imansızlığa ve ahlâksızlığa karşı çıkararak halkın yanında itibar kazanan ve üne kavuşan bu bezirganlar, gerçek uyanış hareketinin başlamasıyla birlikte, sosyal mevkilerini, ünlerini ve itibarlarını tehlikede görerek hemen ona düşman kesiliverdiler.

Dine Karşı Din:

Tarih her zaman gerçek dinle sahte dinlerin saavşına tanık olmuştur. Tevhîd, tevhîd adına gerçek niteliğinden çıkarılmış ve İslâm en acı darbeleri yine İslâm'dan yemiştir. İnsanı kurtarmak için her türlü zilleti, yabancılaşmayı, irâde felcini, aklî sapmaları ve varlık zaafını atmanın tek yolu dini gerçek kaynağına döndürmek ve düşüncenin yeniden oluşmasını sağlamaktır. Tanrıların tutsaklık ve egemenliklerinden kurtulmak için Allah'ın yaratıcı ve kurtarıcı gücünden ilham ve yardım almak, böyle durgun ve sapık İslâm'ın yerine gerçek İslâm'ı koyarak Müslümanların alın-yazısını değiştirmek zorundayız.

Vurdumduymazlık, hurafeler, cehalet, meskenet, zillet, şirk, zihinlerin kokuşması, şuur felci, ruh hastalıkları, kişilere tapma, zulmün ve fitnenin yaygınlığı canına tak mı dedi; bunlardan kurtulmak mı istiyorsun? Öyleyse, durma git ve Muhammed'in, Ali'nin ve Fâtıma'nın kapısını çal; onlar sana kurtuluş yolunu göstereceklerdir.

Siz ey kurtuluş arayan insanlar, özgürlük kavgası veren uluslar, adalet nerede diyen sınıflar, hakka tapan aydınlar, yoksul, yoksun ve dertli ruhlar! Siz ey ezilmiş ve hor görülmüş insanlar! Cehaletin kapkara tapınaklarının ve yeşil, beyaz ve kırmızı sarayların kurulduğu bu kentte, Fâtıma'nın küçücük toprak evinden başka nereye gidebilirsiniz? Varın o eve, yakıcı ve aydınlatıcı adalet ve imamet meş'alelerini alarak karanlık ve soğuk yüzyılları aşın. Bu meş'alelerle örümcek ağından örülmüş saltanatları, despotlukları, sınıf ayrımlarını ve halkı avlamak için yapılan tapmakları

ve mabedlerin vârislerini yakın. Safevîlerin getirdiği Şîî inancını bırakın; gerçek İslâm'a dönün.

Bilginin cehaleti, ışığın karanlığı, hareketin durgunluğu ve uyanıklığın uykuyu giderdiği gibi, gerçek din de gerici dinleri bir yana iter; iki tür dinden birinin varlığı, diğerinin olmadığının kesin delilidir.

3- Gericilik, renksizlik ve sahte ilericilik gibi süslerini yitirmekten korkan dine karşı aydınlar, devrimci imanın ve bi'setin karşısındaki üçüncü gücü oluşturmaktadırlar.

Toplumumuz tarihten kopmuş ve ilk manevî çeşmemizle varlık kaynağımızın arasına uçurumlar girmiştir. Tarih toprağında kök salan ve iman güneşini, özgürlük havasını, diğer bulutlardan gelen yararlı yağmurları ve tarihin akışı içinde verimli kültür topraklarından besin alabilen bir toplum ancak yeşerip meyve verebilir.

Ne yazık ki, bizim varlık ağacımız, düşmanın acımasızca indirilen baltalarıyla yara üstüne yara aldı. Câhiliyye, cehalet, sınıf ayrımı, saltanat, ırkçılık, kölecilik, fikrî tutuculuk, feodalite, kölelik, siyâsî despotizm, dinsel diktatörlük, diğer kültürlerle yapılan hastalıklı birleşimler ve eski câhiliyye ve şirk düşünceleri gelişmek için uygun ortamlarını buldular. Sonunda yaralanmış ve çürümeye yüz tutmuş İslâm ağacı içten içe kemirilmeye başlandı. Düşünce ve mezhep ayrımları, siyâsî ve kavmiyetçi bölünmeler bu ağacı parça parça etti. Özellikle bizim ulusumuz, kavmî bir tutuma kapılarak açık havada yağmur getiren bulutlarla, baharı muştulayan zengin uygarlıklar, kültürler ve düşünce okyanuslarıyla ilişkilerini koparıp attı. Ve kendisini İslâm dünyasından çekti çıkardı. Doğal olarak, toprağın derinliklerine kök atmış bu zeytin ağacı ne Doğulu oldu ne Batılı. Çok geçmedi solmaya yüz tuttu, sarardı ve bakımsız, meyvesiz yabanî bir orman ağacına döndü. Yıllar geçti, ölü yıllar ve uykuda geçen yıllar, yüzyıllar...

Bir sömürgecilik çıktı ortaya. Batı'da yetişen bahçıvan tüm dünyayı
şenlendireceğim diye çıktı ortaya. Amerika'ya, Afrika'ya ve Asya'ya el attı.
Sömürgeciliğin (istismar) amacı şenlendirmek, meyve verdirmek değil miydi zaten?
Varlık ağacımızı kendi topraklarımızdan söküp aldılar, kökünü tarihimizin
kalbinden kazıdılar. Küçük bir saksıda sun'î gübreyle büyötmeye çalıştılar. Bu
saksıya önceleri
(meşrûtiyet) diyorlardı. Sonra "demeokrasi" dediler. Batı özgürlüğü de diyorlardı.
Verdikleri yalancı özgürlüğün de tehlikeli hâle geldiğini görünce onu da aldılar.
Batılı bahçıvanlar, dünya da eşi görülmemiş bir kap yaptırdılar sonunda. Bahçıvanlar
da değişmedi hiç. Mirza Mülküm Han, Seyyid Hasan, Takizâde, Gogalap, Seyyid
Ahmed Han v.s... Yavaş yavaş ve birden hareket eserleri beliriverdi. Ağacımızın
gövdesine taze su yürüyordu. Yeşermeye başladı yeniden. Tomurcuklar patlıyordu
ardı ardına. Bak iyi bak! Gerçeğı gör, olanları tanı! Ağacımız meyve veriyor yine.
Yaprak aynı yaprak, meyve aynı meyve
Aynı beyaz yaprak, aynı jale gülleri
Ne oldu birden? Neden öyle duruldunuz?
Herkes suskun. Neden soğuk bakıyorsunuz birbirinize?
Ümitsiz bir kara bahtlı, başlar eğik.
Acı ile fısıldaşıyorlar; "kâğıt güller veren bir bahçeyi
Neden sulayıp duralım?" diye.
"Kâğıt güller"
Toprağından çıkarılan, kökü kesilerek sun'î gübre ile baslenen ve Batı
sömürgeciliğinin kanlı kusmuğıyla sulanan bu ağaç kâğıt güller veriyordu.
Bizde aydınlanma akımı, Batı'nın sömürgeci kültürünün bilimsel, fikrî ve kültürel

girdileriyle başladı. Aynı sömürgecilik okulunda okuyan bedevî kavimlerin okuryazarları gibi, bizimkilerin de nesi var nesi yoksa hepsi Batılı. Derilerinin rengi hâriç... Geri kalmış toplumlarda aydın sayılıyordu bunlar. Tarihlerini, kültürlerini, dinlerini ve hatta kendilerini bile Batı kalıplan içinde değerlendiriyorlar. Ve her şeyi Batılı kalıplara dökerek yapıyorlardı. Batı'nın tarihsel kalıplarına bakalım örneğin: Üç belirli dönem göze çarpar burada.

Eski Dönem: Bilim kültür, uygarlık ve ilerleme (Roma ve Yunan uygarlığı).

Orta Dönem: Hristiyanlık, bilim ve aklın boğulması, feodalizmin güçlenmesi, zayıflık ve gerilik.

Yeni Dönem: Öze dönüş, dinsel baskının ve egemenliğinin zayıflaması, kültür, sanat, bilim ve uygarlıkta diriliş hareketleri.

Tarih gerçeği gösteriyor. Avrupa'da Hristiyanlık gitti, uygarlık geri geldi. Demek oluyor ki, uygarlığı öldüren Hristiyanlık idi. Bizim aydınımız böyle bir incelemeye girişmez. Çünkü Batılı değildir o, Batılılaşmıştır yalnızca. Batılı olmak, bir tür uygar olmak demektir; Batılılaşmak ise bir çeşit hastalıktır.

Bizim aydınımız gerçeği bulmak için bilimsel tarihsel incelemelere girişmez; dinini, uygarlığını ve kendisini tanımak için çalışmak zahmetine katlanmaz. Batı ne yaparsa o da aynısını yapar. Batı'nın kendi tarihi, uygarlığı ve dini hakkında yaptığı araştırmaları ve vardığı sonuçları gözü kapalı olarak kendi tarihi, uygarlığı ve dini için uygulamaya koyulur. Hristiyanlığı atar, yerine hiç düşünmeden "İslâm"ı koyuverir, o kadar. Böylece sihirli bir biçimde aydın olur o. İlericidir de; tarihsel sorunları mantıkî ve felsefî yorumlarla çözüverir. Din, tarih ve uygarlık arasındaki en karmaşık ilişkileri bile bir çırpıda gün ışığına çıkarır. Bu ad değiştirmekle yani "Hristiyanlığın" yerine "İslâm"ı koyuvermekle, bilimsel, materyalist, liberal, yapıcı,

deemokrat ve modern aydınların toplumumuzda nasıl da türeyiverdiğini

görüyorsunuz işte. Batı'nın aydını kendisini Rönesans'ın ve Büyük Fransız

Devrimi'nin kültür ve düşünce vârisi biliyor. Bunca bilimsel ilerlemenin ortağı,

Voltaire'in, C. Bernard'm, Galile'nin, George Danon'un eserlerinin, kilise ile

mücâdele sonucu ortaya çıkan kültürün, ilerlemenin ve uygarlığın vârisi biliyor.

Voltaire'in ve Renan'm tarih felsefelerine dayanarak Hristiyanlığı Roma

İmparatorluğu karşısında bir zillet ve teslimiyet felsefesi, kölelik huyu ve korkaklık

ahlâkı kabul ediyor.

Bizim aydınımız ise, İslâm'ın, Roma'nın sınıf ayrımına

karşı olduğunu bilmeden; Doğu ve Batı imparatorluklarını yıkan silahlı Peygamber'in

risâletini anlamadan; İslâm'ın sermayenin belirli ellerde toplanmasını yasak ettiğini

düşünmeden ve baştan başa cihâd ve özgürlük kavgalarıyla dolu olan şehid

kanlarıyla yazılmış tarihine hiç göz atmadan; Voltaire'den kaptığı düşüncelerle

oldukça küstah bir biçimde Hristiyanlığın yerine İslâm'ı koyuyor ve kendince fikirler

yürütüyor, kalem oynatıyor, yüzeysel yargılarda bulunuyor.

İmparatorun darağacına çektiği Mesih'le imparatorluklar yıkan Hz. Muhammed

arasındaki farkı, kölelik ruhu aşıl原因an Hristiyanlık'la kılıç dini olan İslâm arasındaki

farkı ve imanın temelini yoksulluk kabul eden Saint Paul'le, yoksulluğu küfrün temeli

sayan Ebû Zer arasındaki farkı bizim aydınımız görmez. Bin yıl süreyle sömürüye

karşı verilen savaşları, kurtuluş hareketlerini bilmez ve feodalizme, sınıf ayrımına ve

belli bir aile, sınıf veya hanedanın despotizmine karşı olan İslâm'la Budizm'i;

ezilmişlerin, hakları elinden alınmışların Peygamberiyle, Hindistan'dan Çin'e kadar

saray saray dolaşan Buda'yı birbirinden ayıramaz. Ezenle ezileni, zâlimle mazlumu,

öldürenle öldürüleni mezhep kavgalarının sonucu kabul edip aynı kefeye koyar.

Ve bizim tarihimizde görülen dinle bilim ve ilerleme arasındaki ilişkinin, Batı tarihindeki tam tersi olduğunu bilmez. Bizim Ortaçağımız yani dinî ruhun egemen olduğu üçüncü ve dördüncü yüzyıllarımız, kültür ve ilmimizin doruk noktasına ulaştığı yüz yıllardır. İslâm uygarlığının yetiştirdiği bilginler, dünyayı fethetmişlerdir.

Bizim bu aydınlarımız, modern kadınlarımız gibi modaya uyarak birden uygar kesiliverdiler, bilimsel öz uyanışı gerçekleştirdiler ve isim değiştirmekle aydınca yargılarda bulundular. Felsefî, bilimsel ve sosyal alandaki yargılamalarını Batı'nın tarihine bakıp, Batı'nın kalıplarına dökerek yapıyorlar. Kendileri yok; yerlerinde Batılı veya Batılı olmayan bir yabancı var sanki. Öz uyanışa vard .ça kendilerinden uzaklaşıp yabancılaşıyorlar bizim aydınlarımız; yabancıların gereksinimlerini, zorluklarını, amaç ve değerlerini kendilerinin sayıyorlar. Hastalıkları Batılı doktorlar gibi teşhis edip, tedaviyi de Batılı doktorlar gibi yapmıyorlar aslında. Batılı doktorların yazdıkları reçeteleri hastanın adını değiştirerek kullanmaya kalkıyorlar. Kendi dertlerini duymuyorlar, kendi hastalıklarını anlamıyorlar. Felç olmuş duygularıyla, başkalarının dertleriyle iki büklüm oluyorlar.

Ekonomimiz daha tarımımızın sorunlarını çözememiş, ekip-biçme dönemini yaşıyoruz henüz; kendi ekmeğimizi, peynirimizi, soğanımızı daha kendimiz temin edemiyoruz; aydınımız kalkmış, teknoloji toplumlarının hastalıklarından ve teknolojiden söz ediyor.

Başkentte günlük geliş-gidişi için altında arabası yoktur; ama teknolojinin egemenliği nedeniyle özünden yabancılaşmış gibi Avrupa'nın iki dünya savaşı sonucu yakalandığı karamsarlık, değerlerini yitirmesi, lâubalilik, ümitsizlik

hastalıklarına çözüm aramaya kalkar. Psikoloji, düşünce, sanat, edebiyat, ahlâk ve ideolojide aynı hastalıklara yakalanmış numarası yapar. Devlet dairelerinde çay içerek uyuklar; ama kendisini haşin bürokrasinin kurbanı sayar. Su, ekmek, et, ulaşım, yol, konut ve okuma-yazma bilmeme gibi sorunlar çözülemeyecek kertede iken; varoluşçuluktan, dadaizmden, nihilizmden, François bilmem kimin tavırlarından ve bilmem kimin oyunlarından söz eder; lükse ve yapmacık güzelliklere kaçar; seksle, tüketimle, ekonomizm ve bireycilikle ilgilenir.

Kadın; güzelliğin aynası, ruhun dostu, aşk ilhamcısı, Peygamber'in deyimi ile yaşam bahçesinin gülü, göklerin temiz emâneti, fitratın tanışığı, hayâl giysisinin ruhu, erkek ruhunun dinlendiği mekân, yalnızlığın aası ve vahşeti karşısında ilk gereksinim ve isteği olması nedeniyle Allah'ın Adem'e ilk hediyesi, Âdem'in ilk duası ve dert yoldaşı, kutsal bir âyet ve Allah'a inananların namazda döndükleri, asırlar ve nesillerdir tavaf ettikleri Allah'ın evinin komşusu hatta bir parçası iken; İslâm'ın gözünde kadın bu kadar değerli iken... şimdi aydınımızın gözünde güya değerini bulmuş ve cinsel bir oyuncak, ikinci derecede bir ekonomik araç, yani hem eğlence hem de tüketim aracı hâline gelmiş ve çarşıda satılan bir yaratık olmuştur. Boyanarak ve süslenerek gösteriş yapan bir hayvandır artık kadın. Lisanı, kişiliği bir eğlence aracı olarak dış vücut yapısında yansıyan bir hayvan. Sosyal rolü ise, tüketimi artırmak ve erkeğin şehvetini uyandırmak ve doyurmaktır o kadar.

Yararlıdır belki bir dereceye kadar; ama değersizdir, başı boştur, saygı ve iffet sınırlarını aşmış, kutsal yalnızlıkların dert yoldaşı ve erkek hakkı tanımışlardır ki, istediği yerde vücut güzelliğini gösterebilsin ve bu yoldan istediği geliri elde etsin. Ama ideal düşünceyi, gönül yorgunluğunun ilacını, ilham çeşmesini, ruh

susuzluğunun pınarını, yalnızlık yoldaşını, hayatın ve varlığın anlamını, hayat cevherini; yaşamda, edebiyatta, kültürde, düşünce ve sanatta ilham kaynağını; çirkin yeryüzünü, soğuk doğayı ve günlük boş hayatı güzelleştiren ve ısıtan ruhu ve iki kutsal ateşi, yani aşk ve şiiri yitirdik.

Ve bilinci, ruhu ve yaşam sermayesi İslâm olan toplumumuz uykuya daldı ve geleneksel kalıplara girerek, uyanıştan uzak zihnî durgunluğa, resmî dış görünürlere, amaçsız teşrifatlara, yararsız ve yüzeysel taassuplara, ölü ve sapık eski ilimler adına kültür yoksunluğuna düştü. Kendi kabuğuna çekilerek, İslâmî risâlet ve uyanışın çok gerilerinde kaldı. Zamanımızın toplumsal gerçeklerine yabancılaştı. Ve bu arada Müslümanlar Batı ile ilişki kurmaya başladılar.

O Batı baştan başa burjuva ve sermayecilik özelliği ve ahlakıyla, teknolojinin gücüne dayanarak tüm ezilmiş ulusları sömürsünün altında ezdikçe eziyordu. O sömürü ki, bir elinde bilimi ve diğer elinde teknolojiyi, sermayenin ve aşağılık kapitalist burjuva düşüncesinin emrine vermişti. Dünyada ve insanlara egemen olan boğazıyla yalnız ve yalnız sarı şeytana tapıyordu. İstiyordu ki; tüm bağılılıklar, gelenekler, soyluluklar, aşklar, imanlar, kutsal düşünceler ve dinler bu sarı şeytanın göz kamaştırıcı ve sihirli ışınları altında rengini ve kıymetini kaybetsin.

Özgürlüğe giden tüm uyanış yolları kapansın. Tüm toplumların tek bir hedefi olsun: Tüketim. Tüm uluslar bir şeye köle olsun: Tüketim. Doğu'nun ve Batı'nın tüm ülkeleri burjuvazinin dininin tarlaları hâline gelsin. Bu burjuvazi dini ve ahlâkının dışındaki tüm diğer dinler, ahlâk ve inançlar, düşünce ve değerler; evet hepsi de akılcı değildir, bilim dışıdır ve çağdışıdır. Hangi bilimin dışında? Tabii ki burjuvazinin biliminin...

Aklı gücün hizmetine, bilimi teknolojinin, teknolojiyi üretimin ve üretimi de

kazancın hizmetine veren "Yeni Skolastisizm."

Artık, yeni Batı uygarlığı ile burjuva kuralları ve kültürünün anlamını anlıyoruz.

Materyalizm, realizm, enternasyonalizm, ekonomizm, siyantizm, liberalizm... Evet, evet; hepsi de, Allah'a tapmanın yerini altına tapma alsın; ekonomik maddeye tapan burjuvazi, felsefî maddeye tapsın (materyalizm) diye... İnsanlar zorunluluk zincirine.(cebriyye) bağlanarak köleleşsin diye. "Üretim ve tüketim" zorunluluğuna yani... Tüm insanî idealler ölsün; yüce istekler, manevî değerler, gerçek güzellikler, hayır, kemâl, erdemler, özgürlük istemleri, fikrî yücelişler, amaç, kurtuluş çabaları, sırları çözme, susuzluğu gideren kaynaklar, öz uyanış, cömertlik ve aşk... Evet, tüm bunlar yok olsun diye...

Dünyanın ruhuna yol bulabilme, gerçek benliğe varma, varlığın temel anlamını bilme, hayatın sonunu görme, insanı tanıma ve yaratılışın sırrına erme çabaları sönmelidir ki; burjuvazinin istediği tipte, lezzete, refaha, paraya düşkün, salt ekonomiye inanan ve yalnızca gelirinin artmasını düşünen bir yaratığa dönüşsün insan.

Ne farkı var materyalizmle burjuva düşüncesinin? İkisinin de amacı aynı değil mi? İkisi de ekonomik kazançtan başka ne düşünüyor? İkisi de, her gün sabahtan işe gidip akşam eve dönüyor, tüketim için üretim yapıyor ve paranın çevresinde tavaf edip durmuyor mu? İkisinin yaşamı da refah ve refahı getirici araçları aramakla geçiyor. Paul Simon'un dediği gibi; "Başka bir şey değil, yalnızca durakta otobüs beklemek" tir, her iki izm'in de anlamı.

Amaç, tüm ulusları ve ülkeleri tüketim pazarları hâline getirmek ve tüm nitelikleri, huyları, soyluluk, yüz hattı, ulusal ve manevî değerleri yok etmek ve her şeyin belli bir kalıba sığmasını sağlamaktır. Çünkü, sanayici sermayedar hep belirli kalıplar

içerisinde üretir.

Şu yeni hümanist akım bile tanıklık ediyor ki, artık dünya ahlâkî ve manevî değerlere; adalet, eşitlik, kardeşlik, kutsallık, sorumluluk, yücelik, erdemli olma, salt hayvânî arzulara tutsak olmayı aşağılama; kazanç ve güç peşinde koşmakla bencilliği hor görme; cömertlik, hakk, fedakârlık, amaç, vefa, ahde bağlılık ve inanç gibi tüm duygulara yabancıdır.

Tabiat maddî güçlerden ve cembrî kanunlardan başka bir şey tanımaz oldu. Kör ve duygusuz yaşamdan o da etkilendi artık. Zayıfların ölüp, güçlülerin kalması kural hâline geldi. Orman kanunu, hayatın temeli ve tabiat rejiminin anayasası oldu.

Realistim diye ortaya çıkan bilimsel düşünürler yalnızca maddeye, dış tecrübeler, fizik ve biyoloji kanunlarına dayanarak düşünce üretiyorlar; bilimin temellerini bunlar üstüne kurmuşlar. İnsanın Allah'a tapmasını bile maddî bir oluş ve doğanın ürünü olarak görüyorlar. Orman kanunu neden geçerli olmasın böyle bir dünyada; bilimsel, sosyolojik, biyolojik ve ideolojik veriler duygulara, manevî değerlere, inançlara pay mı ayırıyor ki!?

Bu bilim ve bu cembrî kanunlar hayata egemen olunca, maddecilikten uzak soyut kavramlara, idealist düşüncelere, dine, fizik ötesine ve inanca elbette yer kalmayacak ve bunlar hayâl, ütopya ve duygusal olarak niteleneceklerdir.

İnsan ve insan toplumu da böyle maddî bir varlıktır; zooloji biliminin konulan içine girer. Sonuç olarak, gördüğümüz tüm varlıklar maddî doğanın yansımasıdır ve hayatı egemen olan kanunlara tabidirler. Toplum da denizler ve ormanlar gibi açık bir alandır. Her insan yaşam kavgası vermek zorundadır ve herkes bu alanda gücü yettiği oranda savaşıacak ve yeteneğini ortaya koyacaktır.

İnsan, gücü arttıkça daha ileriye, refaha, başarı ve mutluluğa, Darwin'in deyiimiyle

en doğru yöne gider. Güçlü olan ilerler, kazanır ve yaşar, arkada kalan ise yitirir ve ölür. Yaşam mahkemesinde verilen kararlar hep bu yöndedir. Bu mahkemenin temelinde yatan adalet değil, zulümdür; çünkü yargılamada temel kural yetenektir.

Hak güçlünüdür ve tabiatın düzeninde zayıflar ezilmeğe mahkûmdurlar.

İnsanlık tarihinde hakkı ve hududu belirleyenler fâtipler olmamış mıdır?

Mülkiyetin zordan başka bir koruyucusu görölmüş müdür? Allah'ın yeryüzünü kimler, hangi esasa ve hangi yasalara dayanarak böldüler? Amerika gözümüzün önünde bir örnektir; zorun galebesini bazıları ruhun ve aklın üstünlüğü ve dışa yansıması olarak övüyorlar. Mani, dünyayı karanlıkla aydınlığın savaş alanı görüp, peygamberlik iddiasında bulunarak şöyle diyordu: "Fâtipler aydınlığın öğelerinden, yenilenlerse karanlığın öğelerindendir." Ni-etzsche, ateşli ve heyecanlı aklını gücün hizmetine sokarak, gururla "Tanrı ölmüştür" diye bağıırıyordu. "Sultanın önünde secdeye kapanmıştı o." Mesih'i kavminin vicdanında yeniden çarmıha gererek, Kayser'in dönüşüne ortam hazırladı. Hitler'in gelişinin müjdecisiydi o. Ve ölümünden otuz yıl sonra taptığı "süpermen", Tann'nm yerine geçti.

Bir gerçektir; tarihin ve tabiatın kanıtladığı ve ulusların

kültürüne yerleştirdiğı bir tecrübedir, zorun her hakkın üstünde olduğı.

İnsan toplumu çeşitli türde bireylerden oluşur: Aptallar, çalışkanlar, tembeller, zekîler, yetenekliler, yeteneksizler, zayıflar, güçlüler, hastalar, sağlamlar, üstün zekâlîlar, geri zekâlîlar...

Herkes boyca, vücutça, yüzce, ağırlıkça ve renkçe birbirinden farklı olduğı gibi; yetenek derecelerine, pratik zekâlarına, zihinsel ve ruhsal yapılarına göre de birbirinden farklıdır.

Güneş, hava, su, toprak, orman, maden, otlaklıklar... Hepsi de tabiatın nimetleridir

ve bu nimetlerde herkesin hakkı vardır.

Her şey buraya kadar iyi geliyor; sosyalizm, hak, özgürlük, eşitlik...

- Neye göre hak?

- Yalnızca "çalışma"ya göre!

- Güzel; daha güzeli de olamaz zaten. Hangi koşullar ve ölçüler çevresinde?

- Hiç, herkesin kendi liyâkati ve yeteneği ölçüsünde.

Tabiat servetin esas kaynağıdır ve yaşam sermayesidir.

Tüm insanlara aittir tabiat. Herkesin yeteneğini ve yapabilirliğini gösterebilmesi için,

kimsenin eline ve ayağına zincir vurmayınız; sınırları ve çizgileri ortadan kaldırınız;

kimsenin önüne engel çıkarmayınız. İlerici güçlerin önüne geçmeyiniz ve el-kol

bağlayıcı, ümit kırıcı yasalarla yaratıcılık, hareketlilik, atılım, yol buluculuk,

devrimcilik, kişisel yetenekler, örgütleyicilik ve önderlik yeteneği bulma ve keşfetme

yeteneklerini bastırmayınız. Devletleri, milletlerin başı üzerinden kaldırınız ve

milletleri ticâret, üretim, güç kazanma, servet sahibi olma ve doğal kaynakları

çıkarmaktan alıkoymayınız.

Devlet egemenliğine hayır! Ve, 18. yüzyıl fizyokratlarının "Bırakınız yapsalar,

bırakınız geçsinler" sloganlarına da.

Eşitlik, hak, insanlık, adalet? Bunlar hep idealistlerin düşünceleridir. Dinin verdiği

öğütler olsun, bu tür idealistçe düşünceler olsun, böyle romantik ve fizik ötesiyle

ilgili duyguları tabiat, tarih ve bilim mahkûm ediyor. Gerçek olan şu fizikî dünyadır;

bu dünya da yalnızca yetenek ve liyâkati esas almaktadır. Eşitlik ve adalet Rüstem'in

atıyla MoUa'nın eşeğini aynı kazığa bağlamanın adlarıdır. En feci ve en ayrıcalıklı

bir zulümdür bu. Tarih boyunca oynamak ve köle olmaktan başka hiçbir yeteneği

görülmeyen zenci ırkla, yeryüzünü değiştiren ve büyük uygarlıklar yaratan Arî ve

Cermen ırklarına aynı hakkı vermek; Arî ve Cermen soyunun hakkını elinde almaktır.

İnsanlık mı? Ortak bir cevher, gerçekler ve değerlere sahip olan insanlıktan söz eden yalnızca dinî düşüncedir. Allah'tan söz edip, insanları Allah karşısında eşit sayan dinî düşünce; tabiattaki kardeşlik, eşitlik ve ayrı yeteneklerde olma özelliklerine ters düşmektedir. Tarihin zorunlu akışı, soy ilmi, psikoloji, genetik, kısaca tüm bilimler bu gerçeği kanıtlıyorlar.

İnsanlıktan, insanlardan ve insanların sosyal düzenleriyle bu dünyadaki özel yerlerinden söz etmek, zorunlu (cebrî) kanunlara, tabiatın kesin ve egemen kurallarına ve mutlak maddiyâtın esaslarına ters düşen din diliyle konuşmaktır.

Realizm, materyalizm, natüralizm, biyoloji, genetik, psikoloji, fizyoloji, tarihsel materyalizm, sosyolojinin tecrübî kanunları ve zihin dışı tüm oluşlar ve duyular bu dile yabancıdır.

Bilimle akıl ayrı dillerden konuşmuyorlar. Din ve ahlâk ne derse desin; bilimsel gerçeklerin, görünür doğruların, zorunlu kanunların, günlük yararların, çalıştırma, sömürme ve yaratılışın, hayatın ve olup bitenlerin dili, gücün ilerleme ve gelişmenin temeli olduğunu söylüyor.

Ekonomizm, siyantizm ve liberalizm... Ekonominin soyluluğu, bilimin soyluluğu ve özgürlüğün soyluluğu... Ba-tı'nın materyalizmi de, burjuvazi kültürü de aynı şeylerden söz ediyor.

Burjuvazi Ortaçağ'ın sonlarında "orta sınıf" sayılıyordu. Kentte oturan esnaf takımı, feodal düzende yüksek tabaka ve köylü tabakanın ortasında bir sınıf oluşturuyordu. Ekonomik açıdan olsun, manbk açısından veya insanî ilişkiler, sosyal hukuk, siyâsî fikirler, özgürlük ve demokrasi açısından olsun; feodal sınıfa, halkı aşağılayan

aristokrasiye ve dinsel despotluk, siyâsî durgunluk, diktatörlük, hurafeler, fikir ve kültürde tutuculuk ve Kilise egemenliğine dayanan saray ve ruhâniyet düşüncesine göre burjuvazi ilerici ve hareketli bir düşüncenin sahibi olarak görülebilirdi. Ama, Asya ve Afrika'yı sömürmesi sonucu bedavadan hazinelere konu. Makinanın gücü ve yığılan sermayenin acımasızlığı sonucu yüksek aristokrat tabaka ile köylüler arasındaki sınıf ayrımına dönüştü. Bu orta sınıf yavaş yavaş veya birden (Fransa'daki gibi) eski kral ve kral çocuklarının yerini alarak, yeni sınıf düzeninin temellerini attı. Teknolojinin de gelişmesiyle sade ilişkiler karmaşık sistemlere, basit ticâret ve çalışma faize ve paraya dayanan ekonomik düzenlere ve sermayenin en büyük kazanç nedeni olması biçimlerine dönüştü. Bankalar, kurumlar, holdingler, çok uluslu şirketler, döviz ve borçlanmaya dayanan dünya ekonomisi derken; "cinspara-cins" formülünün, "para-cins-para" formülüne dönüşümü... Ki artık, para ticârette araç değil, cins araç, para ise amaçtır. Bir kanser gibi gelişen burjuvazi sistemi, iki hayırsız sonuç doğurmuştur: Uluslararası sömürü ve sınıfsal sömürü. Kanserleşmiş burjuvazi, sınırlarını aşmış, insanların hakkını yemenin de ötesine geçip, insanların varlık cevherlerini ve gerçek insanlıklarını kemirmeye başlamıştır. Adaletçi sosyalistler, sermaye sahiplerinin işçinin hakkını vermediğini; onun kazancını cebine indirip, emeğini sömürdüğünü söylüyorlar. Bu sosyalistler işin hiç de gerçeğinde ve derinliğinde değil; İmam Hüseyin cellat Yezîd'in elinde Kerbelâ'da şehid edildiği zaman birtakım sözüm ona dinciler ah vah edip, "Öldürdünüz ama, neden su vermediniz?" diye üzüntülerini dile getiriyorlar.

Acımasız zorunluluk, insanı yutan dev, kanserleşmiş tümör, vesvese verici hannâs, taşı karartan sihirbaz, gerçeği örten cadı, cinsiyeti değiştiren usta cerrah, vahdeti

ayırır, fitraü değiştiren, yaratılışı saptıran güç; Allah'sız bir çağın üç serden oluşan

şirk'i: Materyalizm, kapitalizm ve makinizm.

İnsan artık Allah'ın kutsal âyeti değil, bir araçtır. Teknoloji kralının makinasma takılmış ve bu makinanın bir vidası olmuştur. Zorbalık değirmeninde başkalarıyla birlikte kazanç çalgılarıyla oynuyor.

Varlık felsefesi mi? Üretimde oynadığı roldür. Mutluluğu mu? Tüketimdeki payıdır. Sorumluluğu mu, ahlâkı mı, dini mi? Maddenin zorunlu kanunları karşısında teslim olmaktır; sermayenin ve makinanın hükmüne boyun eğmektir. Aşkı mı?

Refah. Amacı mı? Emekli olabilme. Son arzusu mu? Emeklilik döneminde ölüm odalarında ölümü beklemek. Varlığının hayatı boyunca kazandığı anlam mı?

Bankadaki parası.

Sermayedar? Sermayesinin miktarınca varlığını yitirmiş zavallı. Toplumun kanını soran ve insanın bağırsaklarında yaşayan bir parazit. Başını ahırından kaldırmayan domuz. Bir ömür kaçan, çabalayan ve toplayan karınca. Yemeyen, yiyemeyen, yalnızca diş etlerinin kaşınmasını gidermek için dişleyen kör fare... Çaldığı altınları dolambaçlı yollardan güneş görmeyen yerlere götürüp habire biriktirmek ve onlarla oynamakla meşgul.

"Topluyor ve yalnızca sayıyor." (Hümeze: 3)

şu Kur'ân, paraya tapanların ve hak yiyenlerin psikolojisini nasıl da güzel ifâde ediyor. Onlar malı toplar, sayar, ama yemezler; toplarlar ve sayarlar yalnızca.

O artık bir hastadır; kuduz hastasıdır. Tehlikeli ve tehlikeli olduğu kadar da iç acmdırıcı bir hastalık. Bu altına tapma dini ve çoğalttıkça çoğaltma deliliği onu tüm ahlâkî değederden, insanî ihtiyaçlardan, varlık yeteneklerinden, güzelliklerden, hoşlanmadan, uyanıştan, imandan, hayırdan, kemâlden ve yaşamın anlamından

yoksun bırakmış; para kokusuyla deliler gibi koşuyor, ölüm toprağına düşünceye ve mezara gömölünceye kadar sürecek de koşusu.

"Çoğaltma arzusu sizi boğdu; her güzellik, iyilik, kemâl ve sorumluluktan alıkoydu; sonunda mezarlarla görüşüp buluştunuz." (Tekâsür: 1-2)

Altın, bu "sarı şeytan."

Cinler gibi kölelerinin içine girmiş; içlerinde insanlık adına bulduğu eserleri yok ediyor, özüne oturuyor onların. İşte bu alinasyondur; burjuvazi içinde yaygın olan deliliktir.

Bu delilik dindeki delilikle aynıdır. Bazı dindarların arasında ibâdet sufiyâne bir aşk biçimi alıyor ve dine uygun arifane bir öz uyanışa bürünüyor; hıra tın, İhlasın ve takvanın güçlenmesi sonucunda da sûfî, ayak tırnağından saçının tellerine kadar cezbeyle tutuluyor. Sûfî arûk hastalanmıştır ve hastalığı sırasında sayıklayıp Hallâc gibi, "Ene'l-Hakk" diye bağırır; zanneder ki, içinde yaşadığı toplumda Allah'tan başka kimse yoktur. Bu hâle tasavvufta "vahdet-i vücûd" diyorlar. Yani görülen her şey boştur ve her ne varsa Allah'tır; ben de Allah'ım... Bu da bir tür hastalıktır.

Altına tapma dininde de, Sarı Şeytan'a iman getirmiş olan kullar, her sabah ve her akşam onun kıblesine dönerek namaz kılarlar ve bu altından putun karşısında alınlarını kölelik toprağına sürerek secde ederler. Ve âşıkane tavaf ve delice sa'y ederek, 'Altın Ev'in hacımı edâ ederler ve son durakta özgürlük, eşitlik ve uyanış değerlerini kovarak, öz insanlıklarını cömertlik ve ihlâs yolunda sonsuzluğa ermek için yok ederler; altına daha çok yakın olmak amacıyla İsmâ-illerini kurban ederler ve en son olarak da, altının rabbliğı, melikliğı ve ilâhlığı önünde eğilmek arzusuyla saçlarını traş ettirirler.

Bunlar, bu dinin gerçekten inanmış kullarıdır. Bu dinde

de bazen olur ki, ibâdet aşka dönüşür ve iş vahdet-i vücûd'a varır. Altın tasavvufuyla sarhoş sûfiler cezbe, riyazete, aşka, altını zikre ve teşbihe yönelirler. Altın mevlâdır ve bunların varlık nedenidir. Haktır ve gerçektir. Güzellik ve çirkinlik, hayır ve şer, eksiklik ve tamlık, aşağılık ve şeref, hakk ve bâtıl, erginlik ve çocukluk, kurtuluş ve batış için mihenk, ölçüdür. Amelin mizanıdır; imam, velî, müctehid, mürşid, cennet ve cehennem sahibidir. Herkesin dönüşü onadır. Öldürmek ve yaşatmak onun elindedir. Kaza ve kader onun hükmü altındadır. Dilediğini mutlu eder, dilediğini mutsuz. Dünyayı kudret elinde döndüren odur. Yaratan, rızıklandıran, şekil veren, hakîm, azîz, kadir, ğânî ve güçlü olandır. Ondandır başka her şey bir hiçtir; evrenin ruhunda yatan odur; ben de ondanım, tanrı da onandır.

İşte buna altının vahdet-i vücûdu derler. Altın tasavvufunun Hallaçları, kendilerini gerçekten altın sanmaktadırlar; yaşadıkları oplumlarda altından başka hiçbir şeyin olmadığını hissetmektedirler. Kendi uyruklarını ve soylarını gerçekten necîb, azîz ve kerîm saymaktadırlar.

İnsanoğlu topraktan yaratılmıştır ve zayıflığı da topraktan gelmektedir. Bunlarsa altından yaratılmışlardır. Kendilerinde de ne cevher varmış meğer; bu kadar gurur ve benliğin kaynağı da burasıdır işte. İnsanlar topraktan, bunlar ise altından olma. Bu yüzden insanları aşağılarlar; onların değer ve erdemlerini tanımazlar. Âdemoğulları karşısında hiçbir zaman boyun eğmezler. Çünkü Âdemoğulları topraktan yaratılmışlardır, bunlar ise altından; altın hiç toprağın karşısında eğilir mi?

Bu Sarı Şeytan'ın kulları onun huyunu kapmışlardır. Sarı Şeytan içlerine girmiş ve onlar da vahdet-i vücûda ermişler. Kullarının boğazından konuşan Sarı Şeytan'ın kendisi. Şeytanı şeytan yapan benlik, gurur ve Âdem'e secde etmemek, kendi yaratılış madeninin üstün olmasından ileri gelmemiş miydi?

"Ben ondan daha üstünüm, dedi; çünkü, onu topraktan yarattın, beni ise ateşten."

(A'râf: 12)

"Ben topraktan yaratılmış olan birisine mi secde edeceğim? dedi." (İsrâ: 61)

Ahlâkçı sosyalistler burjuvaziye insanlık için bir âfet olarak görüyorlar ve onu para delisi olmakla suçluyorlardı. Halkın inancına göre, bir cin veya şeytan insanın vücûduna girerek onu deli eder ve kendinde uzaklaştırır; alinasyon da bundan farklı bir şey değildir. Burjuvazinin beynine, gönlüne ve cevherine sızan dinar şeytanı, para ecinnileri ve Ib-lis'in sarı çocukları onu fitratından uzaklaştırır ve kendisine yabancılaştırırlar. Allah'ın koyduğu fitrat, Sarı Şeytan'ın fitratına dönüşür. İblis böylece yaratılışın başlangıcında söylediği gibi, Âdemoğulları'ndan öc alıyor; "Âdemoğulları'nın içlerindeki maddeye aşırı biçimde yönelme ve dünya içinde boğulma duygularını harekete geçirerek..."

Altının niteliklerinden değil midir tüm bunlar? Allah burjuvazinin psikolojisini, sosyolojisini ve bu sınıfa özgü ahlâk, ruh ve yaşam biçimini ne güzel anlatıyor! Karun gibi insanların huylarından ve ömrünü kazanç peşinde geçiren altının dostlarından söz ederken, devrimci insanın psikolojisine ve halkın sosyolojisine de değiniyor: "Gece gündüz, açık gizli, mallarını sarfedenlerin mükâfatlarını Rableri verecektir. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir. Faiz yiyenler mahşerde ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların 'zaten alışveriş de faiz gibidir' demelerindendir. Oysa Allah alışverişi helâl, faizi haram kıldı. Kime rabbinden bir öğüt gelir de faizcilikten geri durursa, geçmişi kendinedir, onun işi Allah'a aittir. Kim faizciliğe dönerse, işte onlar cehennemliktir ve onlar orada ebedî kalacaklardır." (Bakara: 275)

Bu kadar nefret ve öfke, ve Allah'a karşı açıkça savaş ilan etmek...

Bedevisi düzende ekonomi hayvancılık dönemindeydi daha.

Kureys'in sermayesi topu topu bir-iki yüz bin deveydi. Birkaç sömürücü vardı. En ünlüsü de, Peygamber'in son hacanda ilan ettiğı ve Arafat'ta herkesin önünde rüsvey ettiğı 100 bin deve sahibi amcası Abbâs İbn Abdu'l-Muttalib'di. Kureys bu aşamadaydı daha Peygamber gelmeden.

O günün faiz yiyen Abbâs'ı, develer sahibi Ebû Süfyân'ı, köle tüccarı Ümeyye bin Halefi ve esnaf Ebû Leheb'i; bugün Rockefeller'e, Ford'a, General Motor gibi şirketlere, Krupp, Standart Oil, Aramco ve Chevron gibi kuruluşlara dönüşmüştür. Bu dev şirketlerin sermayesi bazen olur ki, Fransa gibi kalkınmış bir ülkenin bile bütçesini aşar. Tüm dünya üzerinde milyonlarca işçi ve milyarlarca tüketicinin kanlarını emmektedirler.

Bir göz kırpmayla büyüyorlar, tehlike çanları çaldırıyorlar yeryüzünde. Savaşlar çıkartıyorlar; çocukları, zayıf ülkeleri ve gençleri ölüm ticâretini artırmak için savaş alanlarında katlediyorlar; imanın köklerini kurutup, ulusların temellerini yıkıyorlar. Ahlâkî değerleri öldürüp, birlikleri parçalıyor ve nesillerin tarihle olan ilişkisini kesiyorlar. Kùltürlerin, dinlerin ve yerli uygarlıkların varlıklarına son verip, kutsal hürmetlere, namus sınırlarına, erdemlere, manevî hazinelere, nesillerin yüzyıllar boyunca biriktirdikleri değerli miraslara, insanlığın yüzyıllar boyu yeryüzünde elde ettiğı değerlere saldırıyor, tüm bunları yağmalıyor ve bataklıklara gömüyorlar. Tüm ulusları istedikleri kalıba sokup, yaşamı tüketimciliğe, insanları de boşluğa, imansızlığa, karanlığa, amaçsızlığa, aşağılığa, zayıflığa, gerçeklerden ve maneviyâttan soyutlanmaya, soysuzluğa ve insanlık dışı düşüncelere sürüklüyorlar İnsanlar cansız ve soğuk mankenlere dönüştüler; cansız mankenler gibi değişip duran modalar sırtlarına ne giydirir-se giydirsin, "Hayır!" diyemiyorlar.

Yüce amaçları: Fazla çalışmak, otomobil ve apartman sahibi olmak.

160

161

İDEOLOJİLER VE İSLAM'IN KONUMU

BİZ VE İKBAL

Dertleri: Borç, trafik, taksitler ve giyim.

İnanç ve düşünceleri: Kitle iletişim araçları ve tüketim toplumlarının haberleşme araçlarının şırına ettiği bilgi ve haberler.

Edebiyat ve sanatları: Esrar, alkol, marihuana, polisiye romanlar, hasta ruhların saçmalıkları, sapık izmler, seks ve vurdulu kırdık filmler, şiir geceleri, resmî kültürel toplantılar, renkli televizyon dizileri, reklam posterleri, moda gibi değişip duran felsefe, ideoloji ve siyâsî yöntemler...

Ahlâkları ve aile ilişkileri: Uygar Amerikan ailelerinin yaşam dolu serüvenleri...

Bay Dr. Hartoon'un ailesi aydın ve eğitim görmüş kişilerden oluşmaktadır. Aileden biri çıkar, yengelerini hâmile bırakır; sonra durumu doktora aktarır ve bir diğer yengesine sıranın gelmesini bekler. Ve bu tür 'ilerici' yaşam biçimleri, yıllarca eğitici ve öğretici programlar niteliğinde aile sevgisini, temizliğini Amerikan türü 'sıla-i rahm'i anlatmak için uygar, özgür, ilerici ve bilimci Amerikan ailesinin yaşantısı olarak verilir.

Kadınları ve aşkları: Bunlar artık çözüme kavuşturulmuş sorunlardır. Manhattan mahallesinin kuzeyindeki renkli bahçeler, yoksul ulusların sorunlarına çare diye gösterilir. Özel apartman alamayan yoksul sınıflar ve renkli partilere gidemeyen, özel otellere giremeyen ve kadınları üzerinde kumar oynayan insanların kadın ve aşk sorunu yoktur...

İlerici bir toplumda tüm sorunların nasıl da çözüldü-verdi-ğini görüyorsunuz. Para ve biraz da bilimsel bir mantık oldu mu, her şey tamamdır. Sermaye sahiplerinin, yoksul halkın karşılaştığı zorluklardan habersiz olduklarını sanmayın sakın! Onlar, kimseden lütûflarını esirgemeyecek kadar insancıldır! Her şeyin baş döndürücü bir hızla pahalandığı dünyamızda, bir dolara bir kitap alıp da, sanat ve aşk yazılarını okumamız bir iyilik değildir de, nedir?! Onlar, Afrika'nın kavurucu çöllerinde ve Asya'nın yaşanmaz dağlarında yaşam kavgası veren ve New York, Paris, Stockholm' ve Londra uygarlığının nimetlerinden yoksun kalan gençlerimizi bile düşünürler de, değerli Playboy dergilerini ve daha başka kıymetli seks dergi ve kitaplarını bedava dağıtırlar. İslâm'ın Peygamberi, bedevî üretim sisteminde, kabile düzeninde; sarı şeytanın egemenliğine karşı savaş açıp faiz yemenin Allah'la savaşmak anlamına geldiğini söyler ve ümmetini, dünyaya ve altına tapmanın kötülüklerine karşı mücâdeleye çağırırken; maddeciliğin, Allah'a ulaşmanın karşısında nasıl bir set oluşturduğunu ve imanın, ahlâkın, uyanışın, hidâyet ve felahın nasıl da tehlikeli bir düşmanı olduğunu gerçekten çok iyi biliyordu. Ve eğer o günkü Taif'in bahçe sahiplerinin, Kureys'in deve sahiplerinin ve Abbâs İbn Abdi'l-Muttalib'in yerini bugün dev kartel ve tröstlerin, petrol şirketlerinin ve daha başka çokuluslu şirketlerin; İsviçre bankerlerinin, komprador burjuvazinin ve sınırsız miktarda sermayelere sahip olanların almış olduğunu ve korkunç borsa oyunlarını, ihtikâr ve dolandırıcılıkları, sınırların ötesini de sömüren bankaları, senet, borçlanma ve döviz oyunlarını kendi döneminde görmüş olsaydı da, yaygınlaştığını görseydi, herhalde Kurayzaoğulları Yahudileri-ne yaptığıının aynısını yapardı.

Geçen yüzyılda böyle bir düzenin; insan haklarını hiçe sayan, insanı tüm

gerçeklerden, tüm değerlerindejı koparıp bataklığa sürükleyen, en yüce duyguları ve insan ruhunun kutsallığını parayla alıp satan, hayvanca bir rekabet ve artırma hırsından başka hiçbir manevî değere (!) yüz vermeyen ve insan varlığının çeşitli boyutlarda gelişmesine imkân tanımayan kokuşmuş burjuva düzeninin karşısına sosyalizm çıktı.

Din eski resmî Kilise çevrelerinde idi ve Kilise'nun kendisi Batı sermayecilerinin en büyüklerindendi. Fikrî ve kültürel altyapıyı Avrupa'nın Ortaçağ'ında feodalizm oluşturuyordu. Kilise işte bu Ortaçağ'da feodalizmle yaptığı işbirliğini, şimdi de burjuvazi ve kapitalizmle yapıyor ve sosya-

162

163

İDEOLOJİLER VE İSLAM'IN KONUMU

BİZ VE İKBAL

lizme karşı çıkıyordu. Allah, iman, gayb, maneviyât ve ahlâk adına tüm gücüyle

sosyalizme yükleniyor ve kapitalizmin fedaîsi rolünü oynuyordu. Bu durum

karşısında, dinin kapitalizme destek olduğunu gören sosyalizm, sığmağı

materyalizmde bulup, onunla nikâh yaptı. Din de sermaye ile nikâh yapmış ve

maneviyât maddiyâta dönüşmüştü, maddiyât da maneviyâta. Şu tersliğe bakın siz!

Tanrı dünyaya ve paraya tapan, mal yığan ve insanları paraya tapmaya çağıran bir

halk düşmanı oldu; insanların da Karun'un köleleri ve Sarı Şeytan'm kurbanları

olmalarını istiyordu.

Toprak birden âhiretperest kesildi; hakkı, eşitliği ve adaleti övmeye, parayı ve

maddî lezzetleri küçümsemeye, bireyci hevâ ve hevesleri aşağılamaya, insanı

kurtuluşa ve maddî hayatın etkilerini silmeye çağırıyordu. Halktan kendi çıkarlarını

düşünmemelerini, toplum ve kardeşlik ruhunu, eşitlik ve inanç sorumluluğunu, takva, ahlâk, sabır, cömertlik, dünyadan yüz çevirme, insanlara hizmet etme gibi hayırlı amellere yönelmelerini ve Firavun'u boğup, Karun'u gömmelerini istiyordu.

Her şey yer değiştirmişti. (Tanrı'dan amacım ilâhî değerler ve din; topraktan amacım ise, bunun dışındaki tüm ideolojilerdir.) Birbirlerinden farkı toprakla tanrı kadar olan bu iki zıt kutup birbirinin yerine geçmişti.

Din dünyaperest oldu; materyalizm de maneviyatçı. Doğaldı bu; çünkü Kilise dini dünyaya tapanların hizmetine vermişti; sermaye düzenini, sömürüyü, paraya tapışı, çoğaltma hırsını ve hakka tecâvüzü koruyordu. Musa'nın asası gerçekte yılan olmuş ve Firavun'un başına ineceği yerde, Karun'un hazinesinin başına oturmuştu. Papa, İbrahim'in vârisi oldu. Roma imparatorları İsa'nın mirasına konarken, Hz.

Muhammed'in mirası da Şam ve Bağdat halifeliklerine gitti. Ve akıllı materyalizm de sahipsiz kalan değerlere sahip çıkıp, kafilenin başında yürümeye yeltendi. Tarihin uzun yolları boyunca öncülüğünü hep peygamberlerin yaptığı ve

Âdem'den bu yana kırmızı şehâdet çizgisi üzerinde tevhîd bayrağıyla yürüyen kafilenin başına materyalizm geçti.

Sanayici sermaye sahipleri, tarımcıları kendilerine çekerek sanayi işçileri sınıfını oluşturdular. Bu işçiler teknolojinin zincirlerine tutsak edilerek, her türlü kişiliklerini yitirdiler ve teknolojinin uyduları hâline geldiler. İş güçlerini makine sahiplerinin ellerine verdiler; böylece, kendine özgü dili, kültürü ve toplumsal ilişkileri ile yeni bir sınıf ortaya çıkmış oldu. Sömürgeciliğin aşırı boyutlara varması, teknolojinin hızla gelişmesi ve iş kuruluşlarının büyümesi sonucu sınıfsal çelişkiler baş gösterdi. Bir yanda sermaye, öte yanda işgücü kutuplaşırken; kapitalizm de yaşam garantisini işçinin sömürülmesinde görüyordu. Ve sonunda, kurtuluş yolları aramaya başlayan

işçi sınıfı hakk ve hukuktan yana olduklarını ileri süren aydınları da yedeğine alarak maki-nizme ve sermayeye karşı savaş açtı. Dolayısıyla sosyalizm işte bu dönemde, kördüğümü çözüp, insanları paranın egemenliğinden ve teknolojinin zorundan kurtaracak; kazanca tapma hastalığı, ahlâkî bozulma ve sosyal-insânî sapıklıkları önleyecek bir sistem olarak gündeme geldi.

Sonunda bu iki kutup arasında kavga başladı. Dinle faşizm, kapitalizmin yardımına koştu; sosyalizmse destek alan düşmanının karşısına materyalizm ve proletarya dikta-törlüğüyle birleşerek çıktı. Her ne kadar sosyalizmin özü ahlâkî idealizm ve insan özgürlüğü düşüncesinden kaynaklanıyor idiyse de, sonunda kapitalizmin dine yaptığı gibi, materyalizm de sosyalizme yapacağını yaptı ve onu kendi safına çekmeyi başardı.

Kapitalizm aşkın, tamlıgm, varlık gerçeğinin ve insanî değerlerin düşmanı idi.

Amacı; ihlâs, varlığın yücelmesi, insanın aşağılık arzulara kapılmasının önüne geçmek ve dünyanın baskılarından insanı kurtarmak olan din; kendi düşmanlarının hizmetine girerek, sömürücülerin yanında mevzilenmişti. Aynen bunun gibi adalet, eşitlik, sevgi, insanlar arasında kardeşlik, özgürlük ve maddenin gücünden, sermayeciliğin ezici ekonomik düzeninden, kazanca tapmadan, çoğaltma hırsından, altını biriktirme ve paraya tapma hastalığından, sermayenin egemenliğinden ve kendine yabancılaşmadan insanı kurtarmak sloganlarıyla ortaya çıkan sosyalizm de materyalizmle birleşerek; siyâsî diktatörlüğe, fikrî baskıya, kalıplaşmış bir ahlâk düzenine, burjuva huyunun en kötüsü olan ekonomiyi esas almaya, işçi devleti kurmak parolasıyla insanları ezen bir polis iktidarına ve öndere tapma hastalığı içinde koyu bir despotizme dönüştü. Burjuvaziye, faşizme ve dine karşı yönelttiği suçlamaların aynısını kendisi yapar oldu.

İşte, yaşadığımız dünya bu; ister istemez bu dünyada yaşayan insanlar olarak

birtakım öğeler karşımıza çıkıyor:

Sermaye sahibi olma.

Eski anlamıyla değil; biraz paran varsa onu kanunî veya kanun dışı yollarla

çoğaltmaya bakmak, ziraata, hayvancılığa, faizcilik ve ihtikâra yönelmek...

Bugün, gerek nicelik, gerekse nitelik olarak; elde etme yolları, tüketim biçimi,

üretmedeki amaç, varlık felsefesi, sosyal rolü, psikolojik sonuçları ve insanla olan

ilişkisi bakımından sermaye ve sermaye sahibinin sermayeye kurban edilen

insanlarla ilişkisi eskiden olduğu gibi değildir. Yanlıslık veya ihanetlerin

kaynaklandığı en önemli nokta burasıdır ki, birtakım fakihler, hukukçular, sosyolog

ve ekonomistler ister bilerek olsun, isterse bilmeyerek olsun; bilgilerini, kalemlerini,

sanatlarını, dinlerini ve araştırmalarını sermayeciliğin ve ona bağlı güçlerin

hizmetine vermişlerdir. Farkında olarak veya olmayarak, ya da Marksizm'den nefret

ettikleri için sermaye sahiplerinin eteklerine koşuyorlar.

İşin kötüsü başka sığmak da bilmiyorlar. Eskiden teknoloji öncesi dönemlerde

insanların özgürlük ve bağımsızlıklarının güvencesi, halkın zorbaların

tecâvüzlerinden korunması ve ellerindeki varlıklarının yağma edilmemesi için bir

çare olarak görülen özel mülkiyetin üstün yönlerini göstermeye ve bunun çalışma,

ekonominin gelişmesi, toplumların üretime yöneltilmesi, sanayide, ticârette ve

madencilikte ilerlemenin sağlanması açılarından da yararlı olduğunu savunmaya

çalışıyorlar. Fakihler, insanların ancak kendi emeklerinin karşılığını alabileceği,

hırsızlığın haram olması, halkın mallarım gasbetmenin yasak oluşu ve tarih boyunca

dinin de hoş görmesi, hattâ teşvik etmesi gibi gerekçeler ileri sürerek, özel

mülkiyetin meşruluğu ve kutsallığı konusunda fetvalar veriyorlar. Özel mülkiyet ilâhî

imiş; imana, vahye, tevhide ve nübüvvete dayanıyormuş; insanları kurtuluşa ve takvaya götürüyormuş. Daha nice gerekçe ve delillerle sermayeciliğin korunmasına yardım ediyor fakihler. "Kim bir ölü toprağı ihya ederse o toprak onun olur" kuralını ileri sürüyorlar. Oysa burada kutsanan, ölü toprağı özel mülkiyete geçirme değil, ölü toprağı şenlendiren, ihya eden ve işlenir hâle getiren insan emeğidir.

Sermaye sahipliğı faizcilik ve kazanç hırsının sonucudur; ve bugün artık sermaye politik oyunlara girişmekte, savaşlar çıkarmakta ve güç yarışları yapmaktadır. Nemrud'un saraylarında, Şeddâd'm bağlarında, baş döndürücü kumar evlerinde, cinsel eğlencelerde, ayyaşlık ve şeytanî işlerde bin bir gece hayatı yaşamaktadır sermaye. Ekonomide karteller ve tröstlerle devlet işlerine uzanıyor, elini seçimlere, siyâsî ve sosyal devrimlere atıyor. Piyasaları ele geçirmeye, uluslar arasında savaşlar çıkarmaya; imanı, değerleri, kültürleri, insanların manevî duygularını, dinlerini, soylu uygarlıklarını ve köklü geleneklerini yok etmeye çalışıyor. İnsanları insanlıklarından ediyor...

Yeni sermaye sahipliğinin özellikleri şunlardır:

Sermaye miktar olarak çoğalırken, sermaye sahibi sayısının azalması; bir başka deyimle tekelleşmeye yönelme.

Eskiden orta büyüklükte bir kentte yüzlerce mal sahibi, varlıklı ve paralı kişi bulunurdu. Ama şimdi, tüm ülkede sermaye sahipleri parmakla sayılabilecek kadar azdır. Bunun nedeni de, sanayi ve ticarî sermayeciliğın, esnaf ekonomisinin yerini almasıdır. Öte yandan, sermaye düzeninde makine başkalarıyla büyük bir yarışın içinde olmak zorundadır. Çünkü yarışa giremeyen ve yarışı sürdüremeyen bir makine gerek nicelik, gerekse nitelik açısından birkaç yıl içinde ölmeye mahkûmdur. Tüketim piyasasını ellerinde tutmak

isteyenler, üretimle eş oranda, malın çekiciliğini de artırmak zorundadırlar. Üretim hem cins ve güzellik açısından doyurucu olmalı, hem de ucuz olmalıdır ki, tüketim piyasası elde tutulabilsin. Bunun dışında, üretimin yalnızca büyük bir hızla artması geniş bir sermaye yatırımına, teknik ve yönetsel hünerlere ve aynı zamanda özel yönetimlere muhtaçtır.

Sanayi üretiminin teknik ve yönetsel sisteminin gün geçtikçe karmaşık bir biçim alması ve büyük sermayelerin ihtiyaç duyduğu üretim makinalarının büyümesi, şirketlerin kurulmasını gerektirmekte ve bunun sonucunda da şirketler kişilerin yerini alıp, kişiler paylaşılan bir mal durumuna düşmektedirler.

Ekonominin teknikle, uzmanlıkla, işletmeyle, mühendislikle, sosyolojiyle, psikolojiyle, hukukla, politikayla ve başka uluslarla yakından ilişkisi vardır. Bu nedenle, sermaye sahibi her geçen gün işinden ve sermayesinin almya-zımsından uzaklaşır; kendisiyle sermaye, makine, işçiler yani mâlî gücü, üretim araçları ve insan gücü arasına alım-satım, alıcı, piyasa ve tüketici gibi faktörler girer. Bu durum, bir orta sınıfın doğmasına yol açar; yeni doğan bu sınıf hızlı bir gelişmenin içine girer; sermaye sahibiyle sermayesi arasında aracılık yapar. Bu sınıf mühendis, ekonomist, hesap uzmanları, sanayi işyerleri müdürleri, işveren, üretime bağlı uzmanlar, reklamcılar, pazarlamacılar, istatistikçiler, teknokratlar ve sanayi sosyologları gibi meslek sahiplerinden oluşur.

Eskiden orta sınıf burjuva idi; yani dükkân sahipleri, tüccarlar, el sanayicileri, yönetsel işlerle uğraşanlar ve çoğunlukla kentte yaşayanlar... Bunlar köylüyle feodal ağa sınıfı arasında bir yer işgal ediyorlardı; köylüden biraz yukarıda feodallerden biraz aşağıda idiler. Bazıları boyacılık ve marangozluk gibi işleri yapar, bazıları da köyden kente mal getirerek satar veya faizcilikle uğraşırlardı. İşte sonradan dükkân

sahibinin dükkânını süper markete, han sahibinin hanını pasaja, küçük işyeri sahibinin işyerini fabrikaya ve faizcinin işi bankacılık ve bankerliğe dönüştürmesiyle büyük sermaye sahipleri sınıfı oluştu. Bu bakımdan, Ortaçağ toplumlarındaki duruma ya da 19. yüzyılın sosyolojik veya Marksist deyimlerine bakarak, bugün burjuvaziden bir orta sınıf olarak söz etmek yanlıştır.

Sanayi sermayeciliğinin geliştiği düzenlerde, egemen sınıf büyük burjuvazi ya da sermaye sahipleri sınıfıdır. Bu sınıf Ortaçağ'm feodallerinin, işçi sınıfı da köylülerin yerini almıştır. Marksist sosyolojinin söylediğinin tam tersine olarak, eskiden orta sınıfı oluşturan küçük burjuvazi yok olmamış, şimdiki egemen burjuvaziye dönüşmüştür; işçi sınıfıyla arasındaki boşluğu ise teknokratlar sınıfı doldurmuştur. Bu sınıf eskiden olduğu gibi artık parayı değil, bilimi kullanma yolunu tutmaktadır. Ne tuhaf; eski düzendeki köylüyle toprak ağasının ilişkilerini düzenleyen mübaşirin yerini, yeni düzende okumuşlar, düşünürler, bilginler ve sanatçılar, kısaca aydınlar almıştır.

Bilimin, şu yeni uygarlığın egemenliğinde aldığı biçim ve çekildiği yöne bakın. Yeni burjuvazinin dine karşı açtığı örgütlü savaş ve onu hayattan, toplumdan ve insanların kalbinden silme çabasında bilim önemli bir rol oynuyor. Burjuvazi, bilimin özgürlüğü, akim bağımsızlığı, kültürün insancılığı, eğitimin ulusallığı, ahlâkın mantıkîliği ve sanatla dinin zincirlerden kurtulması gibi cafcacılı ve yalancı sloganlarla dine karşı savaş veriyor.

Tüm aydınlar, hatta burjuvaziye karşı olan devrimci aydınlar, Doğulu aydınlar ve Müslümanlar, din ve kültür açısından yeni Batı burjuvazisinin kurbanı oldular. Oysa, yüzyılımızda oluşan siyâsî, sosyal ve kültürel gelişmeleri ve politikada, sosyal sistemlerde, ahlâkta ve düşüncede olup bitenleri görüyorlardı. Maneviyâta karşı

realist ve materyalist akımlara; dine karşı bilimsel iddialara, erdemlere karşı modernleşmeye, Allah'a tapmaya karşı paraya tapmaya tanık oluyorlar. Ahlâkın yerini çıkarların, erdemlerin yerini faydacılığın, gerçeğin yerini ekonomik refahın, insanın kurtuluşu tezinin yerini ilerlemenin; hakkın yerini ihtikâr, aldatma, kuşku, sosyal burkun tu ve bilimsel, sanatsal ve eğitsel yönelişlerin; insanî soyluluğun yerini tüketimciliğin ve değerlerin yerini maddî lezzetin, gücün, biriktirmenin ve ekonominin aldığını; hakka tapmanın, aşkın, güzelliğin, değerlerin, yüce amaçların, varlığın ve evrenin ruhunun, fitratın, sonsuz susuzluğun, gayb gerçeğinin, sonsuzluğun, insanı tarih içinde hayvandan ayıran ve onu hidâyete, doğruya, özgürlüğe ve uyanışa götüren nedenlerin yok edildiğini ve tüm uygarlıkların, kültürlerin, toplum ve ulusların gelişmesindeki ana etkenin iman olduğunu biliyorlardı.

Durkheim, dine toplum ruhunun tecellisi diyor ve tarihte dinsiz bir toplum yaşamadığını belirtiyor. Ona göre toplumların ilkel gelişme süreçlerindeki kavramlar kutsal kavramlardır. Schiller, tarihin hareketinin nedeni olarak aşk ve açlığı gösteriyor.

Ruh, ebedî yaşam düşüncesi, fizik ötesine uzanan irâde, aşk, tapınma, nasıl olmak, ne yapmak ve nasıl düşünmek gerektiği; doğanın sırrını, eşyanın ruhunu ve yaşamın anlamını çözmeye çalışmak ve sonunda gaybe inanma, Kahîr Güc'e yaklaşma, oluşları araştırmak ve olayların nedenlerini bulmaya çalışmak insanı araştırmaya, ilerlemeye ve yorumlara itmiştir. Hattâ, tekniğin gelişmesinin ilk kaynağının da sihirbazlık, kimyacılık, tapmaklar yapma, büst yapma, ressamlık, güzelliği tanımlama, yıldızları, doğada olup bitenleri tanımaya çalışma ve hastalıklara karşı ilaçlar yapma gibi çabalar olduğu söyleniyor.

Sorunun daha ilginç olan yanı şurası ki; Marksizm insanlık tarihinde ilk kez iş uygarlığının soyluluğundan söz ettiğini itiraf ediyor. Bu uygarlıkta insan iş aracına dönüşerek aşağılaşıyor; öyle ki makine ana işçi, insan ise onun yan kolu hâline geliyor. Sonra ruh ölüp, aşk terk edilerek, Allah'a, mutlak gerçek ve yüce değerlerin tecellisi olan Allah'a tapmanın yerini; tüketime, cinsiyete ve yeni yeni başka tanrılara, tarihin Kısra, Kayser ve diktatörlerinin yerine geçen reislere, liderlere, parti genel sekreteri ve devrim önderlerine tapma alıyor. Uyanık, yaratıcı, güzelliğe, özgürlüğe, gelişmeye ve hakka yönelmek isteyen insana, sosyalizm kantinlerinde sunulan ideoloji yeterli hâle geliyor.

Ne tuhaf!.. Dini, bilime karşı ve halkı uyutan afyon diye gösterdiler. Özgürlüğü, izzeti, insanın bağımsızlığını felce uğratan sapık bir fanatizm olarak nitelediler dini. Oysa, insanı yeryüzünde Allah'ın halifesi yapan dinden başka bir felsefe veya ideoloji değildi.

Bilim, felsefe ve hümanizm dinin zirveye oturttuğu insanı aşağılara indirip bir iş aracına dönüştürdüler. Petek yapan balansı, ya da rızık toplayan karınca yerine koydular onu. Marksizm'in yaptığı da bundan farklı bir şey değil. Marx ve Engels'in çağdaşı E. Berth'in şu sözünü burada anmak ne kadar yerinde olacaktır. Diyor ki E. Berth: "Marxizm, üretenlerin felsefesidir." Marksizm'in düşünsel nitelikleri ve ahlâkî yönelişlerinin arkasında burjuvazinin keskin kokusu gelmektedir. 17. ve 18. yüzyılda gelişip, 19. yüzyılda doruk noktasına ulaşan burjuvazi, maneviyâtı, irfanı, ruhu, ahlâk ve değerleri reddedip, tüm bunların kaynağı olan dini karşısına aldı. Maddeyi kible edinerek, realizme, ekonomik refaha, pragmatizme, piyasacılığa, tüketime, üretime, çıkara, lezzet, servet ve güce yönelerek tüm amaçları ve yüce değerleri romantik ve dinî idealizmin ürünü bularak fırlatıp attı.

Bugün sosyolojik sorunlardan anlamayanlar bile, günümüze egemen olan sosyal ilişkilere, ekonomi düşüncesine ve toplumları kuşatan değer yargılarına baktıklarında; yeni sanayi burjuvazisinin işten ve çalışmaktan başka bir şeye kıymet vermediğini ve kâbesinin yalnızca para olduğunu kolayca göreceklerdir.

Marksizm ile burjuvazinin sonunda çıktıkları kapı aynı kapıdır; aralarında amaç olarak hiçbir fark yoktur.

Her sabah erken saatlerde Paris, Londra veya Washington'un yeraltı geçitlerinde arı gibi kaynayan ve işe yetişme kaygusuyla ana-kız, erkek-kadm acele metrolara koşuşan milyonlarca insanı gördüğümüzde; azaba uğramış kavimleri, tufana uğrayıp kaçan Nuh kavmini ya da Ad kavmini anımsıyoruz. Bu koşuşup duran insanlar, uğradıkları bir azaptan kaçıp kurtulmak çabası içindedirler sanki. Evet; iş uygarlığının, paranın, bilimin, gücün, teknolojinin acımasız ağırlığı altında ezilip kalmış bir şehîd var çağımızda; insan.

Teknoloji insanlara refahı getirecekti; ama şimdi, bu refah aracının altında kalmış insanlığın feryatları geliyor kulaklarımıza. Kıyamet günü müdür nedir?

Mezarlarından çıkan ölümler korkarak oraya buraya kaşıyorlar sanki. Mahşer gününün korkunç anları kuşatmış insanlığı. Mahşer mi? Evet, büyük mahşer. Nereye koşuyor bu insanlar? "Gebe develer korkudan yavrularını düşüreceklerdir." diyor Kur'ân, kıyamet hâllerini anlatırken.

Londra'da, Paris'te, Hamburg ve Tokyo'da koşuşan insanların yanı sıra, ancak bir polis ya da müfettiş gördüklerinde kıpırdanabilen uyuşuk komünist ülke insanlarına ne denir? Bu insanların ruhları ölmüştür. Diyalektik, propaganda, reklam, ideolojik nutuklar ve partinin bitip tükenmek bilmeyen övgüleri uyutmuştur onları. Ama bu insanları da çalışmaya iten yine paradır; polis gücünden daha üstün gelen para.

Yüzyılın büyük bir tecrübesi bizi bir gerçeğe götürüyor. Sermaye birikimi, refah ve lezzet aşkı, hırs ve kazanç peşinde olma; insanlığı gece-gündüz yaşam boyu para toplamaya, güç kazanmaya, lükse, sapık eğlencelere, biriktirme hastalığına ve manevî-ahlâkî değerleri, varlık felsefesini, fitrat cev-hp'ini, Hakk'a tapmayı, özgürlüğü, adaleti, yaşamın tüm güzelliklerini ve bireyin gelişmesini feda etmeye götürüyor. İnsan paranın karşısında ve aşağılık arzular içinde, hemcinsleriyle bitmez bir çekişme ve düşmanca ilişkiler ortamında yalnızca dünyaya yönelik, ruhunu, ahlâkını ve kültürünü bırakıyor ve sonunda kendine yabancı bir yaratık hâline geliyor. Daha kısa bir deyimle, burjuvazinin ahlâkına bürünüyor.

Bu hastalığı ve getirdiği sapıklıkları eski kültürler ve dinler bildiği gibi, bugünün sosyolojisi ve insanı anlayabilen ideolojileri de biliyor.

İnsan, uğrunda en kıymetli şeylerini, tüm güzelliklerini ve varını, yoğunu feda edip de ulaşamadığı; devrimler, cihâdlar ve şehâdetler aracılığıyla peşinden koştuğu kendi gerçeğini, yüce değerlerini, ahlâkını, amaç ve sorumluluklarını, gerçek siyâsî düzenini, varlık felsefesini, tabiatın ve yaratılışın sırrını ve kutsal güzelliklerini istiyor. Aradığını kapitalizmde bulamadı, burjuvazide bulamadı, Marksizm'de bulamadı; materyalizm, egzistansiyalizm, nasyonalizm ve faşizmde bulamadı ve arayış içindeki gözler ister istemez İslâm'a yöneliyor. Ve; İkbâl bunun yolunu bize gösteriyor.